HUNGARY

MONUMENTA

HUNGARIAE HISTORICA.

DIPLOMATARIA.

VII.

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

MAGYAR
TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTMÁNYA.

ELSŐ OSZTÁLY.

HETEDIK KÖTET.

PEST, 1861.

EGGENBERGER FERDINÁND AKADEMIAI, ÚGY GEIBEL, HARTLEBEN, KILIÁN EGYETEMI, LAMPEL, LAUFFER ÉS STOLP, OSTERLAMM, PFEIFER, RÁTH PESTI, HAAS BÉCSI KÖNYVÁRUSOKNÁL.

CODEX DIPLOM. ARPADIANUS CONTINUATUS.

ÁRPÁDKORI ÚJ OKMÁNYTÁR.

A M. TUD. AKADEMIA TÖRT. BIZOTTMÁNYA

MEGBIZÁSÁBÓL KÖZZÉ TESZI

WENZEL, GUSZTÁV,

M. AKAD. RENDES TAG.

Vol. II

MÁSODIK KÖTET.

1234—1260.

PEST, 1861.

EGGENBERGER FERDINÁND AKADEMIAI, ÚGY GEIBEL, HARTLEBEN, KILIÁN EGYETEMI, LAMPEL, LAUFFER ÉS STOLP, OSTERLAMM, PFEIFER, RÁTH PESTI, HAAS BÉCSI KÖNYVÁRUSOKNÁL.

„Egy árpádkori okmány felfedezése a magyar oklevelész előtt annyit tesz, mint egy erőd bevétele a hadvezér előtt, vagy egy sziget felfedezése a geographus szemében."

Paúr Iván.

Pest, 1861. Emich Gusztáv magy. Akad. nyomdász.

ELŐSZÓ.

Az Arpádkori Új Okmánytár második kötetét közzé tevén, kötelességemnek tartom hálával említeni azokat, kik az első kötet megjelenése óta ezen okmánytár ügyét, részint mint levéltárok tulajdosai azoknak kincseit előttünk megnyitván, részint mint munkatársak, előmozdították.

Első tekintetben különös hálával tartozunk a a Mélt. Gróf Károlyi családnak, és Mélt. Gr. Forgách Károly úrnak. Mert ámbár a tulajdonképi Árpádkorra nézve kiadatlant az ezek kegyességéből előttünk megnyílt levéltárakban már csak keveset találtunk, menynyiben mindazáltal az archiválís tanulmányok tudományos jelentősége sokkal általánosb, semmint hogy egyedűl bizonyos korra szorítkoznék; mennyiben továbbá alkalmunk lön, az ezen levéltárokból már Fejér által közzé tett árpádkori okmányok eredetieit vagy keziratait Fejér közleményeivel összehasonlítani, tudományos buvárkodásaink még is ott sok nagy becsű anyagot leltek. De a tudományos pártfogás, melyben mi részesűltünk, más tekintetben annál jótékonyabban hatott ránk, mennyiben fájdalmasb érzést

gerjeszt bennünk sok levéltár tulajdonosainak azon hazafiatlan és semmi módon már nem indokolható tudományos indifferentismusa, melynél fogva, a haza iránt ez által elkövetett bűnt meg nem gondolva, készebbek archivális kincseiket penésznek és féregnek átengedni, mint használásában a hazai tudományosságot részesíteni. Bárha a jeles példa minél több utánzóra találna.

Azon árpádkori okmányokat, melyeket Fejér György a Mélt. Gr. Károlyi család levéltárából közzé tett (Codex Dipl. IV. k. 2. r. 210. l.; V. k. 1. r. 139. l.; V. k. 2. r. 75.; V. 3. 121., 262., és 424. ll.; VI. k. 1. r. 177. és 178. ll.), vele Waltherr László közölte. Legnagyobb gonddal másolvák, s a pontosság legszigorúbb szabályai szerint leírvák. A búvár azokat a diplomatikai pontosság azon theoriája példáiúl tekintheti, melynek irodalmi képviselője köztünk Waltherr László (lásd: Okmánytárunk I. k., az Előszó XIII. l.).

A Mélt. Gr. Forgách család ghímesi levéltárából Fejér György tizenhárom okmányt adott ki; de ezeknek kilencze (Cod. Dipl. III. k. 1. r. 201. l.; III. k. 2. r. 262. ll.; IV. k. 2. r. 206. l.; IV. k. 3. r. 45., 256., és 393. ll.; és V. k. 2. r. 138., 273. és 301. ll.) csak másolatokból van véve. Felette érdekes a négy okmány, melyek eredetiek után adattak (U. o. III. k. 2. r. 93. és 263. l.; IV. k. 1. r. 473. l.; V. k. 1. r. 265. l.). Ezek közt mindazáltal Miklós esztergami prépostnak 1226-ki okmánya szigorú kritikai vizsgálatot látszik kivánni még.

P o z s o n y és N a g y - S z o m b a t sz. k. városok ismét megnyitották előttem nagy becsű levéltáraikat. Fogadják őszinte hálámat.

Nem kevesbbé érzem magamat lekötelezve **Rakovszky István, ifj. Kubínyi Ferencz,** és **Aigner Lajos** uraknak is, kik árpádkori okmányok közvetlen közlése által munkámat szinte előmozdították. Az általok közölt okmányokat neveik kitételével fogom illő helyen közzé tenni.

Ellenben nem hallgathatom el sajnálkozásomat azon félreértés felett, melyben **Ráth Károly** úr volt. Miután én a szent-mártoni főapátság levéltárában az Árpádkori Új Okmánytár számára háromszori kutatásaimat befejeztem, az onnan vett okmányi anyagot már rendeztem volt is, Ráth Károly úr egy csomó árpádianumot volt szíves a Történelmi Bizottmánynak Codexünk számára küldeni. Azonban a küldemény legnagyobb része szent-mártoni másolatokból állván, melyek általam készítve, már megvoltak, küldeményének ezen részét okmánytárunk számára már nem használhattam.

Végre szabadjon még okmánytárunk ügyét, valamint általában a hazai történelem diplomatikai kincseit ujonan az összes magyar közönségnek szivére kötnöm. Régi okmányaink a hazai történelem egyik legfontosb alapját teszik; s azok nélkül nem léteznék mód, múltunkat historiailag felvilágosítani. Minél nagyobb okmányi apparatusra tehetünk szert, annál tökéletesb lesz történetírásunk is. S azért hazánk régi okmányainak gondos őrzése, szolgalmatos gyűjtése és a tudomány érdekében hű és pontos közzététele magyar nemzeti ügy, és a magyar tudósok legfontosb teendőinek egyike. Ebben mindazáltal csak úgy lehet reményünk kedvező eredményre, ha tudósaink az összes nemzet segítségére és hozzájárulására támaszkodhatnak.

Több lelkes hazafi pártfogása, és kedvező körülmények Árpádkori régibb okmányaimnak gyűjteményét is annyira gazdagították már, hogy kilátásunk van, okmánytárunk eredetileg tervezett négy kötetét még egy pótkötettel, mely az ötödik leend, megtoldhatni. Ne vonják meg tőlem tudományos pártolásukat jóakaróim ezen túl se.

Pest, május végén, 1861.

WENZEL GUSZTÁV.

ÁRPÁDKORI
ÚJ
OKMÁNYTÁR.
II.

TARTALOM.

1234—1270.

Lap

1. IV. Béla király megerősíti a Pannonia szent hegyén (Pannonhalmán) Geiza fejedelem és sz. István király által alapított, s ezek és más magyar királyok, számos főurak és honfiak által gazdagon megadományozott szent-mártoni apátság jószágait és jövedelmeit. 1

1235.

2. IX. Gergely pápa a magyar keresztesek elindulására nézve rendelkezik. 26
3. IX. Gergely pápa a kunok püspökének meghagyja, hogy az erdélyi püspöknek a Barczaságra vonatkozó ügyében járjon el. 27
4. IX. Gergely pápa ugyanazon ügyben. 28
5. IX. Gergely pápa Fábián lovag ellen, a pannonhalmi apátság birtokának háborítása miatt, intézkedik. 30
6. IX. Gergely pápa kinyilatkoztatja, hogy az esztergami érsekre az apostoli szék különös parancsa nélkül az egyházi kizárás nem határoztathatik. 31
7. IX. Gergely pápa az esztergami egyházi tartomány püspökeinek s fő- és egyébb papjainak meghagyja, mily módon fogadják egyházi visitatio alkalmával az érseket. 32
8. IX. Gergely pápa a kunok püspökének és kiküldött bírótársainak meghagyja, hogy az erdélyi püspök és a kolosmonostori apát közti peres ügyekben intézkedjenek. 33
9. A győri káptalan egy peres birtoknak átengedéséről bizonyságot ád. 35

1236.

10. IV. Béla király, Detre ispánnak, atyjától II. Endre királytól nyert adományát megerősíti. 36
11. IX. Gergely pápa IV. Béla királyt inti, hogy a magyarországi egyházak jogait és birtokát épségben tartsa. . . . 37

Lap

12. IX. Gergely pápa Kálmánt galicziai királyt és szlavoniai herczeget inti, hogy a templomrendüek érdekében kötött egyességet megtartsa. 39
13. IX. Gergely pápa a pilisi apátság számára, megerősíti a II. Endre királyt'l adományozott száz ezüst gira évi jövedelmét 40
14. IX. Gergely pápa két megtérített zsidó érdekeit pártfogolja 41
15. IX. Gergely pápa a bisztrai apát megöletése körül. . . . 42
16. IX. Gergely pápa a Kálmán galicziai király és a templomrendüek közti kibékülés iránt intézkedik. 46
17. IX. Gergely pápa István bosznia bán özvegyét az apostoli szék pártfogása alá veszi. 49
18. IX. Gergely pápa Zibiszló bosznia bán érdekében intézkedik 50
19. IX. Gergely pápa hasonló intézkedése István bosznia bán özvegye érdekében. 51
20. IX. Gergely pápa intézkedése a bisztriai apátság érdekében 51
21. IX. Gergely pápa a békési esperestnek megengedi, hogy a zsoltárok éneklésében ismét részt vehesen. 52
22. Dénes nádor Petent helységet a pannonhalmi apátságnak ítéli meg. 53
23. Wolfard himbergi esperest, a Wernher pesti polgár és az ausztriai szent-kereszti apátság közti Baumgarten nevü helységre vonatkozó perben hozott itéletről 55

1237.

24. IV. Béla király a pannonhalmi apátság számára megerősiti II. Endre két adományát. 55
25. IV. Béla király a pannonhalmi apátság számára megerősiti Fen nevü birtokára nézve Miklós nádor 1220-ki és Dénes nádor 1237-ki itéletét. 56
26. IV. Béla király megerősiti a pannonhalmi apátság számára Dénes nádornak 1237-ki a taktakenézi birtokra vonatkozó itéletét. 57
27. IX. Gergely papa a megkeresztelt kunoknak, kik a sz. domonkos rendüeknek tanitásában ajtatosan részt vesznek, bucsút enged. 58
28. IX. Gergely pápa a székes-fehérvári prépost visszahelyezéséről. 59
29. IX. Gergely pápa a székes-fehérvári kaptalanhoz ugyanazon ügyben. 60
30. IX. Gergely pápa Aszant, az oláhok és bolgárok uralkodóját, apostoli követ jöveteléről értesiti. 61
31. IX. Gergely pápa ezen apostoli követet IV. Béla magyar királynak ajánlja. 62
32. IX. Gergely pápa a kalocsai érseket és az alatta álló püspököket felszólítja, hogy a konstantinápolyi latin birodalomnak segitségére legyenek. 63

Lap

33. IX. Gergely pápa Aszánhoz, a bolgárok és oláhok uralkodójához, apostoli követet küld. 65
34. IX. Gergely pápa Bolgár- és Oláhföld főpapjaihoz ugyanerről. 66
35. IX. Gergely pápa IV. Béla királynak a pannonhalmi apátság jogügyeit ajánlja. 68
36. Dénes nádor meg erősiti Miklós nádornak Fen helységről 1220 a pannonhalmi sz. mártoni apátság számára hozott itéletét. 70
37. Dénes nádor a pannonhalmi és a száva-szent-demeteri apátok közti tiszai birtokuk ügyében itél. 71
38. Gergely győri püspoknek, mint kiküldött bírónak több borosti udvarnokok és Sándor Lőrincz fia, közti vitás tökörcsi birtokra nézve hozott itélete. 73
39. Miklós, Zothmár fia, a győri káptalan előtt kisebb surnai és movruchi részbirtokát a surnai egyháznak ajándékozza. . 75
40. A veszprémi káptalan egy Veszprémben lévő házhely eladásáról tesz bizonyságot. 76
41. Vnicus, köröshegyi pap végintézete. 77

1238.

42. IX. Gergely pápa követének, a peruziai püspöknek meghagyja, hogy IV. Béla királyt Bolgárország elfoglalására indítsa. 78
43. IX. Gergely pápa Balduinhoz, a konstantinápolyi latin császárság örököséhez ugyanazon ügyben intéz levelet. . . . 79
44. IX. Gergely pápa meghagyja a magyarországi püspököknek, hogy Aszán, a bolgárok uralkodója ellen keresztes hadjáratot hirdettessenek. 80
45. IX. Gergely pápa az erdélyi egyházi megyében fekvő almási apátság ügyében intézkedik. 82
46. IX. Gergely pápa IV. Béla királyt a konstantinápolyi latin császárság segitségére felszólítjá. 83
47. IX. Gergely pápa a veszprémi püspök és kapornoki apátság közti egyességet megerősíti. 85
48. IX. Gergely pápa rendeli, hogy az erchei kolostor a kartanzi rendnek átadassék. 86
49. IX. Gergely pápa a bolgár háború ügyében 87
50. IX. Gergely pápa ugyanazon tárgyban. 88
51. IX. Gergely pápa a bolgár háború alkalmával IV. Béla királyt az apostoli szék különös pártfogása alá veszi. . . . 89
52. Dénes nádornak a vesprémi püspök és káptalan, s a pannonhalmi apátság közti ítélete. 90
52. b. (227) Ulászló István szerb királynak panasza, hogy a raguzaiak nem tartják meg a békességet. 328
52. c. (228) Tonissto Miklós raguzai kenéz nyilatkozata, hogy

Lap

Vladimir a raguzaiaknak minden hozzájárulása nélkül szerb földén prédált. 329

1238 körül.

53. A bakonybéli apát, s a veszprémi és győri várjobbágyok közti peres ügy. 91

1239.

54. IV. Béla király a pannonhalmi apát, s a pozsonyi polgárok és várjobbágyok közti, Deákira vonatkozó itélete. . . . 92
55. Dénes nádor ugyanazon ügyben. 94
56. Dénes nádor meghatározza, minő szolgálattal tartozzanak Bagath helység lakosai a pannonhalmi apátságnak. . . . 96
57. A győri káptalan bizonyítja, hogy Mór és Konrád, Istvánnak fiai, Sassun falút az ausztriai szent-kereszti apátságnak adományozták. 98
58. A zalavári konvent bizonyítja, hogy a pannonhalmi apátság Gönyő helysége némely tartozékainak foglalása ellen óvást tett. 99

1240.

59. IV. Béla király megerősíti a bakonybéli apátságot Kajár birtokában. 100
60. IV. Béla király privilegiuma az Ethuruh és Mogor nemzetségbeli, szent-király-jobbágyai számára. 101
61. IX. Gergely pápa a pannonhalmi apátság és a somogymegyei papság közt a tized ügyében intézkedik. 102
62. IX. Gergely pápa megerősíti a magyar királynak a somogymegyei tizedre vonatkozó adományát. 103
63. IX. Gergely pápa rendeli, hogy Magyarországban a konstantinápolyi latin birodalom segedelmezése végett a kereszt hirdettessék ki. 104
64. IX. Gergely pápa IV. Béla királyt felszólítja, hogy a legközelebbi husvétra Rómába követeket küldjön. 105
65. IX. Gergely pápa IV. Béla királyt ismét felszólítja, hogy a Rómában tartandó egyetemes egyházi zsinatra követeit küldje. 106
66. IX. Gergely pápa intézkedése a nagyváradi püspökség ügyében. 108
67. Dénes nádor bizonyságlevele, hogy az ausztriai sz. kereszti apátság. besenyőinek birtoklási jogát igazolta. 109
68. A budai káptalanak bizonysága, hogy Herruch nevű egyén Chuntey helységben lévő birtokát a pannonhalmi apátságnak hagyományozza. 110
69. Donát bakonyi főispán IV. Béla király parancsára a bakonybéli apátságnak II. Endre királytól adományozott sz. kereszti

Lap

kápolna birtoki határairól ád bizonyságot, a veszprémi káptalan pecséte alatt is. 111

1234—1249.

69. b. (229). Dandalo János raguzai kenéz Ulászló István szerb királylyal szövetkezik. 330
69. c. (230). Ulászló István szerb király okmánya a Vraninában sz. Miklós tiszteletére szentelt kolostor számára. . 334
69. e. (231). Ulászló István szerb király megerősíti a raguzaiak számára atyjának privilegiumait. 338
69. f. (232). Uros István szerb király elengedi a raguzaiaknak a zsarnoviczai adót. . . . . , . . 339
69. g. (233). Endre chulmiai kenéz Dandalo János raguzai kenézzel szövetkezik. 340
69. h. (234). Ninoszlav Máté boszniai nagybán megerősíti a raguzaiak számára Kulin bán privilegiumát. 341
69. i. (235). Ninoszlaw Máté boszniai nagy-bán örök békességet fogad a raguzaiaknak. 343
69. k. (236). Ninoszlav Máté boszniai nagy-bánnak ugyan arra vonatkozó esküje. . . . . , ... 346

1235—1241.

70. Az ausztriai sz. kereszti apát és Werner pesti polgár közti Baumgarten birtokot illető pernek iromány csomója. . . 118

1241.

71. IV. Béla magyar király Konrádot német királyt a mogol (tatár) veszélyről tudósítja. 126
72. IX. Gergely pápa a bácsi esperestnek megengedi, hogy egyszersmind a váradi prebendát és birhassa. 128
73. IX. Gergely pápa a csanádi püspök mellé kinevezendő coadjutor iránt intézkedik. 129
74. IX. Gergely pápa keresztes hadat hirdetni rendel Magyarországban II. Frigyes római-német császár ellen. . . . 130
75. IX. Gergely pápa German mestert, a veszprémi püspöki megye papját, törvénytelen születésétől felmenti. . . . 131
76. IX. Gergely pápa a tatárjáráskor IV. Béla magyar királyt minden keresztény fejedelmeknek, főpapoknak,és főuraknak ajánlja. 132
77. IX. Gergely pápa IV. Béla király uralkodásának oltalmazásáról gondoskodik. 133
78. IX. Gergely pápa a székesfehérvári prépostnak, míg a tatárjárás tart, törvénykezési moratoriumot enged. . . . 134
79. I. Venczel cseh király Konrádot választott római királyt a mongolok győzelmeiről értesíti. 134
80. Frigyes austr. herczeg Konrad királyhoz ugyanazon tárgyban. 136

Lap

81. Frigyes ausztriai herczeg a kosztniczi püspökhez és káptalanhoz ugyanazon tárgyban. 138
82. Otto rajnai palotagróf Szibothoz, augsburgi püspökhez, ugyanezen tárgyban. 139
83. Szibot, augsburgi püspök, megyéjében a mongolok ellen keresztes hadat hirdettet. 140
84. Konrád, frisingi püspok, a kosztniczi püspök és kaptalanhoz a mongol veszedelemről. 141
85. Úriás pannonhalmi apát és káptalana a salai (deáki) lakosok tartozásairól. 141

1242.

86. IV. Béla királynak Jadra dalmacziai város jogairól és kötelességeiről kiadott privilegiuma 143
87. IV. Béla király Renaldnak, Wyrunc fiának, két győri házhelyért csere fejében a szolgagyőri várhoz tartozó Teryan földet engedi át. 145

1243.

88. IV. Béla király megerősíti Nonának, dalmácziai városnak, régi határait. 146
89. IV. Incze pápa az esztergami érseknek postulált váczi püspököt Horvátországba és Dalmatiába apostoli követté nevezi ki. 148
89. b. (237) Michieli János raguzai kenéz Uros István szerb királynak fogadja, hogy meg nem engedi, mikép Ulászló királynak özvegye az ő országába leveleket vagy követeket küldhessen. 348

1244.

90. IV. Béla király Págó sziget lakosait a mongolok elleni harcztettekért különös privilegium által jutalmazza meg. . . 149
91. IV. Béla király Keztelő, Suk és Zela helységekre vonatkozó adománya a német rend számára. 152
92. IV. Béla király Sztepkót, Robert fiát, Uszticserőczi birtokában erősíti meg. 153
93. Tiepolo Jakab velenczei doge okmánya a közte és IV. Béla magyar király közt kötött békességről. 155
94. IV. Incze pápa inti IV. Béla királyt, hogy a pannonhalmi apátságnak vissza adja annak elvett birtokát és jövedelmeit. 157
95. IV. Incze pápa e tekintetben IV. Béla királyt különösen a németujvári templom és hegyre nézve inti. 158
96. IV. Incze pápa hasonló intése Billa, Gönyő és Udvari tekintetében. 159
97. IV. Incze pápa ugyanerről az esztergami és kalocsai érsekekhez. 160

Lap

98. IV Incze pápa Endrének, szerémi esperestnek megengedi, hogy esperességén kivül még más egyházi javadalmakat is birhasson. 161
99. IV. Incze pápának, a veszprémi püspök és káptalan, s a pannonhalmi apátság közti peres ügyre vonatkozó rendelete 162
100. IV. Incze pápa a bodrogi esperestnek megengedi hogy esperetségén kivül még más egyházi javadalmakat is birhasson. 163
101. IV. Incze pápa a pannonhalmi apátság és Demeter lovag közti ügyben rendelkezik. 164
102. IV. Incze pápa az austriai herczegnél pártfogolja a pannonhalmi apátságot. 165
103. Godus, Sena fia, Stregar földét Mikó Detre fiának az esztergomi főkáptalan előtt bevallja. 166

1244 körül.

104. A Tomoy és Csák nemzetségek tagjai közti, Kázmér helységre vonatkozó, peres ügyben hozott itélet. 167

1245.

105. IV. Incze pápa a pannonhalmi apátságnak Nyalka helységet illető jogigényei iránt intézkedik. 169
106. IV. Incze pápa Sixtus mesternek, esztergam megyei papnak, születése törvénytelenségét elengedi. 170
107. IV. Incze pápa Tivadar szász-sebesi plébánosnak megengedi, hogy még más egyházi javadalmat is birhasson. . 171
108. IV. Incze pápa a több keleti országokba, s névszerint a kunokhoz is hittérítőkül küldött ferenczrendieket különös egyházi meghatalmazással látja el. 172
109. IV. Incze pápa Kálmánt Bolgárország uralkodóját inti, hogy az egyház egységétől el ne alljon. 175
110. IV Incze pápa a magyarországi főpapokat általában inti, hogy a szent domonkos-rendű barátokat ne háborgassák. 179
111. IV- Incze pápa az esztergami érsekhez és a veszprémi püspökhöz különösen, ugyanazon tárgyban. 182

1245 körül.

112. Montelungoi Gergely pápai követ, IV. Incze pápa rendelésének folytán, István II. Endre magyar király utószületett fiának tartása iránt intézkedik. 183

1245.

113. Dénes nádor a bakonybéli apát és az Ozorsukán lakó pápai udvarnokok közti egyességről tesz bizonyságot. . . 185
114. Opuchnak neje a győri káptalan előtt nyolcz szolgát adományoz a pannonhalmi szent-mártoni egyháznak. . . . 187
115. A zágrábi káptalan örök bevallásról tesz bizonyságot. . . 188

Lap

1246.

116. IV. Béla király, Miklós Detre fiának a Hont vártól fölmentett (Balassa) Gyarmat földét cserébe adja át, a Liptóban volt Ujfalu és Palupja birtokért. 189
117. IV. Incze pápa rendelete, hogy a boszniai eretnekek jószágai az azokat elfoglaló igazhitüeknek adományoztathassanak. 190
118. A bakonybéli apátság és annak endrédi udvarnokai közti pernek biroi elintézése. 190

1247.

119. IV. Béla király Kazmér nevü birtoknak eladását hagyja helyben. 191
120. IV. Béla király a Szemere nemzetség tagjai közti birtokrendezésről tesz bizonyságot. 192
121. IV. Béla király Batha ispán testvérének Marknak, Tenkus és Tyka földét és ez utóbbi területén várépítésre alkalmas helyet adományozván, az innen eredett villongásokat elintézi, utóbb e birtokot magához váltja, s azt Mikó ispánnak Detre fiának ajándékozza. 194
122. IV. Incze pápa a szent Márton tiszteletére a pannonhalmi apátságban ájtatoskodó híveknek 40 napi bucsút enged. 196
123. IV. Incze pápa a pannonhalmi apátságot IV. Béla király pártfogásába ajánlja. 197
124. IV. Incze pápá IV. Béla királyt kéri, hogy a katholika szentegyház iránti ájtatosságát tovább is folytassa. . . 198
125. IV.Incze pápa a szerémi püspökség érdekében intézkedik. 199
126. IV. Incze pápa a kalocsai és pécsi egyházi megyék közti határok iránt intézkedik. 200
127. Az esztergami káptalan a Szemere nemzetség tagjai közti birtokrendezésről tesz bizonyságot. 201
127. b. (238). A raguzaiak és krajnaiak közti békekötés . . . 349

1248.

128. Mária királynénak a verőczei polgárok szabadságaira és földük határaira vonatkozó privilegiuma. 202
129. IV. Incze pápa Magyarországnak a mongolok elleni védelmezéséről gondoskodik. 205
130. Dénes nádor Ethuruhnak, a pozsonyi vár jobbágyának és fiainak ugyanazon vár Karcha nevü földét adományozza. 206

1249.

131. IV. Béla királynak Pál királyi udvarbiró számárai adománya. 208
132. IV. Incze pápa a székesfehérvári templom számára megengedett bucsú iránt intézkedik. 208

Lap

133. Roland nádor Ethuru pozsonyi várjobbágy számára megerősíti Dénes nádornak 1248-ki adományát. 209
134. A pécsi káptalan házassági kérdés elintézéséről tesz bizonyságot. 210
135. A székes-fehérvári káptalan bizonyságlevele, hogy a veszprémi káptalan Ilonától, Lodomer gróf nejétől, egy Veszprémben fekvő malmot és telket vett. 211
136. A pozsonyi apáczák Piligrinnek, ausztriai szent-kereszti apátnak egy szölőt adnak el. 212
137. Miklós lovag, Tibold fiának végrendelete. 213
137. b. (239). István Máté boszniai nagybán békességet fogad a raguzaiaknak. 352
137. c. (240). Endre chulmiai nagykenéz fiaival, Bogdán zsupánnal és Radoszlaw zsupánnal a raguzaiaknak örök békességet fogad. 356
137. d. (241). A raguzaiak Aszan Mihálylyal a bolgárok czárjával Uros István szerbiai király ellen szövetkeznek. , . 358

1250.

138. IV. Incze pápa a kalocsai érsek által Magyarország főpapjait felszólítja, hogy hadiköltség fejében az aquilejai patriarchatusnak évenként 2000 ezüstgirával segítségére legyenek. 214
139. Roland nádor itélete, a csalóközi udvarnokok ügyében . 216
140. Ludán földének felét annak tulajdonosai bevallják IV. Béla király részére a budai káptalan előtt. 217
141. Pál a királyi kápolna őre, Ludán és Halász részbirtokait bevallja a budai káptalan előtt, Mikó ispán és Detre, I. Detre fiainak. 218
142. A győri káptalan Chepán nevü pethlendi szőlőmivesét hü szolgálatainak jutalmául szabaddá bocsátja 219

1251.

143. IV. Incze pápa a pannonhalmi apátságban ájtatoskodó híveknek ismét 40 napi bucsút enged. 210
144. Supk, Vacyk fia, Nergues földét a király engedelme mellet az esztergami főkáptalan előtt bevallja Mikó zólyomi ispánnak Detre fiának. 221
145. A pozsonyi káptalan a pozsonyvári udvarbiró által az Ógyai birtokrész felett Buhtus részére hozott itéletről bizonyítványt ád ki. 222

1252.

146. IV. Béla király Sándor, Marcel gróf fiának csere fejében Durug nevü földet engedi által. 223
147. Leustach, Endre fiával és Yesdres testvérével, Mikó, Ti-

Lap

burcz, Péter és Máté fiával bevallják Hont vármegyei Aba nevü földeiket Mikó zólyomi isp. nnak és utódai ak. . . 224
148. IV. Incze p. pa Lőrincz szeremi pr. p. stn. k megengedi, hogy prépostságán kivül még más egyházi javadalmakat is birhasson. 225
149. IV. Incze pápa az aquinati püspöknek a győri püspök elleni pénzkovetelésére nézve intézkedik. 226
150. IV. Incze pápa Istvánnak, előbb eszt. rgami érseknek, most prenesztei bibornok-püspöknek megengedi, hogy az esztergami érsekség tizedének tizenharmadik részét tovább is huzza. 227
151. Roland nádor a demelki apátság és annak védurai közti Kamund nevü földre vonatkozó per elintézéséről ád bizonyságot. 228
152. Márton Zuerd fia, és Márton túróczi pap Mikó zólyomi ispán helyett, az esztergami főkáptalan előtt bemutatván IV. Béla király cserelevelét, Márton Zuerd fia élő szóval vallja, hogy a király a tőle becserélt Busán és Ludán részjószágokat Mikó zólyomi ispánnak adományozta. . . . 230
153. A veszprémi káptalan átírja a demelki apátság számára Roland nádor fenebbi 151. sz. a. bizonyságát. 231

1253.

154. IV. Béla király megerősíti Ethuruch pozsonyi várjobbágy és fiai számára Dénes nádornak Karchan helységére vonatkozó 1248-ki (130. sz. a) és Roland nádornak hasontartalmú 1249-ki (133. sz. a.) intézkedéseit. 232
155. IV. Béla király megerősíti azon alapitványt, melyet Stepko Robert gróf fia a zágrábi sz. István király czímü egyházra tett. 233
156. IV. Incze pápa meghagyja a győri püspöknek, hogy Gergely mester esztergami kanonok számára valami egyházi javadalomról gondoskodjék 234
157. IV. Incze pápa az esztergami érseknek meghagyja, hogy a Bertalan, volt pécsi püspök tartásáról tett pápai intézkedéseket foganatosítsa. 236
158. IV. Incze pápa a több keleti országokba, s névszerint a kunokhoz és ázsiai magyarokhoz is, hittérítőkül küldött domokos-rendüeknek különös egyházi meghatalmazást ád. 238
159, IV. Incze pápa Antalnak és Dénesnek, a magyarországi benedekrendiek meghatalmazottainak megengedi, hogy 150 gira erejéig kölcsönt vehessenek fel. 341
160. Roland nádor az Ethuru és a karcsai várnépek közti határpert intézi el. . . . . , . . 242
161. A hantai káptalan bizonyságlevele, hogy Háb grófnak

Lap

özvegye Paznanban lévő birtokát a pannonhalmi apátságra ruházta. . . . . . , ... , 245
161. b. (242.) Uros István szerbiai király megerősíti a raguzai kalmárok számára atyjának privilegiumait. 371
161. c. (243.)Csernomir kenéznek a raguzaiak elleni panaszai.. . 373

1254.

162. IV. Béla király, Yesesin földét, mely Bogomér Zubuslou fiának kimultával a király adományozása alá került, Mihály zólyomi és Detre szepesi ispanoknak adományozza. . . 246
163. IV. Incze pápa az esztergami érsek meghatalmozattainak megengedi hogy 300 ezüst gira erejéig pénzt kölcsönözhessenek. 247
164. IV. Incze pápa rendeli, hogy az esztergami érsek Istvánnak, elöbb esztergami érseknek és akkor prenesztei-püspök-bibornoknak, évenkint 300 girát fizessen. 249
165. IV. Incze pápa Bernát nápolyi püspököt apostoli követül küldi Magyarországba. 251
166. IV. Incze pápa Bernát nápolyi püspököt és apostoli követet Magyarország főpapjainak ajánlja. 252
167. István szlavoniai bán és stajeri főkapitány stajerországi ügyben itél. 253
168. A győri káptalan bizonysága, hogy az Opour nemzetségbeli nemesek Urukang nevü földnek felerészét a pannonhalmi apátságnak bevallották. 254
168. b. (244.) A raguzaiak Radoszlaw chulmiai zsupánnak és nemeseinek békességet esküsznek. 375
168. c. (245.) Radoszlaw chulmiai zsupán a raguzaiaknak békességet esküszik. 377
168. d. (246.) Uros István szerbiai király megerősíti a raguzaiak privilegiumait. 381
168. e. (247.) A raguzaiak Uros István szerbiai királynak békességet esküsznek. 384

1255.

169. IV. Béla király, a veszprémi káptalan és a veszprémi püspökmegyebeli lelkészek közti, a tizedjogra vonatkozó intézkedése. 255
170. IV. Sándor pápa megerősíti az örzsi kolostornak a szent üdvözítő templomának birtokát. 255
171. IV. Béla király kiküldött birái a szent királynak Karcsa helységben lakó több jobbágyfiainak személyes szabadságáról itélnek. 256
172. Roland nádor bizonysága, hogy a pannonhalmi apátság és az óbudai káptalan bizonyos, a somogymegyei tizedre vonatkozó, peres kérdés tekintetében egyezkedtek. . . 258

Lap

173. Roland nádor itélete a pannonhalmi apátság és annak Fen. helységben lakó udvarnokai közt. 259
174. Rolánd nádor és Vincze nyitrai püspök a pozsonyi várjószágok visszafoglalására kiküldött bírák, az alperesek vádja folytán Miklós Tpuz fiától el akarván venni Chondol jószágot, a felperes által elémutatott adománylevél következtében, neki itélik oda. 260
175. Sinister Miklós királyi fötálnokmester és kiküldött bíró itélete a bakonybéli apát és a pápai udvarnokok közt. . . 262
176. Jakab, az esztergami Jánoslovagok főnöke társainak megegyeztével Kirván lévő szőlejöket Chechy szabadostól hütlensége miatt elvevén, Simon szolgájoknak adja két évi szolgálati díj fejében. 263

1256.

177. IV. Béla király törvénykezési kiegyenlítés alapján megerősíti a bakonybéli apátságot Endred föld birtokában. 264
178. IV. Béla király a pannonhalmi apátság s a Hegymagasban és Kesziben lakó királyi udvarnokok közti határok igazitása iránt intézkedik. 266
179. IV. Béla Bazin földet Kozma és Achilles grófoknak adományozza a tatárok és osztrákok elleni hű szolgálataikért 269
180. IV. Béla király ismét megerősíti az ausztriai sz. kereszti apátságnak Leguento nevű birtokát. 271
181. IV. Sándor pápa a sz. benedekrendüek közti fegyelemre nézve intézkedik. 272
182. IV. Sándor pápa a polosari sz. Erzsébet templomát felmenti az ottani esperes joáa alól. 273
183. IV. Sándor pápa a pannonhalmi apátságban ájtatoskodóknak egy esztendei és negyvennapi bucsút enged. . . . 274
184. A Somogy megyei Kozma és János, Ivánka fiai, a székesfehérvári káptalan előtt osztály egyességre lépnek. . . 275
185. A székesfehérvári káptalan Nyrokol nevü helység eladására és határaira vonatkozó bizonysága. 277
186. Az erdélyi káptalan Almás helység eladásáról ád bizonyságot. 278

1257.

187. IV. Béla király a pannonhalmi apátságnak és népeinek, szent Istvántól nyert törvénykezési szabadságát erősíti meg. 279
188. IV. Béla király a Turóczból és Liptóból kiköltözött népet visszahivatja, azoknak bérbirtokot rendel, szabadságaikat és kötelességeiket meghatározza. 280
189. IV. Béla király a birtokosok kérelmére Yuren nevü helység határjárását erősíti meg. 282

Lap

190. IV. Béla király Harka nevü helységre vonatkozó adománya Kurui Fülöp mester számára. 284
191. IV. Sándor pápa az erdélyi püspöknek megengedi, hogy elszegényedett egyházának jövedelmei két templommal, vagy kápolnával szaporíttassanak. 285
192. IV. Sándor pápa megengedi, hogy az esztergami egyházban sz. Albert, karácson és húsvét ünnepei alkalmával ájtatoskodók egy évi bucsúban részesíttessenek. 286
193. IV. Sándor pápa Benedek esztergami érseknek megengedi, hogy az általa tartandó misékre ájtatosság végett megjelenőket 40 napi bucsúban részesíthesse. 286
194. IV. Sándor pápa azt határozza, hogy az esztergami érsek a zágrábi püspöktől apostoli levélnek folytán idéztetvén, megjelenni nem tartozik. 287
195. Benedek esztergami érsek jóváhagyja a Hudus özvegye által a sághi zárda számára tett adományozást. 288
196. Roger spalatói érsek itélete. 289
197. A székesfehérvári káptalan bizonyságlevele, hogy a zirczi és a bakonybéli monostorok peres ügyöket barátságos úton kiegyenlítették. 291
198. István, a Chorna nemzetség tagja, Chalad nevü birtokának felerészét Endrének, János fiának és Osl unokájának, a győri káptalan előtt vallja be. 292
199. A veszprémi káptalan bizonyságlevele, hogy Péter, a Sól nemzetség tagja, a neki bíróilag oda itélt esküt le nem tette. 293
200. Rad a Rád nemzetség tagja, Imrének fia, Gergelynek, az előbbi somogyi esperestnek, Buchmala nevü földét a veszprémi káptalan előtt vallja be. 294
201. Husvét töli lakos, Ujul helységben fekvő földét Ivánka társának a somogyi sz. egyedi convent előtt vallja be. . 295
202. Pál pozsonyi prépost és IV. Béla király kiküldött bírájának peres birtokra vonatkozó itélete. 296

1258.

203. IV. Béla király helybenhagyása, hogy Sándor, Marczel fia, Durug nevü birtokát Favus pannonhalmi apátnak eladhassa. 297
204. IV. Béla király a pannonhalmi apátság és a Guller helységben lakó szolgagyőri várjobbágyok közt Zamtu nevü birtok ügyében itéletet hoz, melynek végrehajtását a győri káptalan eszközli. 298
205. IV. Sándor pápa a zágrábi püspöknek megengedi, hogy székes templomát alkalmatosb helyre építhesse. . . . 300
206. IV. Sándor pápa IV. Béla királyt inti, hogy az atyja által oda igért ezer ezüst girát a jeruzsalemi sz. János szállodának fizesse ki. 301

Lap

207. IV. Sándor pápa bizonyos pénzösszeg iránt intézkedik, mely az esztergami érsek meghatalmazottaitól Rómában eloroztatott. 303
208. A székesfehérvári káptalan bizonysága, hogy Sándor, Marczel fia, Durug nevű birtokát Favus pannonhalmi apátnak bevallotta. 304
209. Az ó-budai káptalan bizonyságlevele, hogy Chama fiai Kis-Gál nevű birtokuknak fele részét Poukának, Sz.-Erzsébet lakosának bevallották. 305
210. A győri káptalan bizonyságlevele, hogy a pannonhalmi apátság a neki már oda itélt földekre nézve több tapani lakosnak kedvezményt tett. 306
211. A győri káptalan bizonyságlevele, hogy a pannonhalmi apátságnak Diénes nevű földbirtok, melyet Elek, Sándor fia reá általruházott, átadatott. 307
212. A győri káptalan bizonyítja, hogy a pannonhalmi és a szeliczi apátságok közt Tünő helység birtokára vonatkozó per választott bírák itélete által intéztetett el. 309
213. A veszprémi káptalan bizonyítja, hogy a Laad nemzetség több tagjai a Veszprém folyó melletti malmukat Zeländ veszprémi püspöknek eladták. . . . ! 311
214. A veszprémi káptalan bizonyítja,hogy Miska gróf fiai Péter gróf fiait Margit nővérök hitbére tekintetében a hozott itélet értelmében kielégítették. 312
215. A pannonhalmi konvent bizonyságlevele, hogy a bakonybéli apát és a Tarján helységben lakó várnépek közt a tarjáni föld tekintetében osztály történt. 313
216. Dénes szolnoki és bakonyi főispán bizonyítja, hogy a pannonhalmi apátság és a Churgiban lakó bakonyi erdőcsőszök közti Venyu helység határait illető egyenetlenség barátságos úton elintéztetett. 314
217. IV. Béla király azt határozván, hogy Favus pannonhalmi apát Pálnak, Zemèkey fiának, az örkényi birtok tekintetében öt gírát fizetni tartozik, a győri káptalan bizonyítja, hogy ezen fizetés megtörtént. 316

1259.

218. István ifjabb király és stájer herczeg Eberhárdot marburgi polgárt Stájerhonban hűbéri birtokkal adományozza meg. 317
219. IV. Sándor pápa az esztergami Szent-János-rendieket a tizedek fizetése alól fölmenti. 318

1260.

220. IV. Béla király Baas mesternek a trencséni várhoz tartozó földekből két holdat adományoz. 319

Lap

221. IV. Béla király Szigligetet a pannonhalmi apátságnak adományozza. 320
222. István ifjabb király a porowai kápolnát a pannonhalmi apátságnak adományozza. 322
223. István ifjabb király Szigligetet adományozza a pannonhalmi apátságnak. 323
224. IV. Sándor pápa a Benedek-rendiek tatai apátságát Tata birtokában védi. 325
225. Spalato városban készült végrendelet formulája 326

1260 körül.

226. A győri káptalan bizonysága, hogy Gymolt helységre vonatkozó több okmányok előtte érvényteleníttettek. . . . 327

Függelék.

Az Árpádkori Új Okmánytár és a kapcsolt országok okmányai. 387

1.

IV. Béla király megerősíti a Pannonia szent hegyén (Pannonhalmán) Geiza fejedelem és sz. István király által alapított, s ezek és más magyar királyok, számos főurak és honfiak által gazdagon megadományozott szent-mártoni apátság jószágait és jövedelmeit. 1234—1270.

In nómine Sancte Trinitatis et Indiuidue Vnitatis. Bela Dei gratia Hungarie, Dalmatie, Chroatie, Rame, Seruie, Galicie, Lodomerie, Cumanieque Rex in perpetuum. Quum labilis est hominum memoria et rerum turbe non sufficit, congruum est et ad cautelam errorum expediens, quod ea que geruntur in tempore tam in rebus ecclesiasticis quam mundanis, ne propter obliuionem labantur cum tempore, viuaci litterarum testimonio perennentur, precipue propter frequentem calumpniam aliquorum, qui nonnunquam peccatis exigentibus laborant clara obfuscare, recta subuertere et ueritatem suo conamine subdere falsitati. Hac igitur consideracione inducti uolentes indempnitati et quieti Monasterii Beati Martini de Sacro Monte Pannonie salubriter cum cautele studio prouidere, omnes terras eius igitur quandocunque et quocunque iusto titulo acquisitas per fidelem nostrum magistrum Albeum Archidiaconum Nitriensem, uirum utique circumspectum et discretum, iussimus erectis nouis metis et distinctis terminis designari, prout in subditis apparebit, nichilominus precipientes eidem magistro specificare et redigere in scriptis condiciones, officia seu seruicia cunctorum hominum pertinencium ad Monasterium memoratum, ut per hoc utrique, Monasterio videli-

cet et populo fideliter sit prouisum; Monasterio, ne propter incertitudinem officiorum per maliciam eiusdem populi debitis et consuetis seruiciis processu temporis defraudetur; populo uero, ne alias quicquam ultra debita et consueta seruicia per Monasterium exigatur. Prefatus autem magister preceptum nostrum adimplens diligenter terras metatas et condiciones hominum Monasterii sepe dicti redactas in scriptis nobis fideliter presentauit. Quarum series sic se habet:

Ipse Mons Sacer Pannonie, in quo situm est monasterium Beati Martini, habet per circuitum ipsius montis terram a cacumine montis inferius per tria miliaria ab omni parte sui, videlicet ab oriente, meridie, occidente et septemtrione ad unum aratrum pro quolibet miliari, quam a tempore Sanctorum Regum, scilicet Sancti Stephani et Ladizlai tenuit et possedit, et nunc possidet sine contradiccione aliqua pacifice et quiete, et circumcirca ad pedes supra dicti montis habet plures villas suas, que inferius nominantur. Conterminales autem villas habet has: Hymud que alio nomine Nelka dicitur, Tapan, villam agasonum Regis, villam Toryan, que est communis sibi et aliis; deinde protenditur terminus eius usque Sabariam, ubi dicitur natus Sanctus Martinus, et ibi in valle media est fons sacer, qui vocatur caput Pannonie, qui cum aliis fontibus facit riuulum sub ecclesia Sancti Willibaldi, et uocatur Pannosa; et inde descendit usque ad villam Ech, et ipse riuulus cum terra circa adiacenti pertinet totaliter ad dictum monasterium, et circumcirca riuulum habet plura feneta, stagna tria et totidem loca apta ad molendina; deinde descendit usque ad villam Nul, vltra riuulum uero iam dictum habet terras communes arabiles cum predictis villis, et siluas, colles, valles et nemora, que uulgo dicuntur Sacorov, in quibus habet plures vineas et loca apta ad plantandum vineas. Item habet conterminalem villam Rouozd et duas partes terre tocius ville ipsius, et terciam partem terre villarum predictarum Ech et Nul.

In villa Nelka jobagionum equestrium sunt XX mansiones, Othmar scilicet, Renke, Petrus et Egidius cum sua cognacione, preter paruulos et juuenes, quorum seruicia debita Monasterio Sancti Martini secundum confessionem suam sunt hec, quod uidelicet debent seruire in equis propriis ita,

quod si contingat eos ire cum Abbate, Decano uel monacho aut curiali comite siue cum nuncio Abbatis, equos suos procurant propriis expensis, persone uero ipsorum procurantur in victualibus, quamdiu sunt in via ex parte monasterii. Si uero mittantur ad legacionem per se, tunc se et equos suos propriis expensis procurant. Item unaqueque mansio tenetur in suo curru et animalibus portare tunellam vini de vino monasterii in propriis expensis de Symigio et de Sala usque ad dictum monasterium Sancti Martini. Item unaqueque mansio debet metere monasterio duas capetias et una die fenum colligere et una die fenum portare. Preterea ad festum Sancti Martini quelibet mansio debet dare unam ydriam annone, et aliam brasii, et unum bouem triherbem de communi. Item dant liberas decimas dicto monasterio de omnibus bonis suis. Item semel in anno debent procurare dominum Abbatem dicti monasterii cum uno boue trianni, in galinis uero, anseribus, vino, ceruisia et panibus, feno et annona ad sufficienciam. Si autem non contingat Abbatem descendere inter eos, predictas procuraciones ipsimet portant ad monasterium. Item debent portare lapides, asseres in propriis curribus et animalibus ad monasterium, et custodire curiam Abbatis. Nomina vduornicorum de eadem villa hec sunt: Tad, Chyd, Chekle, Malcoz, Colombu, cum ceteris cognatis suis, qui vduornici insimul faciunt LVI mansiones preter iuuenes et paruulos. Et isti secundum propriam suam confessionem tenentur ad omnia seruiciorum genera, sicut in priuilegio secundi Andrea Regis et Palatini temporis sui Nicolay plenius continetur. Nomina coquorum de eadem villa sunt hec: Syldev, Feuche, Chotina, Zubud, Vros, Zumboth cum sua cognacione et filiis, qui insimul sunt XVI mansiones preter iuuenes et paruulos; et isti secundum confessionem suam ad plura seruiciorum genera secundum tenorem priuilegiorum Sancti Ladizlai et Regis Andree. Hec sunt nomina de eadem villa equestrium seruiencium: Cekez, Pousa, Aga, Cheme, Cegu, cum sua cognacione et filiis, qui insimul XXII mansiones preter iuuenes et paruulos; et isti tenentur secundum confessionem eorum portare currus honeratos monasterii in propriis equis pinguibus et personis ubique per Regnum Vngarie sicut necesse fuerit, et ad alia omnia genera seruiciorum, preter vineas et aratra,

sicut in priuilegio Sancti Ladizlai et Andree Regum plenius continetur et usus eciam approbauit. Nomina pellipariorum de eadem villa sunt hec: Chomoslo, Jacob, Dienys cum ceteris suis cognatis preter iuuenes et paruulos, qui insimul faciunt VII mansiones; et illi secundum suam propriam confessionem tenentur exercere seruicium pellipariorum in officina monasterii, et ad alia omnia communia seruicia sicut de equestribus et de aliis dictum est superius. Hec sunt nomina tornatorum de eadem villa: Forcos, Vosc cum sua cognacione, qui preter iuuenes et paruulos sunt VI mansiones; et illi secundum propriam suam confessionem tenentur principaliter ad officium tornatorum plenarie et secundarie ad alia omnia communia seruicia, sicut superius de equestribus jobagionibus et aliis dictum est. Hec sunt nomina lotorum: Tadeu, Vendegus cum suis cognatis de eadem villa preter iuuenes et paruulos, qui insimul sunt III mansiones; et isti tenentur ad omnia communia seruicia, sicut superiores, secundum suam propriam confessionem. Hec sunt nomina tawarnicorum de eadem villa: Tyz, Cheme cum sua cognacione, qui preter iuuenes et paruulos sunt VII mansiones; et isti tenentur secundum suam propriam confessionem ad omnia communia seruicia, sicut superiores. Hec sunt nomina preconum de eadem villa: Saul, Texe cum sua cognacione et filiis, qui insimul sunt IIII-or mansiones preter iuuenes et paruulos; et isti secun'um suam confessionem preter hoc officium ad aliud non tenentur. Hec sunt nomina pistorum de eadem villa: Chuka, Stephan cum sua cognacione et filiis, qui sunt preter iuuenes et paruulos VIIII mansiones; et isti secundum confessionem suam propriam tenentur ad omnia communia seruicia ut superiores. Hec sunt nomina sutorum de eadem villa: Lypart, Lypolt cum sua cognacione, qui preter iuuenes et paruulos sunt VI mansiones, qui tenentur ad omnia communia seruicia sicut superiores. Hec sunt nomina qui parant marcium de eadem villa: Orod, Chod cum sua cognacione, qui preter iuuenes et paruulos sunt X mansiones, qui tenentur ad omnia communia seruicia sicut superiores. Hec sunt nomina fabrorum de eadem villa: Zuga, Vosos cum sua cognacione, qui preter iuuenes et paruulos sunt XXIII mansiones, qui tenentur ad omnia communia seruicia sicut superiores. Hec sunt

nomina carpentariorum de eadem villa: Cozma, Petre cum sua cognacione, qui sunt preter paruulos et iuuenes V mansiones, et tenentur ad omnia communia seruicia sicut superiores. Hec autem villa secundum communem consideracionem vicinorum habet terram ad XXX aratra cum pluribus metis cyrcumdata, et est conterminalis per circuitum cum hiis villis: Nulos videlicet, Ganth, Nema, Barba, Tapan, Taryan et Asscun.

In predio Vyloch hec sunt nomina vduornicorum: Joanus, Vchi, Bocsa, cum filiis et cognatis suis, qui preter iuuenes et paruulos sunt XXV mansiones; et isti tenentur ad omnia genera seruiciorum sicut alii vduornici de predio Hymud. Hec sunt nomina aratorum de eodem predio: Reque, Mogus, qui preter paruulos et iuuenes sunt VI mansiones cum sua cognacione. Hec sunt nomina jobagionum liberorum de eodem predio: Vrlov, Phylippus.

In predio Torian hec sunt nomina jobagionum: Numhyv, Salomon, Poch, qui cum sua cognacione preter iuuenes et paruulos sunt X mansiones; et isti tenentur ad eadem seruicia cum jobagionibus de predio Hymud. Hec sunt nomina sutorum de eodem predio: Sumug, Tomas, qui cum sua cognacione preter iuuenes et parulos sunt VII mansiones; et isti tenentur ad omnia seruicia cum sutoribus de predio Hymud. Hec sunt nomina agasonum campestrium de eodem predio: Forcud, Pos, Cyma; et isti tenentur ad omnia seruicia cum aliis seruicialibus. Hec sunt nomina sacriferorum de eodem predio: Chomza, Syca, Gumburo; et isti tenentur ad omnia seruicia sicut et alii seruiciales. Hec sunt nomina bucharioram de eodem predio: Gabus, Op, Vs cum sua cognacione; et isti tenentur ad omnia seruicia cum aliis seruicialibus. Hec sunt nomina vduornicorum in eodem predio: Gurgus, Elya, Jacobus, Bede; et isti tenentur ad omnia seruicia, ad que tenentur vduornici de predio Hymud. Hee due ville proximo dicte secundum communem consideracionem uicinorum habent terram ad quindecim aratra cum pluribus metis circumdatam, et sunt conterminales per circuitum cum hijs villis, videlicet villa Cepani, et secunda villa Toryan, que est castrensium.

In predio Ruozd hec sunt nomina jobagionum; Pau-

lus, Lathart, Lepart, Leustah, Jacob preter paruulos et iuuenes. Hec sunt nomina vduornicorum de eodem predio: Mota, Cosma, Bolcer cum sua cognacione, preter iuuenes et paruulos sunt VI mansiones; et isti tenentur ad omnia seruicia sicut alii vduornici de predio Hymud. Hec sunt nomina buchariorum de eodem predio: Arussod, Inus; et isti tenentur ad omnia seruicia, sicut alii bucharii. Hec sunt nomina vinitorum de eodem predio: Estud, Sey, Paulus; et isti tenentur ad omnia seruicia, sed de Symigio vinum non portant, et currus Abbatis non ducunt. Hec sunt nomina pulsatorum de eodem predio: Opus, Sereda; et isti tenentur ad omnia seruicia sicut superiores seruiciales.

Hec sunt nomina jobagionum de villa Cebh comitis, que alio nomine similiter vocatur Ruozd: Cebh, Bugar, Ysaac, Bud, Pousa, Paulus, Vroch, Berta, Ybrahim, Joseph, Jacob, Aba, Garab. Isti sunt liberi et seruiunt monasterio in equis propriis, sed alia communia seruicia non faciunt. In eodem predio vinitor vnus nomine Comozlo, et ipse habet simile seruicium, sicut alii vinitores.

In predio Ech hec sunt nomina vinitorum seruorum: Chomos, Pouka, Vasard; qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt X mansiones. Hec sunt nomina jobagionum in eodem predio: Scente, Albert, Bugud, qui cum sua cognacione sunt VII mansiones; et isti tenentur seruire monasterio in propriis equis.

In predio Nul hec sunt nomina vinitorum: Melegd, Arad, Buch, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt VIII mansiones; et isti sunt veri serui ecclesie. In eodem predio hec nomina jobagionum equestrium: Tomas et Barabas cum filiis.

In predio Sag, quod alio nomine dicitur Hag hec sunt nomina vinitorum suorum; Catad, Stephan, Syke, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt XX mansiones, qui et arare tenentur. Hec sunt nomina seruorum aratorum in eodem predio: Buhte, Scechyn, Tomas, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt XII mansiones. Hec sunt nomina pulsatorum in eodem predio: Juanus, Chebet, Mosov, qui cum sua cognacione preter pueros et iuuenes

sunt XV mansiones, qui tenentur ad communia seruicia cum aliis pulsatoribus.

In alio predio S a g hec sunt nomina jobagionum: Pousa, Martinus, Renche, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt XX mansiones; et isti tenentur ad eadem seruicia cum jobagionibus de predio Hymud. Et hec duo predia secundum communem consideracionem uicinorum possident terram monasterii ad X aratra pluribuś metis metatam, preter pascua pecorum, que sunt communia cum aliis; et hec terra est conterminalis per circuitum cum hiis villis, videlicet cum tercia villa Sag, que est castrensium, Ech, et Nul, et Preke.

In predio P r e c h e hec sunt nomina libertinorum: Obus, Vduorus, Fenke, Michael, Hevsed, qui cum sua cognacione preter pueros et iuuenes sunt decem et septem mansiones; et isti tenentur ad omnia communia seruicia, sicut et ceteri seruiciales. Hec sunt nomina vinitorum suorum in eodem predio: Buzte, Adamus, Vydecüs, Ivan, Poth; qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt tredecim mansiones. Hec sunt nomina aratorum suorum in dicto predio: Gugus, Buztus, Venus, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt septem mansiones. In eodem predio est vnus pulsator nomine Buztus. Hoc autem predium secundum communem consideracionem uicinorum habet terram ad sex aratra per circuitum pluribus metis metatam; et est conterminalis cum hijs villis, videlicet Nul, Per, et secunda villa Preche.

In predio S e m y a n s u k a et P o z n a n hec sunt nonomina jobagionum: Juanus, Tyburc, Budus et Petrus, Tomas, qui cum sua cognacione preter pueros et iuuenes sunt quatuordecim mansiones; et isti sunt pares in seruicio cum jobagionibus de Hymud. Hec sunt nomina vinitorum seruorum in eodem predio: Nemel, Vrbanus, Tyuan, Becev, Paulus qui cum sua generacione preter paruulos et iuuenes sunt triginta mansiones. In eodem predia sunt duo tauarnici: Jordan et Geuden cum filiis; et isti sunt pares in seruicio cum aliis tauarnicis. Hec sunt nomina aratorum in eodem predio: Cenke, Hotolmos, Enge, qui cum cognacione sua preter paruulos et iuuenes sunt V mansiones. Hec autem villa secundum communem consideracionem vicinorum habet terram ad septem

aratra cum pluribus metis metatam; et est conterminalis cum villis Poznan, et Mycud, et Per.

Notandum uero est, quod omnes predicte ville sunt site prope ad pedes Sacri Montis Pannonie.

In villa Ohsun hec sunt nomina jobagionum: Nicolaus, Mocus, Suprun cum propria terra eorum hereditaria.

In predio Olsuc hec sunt nomina vinitorum: Forcud, Buza, Sydubur, Varad, Andreas, Scemus, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes quinquaginta et septem mansiones; et isti tenentur ad omnia communia seruicia sicut superiores, et tenentur iemem portare ligna super dorsum ad domum uel curiam Abbatis, et purgare; qui omnes sunt serui empticii et donati. Hec sunt nomina artificum, qui tenentur ad similia seruicia cum artificibus de Hymud: Neurent, Vendeg, Scega, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt V mansiones. Hec sunt nomina fabrorum de eodem predio: Kuuoz, Zuguoso; et isti tenentur ad seruicia sicut fabri de Hymud. Hec sunt nomina pulsatorum de eodem predio: Paulus, Vid, Clemen, Mocha cum filiis suis; et isti tenentur ad communia seruicia sicut alii pulsatores.

In predio Lazi hec sunt nomina jobagionum: Andreas, Joachym, Chobov, Dama, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt XXIII mansiones; et tenentur seruire monasterio per omnia sicut jobagiones de Hymud. Hec sunt nomina equestrium in eodem predio: Hanta, Buna, Chumoz, Bulusoy, et cum sua cognacione preter pueros et iuuenes sunt decem mansiones, et habent simile seruicium cum equestribus de Hymud. Hec sunt nomina coquorum in eodem predio: Pentuc, Echelleus, Tynlov, Ybrachyn, Porc, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt XV mansiones, qui tenentur ad omnia seruicia cum cocis de Hymud. Hec sunt nomina pellipariorum de eodem predio: Jacob, Hetes, Sereda, Hegud, Bena, Repud, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt XXXIV mansiones; et isti tenentur ad omnia seruicia cum pellipariis de Hymud. Hec sunt nomina carpentariorum de eodem predio; Omodoy, Pousa, Benka, qui cum sua cognatione preter paruulos et iuuenes sunt VI mansiones; et isti tenentur ad omnia seruicia cum carpentariis de

Hymud. Hec sunt nomina preconum in eodem predio: Poth, Chegur, Pousa, Vendegus, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt VIII mansiones. Hec sunt nomina vduornicorum de eodem predio: Forc, Sebe, Joanus, Nicolaus, Zyridi, Keduelen, qui cum sua generacione preter paruulos et iuuenes sunt XXXIIII-or mansiones; et isti tenentur ad communia seruicia et sunt sicut vduornici de Hymud. Hec sunt nomina aratorum seruorum: Rescud, Crachin, Degwe.

In predio Vosyan hec sunt nomina jobagionum: Nicolaus, Cecunte, Pentuc, Pethke, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt XXI mansiones; et isti tenentur seruire sicut jobagiones de Hymud. Hec sunt nomina illorum, qui debent vinum portare in eodem predio cum domino Abbate ubique per Regnum Vngarie: Vonyz, Gurgu, Burzu; et isti tenentur ad omnia seruicia sicut superiores. Hec sunt nomina coquorum in eodem predio: Rec, Queuerug, Zouorug, Tomas; et isti tenentur ad omnia seruicia sicut coci de Hymud. Hec sunt nomina fabrorum in eodem predio: Chomov, Buzte cum filiis; et isti tenentur ad eadem seruicia sicut fabri de Hymud. Hecs unt nomina carpentariorum de eodem predio: Guzu, Ereus, Stephanus, Benke, Zallas, Beneduc cum filiis; et isti eodem séruicio sicut carpentarii de Hymud. Hec sunt nomina sutorum de eodem predio, qui alio nomine tymar dicuntur: Stephanus, Vodos, Vodu; et isti non tenentur, nisi ad hoc officium. Hec sunt nomina vduornicorum de eodem predio: Cenkes, Arpad, Golombus, Feud, Beneduc, qui preter paruulos et iuuenes sunt XXX mansiones; et isti tenentur ad omnia seruicia sicut vduornici de Hymud. Et hec sunt nomina aratorum seruorum de eodem predio: Sumboth, Bocsa, Gune Chencu, Cegreu cum filiis, Sag, Fuyn, Gyrolt, Roman. Hee due ville proxime dicte habent terram secundum communem consideracionem uicinorum cum siluis et fenetis ad quinquaginta aratra uallatam cum multis metis; et est conterminalis cum hijs villis, scilicet Ohzynfolua, Ylmar, Radi, due Sag, Fuyn, Gyrolt, Liquiuosian, Roman.

In predio Sancte Crucis sunt hec nomina jobagionum: Vasar, Georgius, Bede, Kese, Scemus cum filiis, nepotes, ancille ecclesie, qui cum cognacione sua sunt XIIII mansiones; et isti tenentur ad seruicia sicut jobagiones de Hymud.

Hec sunt nomina pistorum in eodem predio: Latamas, Benke, Kycum; et isti tenentur ad eadem seruicia, sicut pistores de Hymud. Hec nomina fabrorum de eodem predio: Colov, Paulus, Morue, qui cum sua cognacione sunt preter iuuenes et paruulos VI mansiones; et isti tenentur ad seruicia sicut de Hymud est. Vnus coquus in eodem predio nomine Cysar, et iste tenetur ad seruicium sicut coci de Hymud. Hec sunt nomina equestrium de eodem predio: Budurog, Joachym; et isti tenentur ad eadem seruicia sicut equestres de Hymud. Hec sunt nomina aratorum in eodem predio: Hetenc, Moncha. Hec sunt nomina auri fabrorum: Arym, Meke; et isti tenentur ad omnia seruicia sicut superiores. Hec autem villa secundum tenorem priuilegii Regis Andree habet terram ad decem aratra, preter nemora et sylvas et feneta, uallatam undique multis metis antiquis et nouis; et est conterminalis cum hijs villis, scilicet Feyn, Cezneyc, Kugere et Vosyan.

In predio V e g n e hec sunt nomina illorum qui debent dare equum ad portandam capellam domini Abbatis: Mathev Symon, Teluch, Forcos, Paul, Petrus, Dubus, Petheu, Chomoc, Martinus, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt quadraginta quatuor mansiones, qui tenentur ad omnia seruicia sicut jobagiones de Hymud et de Temurd. Hec autem villa cum siluis et remoribus habet terram ad decem aratra uallatam cum multis metis; et est conterminalis cum his villis, scilicet cum silua Bochon, Feneufey, Kvgere, Cestuch.

In predio D i g n a hec sunt nomina jobagionum: Symon, Martinus, Cenqu, Moraz, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes X et septem mansiones, qui tenentur ad seruitia sicut jobagiones de Hymud. Hec sunt nomina vduornicorum de eodem predio: Colma, Hyze, Stephan, Mathyas, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt X mansiones; et isti tenentur ad omnia seruicia cum vduornicis de Hymud. Hec sunt nomina equestrium de eodem predio: Teodor, Buthmer, Pousa, Chom, Cuda, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt viginti et tres mansiones. Et isti tenentur ad similia seruicia cum equestribus de Hymud.

In predio T e m u r d hec sunt nomina jobagionum: Petus, Tybo, Thymoteus, Mortuuus, Marcel, Andreas, Demutur,

Deg, qui cum sua cognacione preter iuuenes et paruulos sunt quinquaginta et septem mansiones; et isti tenentur ad similia seruicia cum jobagionibus de Hymud. In predio Temurd equestrium seruiencium hec sunt nomina: Latus, Thomas, Cepanus, Mortun, Hendus, qui cum sua cognacione sunt preter paruulos et iuuenes XLIIII mansiones, qui habent simile seruicium cum equestribus seruientibus de Hymud. Item in eodem predio sunt duo agasones campestres, Vros et Lybart cum filiis. Item in eodem predio sunt XXIII mansiones carpentariorum, scilicet Chomor et Petur, qui pares sunt cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes in seruicio carpentariis de Hymud. Item due mansiones sunt in eodem predio, scilicet Somboch et Mathey, qui tenentur reficere caldaria monasterio et alia communia seruicia. In predio Temurd vduornicorum hec sunt nomina: Fenerus, Albert, Scentus, Myroch, Kyda, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt quadraginta sex mansiones; et isti ad consimilia seruicia cum vduornicis de Hymud. Et iste tres ville sunt sub vno gyro siue circulo metarum. Vnde prima meta est in occidente cum statua iuxta villam Macha, et sic cum pluribus metis uadit iuxta magnam uiam, tendit ad orientem, et ibi est villa Grebuch sibi commetanea; deinde dimissa magna via uadit iuxta uineas uersus meridiem, et ibi ultra uiam habet metas cum statua, et ibi est villa Halas commetanea; deinde cum pluribus metis vadit ad villam Guruch, que est ipsi commetanea; proinde cum metis descendit ad occasum ad villam Ruch, que est similiter commetanea; inde descendit cum metis ad partem septemtrionalem, exinde iuxta Macham tendit ad occasum, et ibi transit pratum, et sic cum pluribus metis directe vadit ad villam Gregorii; proinde de curia dicti Gregorii tendit ad partem septemtrionalem; exinde cum metis ad occasum, et ibi est commetanea villa Chichov; postmodum facit saltum ultra magnam viam, et cum metis ascendit ad monticulum ville Chichov, et de monte descendit versus partem septemtrionalem ad magnam uiam; exinde iuxta uiam cum pluribus metis tendit ad orientem, et sic iuxta predictam villam Macha mete terminantur. Terra autem harum trium villarum est secundum communem consideracionem bonorum virorum ad quadraginta uel plus aratra uallatam (igy) multis

metis, et est conterminalis cum his villis, scilicet Grabuch, Halaso, villa Macha, et ceteris supradictis.

In predio B e l e d hec sunt nomina vduornicorum: Creus, Haga, Menke, Moko, qui cum sua cognacione preter pueros et iuuenes sunt XX due mansiones; et isti pares sunt in seruicio cum vduornicis de Hymud. Hec autem villa secundum communem consideracionem bonorum virorum habet terram ad quinque aratra uallatam multis metis, et est conterminalis cum hiis villis, scilicet Grabuch, Macha, villa Ladamer et secunda villa Beled vduornicorum Regis.

In predio A l m a s hec sunt nomina jobagionum: Torda, Buzoch, Michael, Thomas, Gurge, Machsa, qui cum sua cognacione sunt preter pueros et iuuenes XIIII mansiones; et hij sunt pares in seruicio cum jobagionibus de Hymud. Hec sunt nomina equestrium in eodem predio: Egud, Cothob, Leure, Texe, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt X et nouem mansiones. Et hij tenentur ad omnia seruicia sicut equestres de Hymud.

In predio F y z e g t u hec sunt nomina jobagionem Petur, Tupoz, qui cum sua cognacione preter pueros et iuuenes sunt sedecim mansiones; et hij sunt pares in seruicio jobagionibus de Temerad. In eodem predio nomina aratorum seruorum hec sunt: Niche, Tyze, Pentuc cum filiis, qui preter pueros et iuuenes sunt VII mansiones. In eodem predio sunt duo pastores, quorum nomina hec sunt, Whd cum duobus filiis. In eodem predio hec sunt nomina vduornicorum: Wolt, Hozuga, Chule, Chynt, qui preter pueros et iuuenes sunt nouem mansiones; et hij tenentur ad omnia seruicia sicut alii homines eiusdem condicionis de Hymud. Hee due ville sunt site sub vno gyro siue circulo metarum, et habent magnam terram secundum communem consideracionem bonorum virorum sufficientem cum fenetis ad viginti aratra uallatam multis metis, et partem Danobii cum duabus insulis secundum quod protenditur terminus eorum (így), et habet conterminales has villas: Sar, Bylla, Nezmel, Astanc, Sumuld.

In predio Y n e v hec sunt nomina seruorum equestrium: Vuuba, Gregor, Vska, qui preter pueros et iuuenes sunt XI mansiones, et tenentur in animalibus suis trahere currus, ferre tentoria et coquinam Abbatis ac alia honera preter uictualia,

et habet terram communem cum populis Albensis Ecclesie et vduornicis ac ciuilibus secundum communem consideracionem sufficientem ad sex aratra cum fenetis.

In predio Lazlo hec sunt nomina seruiencium equestrium: Gurlud, Cheke, Iba, Bes, Dele, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt XVI mansiones; et hij tenentur ad omnia seruicia sicut seruientes equestres de Hymud. In eodem predio hec sunt nomina vduornicorum: Zumba, Ombus, Thomas, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt X mansiones; et isti pares sunt cum vduornicibus de Hymud. In eodem predio hec sunt nomina agasonum: Petur, Tumpa cum filiis: et isti tenentur ad omnia seruicia sicut superiores. In eodem predio hec sunt nomina pastorum ouium: Ombruus, Keselend cum filiis; et isti tenentur ad omnia sernicia. Et hec villa secundum communem consideracionem uicinorum habet terram cum siluis et fenetis ad duodecim aratra cum metis circumdatam, et est conterminalis cum hijs villis scilicet: Zelebeg, Bysa, Gund, Gunu.

In predio Hegce hec sunt nomina seruorum vduornicorum: Nicolaus, Somboth, Campa, Michael, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt octo mansiones; et isti tenentur ad simile seruicium cum vduornicis de Hymud. Et isti habent centum iugera terrarum preter pascua et feneta.

In Comitatu Zala in predio Hegmogos, quod alio nomine dicitur Apati, sunt sexaginta due mansiones preter paruulos et iuuenes, quorum nomina sunt hec: — — Bath sacerdotis, Pepul, Petur, Ledin, Herceg, Miclous et ceteri, de quibus in quolibet mense duo cum uno equo suo debent tenere et custodire equos Abbatis, ubicunque ipse Abbas fuerit, in stabulo non in campis — — — — Abbatis; terram autem habent secundum communem consideracionem uicinorum ad XII aratra — — — arundineta, feneta et nemora, et colles et pascua pecorum, que omnia sunt eis communia circumquaque dictum montem cum vdvornicis Regis de predicta villa Heygmogos; conterminales uero villas habent has: Tupulca, Kezu, a quibus terra eorum separata est per metas erectas ab antiquo.

In eodem Comitatu in villa Copulcho sunt donati de seruis suis — — — L, sicut continetur in priuilegio

suo, scilicet VI mansiones cocorum, quorum nomina sunt hec Copo, Bene, Jacob, Ceke, qui cum filiis et cognatis et preter paruulos sunt VI mansiones. Et in eadem villa sunt seruientes equestres VI mansiones preter paruulos, qui omnes tenentur — — — — — — — — — et isti habent terciam partem terre eiusdem Copulcho in agris, in siluis, in fenetis; et in eadem terra est vnum molendinum Ecclesie supra molendinum monasterii de Almad.

In predio Elbu libertinorum — — — — nomina: Stephan, Cyma, — —, Chon, Pentuc, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt triginta quinque mansiones, qui secundum assercionem eorumdem debent dare de quolibet manso monasterio annuatim dimidium fertonem, et debent procurare Abbatem cum sua familia annuatim — — — boue trienni et aliis necessariis ad sufficienciam, quam procuracionem, si Abbas non descendat apud eos — — — — ad monasterium. Item colligunt fenum monasterio — — — — — — — et hec villa secundum communem consideracionem uicinorum habet terram ad X aratra cum pluribus metis circumdatam, et est conterminalis cum hiis villis, scilicet Bech, Veod, Tarcan — — — uero commetanei sunt populi Regine.

In eodem Comitatu de Zala iuxta fluuium eiusdem nominis — — — — — et ultra pontem habet Ecclesia Sancti Martini terras in duobus locis ex citra parte septuaginta iugera fin— — — — — pascua et nemora communia cum nobilibus nepotibus scilicet Heym et Herruz et filiis, et ultra cum ciuilibus de Zala et cum populis monasterii Sancti Guthardi; preter pascua et nemora et campestria habet trecenta iugera arabilia et fenetum ad XIII iugera, et habet seruos aratores et uinitores VI mansiones cum filiis et cognatis, quorum nomina sunt hec: Poch, Fenyes, Joanus, Golombud, Elda, Herimus (?).

In predio Weynuch hec sunt nomina piscatorum: Poch, Gaalt, Ibus, Ekeshe, Jacob, — talus, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt septuaginta mansiones; et isti tenentur ire in carina Abbatis cum numero personarum ad arbitrium domini Abbatis vsque ad Zigethfey in expensis Abbatis regendo totaliter ipsas carinas, et quamdiu ibi existunt, officia nautarum exercent; vbi uero carinas suas

reducunt ad propria, dominus Abbas tenetur dare equum ad trahendum eas. Item tenentur piscari omni congruo tempore vsones monasterio cum retibus paratis per ipsos de filo monasterii. Item tenentur dare pisces fratribus ad XL scutellas, scilicet ad quamlibet scutellam duo optima frusta omni die. Item dant procuraciones domino Abbati. Preterea dant liberas decimas monasterio. Item dant bouem triennem cum brasio et anno — — ad festum Sancti Martini. Et hec villa habet — — — — — ad viginti aratra, et ultra Danubium ad quinque aratra cum pluribus metis circumdatam et est contermi- nalis cum hijs villis: Gunu, Hucche, Guud, — —, Vrucang.

In predio Z o a hec sunt nomina equestrium seruiencium: Wud — — — — — — qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes VI mansiones. Et isti tenentur ad omnia seruicia cum equestribus de Hymud. Et isti habent terram communem cum predio Veynuch.

In predio O l u p hec sunt nomina jobagionum: Leustah, Mortun, Ybrahyn, Paulus, — — — — — cum cognacione preter paruulos et iuuenes sunt VI mansiones; et isti sunt liberi et tenentur Ecclesie seruire in legacionibus, tamen in expensis Ecclesie. In eodem predio hec sunt nomina jobagionum equestrium: Zumbur, Bul, Paul, Woska, qui cum sua cognacione — — — — — — — — — — — secundum assercionem eorum debent portare vinum de Symigio et de Zala — — — curribus et animalibus, et debent ire ad legaciones in propriis equis, in expensis tamen monasterii, et procurant Abbatem communiter cum villa. Alia seruicia sicut de Temerat — — —. In eodem predio hec sunt — sunt octo mansiones. Et isti tenentur ad omnia seruicia sicut alii pulsatores. Hec sunt nomina sacriferorum in eodem predio: Halaad, Gecha, Buchte, qui cum sua cognacione preter paruulos — — — — — — — — — — — — — — — — — —

— —milia seruicia cum aliis sacriferis. Et hec villa secundum communem consideracionem uicinorum habet terram ad viginti aratra cum pluribus metis circumdata; et est conterminalis cum hijs villis: Buun, et villa Magadia de gen— — — — — — — — — — — — vinitores — — — — — — — hec sunt nomina — — — Petur, Rypol, Obus, Gregor, Petuc, qui

cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt XXVIII (mansiones). Et isti tenentur ad similia seruicia sicut vinitores de Olsuc. In eodem predio — jobagiones de Hymud. Et hec villa secundum communem consideracionem bonorum virorum habet terram ad triginta quinque aratra cum siluis uallatam pluribus metis; et est conterminalis hijs villis scilicet Gulla et villa — — — — —.

In predio Thuno hec sunt nomina bucardionum Sa— — — — — — — — Ilemer, Myca, qui cum sua cognacione et filiis preter paruulos et iuuenes sunt XVIII mansiones. Et isti tenentur — — — — — — — cum Abbate quocunque ierit — — — — — — — — — — — — — — dare pro descensu Abbati communiter cum villa bouem trierbem, et alia necessaria et sufficiencia pro sua familia. In eodem predio hec sunt nomina vinitorum: Syd, Pentuk, Mortun; et isti — — — in seruicio — — — — — — — — Olcha, Sygus, Pentuk; et isti tenentur dare annuatim — — bouem triennem — — — — — — — — — et — — — — — — — et candelas triginta longas — — — — — — — — — — — — — — — ad tria aratra — qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes — — — — — — — — — — — conterminas villas scilicet Kendy — — — — — — — — — —

In predio Sceleus hec sunt nomina exequialium — iuuenes sunt XIIII mansiones; et isti tenentur dare in festo Sancti Michaelis aunuatim unam tunellam uini — — — — — — — — — — — — — — — cum uno frisatico, et hec ipsimet deb— — — — — — — — — — — in legacione ubi insuper unaquelibet mansio soluit dimidium fertonem, et ad alia seruicia non tenentur, nisi in anno semel dant Abbati procuracionem. In eodem predio hec sunt nomina exequalum: Myco, Wencer; et isti tenentur dare annuatim unum bouem trierbem, centum albos panes, unam tunellam vini. et ipsimet portant ad monasterium. Item procurant Abbatem communiter cum villa. Item portant fenum monasterio. Et hec villa habet terram ad decem aratra, et cum populis hospitularium in dimidietate parte terre eiusdem ville preter populos — — —

— — — — — habent decimam — — — — — — — — — — — — — — —.

In predio T a p a n hec sunt nomina jobagionum equestrium: Prych, Paulus, Eldu, Mortunus. Et isti tenentur seruire monasterio in equis propriis et ad alia seruicia non tenentur, sicut de villa Temurd. In eodem predio hec sunt nomina aratorum: Mauog, Ilba; et habent terram communem cum villa sufficientem ad duo aratra.

In predio H e c h e hec sunt nomina jobagionum: Ibrahym, Clemen, Cheka, Alexander, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt nouem mansiones. Et isti sunt de genere curialium, et debent fieri, si boni et fideles fuerint; et habent terram propriam hereditariam liberam.

In predio K a r a l k a (?) hec sunt nomina oduornicorum seruorum: Pousa, Paul, Mathyas, qui preter paruulos et iuuenes sunt nouem mansiones et isti tenentur arare et ad consimilia seruicia sicut vduornici de Hymud. Et isti habent terram ad tria aratra, preter prata et feneta et pascua pecorum communiter cum villa et congruum locum aptum ad molendinum. Conterminales habet villas Calt, ciuiles castri Barba, Ilmar.

In predio S a r hec sunt nomina jobagionum: Sochv, Petur; et isti tenentur ad eadem seruicia, ad que jobagiones de Hymud. In eodem predio hec sunt nomina seruorum: Tyzé, Somboth, Scenie, Scenke; qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt VII mansiones. Isti habent terram arabilem trecenta iugera. Preterea habet Ecclesia ibidem siluas in tribus locis ad quingenta et L iugera; item feneta ad X iugera, et molendina in quinque locis. Conterminales autem habent has villas: Kaluzt, Premortun, et villa filii Bors et agasones Regis.

In predio K e j r hec sunt nomina libertinorum: Geruas, Povka, Pous, Michael, Layrencius. Hec sunt nomina seruorum de eodem predio: Cyrus, Wylma, Cokma, Paulus; et isti tenentur ad omnia seruicia sicut alii serui Ecclesie; et ibidem monasterium habet terram metatam vndique ad quingenta iugera, et siluam ad wad— — iugera, fenetum uero ad duo iugera. Conterminales autem habent has villas, scilicet— —.

In predio S c a n i t o hec sunt nomina jobagionum: Paul,

Sompub, Solomun, qui cum (cognacione) sua preter paruulos et iuuenes sunt sex mansiones, et isti tenentur seruire in equis propriis, et debent vina portare; eciam dant desc— — — —. In eodem predio hec sunt nomina equestrium seruiencium: Fornos, Ilmerus, Debulo, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt VII mansiones; et isti pares sunt in seruicio cum aliis equestribus. In eodem predio hec sunt nomina aratorum: Petur, Sov, Pyncust, Kathina, Sita; et isti sunt serui Ecclesie. Hec autem villa habet terram metatam ad V aratra; conterminales autem habet has villas: Villa Andree et villa Martini, Kezu, et villa Sancti Benedicti.

In predio Erechtu hec sunt nomina aratorum: Paulus, Peth cum filiis (et cognatis); et isti in seruicio sunt pares aliis aratoribus (et pastoribus, et ibidem monasterium habet terram ad duo aratra, que cum aliis eidem sunt communia et pascua. Mete, que sunt inter Erech et Ceres fluuios sunt totaliter Ecclesie et ipsius fluuii).

In predio Asvantv hec sunt nomina seruorum: P—, Mortun, Karechin, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt XV mansiones. Et ibidem Ecclesia habet terram ad tria aratra preter feneta, et arundineta, et piscaturas, et aquam Myler, que totaliter sunt Ecclesie et V molendina.

In predio Nema hec sunt nomina jobagionum: Albert, Simoun, Paul. Et isti sunt liberi soluentes tributa. In eodem predio hec sunt nomina seruorum: Mathey, Karachyn cum suis cognatis et filiis; et Monasterium ibidem habet terram ad vnum aratrum preter prata, et feneta, et arundineta, que sunt communia cum eadem villa, et in Danobio piscaturam, et duas insulas, unam citra, aliam ultra ipsam piscaturam. Et sunt ei conterminales hee ville: Gunu, villa Cepani et villa Symand, Fyus et Chyco.

In duobus prediis Fyvs hec sunt nomina jobagionum equestrium: Bekes, Endere, Sumug, Pydast (?) cum suis cognatis et filiis, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt XXXII mansiones; et isti pares sunt in seruicio cum equestribus de Hymud. In eodem predio hec sunt (nomina) aratorum: Heguy, Scereda, Gal, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt nouem mansiones, et isti sunt pares aliis aratoribus. In eodem predio sunt nomina

pulsatorum: Cydur, Pousa, Abraham, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt VIII mansiones; et isti pares sunt aliis pulsatoribus. Et ibidem tres mansiones pastorum: Chud, Pathan, Michael. Et hec villa habet terram pluribus metis metatam ad X aratra circumquaque, arundineta cum piscacionibus multis et Myler fluuio; et conterminales villas habet has: Chico, Harazty, Kezu, Nema, Renka. Et in predicto — · — lcs boues, et illud predium circumdatur aquis arundinetalibus pro metis. In quibus dictis villis Ecclesia habet terras et piscaciones communes cum eisdem villis.

In predio Mehez hec sunt nomina jobagionum: Texe, Luck, Mortun, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt XII mansiones, et isti pares sunt in seruicio cum jobagionibus de Vegne. Et hoc predium habet terram ad IIII aratra, conterminales autem villas habet has: Villa Endre, Apatj, populi Regine.

In predio Sebus hec sunt nomina seruorum: Pentuc, Scerda, Mortum cum filiis et cognatis. In eodem predio hec sunt nomina aratorum: . . . . ; et hoc predium habet terram ad X aratra, et habet multa loca apta ad molendina super fluuio Baba, qui alio nomine dicitur Sebus a capite metarum supra usque ad finem, a meridie medietate aque et alvey eiusdem aque, et siluis, et nemoribus, et fenetis, et stagnis metatam vndique multis metis; conterminales vero habet has villas: . . . .

In predio Salya hec sunt nomina jobagionum: Omoch, Hozug, Cheme, Leurinc, qui cum filiis et cognatis preter paruulos et iuuenes sunt XV mansiones, qui tenentur seruire monasterio in communiis (igy) seruiciis, et insuper quilibet quelibet mansio soluit unum fertonem. In eodem predio hec sunt nomina seruorum: Scegun, Mathey, Miclous cum filiis et cognatis; et habet piscatores VI mansiones, quorum nomina sunt hec: Komos, Matheus, Scemet, Hyze, Chyglo, Fileo, Abram cum suis cognatis et filiis. Eciam habet pulsatores, et siluas et pomeria multa. Terram autem habet magnam secundum consideracionem bonorum virorum ad quinquaginta aratra metatam undique multis metis; conterminales villas habet has: . . . . (Et habet eadem terra octo bonas villas, quarum nomina hec sunt scilicet: Wag prior, II-a Dyaqui, III-a Stara,

IV-a Vyfolu, V-a Vduory, VI-a Molua, VII-a Vduoro, VIII-a Buhturuyay. Hee ville sunt in parochia Posoniensi. Nona villa est infra limites de Nitria, et ecclesia Sancti Spiritus, et pomerium valde bonum, et terra donata a magistro Smaragdo ad tria aratra cum fenetis usque ad villam Galantha. Et ibi habet dicta Ecclesia terram ad V aratra, et villam unam eodem nomine nominatam, scilicet Galanta). In predio, vbi est palacium hec sunt nomina jobagionum liberorum, et habet libertinos ab eodem S. magistro donatos: Covka, Vud, qui preter paruulos et iuuenes sunt VIII mansiones, qui tenentur ad omnia seruicia et tributo, et sunt pares hominibus de Salya. Et ipsum predium terram habet ad. . aratra metatam, et habet duo molendina et loca apta ad plura molendina.

In predio Budruc hec sunt nomina piscatorum: Budruc, Huke et ceteri cum cognatis et filiis, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt VIII mansiones. Et isti habent terram ad . . . aratra (cum villanis Semtey communem in pascuis, et fenetis et arundinetis preter locum stagni, quod stagnum uocatur magnum et longum iuxta Danobium, et habet alueum fluentem de Danobio intus et retro, qui locus stagni est totaliter Ecclesie Sancti Martini, et inundacione aque et siccitate, qui piscatores habent viuere communiter de Danobio et arundineto, quod adiacet, de arundinibus et virgultis, et habent terram arabilem ad viginti V iugera cum sessione sua).

In predio Kenesna hec sunt nomina jobagionum equestrium seruiencium cum equis suis: Turda, Mathyas, et Kec, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt X mansiones, qui tenentur ad eadem seruicia cum jobagionibus de Hymud. In eodem predio hec sunt nomina curriferorum: Munkac, Lede, Egude, Kud, qui tenentur portare pisces ad monasterium in propriis curribus et expensis uel pro precio unius currus tenentur soluere unum fertonem. In eodem predio hec sunt nomina piscatorum: Tebe, Petrus, Buhtus, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt X mansiones, et preter officium piscandi annuatim tenentur dare monasterio sex boues triherbes. In eodem predio sunt tres mansiones exequalium, quorum nomina sunt hec: Byusius, Nerka, Putus, qui annuatim tenentur dare in festo Sancti Mi-

chaelis III fertones per capita eorum. Et hoc predium habet terram metatam ad viginti quinque aratra exceptis pratis, stagnis et arundinetis et piscatura, quam habet in Tycia; (et quod habet Tyciam totam cum piscacione sua et insula a capite metarum usque ad Kenesanie, et arundinetum adiacentem Tycie usque ad portum ubi transitur per Tyciam). Conterminales uero habet has villas: Zuthumar ....

In predio **Elchen**, quod alio nomine uocatur Batha hec sunt nomina seruitorum A., B., C., P., S., cum suis cognatis et filiis, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt XX mansiones, qui debent arare et piscari. Et hoc predium habet terram ad duo aratra, preter pascualia et feneta, que sunt communia cum villa. Similiter piscaturam in Danobio et in fluuio. Conterminales habet has villas: Batha; et in aliis stagnis, que oriuntur ex Danobio, habent partem piscandi communem cum villanis. (Predium Elchen obligauimus pro octo marcis octo annis magistro Johanni et Dominico filio Bani in festo Beati Mathie anno Domini M°CCC° duodecimo.)

In predio **Enyg** hec sunt nomina jobagionum equestrium .... qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt due mansiones. Et isti pares sunt in seruicio aliis equestribus. In eodem predio hec sunt nomina aratorum: Orod, Modoros, qui cum sua cognacione et filiis preter paruulos et iuuenes sunt VIII mansiones. Et isti similes sunt aliis aratoribus. Et istud predium habet terram ad IIII aratra, et fenetum et stagnum in valle, que subiacet ville communiter cum eadem villa. Conterminales uero villas habet has: Bosuc, Costan, Tapan.

In predio **Lety** hec sunt nomina populorum, qui vulgo dicuntur *megemuto*: Pousa cum germanis et filiis; qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt VI mansiones. Et hoc predium habet terram ad tria aratra et fenetum nomine Apartoe, arundinetum et pascua pecorum communiter cum vduornicis; et in IIII locis locum congruentem piscacioni, qui wlgo Weyz appellatur.

In villa **Samard** sunt due mansiones de genere cellariorum, quorum nomina hec sunt: Leve, Alyze cum germanis et filijs Et habent terram sufficientem ad usum eorum com-

muniter cum villa in insulis et pratis et arundinetis et stagnis. Et habent vineas; et Ecclesia habet ibi IIII vineas.

In villa G a n sunt tres mansiones exequialium, quorum nomina hec sunt: Martinus et Wercha cum filiis, qui annuatim tenentur dare singuli L ydrias vini. Et Ecclesia in eadem villa habet terram ad duo aratra, et fenetum ad estimacionem X iugerum: et siluas et pascua pecorum communiter cum villa.

In villa M e g e r sunt equestres seruientes X mansiones: Bene, Zoboy, Mortun cum suis cognatis et filiis. Et habent terram cum villanis, scilicet populis Albensibus et ciuilibus Symigiensibus ad V aratra et feneta et pascua communia cum eisdem.

In villa K e v r u s h e y g hec sunt nomina jobagionum: Serda, Gregor . . . . qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt XII mansiones. In eodem predio est una mansio buchardionis nomine Nyche, qui habet simile seruicium cum buchardionibus de Toryan. Ibidem unus pulsator nomine . . . , qui habet simile seruicium cum aliis pulsatoribus. In eodem predio hec sunt nomina seruorum: Sycla cum filiis, Pentuc . . . , qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt VIII mansiones. Et Ecclesia ibidem habet terram ad duo aratra, siluas in quinque locis, feneta in duobus locis, pascua pecorum uero communiter cum villa.

In villa R a d hec sunt nomina seruorum vinee cultorum: Mathys, Andreas, ... qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt X mansiones. Vnus jobagio nomine M. In eadem villa sunt tres mansiones preconum, quorum nomina sunt hec: Michael cum germanis, qui in seruiciis sunt pares aliis preconibus.

In villa F e n est unus vinitor nomine Hosuet. Et isti habent terram communem cum villa ad usum eorum sufficientem.

In villa E n d r e d sunt duo vinitores, quorum nomina sunt Bugar et Wylma. Et ibidem Ecclesia habet duas vineas, terram, siluas et pascua peccorum communitēr cum villa.

In villa Z i d u c h hec sunt nomina jobagionum: Nicholaus, Bunth, Raslo — — — — — singuli eorum vineas. In eodem predio sunt tres mansiones seruorum: Comud, Cymo-

tey. Et ibidem Ecclesia habet unum aratrum ad IIII aratra, siluam uero et prata et pascua communiter cum villa.

In villa G a m a s Ecclesia habet unum mancipium cum duobus filiis et uno fratre, quorum nomina hec sunt: Cheme, Apat, Mortum. Et ibidem habet duos homines, quos redemit de filio Endus: Champam et fratrem eius. Terram uero habet ad duo aratra et IIII vineas, siluam et pascua peccorum communiter cum villa.

In villa W l u e s sunt V mansiones vinitorum, quorum nomina sunt hec: Mogl, Elyas, ... Et habent terram ad unum aratrum, siluam et pascua peccorum communiter cum villa.

In T o r d ecclesia sita est in terra Sancti Martini, et ibidem hec sunt nomina jobagionum: Thomas, Ipoch, Ister et frater eius, Septus. Terram uero habent ad tria aratra, fenetum in duobus locis, siluas et pascua peccorum communiter cum villa. Tenentur seruire sicut jobagiones de Tepey.

In villa G o p o e sunt filii nepotis Nicolai, qui datus fuit in decimam; qui habet terram communem cum villa et unum mancipium, et habent terram ad nouem aratra cum siluis et fenetis et cum una valle, que iacet in media terre metate cum villis, quarum nomina sunt hec: Wicha, Kara, Tepey, Gyrchi, Fayz infra dictas villas.

In villa F e y r e g h a z monasterium habet unum libertum nomine Boch, et alium seruum nomine Johannes; terram uero ad tria aratra, et siluas ad centum jugera, fenetum ad VI iugera.

In villa F a y z sunt due mansiones jobagionum German et Belya; et est una mansio vduornici nomine Peter, qui in seruicio est, sicut alii vduornici de Tepey. Terram uero habet ad duo aratra, et pascua peccorum et siluas habent communiter cum villa.

In predio T e p e y hec sunt nomina jobagionum: Musun, Bene, Stephan, Colondus, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt quinquaginta et sex mansiones. Et isti tenentur seruire sicut . . . .
In eodem predio hec sunt nomina vduornicorum: Scemdi, Adam, Endre, Bed, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt nouem mansiones; et isti tenentur ad omnia

seruicia, ad que vduornici de Hymud. In eodem predio sunt IIII mansiones fabrorum, et isti tenentur sicut alii fabri. Et ibidem est unus cocus cum filiis nomine Vodrus. Habet autem villa hec terram ad X aratra, siluas multas et feneta. Hec autem terra est undique pluribus metis metata, conterminales villas habet has: Fayz, Wycha, villa castrensium, mynor Tepey.

In minore Tepey hec sunt nomina jobagionum: Reuka, Mersa, Pancev, Oth, et isti tenentur . . . . Terram uero et pascua peccorum habent communiter cum villa.

In Cenobio Sancti Jacobi quod wlgo Remete dicitur, habet Ecclesia terram ad duo aratra ex donacione domini Bele Regis, assignatam sibi cum metis ex mandato ipsius per Isyp magistrum pincernarum Regis Colomani et centurionem nomine Warou, sicut in priuilegio domini Regis plenius continetur.

In predio Cutus Ecclesia habet duo aratra et X mansiones seruorum, quorum nomina sunt hec: Batha, Karachyn, Budur et ceteri. In eodem predio hec sunt nomina cubiculariorum: Modor, Zyget, Joulegeu, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt VII mansiones, et isti tenentur ad similia seruicia sicut cubicularii de Hymud. In eodem predio sunt precones Nemhyz cum filiis et cognatis, et isti pares sunt in seruicio aliis preconibus. Ibidem eciam sunt pistores due mansiones Exa et Helya cum filiis. Preterea Ecclesia ibidem habet alios homines debitores ad cetera (igy) officia: Bacha cum filiis et cognatis. Hec autem villa habet terram et siluam magnam inter duos lacus lutosas certis metis circumdatam.

In predio Naryhag in villa Petend libertinorum hec sunt nomina: Georgius, Whus, Paul, Paxa, Pousa, qui cum sua cognacione preter paruulos et iuuenes sunt viginti due mansiones. Et isti annuatim tenentur dare quilibet eorum dimidium fertonem et cetera seruicia sicut alii libertini. Et hec villa secundum communem consideracionem uicinorum habet terram ad X aratra, et fenetum ad totidem (centum iugera) aratra, siluas uero in duobus locis ad ducenta iugera, preter

pascua peccorum et nemora. In duobus locis habet molendina; conterminales autem habent has villas: Villa Andree, villa Petri, villa Heym nomine Chog, villa ciullium nomine Zakac, Tema. Ibidem autem Ecclesia habet terram ex donacione Leustachij cum siluis, et fenetis, et pascuis peccorum ad X aratra. Et habet partem in fluuio et laqu nomine Morzol usque ad medietatem aque fluentis, sicut in undacione contingit esse. Conterminales autem habet has villas: Villa Heym, villa Alberti, ciuilis castri Zakac.

In silua Z e l e s sub uno gyro siue circulo metarum predia sunt X ville subulcorum (quorum nomina sunt hec: Marcadon, due ville Zyruuke, Durche, Valuusfey, Nyrokol, due ville que vulgo appellantur Sancti Ladizlay, villa Bozais et villa de Karan) que wlgo nuncupantur Guznoov. In quibus prediis hec sunt nomina seruorum: Vunka, Vylyam, Beche, Buze, Vencezlau, Bacsa, Scenka et ceteri, qui preter paruulos et iuuenes sunt trecente mansiones. Et isti debent dare porcos annuatim monasterio, videlicet due mansiones unum bonum et pinguem porcum (et tenentur dare de bono frumento ad sexcentos accones, et abscindere ligna ad vasa paranda, et portare ultra fluuium Copos ad molendinum Ecclesie, et procurare Abbatem sicut de predio Tepey bis in anno, vere et ieme, sicut cetera predia monasterii). Preterea annuatim ad calciamenta fratrum debent dare LX cutes caprinas cum propriis aruinis; scilicet ad pascha viginti, in assumpcione Beate Marie viginti, ad festum Sancti Martini XX; et ad cetera seruicia tenentur sicut vduornici de Hymud; et habent terram cum siluis et fenetis ad LX aratra. Conterminales villas habent has: Villa Luca, Bele tauarnica, Scarozlo, Abram, villa Helye, villa Gregorii, (nepotes Macharii cum villis suis), monasterium Sancti Jacobi et villa Comitis Cho, (vduornicorum Regis B.), Ecclesia Sancte Trinitatis, nepotes Poth Comitis, filii Ilemeres, Luca cum cognatis. Et isti omnes commentanei. Infra predicta uero predia sunt conterranei, scilicet filii Pauli, Dominicus et Vidus habentes terram ad IIII aratra arabilem sine siluis et sine metis. Similiter et populi Regine, qui sunt XV mansiones, habent terram ad octo aratra cum siluis infra metas et siluas Ecclesie Sancti Martini et alii nulli. Preterea in T a t a habet IIII bona

molondina in duabus domibus; et alia quatuor in F y z e g t u, et unum in villa B y l y e cum XX iugeribus terrę.

(A szent-mártoni főapátság levéltárában létező két XIII. századi okirat után. Az okmány kis töredékét közölte már Fejér Cod. Dipl. IV. k. 3. r. 461. l. Néhány későbbi jegyzetet zárjelek közé tettünk.)

2.

IX. Gergely pápa a keresztesek elindulására nézve rendelkezik. 1235.

Gregorius Episcopus etc. venerabilibus fratribus .... Archiepiscopis et .... Episcopis per Regnum Ungarie constitutis salutem etc. Cum sicut intelleximus, nonnulli, qui crucis assumpto signaculo se in terre sancte devoverunt subsidium proficisci, non expectato generali passagio a Romana Ecclesia statuendo, ad dictam terram se transferre presumant; presentium vobis auctoritate districte precipiendo mandamus, quatenus omnibus crucesignatis quilibet vestrum in sua Diocesi, ne ante prefatum passagium iter eundi in predictam terram arripere aliquatenus audeant, auctoritate nostra districtius interdicere, omni occasione postposita, studeatis. Eos vero, qui nostris mandatis presumpserint contraire, denuntietis omnibus crucesignatorum indulgentiis penitus carituros; mandatum nostrum taliter impleturi, quod per negligentiam vestram predicte terre non valeat impediri succursus et nos exinde sollicitudinem vestram debeamus merito commendare. Datum Asisii IIII. kal. Octobris. Anno IX.

(IX. Gergely pápa Regestaiból, Theiner Ágoston: Vetera Monumenta Historica Hungariam Sacram illustrantia, I. köt. Róma 1859. 138. l.)

3.

IX. Gergely pápa a kúnok püspökének meghagyja, hogy az erdélyi püspöknek a Barczaságra vonatkozó ügyében járjon el.
1235.

Gregorius etc. venerabili fratri Episcopo Cumanorum etc. Coram venerabili fratre nostro Episcopo Prenestinensi, dum in partibus Ungarie legationis officio fungeretur, venerabili fratre nostro ... Ultrasilvano Episcopo contra ... decanum et sacerdotes de terra Burze deponente super obedientia et reverentia questionem, ad quas sibi prestandas eos condemnari petebat possessorium intendando ac lite super hiis coram eo legitime contestata et receptis testibus hinc inde productis, idem Legatus antequam imponerat finem negotio ad Sedem Apostolicam est reversus. Procuratoribus igitur partium propter hoc in nostra presentia constitutis eundem Prenestinensem dedimus auditorem. Qui partium rationibus intellectis et auditis quecunque voluere proponere coram ipso, predictos sacerdotes eidem Episcopo ad petita per diffinitivam sententiam condemnavit, prefatum decanum, quia nichil probatum extitit contra eum ab impetitione ipsius Episcopi absolvendo. Tandem vero I. Archidiacono de Tilecde procuratore dicti Episcopi super executione prefate sententie litteras Apostolicas impetrante, dilectus filius Richwinus Ecclesie Romane Syndicus in audientia publica contradixit, quibus dilectum filium nostrum O. Sancti Nicolai in Carcere Tulliano Diaconum Cardinalem auditorem duximus concedendum: coram quo, jam dicto Archidiacono petente, executioni mandari sententiam supradictam, et eodem Syndico respondente, executionem hujusmodi fieri non debere, cum id in Romane Ecclesie prejudicium redundaret, que in premissorum vel quasi possessione consistit, prout se obtulit probaturum; que omnia idem Cardinalis nobis fideliter retulit et prudenter. Quia super hoc apud Sedem Apostolicam non poterat fieri certitudo, fraternitati tue per Apostolica scripta mandamus, quatenus partibus convocatis et receptis probationibus, quas

coram te producere partes voluerint, tam super principali, quam super reprobatione testium, si quos alterutra partium legitime duxerit reprobandos, et auditis hinc inde propositis, causam sufficienter instructam ad Apostolicum remittas examen, prefigens eisdem partibus terminum peremtorium, festum videlicet Beati Michaelis proxime venturum, quo per se vel procuratores ydoneos cum munimentis et rationibus suis compereant coram nobis, justam auctore Domino sententiam recepture. Datum Viterbii VI. Idus Novembris (Pontificatus nostri) anno nono.

(Teutsch és Firnhaber, Urkundenbuch zur Geschichte Siebenbürgens, I. köt. 60. l.; és IX. Gergely pápa Regestáiból, Theiner id. m. 138. l.)

4.

IX. Gergely pápa ugyanazon ügyben. 1235.

Gregorius Episcopus etc. venerabili fratri . . . Episcopo Cumanorum, et dilectis filiis . . . de Bethleem Ultrasilvane Diocesis et . . . Cenadiensi Prepositis, salutem etc. In presentia venerabilis fratris nostri Prenestrini Episcopi, dum in partibus Ungarie legationis officio fungeretur, venerabili fratre nostro . . . Episcopo Ultrasilvano contra Leonem de Dubucha, Gotfridum de Aqua calida, Nicolaum de Cormosbach, Conradum de Venetiis, Bernardum de Debran, Hermanum et Gerlacum sacerdotes de Sarcam Ultrasilvane Diocesis; ut idem Episcopus asserebat, deponente super obedientia et reverentia questionem, ad quas sibi prestandas eos condempnari petebat petitorium intentando, et lite super hiis coram eo legitime contestata et receptis testibus hinc inde productis, idem Legatus antequam imponeret finem negotio, ad Sedem Apostolicam est reversus. Procuratoribus igitur partium propter hoc in nostra presentia constitutis, eundem Prenestrinum dedimus auditorem. Idem autem partium rationibus intellectis et auditis, que voluere proponere coram ipso, predictos sacerdotes eidem Episcopo in predictis per diffinitivam sen-

tentiam condempnavit: a qua cum ex parte venerabilis fratris nostri . . . Archiepiscopi Strigoniensis fuisset ad nostram audientiam appellatum, nos magistro Albeo suo, et I. Archidiacono de Tilled partis alterius procuratoribus apud Sedem Apostolicam constitutis, dilectum filium nostrum O. Sancti Nicolai in Carcere Tulliano Diaconum Cardinalem auditorem duximus concedendum; coram quo magister proposuit memoratus, premissam sententiam in grave ipsius Archiepiscopi et Ecclesie sue preiudicium esse latam, cum iidem sacerdotes sibi et eidem Ecclesie iure Diocesano nullo medio sint subjecti, ac in eorum possessione vel quasi subiectionis iidem Archiepiscopus et Ecclesia existere dinoscantur, quare dicebat executionem ipsius sententie fieri non debere, cum per eam ius eiusdem Ecclesie non modicum ledetur; procuratore partis alterius id negante. Lite vero coram Cardinali predicto super premissis legitime contestata, factisque quibusdam positionibus et responsionibus ad easdem, ac nobis per eundem prudenter et fideliter recitatis, nos libellum cum ipsis positionibus et responsionibus vobis sub bulla nostra transmittentes inclusum, discretioni vestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus premissa controversia et receptis probationibus, quas partes voluerint producere coram vobis, tam super principali quam super reprobatione testium, si quos alterutra partium legitime duxerit reprobandos, et auditis hinc inde propositis, causam, si de partium voluntate processerit, fine canonico terminetis, facientes, quod statueritis, auctoritate nostra firmiter observari: alioquin causam ipsam sufficienter instructam ad Sedem Apostolicam remittatis, prefigentes eisdem partibus terminum peremptorium, festum videlicet Beati Michaelis proximo venturum, quo per se vel procuratores idoneos cum munimentis et aliis rationibus suis compareant coram nobis, iustam auctore Domino sententiam recepture. Testes etc. Quod si non omnes etc. Datum Viterbii Idibus Novembris (Pontificatus nostri) anno nono.

(IX. Gergely pápa Regestáiból, Theiner id m. I. köt. 189. l.)

5.

IX. Gergely pápa Fábián lovag ellen, a pannonhalmi apátság birtokának háborítása miatt, ujonan intézkedik. 1235.

Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri ... Episcopo Geuriensi, et dilectis filiis ... Abbati de Bokon Cisterciensis Ordinis et ... Preposito — — Vesprimiensis et Cenadiensis Diocesium salutem et Apostolicam benedictionem. Significantibus dilectis filijs ... Abbate et Conuentu Monasterii Sancti Martini de Pannonia nobis innotuit, quod cum Fabianum militem Strigoniensis Diocesis super eo, quod ecclesiam Sancti Spiritus, terras, prata, molendina, nemora, seruos, palatia et alias res ipsorum contra iustitiam detinebat, post uarias commissiones ad iudices diuersos a Sede Apostolica impetratas, primo coram dilecto filio E(gidio) Subdiacono et Capellano nostro tunc in Vngaria existente, postmodum coram venerabili fratre nostro ... Prenestino — — — Legato auctoritate nostra conuenissent — — idem miles in ipsius Episcopi presentia recognoscens ad Monasterium pertinere predicta, prestito iuramento promisit ea Monasterio predicto restituere, ac nullatenus molestare illud de cetero super ipsis, lata — — — de uoluntate sua per dictum Episcopum excommunicationis sententia, si contra presumeret attemptare, et tandem promissa restitutione — — — et sententia ipsa contemptis eos super hijs fortius solito molestaret, capiendo monachos et conuersos uulnerando seruos — — — domos quorundam suorum hominum incendio deuastando. Venerabilis frater noster ... Nitriensis Episcopus eiusque college, ad quem super obseruatione sententie ipsius nostras litteras impetrarunt, iam dictam excommunicationis sententiam mandauerunt usque satisfactionem seruari condignam, et eum excommunicatum publice nuntiari, et arctius euitari. Verum venerabilis frater noster ... Colocensis Archiepiscopus non solum non uitauit eundem in locutione, ac mensa et officiis sibi communicando — — uerum — predictam ecclesiam ad desiderium illius totus accedens, eiectis

inde monachis et conuersis per uiolentiam spoliauit, prouentus eius in usus proprios conuertendo. Quia uero nobis non constitit de premissis, discretioni uestre per Apostolica scripta mandamus, quatinus euocatis qui fuerint euocandi, et auditis — — propositis, quod iustum fuerit, appellatione postposita statuatis, facientes quod decreueritis auctoritate nostra firmiter obseruari. Quod si non omnes hijs exequendis potueritis interesse, duo uestrum ea nichilominus exequantur. Datum Viterbij XV. kal. Decembris. Pontificatus nostri anno nono.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

6.

IX. Gergely pápa kinyilatkoztatja, hogy az esztergami érsekre az apostoli szék különös parancsa nélkül az egyházi kizárás nem határoztathatik. 1235.

Gregorius Episcopus etc. venerabili fratri . . . Strigoniensi Archiepiscopo salutem etc. Fidem et devotionem, quam ad personam nostram et Sacrosanctam Ecclesiam Romanam matrem tuam habere dinosceris, attendentes, tuis devotis precibus, quantum cum Domino et honestate possumus, duximus benignius annuendum. Inde est, quod nos etati tue paterno compatientes affectu, ne quis in personam tuam sine speciali mandato nostro, preter Legatum a nostro latere destinatum, excommunicationis vel suspensionis sententiam valeat promulgare, auctoritate tibi presentium indulgemus. Nulli ergo etc. nostre concessionis etc. Si quis autem etc. Datum Viterbii XII. kal. Decembris. (Pontificatus nostri) anno nono.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. köt. 139. l.)

7.

IX. Gergely pápa az esztergami egyházi tartomány püspökeinek s fő- és egyéb papjainak meghagyja, mily módon fogadják egyházi visitatio alkalmával az érseket. 1235.

Gregorius Episcopus etc. venerabilibus fratribus Episcopis et aliis Ecclesiarum Prelatis, et dilectis filiis clericis provincie Strigoniensis, salutem etc. Ad obedientiam et reverentiam debitam vestris superioribus exhibendam devotionem vestram Apostolicis litteris tanto sollicitius invitamus, quanto fortius ad id teneri vos novimus nobis etiam tacentibus per vos ipsos. Hinc est, quod universitatem vestram monendam duximus attente et hortandam mandantes, quatenus venerabilem fratrem nostrum Strigoniensem Archiepiscopum, cum ad vos causa visitationis accesserit, benigne recipere ac honeste tractare curetis, in hiis que ad correctionem pertinent, officii sui debitum exercere ipsum libere permittentes: alioquin sententiam, quam idem rite tulerit in ribelles, ratam habebimus etc. Datum ut supra. (1235. november 20-ka.)

(IX. Gergely pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. köt. 140. l.)

8.

IX. Gergely pápa a kúnok püspökének és kiküldött bírótársainak meghagyja, hogy az erdélyi püspök és a kolosmonostori apát közti peres ügyekben intézkedjenek. 1235.

Gregorius Episcopus etc. venerabili fratri . . . Episcopo Cumanorum, et dilectis filiis . . . Cenadiensi et . . . de Bethleem Ultrasilvane Diocesis Prepositis, salutem etc. Olim venerabili fratre nostro . . . Episcopo Ultrasilvano deponente coram venerabili fratre . . . Episcopo Penestrino, tunc Apostolice Sedis Legato, contra . . . Abbatem et Conventum Monasterii de Clusa Ultrasilvane Diocesis duplicem questionem, unam videlicet super quibusdam decimis, et alteram super subiectione ipsius Monasterii, obedientia et reverentia, et aliis juribus episcopalibus, ad que ipsos sibi teneri dicebat; de quarum una scilicet super decimis ut Legatus, de reliqua vero ut delegatus ab Apostolica Sede cognovit: ac lite coram eo super hiis legitime contestata, et receptis de mandato ipsius quibusdam testibus ab eodem Ultrasilvano in utraque causa super principali productis, demum inter ceteras duas exceptiones, prescriptionem videlicet contra peticionem decimarum, et quoddam arbitrium latum per Albertum Orodiensem et quondam Petrum Albensem ac Florentinum Scibiniensem Prepositos, contra alteram, per quód pro ipso Monasterio decisum negotium dicebatur, ex parte predictorum Abbatis et Conuentus obiectas, idem legatus admisit. Sed antequam imponere finem negotiis potuisset, cum iam esset sue legationis terminos egressurus, tibi, frater Episcope, receptionem testium super prescriptionis exceptione premissa, et probationem per instrumenta super altera testium probatione, quo ad ipsam exceptionem arbitrii parti eorundem Abbatis et Conventus per interlocutoriam denegata commisit. Procuratoribus igitur partium in nostra propter hoc presentia constitutis, eodem Penestrino quibusdam Ecclesie Romane negotiis occupato, dilectum filium nostrum O. Sancti Nicolai in Carcere Tulliano Diaconum Cardinalem dedimus auditorem: coram

quo dictorum Abbatis et Conventus proposuit procurator, quod impedimentis detentus legitimis nec exceptiones probare potuit supradictas, nec sufficienter instructus in assignato sibi termino comparere. Unde ad probandas exceptiones easdem tam per testes, quam per instrumenta, etiam non obstante predicta interlocutoria, de iure communi seu per beneficium restitutionis in integrum postulabat admitti; procuratore ipsius Ultrasilvani, quod id fieri non deberet, multipliciter respondente. Cum autem super premissis coram auditore prefato fuisset diutius altercatum, nos intellectis per fidelem relationem ipsius, que fuere proposita coram eo; attendentes neutram questionem ipsarum remissam esse sic sufficienter instructam, quod ad diffinitivam sententiam procedere valeremus, cum quedam ex attestationibus eiusdem Ultrasilvani in utraque causa receptis calumpniam paterentur, ex eo quod quidam testium predictorum recepti ab eo, qui potestatem recipiendi non habuit, extiterunt, et quorundam dicta fuissent per iam dicti Penestrini interlocutoriam reprobata, de quibus plene scire nequivimus veritatem; de utriusque partis procuratorum assensu mandamus, quatenus vocatis qui propter hoc fuerint evocandi, vobis depositiones receptorum testium exhiberi, et illas quas rationabiliter approbandas videritis, reprobatis reliquis appobantes, ac receptis probationibus, si quas partes de iure produxerint coram vobis, et auditis hinc inde propositis, utrumque negotium, si de partium voluntate processerit, iudicio vel concordia terminetis, ac faciatis, quod statueritis etc. Alioquin eadem negotia sufficienter instructa ad nostrum remittatis examen, prefixo partibus termino peremptorio, festo videlicet Beati Michaelis proxime futuro, quo cum actis, munimentis et rationibus suis compareant coram nobis iustas auctore Deo sententias auditure. Quod si non omnes, tu ea, frater Episcope etc. Datum Viterbii XV. kal. Januarii, (Pontificatus nostri) anno nono.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. köt. 141. l.)

9.

A győri káptalan egy peres birtoknak átengedéséről bizonyságot ád. 1235.

Capitulum Jauriensis Ecclesie omnibus presens scriptum inspecturis salutem in salutis largitore. Vestra nouerit vniuersitas, quod ueniens ad nostram presenciam Macharias de villa Picud bilotus populorum Regine cum duobus iobagionibus eorundem, cum Forcasio scilicet et Nowla, confessus est coram nobis, quod cum tempore, quo A(ndreas) Rex Hungarie profectus esset in partes ultramarinas, habuisset discordiam cum iobagionibus monasterij Sancti Martini nomine Mochcus et Suprun super quadam modica terra occasione terre populorum Regine, et ipsam terram nominati M. et S. probassent esse suam hereditariam; quia prenominatus M. bilotus cum suis socijs eandem terram coram multis nobilibus — — — M. et S. sepenominatis permisit libere possidere, super quo a nobis litteras testimoniales dari postulauit. Nos igitur uidentes ipsius iustam peticionem, prenominatis M. et S. literas presentes sigilli Capituli nostri munimine roboratas concessimus memoriales. Incipit autem prima meta eiusdem terre in quadam ualle paruula infra unam maceriam; cuius commetanei sunt filij Koza scilicet: Oslu, Wata, Chepanus; inde tendit parumper per metas uersus montem et declinat uersus occidentem, et uadit per metas usque uiam que uocatur salifera; inde uadit iuxta nominatam uiam uersus orientem usque ad quandam fossatam magnam, quam diuidit predicta magna uia per medium, et ibi sunt mete, cui commetanei sunt Capras, et Forcasius; inde uadit iuxta eandem fossatam ad magnam uiam que vocatur Symgan (Symigiensis), et ibi sunt mete, ubi due diuiduntur uie per crucem; inde tendit super ipsam uiam uersus Bocon usque ad prenominatam uallem, et ibi sunt commetanei populi Regine. A quorum uicinitate dicta terra est separata, hij sunt: Chebud, Tyuan, Odun, Mycus et Olub. Datum anno gracie M°CC°XXX°V°.

(Eredetie a szentmártoni főapátság levéltárában).

10.

IV. Béla király, Detre ispánnak, atyjától II. Endre királytól nyert adományát megerősíti. 1236. jun. 16.

Bela Dei gratia Rex Vngarie uniuersis presentem paginam inspecturis salutem in Domino. Cum ante oculos Regie Maiestatis sibi fideliter assistentium merita non debeant ingratitudinis silencio preteriri; ad uniuersorum tam modernorum quam posterorum noticiam tenore presentium uolumus peruenire, quod nos seruicia ac fidelitates Detrici Comitis quas nobis indesinenter exhibuit, habentes pre oculis, quasdam terras, quarum nomina sunt Stracin in Comitatu Nougrad, Cherne in Borsod, que ad castrum Hunt pertinet, et in Zachara septem aratra terre, cuius medietas ad Nougrad medietas uero ad castrum Hunt pertinebat, eidem Detrico Comiti sicut et antea pater noster contulerat, dedimus perpetuo possidendas; pristaldis huius rei Seraphin et Boloc existentibus, per quos predictum D. Comitem in possessionem dictarum terrarum fecimus introduci. Vt ergo hec pagina firmum robur optineat, et nullis umquam temporibus infringatur, duplicis sigilli nostri munimine fecimus eam perpetuo roborari. Actum anno gracie M°CC°XXX°VI°. decimo sexto kalendas July. Regni autem nostri anno primo.

Jegyzet. Eredetie bőrhártya; az alól fölhajtott hártya hasadékaiból vörös, fehér és zöld sodrott selyemről függő kettős viaszpecséte hasonlít e királynak azon aranypecsétéhez, mely Pray (Syntagma de Sigillis. Tab. VII. Fig. 2.) munkájában látható, körirata is ugyanaz, csakhogy e viaszpecsét valamivel nagyobb és szélei egy oldalról letöredeztek.

A Strecin, most Sztraczin Nógrádban, Cherne, Csernely Borsodban, Zachara most Zahora Hontban, mely Erdőhát néven is fordul elő, várakhoz kapcsolt helyek voltak; milyenek sz. István törvénye szerint (II. 6. 35.) a vártól nem voltak elidegeníthetők, és ha attól fölmentettek és elajándékoztattak, ismét a várhoz voltak visszakapcsolhatók. Azért erősíti meg IV. Béla Detre ispánnak II. Endre királytól nyert adományát.

(Eredetie a kékköi levéltárban, Fasc. AL. n. 1. *Érdy.*)

11.

IX. Gergely pápa IV. Béla királyt inti, hogy a magyarországi egyházak jogait és birtokát épségben tartsa. 1236.

Gregorius Episcopus etc. carissimo in Christo filio Bele Illustri Regi Ungarie salutem etc. Ut te clare memorie progenitorum tuorum verum ostenderes successorem, ipsorum inherens vestigiis, eis in timore Divini nominis et amore ac Ecclesie devotione deberes succedere, ipsamque totis viribus honorare: quia sic faciens prosperis Deo propitio successibus abundares, et propter inevitalem vite exitum temporale Regnum commutaret felici commercio in eternum. Sed quod non absque turbatione mentis audivimus et stupore, Celsitudo Regia in offensam Divinam, Ecclesie Romane contemptum, et non solum fame, sed et salutis proprie lesionem contra eorundem progenitorum tuorum consuetudinem, qui tanquam Reges Catholici et Principes Christiani Apostolicam Sedem, omnes Ecclesias, personas ecclesiasticas et viros religiosos pio semper et prompto venerabantur affectu, manus suas ad Ecclesiarum et religiosorum locorum gravamen extendit, nos spe, quam de ipsa concepimus, defraudando; ex quo tanto tibi timemus amplius, et pro te etiam specialius conturbamur, quanto qui Deum persequitur in ministris, gravius se offendit, quam illos, quos persequitur propter Deum. Grauem siquidem dilectorum filiorum . . . Egrensis et aliorum Abbatum Cisterciensis Ordinis, . . . Hospitalis quoque Jerosolimitani, . . . Militie Templi, . . . Sancti Lazari et . . . Sancti Sansoni in Ungaria Magistrorum et fratrum recepimus questionem, quod cum inclite recordationis Aimericus, et Andreas pater tuus Ungarie ac Sclavonie Reges, et alii Christi fideles per Regnum Ungarie et Sclavoniam constituti quosdam redditus, terras, possessiones et res alias pietatis intuitu eorum Ecclesiis et domibus contulissent, tu eorum oblitus memorie recolende, ipsorum vestigia non deserenda relinquens, eos predictis omnibus pro tue voluntatis arbitrio spoliasti, non absque Divine iniuria Maiestatis, que quod uni ex minimis

suis fit, sibi reputans esse factum, honoratur et spernitur in ministris; quibus potius non solum collata servare, verum etiam teneris erogare de tuis, ut condigna retributione respondeas bonorum omnium largitori pro omnibus, que tribuit ipse tibi; presertim cum in compositione, que mediante venerabili fratre nostro . . . Episcopo Penestrino, tunc Apostolice Sedis Legato inter Ecclesiam Ungaricam et iam dictum patrem tuum super dampnis eidem Ecclesie irrogatis amicabiliter intervenit, tu ipse promisisse dicaris iuramento prestito, quod contra Ecclesiarum priuilegia et libertatem ecclesiasticam de cetero non venires. Quia vero qui multum diligit multum timet, et ubi dolor ibi manus, ex illo specialis et singularis sinceritatis affectu, quo predictos progenitores tuos ac te ipsum, et Regnum Ungarie Apostolica Sedes et nos ipsi in Christi fuimus visceribus amplexati, ad quorum exaltationem, quam non alienam sed propriam reputavimus, quantum cum nostra potuimus, laboravimus honestate, tibi tanquam specialis Ecclesie filio non possumus non timere; cum excessus huiusmodi detestabilis et enormis, etsi gravis sit admodum in se ipso, tamen gravius est exemplum; quia delinquentibus qui precedunt facile corruunt qui sequuntur, et digni tot mortibus sunt qui presunt, quot ad subditos suos perditionis exempla transmittunt. Ne igitur tibi, quem de corde puro et conscientia bona diligimus, simus perditionis occasio, et nobis etiam causa mortis, si ad correctionem tuam ex officii nostri debito non pro viribus laboramus, quin potius periculum nostrum tuamque perniciem vitare volentes, Celsitudinem Regiam rogamus, monemus et hortamur in Domino, ac in remissionem tibi iniungimus peccatorum, quatenus restituas sine difficultate qualibet sic ablata, et de perceptis inde fructibus et illatis dampnis satisfacias competenter; ita quod exinde Deum tibi propitium statuas, non offensum; ut cum venerabilis frater noster . . . Geuriensis Episcopus ad nos accesserit, qui ex parte tua dicitur ad Sedem Apostolicam destinandus, quanto nos et fratres nostri de offensa premissa sumus gravius conturbati, tanto de satisfactione secuta iocundius gratulemur. Alioquin, quantumcunque tenerius te amemus, quia non est deferendum homini contra Deum, nec possimus tantam Dei iniuriam conniventibus ocu-

lis pertransire, super hoc iuxta officii nostri debitum, actore Domino procedemus. Datum Viterbii XVII. kal. Februarii (Pontificatus nostri) anno nono.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 142. l.)

12.

IX. Gergely pápa Kálmánt galicziai királyt és szlavoniai herheczeget inti, hogy a templomosrendüek érdekében kötött egyességet megtartsa. 1236.

Gregorius Episcopus etc. carissimo in Christo filio Colomano Illustri Regi Ruthenorum ac Duci Sclavonie, salutem etc. Non diffitemur, quin graviter doleamus, si aliqua nobis saluti tue ac fame contraria referuntur, cum ex hiis que nobis hactenus sunt relata, usque adeo te in timore Divini nominis et ecclesiastice libertatis reverencia radicatum esse credamus, ut in Diuine Maiestatis offensam insurgere aliquatenus non presumas. Sicut enim dilecti filii . . . Magister et fratres militie Templi in Ungaria et Sclavonia nobis graviter sunt conquesti, cum ipsi super quibusdam villis, domibus, possessionibus, terris et rebus aliis, quibus a te, ut asserunt, fuerant spoliati, primo ad te monitorias, et postmodum ad venerabilem fratrem nostrum . . . Colocensem Archiepiscopum eiusque collegas executorias a nobis litteras impetrassent: demum inter partes compositio amicabilis intervenit, que licet a Sede Apostolica fuerit confirmata, eam tamen, quod vix credere possumus, servare non curat Regia Celsitudo, contra verbum Regie veritatis, quod nec decet nec expedit utpote fame contrarium et saluti indebite veniendo. Quocirca Serenitatem tuam rogandam duximus et monendam, quatenus compositionem ipsam studeas firmiter observare, ita quod Regalem Excellentiam commendare merito debeamus: alioquin quantumcunque tibi deferre velimus, quia tamen illis in suo iure deesse non possimus, qui sumus omnibus in iustitia debitores, dilectis filiis . . . Waradiensi et . . . de Cicador Cisterciensis Ordinis Abbatibus Quinqueecclesiensis Diocesis,

et . . . Preposito Quinqueecclesiensi nostris damus litteris in mandatis, ut eam, sicut sine pravitate facta est, et ab utraque parte sponte recepta, faciant per censuram ecclesiasticam appellatione remota firmiter observari; non obstante indulgentia, que tibi dicitur a nobis esse concessa, ut nullus in te sine speciali Apostolice Sedis mandato excommunicationis sententiam audeat promulgare. Datum Viterbii VIII. kal. Februarii (Pontificatus nostri) anno nono.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I köt. 143. l.)

13.

IX. Gergely pápa a pilisi apátság számára megerősíti a II. Endre királytól adományozott száz ezüst gira évi jövedelmét. 1236.

Gregorius Episcopus etc. dilectis filiis . . . Abbati et Conventui Monasterii de Pelis in Ungaria Cisterciensis Ordinis, Vesprimiensis Diocesis, salutem etc. Sacrosancta Romana Ecclesia etc. usque assensu, personas vestras et locum etc. in modum protectionis, usque suscipimus. Specialiter aus tem annuum redditum centum marcarum, quem dotis causa clare memorie A. Rex Ungarie percipiendum in salibus suis de Zolochi monasterio vestro tempore dedicationis ipsius pia liberalitate concessit, sicut illum iuste ac pacifice possidetiet in confectis super hoc ipsius Regis litteris dicitur plenius contineri, auctoritate Apostolica confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo etc. nostre protectionis et confirmationis etc. Datum Viterbii VI. Idus Februarii. Pontificatus nostri anno nono.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. köt. 143. l.)

14.

IX. Gergely pápa két megtérített zsidó érdekeit pártfogolja.
1236.

Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis . . . majoris Ecclesie et . . . Sancti Thome Strigoniensis Prepositis, salutem et Apostolicam benedictionem. Sua nobis Newronius, et Anselmus laici peticione monstrarunt, quod, cum eis de Judaice prauitatis errore ad fidem conuersis orthodoxam dilectus filius . . . Abbas Sancti Martini de Monte Pannonie in quadam pecunie summa, et rebus aliis promiserit, quoad vixerint, annis singulis prouidere, prout in litteris suis perspeximus contineri, ipse id efficere denegauit. Vnde eidem Abbati nostris damus litteris in mandatis, ut dictis N. et A. iuxta promissionem suam sic liberaliter studeat prouidere, quod eos ad fidem Catholicam non peniteat accessisse, et nos deuotionem suam debeamus merito commendare Ideoque discretioni uestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus si dictus Abbas mandatum nostrum neglexerit adimplere, vos eum ad id monitione premissa per censuram ecclesiasticam appellatione remota, preuia ratione cogatis. Datum Perusii VII. Idus Maji, Pontificatus nostri anno nono.

Jegyzet. Uriás ezen időben a pannonhalmi apátság kormányzását nem kezelte.

(Az eredeti után. *Czech).*

15.

IX. Gergely pápa a bisztrai apát megöletése körül.
1236.

Gregorius Episcopus etc. dilectis filiis . . . Waradiensi, . . . de Thion et . . . de Erte Abbatibus Quinqueecclesiensis et Wesprimiensis Diocesium salutem etc. Turbata est anima nostra valde, turbationis causam casu flebili nobis dante, super immanitatem detestandi facinoris, quod quidam filii Belial familiares, ut dicitur, . . . Cenadiensis Episcopi in necem bone memorie . . . Abbatis Monasterii Bristriensis crudeliter perpetrarunt, nec exageratione indiget ipsius sceleris magnitudo, cum ipso auditu abominationem generet et horrorem; quanquam acerbitatem flagitii non modicum aggravet; quod post pacem inter eosdem Abbatem et Episcopum reformatam fuit idem Abbas non minus proditorie quam crudeliter et miserabiliter interfectus. Sane olim eodem Abbate in nostra presentia lacrimabiliter conquerente, quod dudum orta inter ipsum et Conventum dicti Monasterii ex parte una, et Episcopum supradictum ex altera super illatis dampnis et irrogatis iniuriis ab eodem iure patronatus, quod in prefato Monasterio dictus Episcopus se habere dicebat, et rebus aliis, coram venerabili fratre nostro . . . Episcopo Prenestino tunc Apostolice Sedis Legato materia questionis, idem Prenestinus partim pro ipso Cenadiensi et partim pro eisdem Abbate et Conventu diffinitivam sententiam promulgarat: predictus Cenadiensis eadem sententia vilipensa, illa exigens ab eisdem, de quibus fuerant sententialiter absoluti, quia ea sibi exhibere nolebant, sicut nec etiam tenebantur, cum armatorum multitudine ad monasterium memoratum accessit et ianuis eius fractis dictum Abbatem ac triginta duos monachos, se protectioni Apostolice supponentes, non absque iniectione manuum violenta nequiter capi fecit, et vinculis ferreis compeditos carcerali custodie mancipari; nec hiis contentus ad cumulum majoris nequitie Cornelium monachum vel potius demoniacum, de mandato ejusdem Prenestini a monasterio ipso exigenti-

bus suis culpis eiectum, monasterio prefecit eidem: propter quod, ne tam graves excessus, si non eos pena debita castigaret, transirent aliis in exemplum, dilectis filiis ... Sancti Stéphani Regis, ... Sancti Benedicti et ... Sancti Stephani Protomartiris Sancti Augustini Ordinis Abbatibus Waradiensis Diocesis nostris dedimus literis in mandatis, ut si rem invenerint taliter se habere, predictum Episcopum, ut eosdem Abbatem et monachos pristine restituens libertati, eos ad monasterium ipsum, amoto ab eo quolibet detentore illicito, libere redire permitteret, monitione permissa auctoritate nostra sub Apostolica obedientia coarctarent, predictos manuum iniectores tamdiu appellatione remota excommunicatos publice nunciantes, ac facientes ab omnibus arctius evitari, donec passis iniuriam satisfacerent competenter, et cum eorundem iudicum litterarum testimonio venirent ad Sedem Apostolicam absolvendi, prefixo ipsi Episcopo termino peremptorio competenti, quo responsurus de dampnis et iniuriis supradictis, ac auditurus super questione premissa, que iustitia suaderet, Apostolico se conspectui presentaret. Cumque prefati iudices inquisita super hiis sollicite veritate, longe plura contra memoratos Abbatem et Conventum presumpta per eundem Episcopum invenissent, quam nostris fuissent auribus intimata, sepedictum Episcopum efficaciter monuerunt, ut premissa omnia faciens emendari, iam dictos Abbatem et monachos, amotis exinde quibuslibet illicitis detentioribus, libere redire permitteret ad monasterium eorumdem. Sed ipse non solum id efficere penitus recusavit; verum etiam peccata peccatis accumulans, peiora prioribus fuit eis terribiliter comminatus; propter quod ipsum dicti iudices ab officio et beneficio suspendentes, dictos manuum iniectores excommunicatos publice nunciarunt, quos idem Episcopus in malitia sua fovens, nec ipsos a sua familiaritate removit, nec se gerere voluit pro suspenso in anime sue periculum et grave scandalum aliorum. At iidem judices processum suum ad examen Apostolicum remittentes, nominato Episcopo terminum peremptorium kalendas Aprilis videlicet futuras tunc proximo prefixerunt, quo compareret personaliter coram nobis super premissis omnibus responsurus. Cum autem dicto Abbate pro se ac monasterio suo tunc in nostra presentia comparente, idem Episco-

pus nec venisset in termino, nec post terminum etiam diutius expectatus; nos nolentes huiusmodi excessus Episcopi tam enormes penam effugere debite ultionis, dilectis filiis ... Sancti Martini de Pannonia, et ... Sancti Salvatoris de Sexard Abbatibus Ordinis Sancti Benedicti dereximus scripta nostra, ut sepedictum Episcopum ad solvendas ipsi Abbati omnes expensas, quas fecerat a tempore, quo veniendi ad Sedem Apostolicam fuit ei terminus peremptorius assignatus, monitione premissa auctoritate nostra cogentes, facerent eidem Abbati expensas ad prosecutionem negotii necessarias de bonis monasterii provideri, contradictores pèr censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo; prefigentes Episcopo et Cornelio supradictis, et duobus vel tribus monachis, principalibus fautoribus eorundem, terminum peremptorium, festum Purificationis Beate Virginis proximo tunc futurum, quo personaliter nostro se conspectui presentarent satisfacturi de tot excessibus, et facturi ac recepturi super premissis, quod requireret ordo iuris, ipsos ad id censura simili appellatione postposita compellendo. Ceterum cum dicti Abbates in commisso sibi negotio procedentes iniuncto ipsi Episcopo sub interminatione anathematis, ut expensas iuxta mandatum nostrum Abbati solveret supradicto, ac prefixo iamdictis Episcopo et Cornelio ac duobus monachis termino peremptorio, festo Purificationis Beate Virginis proximo nunc transacto, quo iuxta tenorem mandati Apostolici in nostra presentia comparerent, in eos si secus agerent excommunicationis sententiam promulgassent: tandem ad instantem supplicationem ipsius Episcopi pax fuit inter eos taliter reformata, et firmata etiam eiusdem Episcopi iuramento, scilicet quod eodem Abbate ad monasterium suum plenarie restituto, et pacificam ipsius possessionem adepto, expensas sibi plene persolveret, et dampna omnia, que tempore discordie monasterium pertulit, integraliter emendaret. Eodem igitur Abbate iuxta formam pacis ad monasterium restituto, et vix ibidem per unius mensis spatium existente, irruentes in eum viri absque misericordia, filii scelerati, quod non absque amaritudine mentis referimus, ipsum interfectum bestiali more conciderunt in frusta, et ut in excessibus suis excederent universos, unum de hospitibus, ad quos casu declinaverat, et unum

de servientibus suis nitentibus eum defendere, impie trucidantes, cuiusdam monachi sacerdotis, qui se ad defensionem ipsius, ut poterat, opponebat, dextre manus digitos amputarunt, nonnullis ibi relictis letaliter vulneratis, et sic innocentum sanguine cruentati recedentes a cede ad eundem Episcopum aufugerunt, prout eorundem Abbatum exhibite nobis littere continebant. Quum igitur vox effusi sanguinis clamat ad nos de terra, nos nolentes tante temeraritatis excessum sub dissimulatione transire, quin ipsum potius volentes severitate debita castigari, mandamus, quatenus predictos sacrilegos et omnes quorum ope scelus est hujusmodi perpetratum, et qui in hoc prestiterunt auxilium, consilium vel favorem, faciatis per Strigoniensem provinciam, et alia loca, in quibus expedire videritis, pulsatis campanis et candelis accensis, singulis diebus dominicis et festivis excommunicatos solemniter nunciari, et tamdiu ab omnibus arctius evitari, donec Apostolico se conspectui representent, Deo et Ecclesie ac ipsi monasterio de tam atroci iniuria satisfactionem debitam impensuri; loca etiam, ad que ipsos devenire contigerit, quamdiu ibi fuerint, supponatis ecclesiastico interdicto. Et quia dictus Episcopus expensas ad mandatum predictorum iudicum non exolvit, et tam ipse, quam Cornelius et monachi supradicti in prefixo sibi termino ad Sedem Apostolicam non venerunt, propter quod a dictis iudicibus vinculo fuerunt excommunicationis astricti, prout in eisdem litteris continetur, ipsos excommunicatos tamdiu solemniter nuncietis, et faciatis ab omnibus arctius evitari, donec personaliter coram nobis compareant meritorum suorum stipendia recepturi. Et ne persecutio tam atrocis iniurie pro defectu expensarum impediri valeat vel etiam retardari, fratri Petro latori presentium et duobus vel tribus aliis eiusdem monasterii monachis, huiusmodi negotium prosequentibus, faciatis de bonis ipsius Episcopi expensas ad prosecutionem negotii necessarias ministrari, contradictores etc. Verum quia in premissis excessibus ejusdem Episcopi dicitur esse manus, volumus et mandamus, ut tam de personis, que hujusmodi flagitium commiserunt, quam illorum, qui in hoc dederunt consilium, auxilium vel favorem, utrum idem Episcopus eosdem sacrilegos receptavit, ac de omnibus circumstantiis negotii diligentissime

inquirentes, que inveneritis, studeatis nobis vestris litteris fideliter intimare, ut per relationem vestram sufficienter instructi procedamus exinde, prout secundum Deum viderimus procedendum. Quod si non omnes etc. Datum Interamni XIII. kal. Julii, (Pontificatus nostri) anno decimo.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 144. l. A bullának csak töredékét közölte Fejér Cod. Dipl. IV. köt 1. r. 42. l.)

16.

IX. Gergely pápa a Kálmán galicziai király és a templomrendűek közti kibékülés iránt intézkedik. 1236.

Gregorius Episcopus etc. venerabili fratri . . . Episcopo Quinqueecclesiensi, et dilectis filiis . . . Preposito Quinqueecclesiensi et . . . Abbati de Cicador Cisterciensis Ordinis Quinqueecclesiensis Diocesis salutem etc. Etsi libenter ex multo sinceritatis affectu, quo personam carissimi in Christo filii nostri Colomanni Regis Ruthenorum Illustris et Ducis Sclavonie in Christi visceribus amplexamur, sue velimus sublimitati deferre; in hiis tamen, que dissimulari absque peccato nequent, deferre sibi salva conscientia non valemus: ne si eum tanquam specialem Ecclesie filium non retrahimus a peccato, et sibi demus perditionis materiam, et nobis etiam causam mortis, dicente nobis Domino per prophetam: „Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel, si non annunciaveris impio, neque locutus fueris, ut avertatur ab impia via sua et vivat, ipse in iniquitate sua morietur; sanguinem autem eius de manu tua requiram.“ Sane dudum dilecti filii . . . Magister et fratres militie Templi in Ungaria et Sclavonia nobis graviter fuere conquesti, quod cum ipsi super quibusdam villis, domibus, possessionibus et rebus aliis, quibus ab eodem Rege fuerant spoliati, primo ad eum monitorias, ac postmodum ad venerabilem fratrem nostrum . . . Colocensem Archiepiscopum eiusque collegas executorias a nobis litteras impetrassent, demum inter partes amicabilis compositio inter-

venit, quam Regia Celsitudo promisit se firmiter servaturam. Et licet compositio ipsa fuerit per Sedem Apostolicam confirmata, quia tamen eam, quod vix poteramus credere, non servabat contra verbum Regie veritatis, quod eum aliquatenus non decebat utpote salutis sue ac fame contrarium indebite veniendo: Serenitatem suam rogandam duximus et monendam, ut compositionem eandem firmiter observaret, ita quod Regalem Excellentiam possemus merito commendare. Alioquin vos, filii Abbas et Preposite, ac dilectus filius . . . Abbas Waradiensis, quibus super hoc scripta nostra direximus, dictam compositionem, sicut sine pravitate provide facta est, et ab utraque parte sponte recepta, faceritis per censuram ecclesiasticam, appellatione remota, firmiter observari; non obstante indulgentia, qua sibi a nobis, sicut dicitur, est concessum, ut nullus in eum absque speciali mandato Sedis Apostolice sententiam excommunicationis audeat promulgare. Cum autem in commisso vobis negotio procedentes sollicite monuissetis eundem, ut compositionem ipsam observans, ac eisdem magistro et fratribus ablata in dominio suo restituens, de illatis dampnis et irrogatis iniuriis satisfactionem eis congruam exhiberet: idem proponens, quod non executores, sed cognitores duntaxat eratis, ad Sedem Apostolicam, si tanquam executores, et non ut iudices procederetis in figura judicii appellando, quodque non auctoritate sua, sed potius karissimi in Christo filii nostri Bele Illustris Regis Ungarie fratris sui, a quo terram se habere asserit, fuerint spoliati, quanquam balivi et officiales sui ablata ipsi magistro et fratribus detineant universa, non solum ea restituere noluit, verum etiam fuit eis graviter comminatus. Propter quod vos, filii Abbas et Preposite, cum dicto Abbate Waradiensi apud eum proficere non valentes processum vestrum, non sine fratrum ipsorum preiudicio ad Sedem duxistis Apostolicam remittendum. Cum igitur non deceat contra compositionem premissam inter ipsum et iamdictos fratres tam solempniter initam sepedictum C. venire, ut irrita faciat, que de suis labiis processerunt, adhuc Regalem Excellentiam, sicut iterum sic affectuosius rogandam duximus et monendam, sibi in remissionem peccatorum iniungentes, ut et ablata fratribus supradictis restituat universa, et compositionem eandem studeat inviolabiliter observare; ita

quod Deum exinde propitium sibi statuat non offensum, et nos sinceritatis seu zelum possimus in Domino commendare: si vero contra compositionem predictam iuris aliquid se habere confidit, poterit coram nobis per procuratores idoneos assequi iustitie complementum. Ideoque in virtute obedientie districte precipiendo mandamus, quatenus si dictus Rex preces nostras non adimpleverit in hac parte, premissis exceptionibus ab eo propositis et aliis frivolis non obstantibus, cum non sit deferendum homini contra Deum, loca ad que ipse devenerit supponatis ecclesiastico interdicto tamdiu observando, quamdiu ibi fuerit; donec eis universa huiusmodi restituantur ablata et de dampnis et iniuriis fuerit congrue satisfactum. Detentores quoque ac invasores predictarum rerum, balivos etiam, subditos et consiliarios Regis, quorum ope et consilio ablata Ecclesie detinentur, usque ad restitutionem integram eorundem appellatione remota excommunicationis vinculo innodetis. Quod si non omnes, tu frater Episcopus etc. Datum Reate III. kal. Augusti, (Pontificatus nostri) anno decimo.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 146. l.)

17.

IX. Gergely pápa István boszniai bán özvegyét az apostoli szék pártfogása alá veszi. 1236.

Gregorius Episcopus etc. dilecte filie A. relicte quondam S(tephani) Bani de Bosna salutem etc. Quos in medio nationis perfide constitutos prosequitur Dominus sue clementie largitate, dando illis puritate Catholice fidei prepollere, libenter Apostolice Sedis gratia confouemus; ut illius protecti munimine virtutum operibus possint liberius insudare. Te igitur, que sicut letantes accepimus, inter principes Bosniensis Diocesis infectos macula heretice pravitatis existis quasi lilium inter spinas, prosequendo sollicite per quod valeat augmentum Christiani nominis auctore Domino provenire, sincere caritatis brachiis amplexantes, personam et terram tuam cum bonis omnibus que impresentiarum rationabiliter possides, sub beati Petri etc. usque communimus, districtius inhibentes, ne quis te in fide ac devotione Romane Ecclesie persistentem supradictis terra et bonis presumat temere molestare, iure carissimi in Christo filii nostri . . . Illustris Regis Ungarie semper salvo. Nulli ergo etc. nostre protectionis et inhibitionis etc. Si quis autem etc. Datum Reate VI. Idus Augusti. Pontificatus nostri anno decimo.

Jegyzet. Ezen pápai bulla IX. Gergelynek ugyanazon napon kelt és Zibiszló boszniai bánhoz intézett egy másik bullájával függ össze, mely olvasható Fejérnél Cod. Dipl. IV. k. 1. r. 36. l.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 147. l.)

18.

IX. Gergely pápa Zibiszló boszniai bán érdekében intézkedik.
1236.

Gregorius Episcopus etc. venerabilibus fratribus ... Archiepiscopo Strigoniensi, ... Episcopo Quinqueecclesiensi, et dilecto filio ... Preposito Strigoniensi salutem etc. Cum dilectum filium nobilem virum Zibisclaum Kenesium de Woscora, natum quondam Stephani Bani de Bosna, qui sicut letantes accepimus, inter Principes Bosnenses Diocesis infectos macula heretice pravitatis existit quasi lilium inter spinas, prosequendo sollicite per quod valeat augmentum Christiani nominis auctore Domino provenire, sincere caritatis brachiis amploxantes, personam et terram eius cum bonis omnibus, que impresentiarum rationabiliter possidet, sub Beati Petri protectione susceperimus atque nostra, districtius inhibentes, ne quis ipsum etc.; mandamus, quatenus non permittatis ipsum contra protectionis et inhibitionis nostre tenorem ab aliquibus indebite molestari. Molestatores huiusmodi etc. Quod si non omnes etc. duo etc. Datum Reate VI. Idus Augusti, Pontificatus nostri anno decimo.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 147. l.)

19.

IX. Gergely pápa hasonló intézkedése István bosznai bán özvegye érdekében. 1236.

Gregorius Episcopus etc. venerabilibus fratribus . . . Archiepiscopo Strigoniensi et eius collegis salutem etc. Cum dilectam in Christo filiam nobilem mulierem A. relictam quondam St. Bani de Bosna, que sicut letantes accepimus etc. ut supra.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 147. l.)

20.

IX. Gergely pápa intézkedése a bisztrai apátság érdekében. 1236.

Gregorius Episcopus etc. dilectis filiis . . . de Wettes (?) et . . . de Zambo (?) Abbatibus Veszprimiensis Diocesis et . . . Preposito Sancti Thome Strigoniensis salutem etc. Ex parte Conventus monasterii Bistriensis fuit propositum coram nobis, quod cum monasterium ipsum sit ad presens Abbatis regimine destitutum, . . . Prepositus et Capitulum Cenadienses homines eius in ipsorum parochiis constitutos indebitis exactionibus in prefati monasterii preiudicium aggravantes, ipsis, quia cupiditati non satisfaciunt eorundem, ecclesiastica denegari faciunt sacramenta, iidem quoque ad monasterium ipsum armata manu hostiliter accedentes, et ianuis fractis ipsius in personas inibi Domino famulantes temere irruentes, sacristiam invadere eiusdem per violentiam, et quinque inde vasa pretiosa ac tria privilegia monasterii asportare ausu sacrilego presumpserunt, alias graves et enormes ipsis monachis irrogando iniurias non absque iniectione manuum violenta, et

tam ipsum quam etiam personas eiusdem immaniter persequendo. Unde cum in partibus illis propter potentiam eorundem et venerabilis fratris nostri . . . Cenadiensis Episcopi ipsos in sua malitia confoventis, per cuius oppressionem monasterium ipsum dicitur fere ad nichilum iam deductum, de pari nequeant contendere cum eisdem, super hoc provideri sibi humiliter postularunt. Quocirca mandamus, quatenus dictis Preposito et Capitulo prefigatis terminum peremptorium competentem, quo se nostro conspectui per procuratorem idoneum representent, facturi super premissis et aliis eorum querelis et recepturi, quod ordo dictaverit rationis. Quod autem inde feceritis, nobis per vestras litteras intimetis. Quod si non omnes etc. Datum Reate III. nonas Septembris Pontificatus nostri anno decimo.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 149. l.)

21.

IX. Gergely pápa a békési esperestnek megengedi, hogy a zsoltárok éneklésében ismét részt vehessen. 1236.

Gregorius Episcopus etc. dilecto filio S. pauperi presbitero Archidiacono de Bekis Waradiensis Diocesis salutem etc. Tuis precibus inclinati tecum, ut non obstante quod olim casualiter crimen homicidii incurristi, cum clericis in choro psalmodias et responsoria cantare, ac lectiones legere valeas, auctoritate presentium dispensamus, ita quod ad altaris ministerium aliquatenus non accedas. Nulli ergo etc. nostre dispensationis etc. Si quis autem etc. Datum Reate XIII. kal. Octobris Pontificatus nostri anno decimo.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 150. l.)

22.

Dénes nádor Petent helységet a pannonhalmi apátságnak itéli meg. 1236.

Dionisius Dei gracia Palatinus et Comes Bychoriensis uniuersis presens scriptum inspecturis salutem in Domino. Vniuersorum noticie uolumus clarescere, quod cum Andreas filius Ethey, et Petur filius Seraphini conuenissent Abbatem Sancti Martini in nostra presencia super quodam predio nomine Petent, asserentes quod idem predium memoratus Abbas occupasset iniuste, prefatus Abbas sepedictum predium probauit testimonio multorum instrumentorum, quod ipsum predium sibi fuisset astrictum por iudicium quatuor Palatinorum, scilicet Pothonis, Banconis, Jule et Nicolai, atque per instrumenta supra scripta, quorum prestaldos exprimebat nominatim. Igitur nos cum interrogassemus prefatos A. et P., utrum uellent ipsa instrumenta falsificare nec ne, ijdem nullo modo presumpserunt ipsis instrumentis contraire. Vnde nos prelibatum predium suprascripto Abbati adiudicauimus perpetuo possidendum, nisi forte procedat ex uoluntate sua, quod ipsum predium uellet uenumdare uel restituere eis pro summa pecunie in supradictis instrumentis expressa. In cuius rei testimonium presentes litteras nostro sigillo munitas concessimus. Datum Bude anno Domini M°CC°XXX°VI°.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

23.

Wolfard himbergi esperest, a Wernher pesti polgár és az ausztriai sz.-kereszti apátság közti Baumgarten nevü helységre vonatkozó perben hozott itéletröl. 1236.

Ego Decanus in Himperch omnibus hanc cartulam inspecturis salutem in uero salutari. Nouerint uniuersi hanc per presentem paginam lecturi, quod ego Decanus in Himperch ad peticionem domini Abbatis in Sancta Cruce et Prioris eiusdem loci et fratrum ibidem Deo uiuentium constitutus aduocatus in causa, que uertitur inter ipsos ex una parte, et W. ciuem de Oven ex altera parte, super quodam predio ipsorum, quod uulgo Pomgarten dicitur, coram iudicibus, domino scilicet Abbate Scotorum cum suis coniudicibus ac collegis die peremptorio constituto in Tristranschirchen, partibus in presentia iudicum constitutis duo nuntii ex parte W. ciuis de Oven allegabant, eundem ciuem graui infirmitate detineri et ita legitime excusatum. Nos uero simplicibus assercionibus ipsorum minime adhibentes fidem, dum nulle probationes hoc in casu nobis ostenderentur, friuolas reputauimus et inanes, sed tandem post multas altercationes petiuimus, ut iudices mitterent nos in possessionem rei petite, sed causa rei seruande. Judices vero habito prudentum uirorum consilio preter ius dederunt inducias motu animi sui trium dierum, et citauerunt ipsum per litteras suas appensis tribus sigillis, et coram pluribus testibus assignaverunt litteras ipsas nuntiis, quos ciuis predictus pro se miserat, in quibus continebatur, quod compareret iudicio in ipsa persona, uel mitteret sufficientem responsalem pro ipso, qui rationabiliter et legitime excusaret suam absentiam; quodsi non compareret, darent potestatem aduerse parti, ut mitteretur in possessionem rei petite. Hoc protestor ego Decanus in Himperch, qui interfui, uidi, audiui omnia supradicta, et confirmo ea meo sigillo, ne obliuio tollat memoriam.

(Az eredeti után Weis, Urkunden des Cistercienser-Stiftes Heiligen Kreutz, 94. l. V. ö. az alább 70. sz. a. következő periratokat.)

24.

IV. Béla király a pannonhalmi apátság számára megerősíti II. Endre két adományát. 1237.

Bela Dei gracia Rex Hungarie uniuersis presentem paginam inspecturis salutem in uero salutari. Ad uniuersorum tam modernorum qam posterorum noticiam tenore presencium uolumus peruenire, quod cum Regni regimine ad nos Diuina gracia per successionem paternam deuoluto perpetuitates et illicitas donaciones reuocaremus, Deum tamen creatorem omnium habentes pre oculis, ob remissionem peccatorum nostrorum Ecclesie Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie quandam terram agasonum nostrorum sitam iuxta fluuium Sar modicam uix ad sexaginta iugera sufficientem cum aqua et feneto cum terra Ecclesie Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie communem Ecclesie prefate, cuius patronatus ad nos pertinere nullo medio dinoscitur, secundum quod pie memorie pater noster contulerat misericorditer, reliquimus iure perpetuo possidendam. Preterea ob remissionem peccatorum nostrorum terram in uilla Wycha ad vsum duorum aratrorum prope capellam Sancti Jacobi de Heremo ad sustentacionem fratrum in eadem capella commorancium, alijs quam pluribus reuocatis, secundum quod idem pater noster donauerat, eidem Ecclesie Sancti Martini in perpetuum confirmauimus. Vt igitur huius nostre confirmacionis beneficium perpetue stabilitatis robur obtineat, presentem paginam duplicis sigilli nostri munimine fecimus roborari. Datum anno gracie M°CC°XXX°VII° quarto kalendas Nouembris, Regni autem nostri anno tercio.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

25.

IV. Béla király a pannonhalmi apátság számára megerősíti Fen nevü birtokára nézve Miklós nádor 1220-diki és Dénes nádor 1237-diki itéletét. 1237.

Bela Dei gracia Rex Hungarie vniuersis presentem paginam inspecturis salutem in vero salutari. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod nos litteras dilecti et fidelis nostri Dyonisii Comitis Palatini, recepimus in hac forma:

Dyonisius Dei gracia Palatinus stb.

(Dénes nádor ezen évi itélete, mely Miklós nádor itéletét is foglalja magában, következik alább 86. sz. a.)

Nos igitur quod ab eis definitum fuerat legitimum reputantes, presentes litteras duplicis sigilli nostri munimine fecimus roborari. Actum anno gracie M°CC°XXXVII° quarto kalendas Nouembris Regni autem nostri anno tercio.

(Az eredeti után. *Czech.*)

26.

IV. Béla király megerősíti a pannonhalmi apátság számára Dénes nádornak 1237-ki a taktakenézi birtokra vonatkozó ítéletét.
1237.

Bela Dei gracia Rex Vngarie uniuersis presentem paginam inspecturis salutem in uero salutari. Quia ea, que iuste et legitime ordine iudiciario diffinita noscuntur, perpetue firmitatis robur debent obtinere; sentenciam quam per dilectum et fidelem nostrum Dionisium Comjtem Palatinum in causa, que uertebatur inter Abbatem Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie ex una parte et Abbatem Sancti Demetrij de Sirmia ex altera suarum testimonio literarum latam esse perpendimus presenti pagina fecimus annotari sub hac forma:

Nos D. Dei gracia Palatinus stb.

(Dénes nádor 1237-ki ítélete mint alább 37. sz. a.)

Nos itaque processum ac sentenciam Palatini supra scriptam, sicut legitime est lata, ratam habentes et firmam, presentibus eam litteris in perpetuam rei firmitatem duximus confirmandam ac duplicis sigilli nostri munimine perhempniter roborandam. Datum in Sag anno gracie M°CC°XXX°VII° secundo nonas Decembris, Regni autem nostri anno tercio.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

57.

IX. Gergely pápa a megkeresztelt kúnoknak, kik a sz.-domonkos-rendűek tanításában ájtatosan részt vesznek, bucsút enged. 1237.

Gregorius Episcopus etc. dilectis filiis universis fratribus Ordinis Predicatorum in Cumanie partibus constitutis salutem etc. Ex eo nobis causa magne iucunditatis et exultationis affertur, quod, sicut nuper a fide dignis accepimus, Cumani, qui hactenus in cecitatis et ignorantie tenebris ambulantes fidem Catholicam impugnabant, nunc per Dei gratiam via veritatis, que Christus est, per vos ipsis exposita, redire volunt ad cultum fidei Christiane. Nos igitur cupientes, ut iidem Cumani ad audiendum verbum Dei, cum per vos in eorum auribus seminatum fuerit, eo libentius currant, quod exinde potiora beneficia se cognoscerint (igy) percepisse, dandi indulgentiam viginti vel triginta seu etiam quadraginta dierum, prout expedire videritis, omnibus accendentibus ad predicationes vestras, cum ipsas in terra eorundem Cumanorum ex causa predicta feceritis, cuilibet vestrum concedimus auctoritate presentium facultatem. Datum Perusii IX. kal. Februarii, (Pontificatus nostri) anno decimo.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 150. l.)

28.

IX. Gergely pápa a székes-fehérvári prépost visszahelyezéséről.
1237.

Gregorius Episcopus etc. venerabili fratri . . . Episcopo Vesprimiensi, dilectis filiis . . . Abbati de Bocham Cisterciensis Ordinis Vesprimiensis Diocesis, et fratri R. Priori Provinciali Hospitalis Jerosolimitani in Ungaria salutem etc. Presentium vobis auctoritate mandamus, quatenus cum venerabilis frater noster . . . Penestrinus Episcopus per litteras suas vobis iniunxerit, ut Michaelem latorem presentium ad Albensem Preposituram, et ad ea que sunt Prepositure annexa, restituere procuretis, id exequi sine more dispendio studeatis, non obstante, quod Albensi Capitulo olim per litteras nostras iniunximus, ut eidem non intenderent, quousque mandatum a nobis reciperent speciale. Contradictores etc. Quod si non omnes etc. Datum Viterbii XIII. kal. Junii, (Pontificatus nostri) anno undecimo.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 154. l.)

29.

IX. Gergely pápa a székes-fehérvári káptalanhoz ugyanazon ügyben. 1237.

Gregorius Episcopus etc. dilectis filiis Capitulo Albensi Vesprimiensis Diocesis salutem etc. Presentium vobis auctoritate mandamus, quatenus cum a venerabili fratre nostro . . . Vesprimiensi Episcopo et dilectis filiis . . . Abbate de Bocham Cisterciensis Ordinis Vesprimiensis Diocesis et fratre Rembaudo Priore Provinciali Hospitalis Jerosolimitani in Ungaria, a venerabili fratre nostro . . . Prenestino Episcopo executoribus deputatis, Michael lator presentium ad Albensem Prepositnram, et ad ea, que sunt eidem Prepositure annexa, fuerit restitutus, et ipsi vobis iniunxerint, ut intendatis eidem, id efficere sine more dispendio procuretis; non obstante, quod olim vobis nostris dedimus litteris in mandatis, ut non intenderitis eidem, quousque super hoc speciale reciperetis ab Apostolica Sede mandatum. Datum Viterbii XIII. kal. Junii, (Pontificatus nostri) anno undecimo.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 154. l.)

30.

IX. Gergely pápa Aszant, az oláhok és bolgárok uralkodóját, apostoli követ jöveteléről értesíti. 1237.

Gregorius Episcopus etc. dilecto filio nobili viro Assano Domino Blachorum et Bulgarorum salutem etc. Nobilitatis tue litteras benigne recepimus, et que continebantur in eis intelleximus diligenter, devotionem tuam in Domino commendantes, ac prosequentes actionibus gratiarum pro eo, quod in humilitatis spiritu te Deo et Ecclesie Romane prona devotione substernens, magnanimitatem tuam nobis placitam sagatis exhibere. Ceterum cum, sicut ex litteris ipsis accepimus, personam honorabilem et circumspectam ad tractandum cum ea de statu Imperii et civitatis Constantonopolitane de latere nostro desideras destinari, ecce venerabilem fratrem nostrum . . . Episcopum Perusinum, virum utique approbatum, litterarum scientia preditum et morum honestate preclarum, discretum et providum ac nobis et fratribus nostris merito sue probitatis acceptum, ad partes easdem commisso sibi legationis officio providimus destinandum, qui a nobis instructus tam de terre Sancte et predictorum Imperii ac Civitatis Constantinopolitane subsidio, quam de aliis universis te reddere certionem, ac tecum de hiis plene deliberare poterit et tractare. In proximo enim auctore Domino eisdem terre ac Imperio tam per crucesignatos, quorum per Dei gratiam est maxima multitudo, quam per alios Christi fideles in forti manu et extento brachio succuretur. Ideoque nobilitatem tuam rogandam duximus attente et monendam, mandantes, quatenus eundem Episcopum, cum ad te venerit, imo nos in ipso verius benigne recipiens et honeste pertractans, que tibi ex parte nostra duxerit exponenda, credere studeas et efficaciter adimplere. Interim autem taliter elabores prestando carissimo in Christo filio nostro I. Constantinopolitano Imperatori Illustri auxilium, consilium et favorem, quo te Catholicum Principem et Apostolice Sedis devotum filium et fidelem operum exhibitione demonstres, ac nos sinceritatis tue zelum possi-

mus in Domino merito commendare. Datum Viterbii XII. kal. Junii, (Pontificatus nostri) anno XI.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 155. l.)

31.

IX. Gergely pápa ezen apostoli követet IV. Béla magyar királynak ajánlja. 1237.

Gregorius Episcopus etc. carissimo in Christo filio ... Illustri Regi Ungarie salutem etc. Si prevenisset Dominus vota supplicum, et ante terre orientalis excidium Constantinopolitanum Imperium ad Latinos a Grecis, sicut postea transtulit, transtulisset, desolationem Jerosolimitane provincie Christianus populus forsitan non defleret. Cum igitur per huiusmodi translationem Imperii ad recuperationem illius terre via nobis melior reseretur, et istius retentio quasi restauratio sit illius, ecce venerabilem fratrem nostrum ... Episcopum Perusinum, virum providum et discretum ac nobis et fratribus nostris merito sue probitatis acceptum, pro statu ipsius Imperii ad partes Romanie commisso sibi legationis officio providimus destinandum. Ideoque Regalem Excellentiam rogandam duximus attente et monendam, quatenus ipsum per partes Ungarie transeuntem, cum ad te venerit, benigne recipiens et honeste pertractans, que tibi ex parte nostra exponenda duxerit, credere studeas et taliter adimplere, quod ad gloriam nominis tui cedat, et nos sinceritatis tue zelum possimus in Domino merito commendare. Datum Viterbii XII. kal. Junii. (Pontificatus nostri) anno XI.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 155. l.)

32.

IX. Gergely pápa a kalocsai érseket és az alatta álló püspököket felszólítja, hogy a konstantinápolyi latin birodalomnak segítségére legyenek. 1237.

Gregorius Episcopus etc. venerabilibus fratribus . . . Archiepiscopo Colocensi eiusque suffraganeis salutem etc. Creditam nobis sollicitudinem super amplianda gloria Catholice fidei et roborando statu populi Christiani prosequi studio efficaciori non possumus, quam quod subsidia devotorum Ecclesie ad hoc oportunis temporibus assumamus. Cum itaque venerabiles fratres nostros . . . Perusinum et I. quondam Bosnensem Episcopos, viros utique scientia et honestate conspicuos, quos Deo dilectos, et acceptos nobis ac fratribus nostris pie vite studiis et titulo multimode probitatis ad partes Ungarie destinemus, sperantes, quod per eorum industriam virtutis vestre accedente suffragio necessitatibus Imperii Romanie optatum subsidium producatur, universitatem vestram rogamus et obsecramus in Domino Jesu Christo, in remissionem vobis peccaminum iniungentes, quatenus eosdem Episcopos, imo personam nostram in ipsis admittentes hilariter et condigna honoris plenitudine prosequentes, eis in eiusdem favorem negotii omne quod potestis consilium et auxilium prebeatis sollicite, sicut retributionem perpetuam et Sedis Apostolice diligitis gratiam, provisuri, ut eidem Imperio pluribus angustiis quam libeat explicari litteris, fatigato de bonis vobis a Deo collatis, quod potestis subsidium adhibentes, singuli vestrum in suis Diocesibus fideles regimini vestro commissos, ad subveniendum eidem piis monitis secundum datam vobis a Deo prudentiam efficaciter inducatis, pro firmo tenentes, quod tanto gracius patris eterni filio in hoc prestatis obsequium, quanto ad ipsius hereditatem de infidelium manibus eruendam memoratum Imperium fore dinoscitur oportunum. In hoc itaque virtus vestra sic se vigilem exhibeat et efficacem exponat, ut tante percepto cum rumore leticie vos in hiis iuxta nostrum desiderium profecisse vobis et ecclesia-

rum vestrarum augendis commodis et procurandis honoribus obligemur. Et ne forte facultas consequendi, quod petitur, deessè vobis in aliquo videatur, fideles Diocesum earundem in succursum eiusdem Imperii processuros, nec non eorum familiam et bona omnia; donec de ipsorum reditu vel obitu certissime cognoscatur, sub protectione ac defensione Sedis Apostolice admittentes, illis, qui iuxta facultatem et qualitatem suam illuc bellatores idoneos in expensis propriis duxerint destinandos, nec non illis, qui ad subventionem fidelium partium earundem de bonis propriis congrue ministrarint, iuxta quantitatem subsidii et devotionis affectum illam indulgentiam, idemque privilegium elargimur, que transeuntibus et subvenitentibus in terre Sancte subsidium conceduntur. Quid ultra ? ut sepedictum negotium, quo pluribus contingit iuvari remediis, promotionis optate suscipiat incrementum, presentium vobis auctoritate concedimus, quod pauperum et debilium cruce signatorum Diocesium earundem, cum quibus duximus dispensandum, vota peregrinationis in succursum ejusdem Imperii commutantes, illis qui ad vestram solempnem predicacionem accesserint, viginti dies de injuncta penitentia relaxare, ac eorum singulis illuc suscepto propter hoc crucis signaculo processuris, qui pro incendiis et iniectione manuum in clericos vel alias religiosas personas excommunicationis laqueum incurrerunt, impertiri iuxta formam Ecclesie absolutionis beneficium valeatis; proviso ut passis dampna et iniurias satisfaciant competenter, illis duntaxat exceptis, quorum excessus adeo sunt difficiles et enormes, quod merito sunt ad Sedem Apostolicam destinandi. Ceterum quod per dictos Episcopos vel eorum alterum super premissis omnibus contigerit procurari, robur habere volumus firmitatis. Datum Viterbii kal. Junii, (Pontificatus nostri) anno undecimo.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. köt. 156. l. V. ö. ezen pápának levelét IV. Béla királyhoz Fejérnél Cod. Dipl. IV. köt. 1. r. 88. l.)

33.

IX. Gergely pápa Asszánhoz, a bolgárok és oláhok uralkodójához apostoli követet küld. 1237.

Gregorius Episcopus etc. dilecto filio nobili viro Assano domino Bulgarorum et Blachorum salutem etc. Licet officii nostri sit debitum, universitatem diligere Matris Ecclesie filiorum; quosdam tamen ex eis eo pleniori affectione prosequimur, quo ipsos eidem Ecclesie velle reddi placitos intuemur. Inde fit, quod cum ex sinceritatis tue litteris ardorem devotionis et fidei, quibus Apostolice Sedi placere desideras, collegerimus, exultantes cordi nostro statuimus personam tuam et speciali sinceritate prosequi, et eius procurandis honoribus studium efficax oportunis temporibus impertiri, fiduciam obtinentes, quod et tu auctore Domino ad illa studebis haberi sollicitus, per que ab eadem Ecclesia reputeris assidue gratiosus. Verum quia super hiis expedit utrinque laudabile dare principium et processum adicere fructuosum, ecce sicut per memoratas litteras postulasti, legatum Sedis Apostolice ad tuam presentiam providimus destinandum, videlicet venerabilem fratrem nostrum . . . Episcopum Perusinum, virum utique scientia et honestate conspicuum, nobis et fratribus nostris acceptum evidentia multimode probitatis. Rogamus itaque nobilitatem tuam et affectione qua possumus exhortamur in remissionem tibi peccaminum iniungentes, quatenus eundem Episcopum, vel nostram potius in ipso personam quo decet honore recipiens et pertractans, ac eidem super hiis, que tibi ex parte nostra retulerit fidem adhibens pleniorem, tuam ad hoc inducas sollicite voluntatem, ut in Sedis Apostolice devotione continua sedulus perseverans, et alios quos poteris ad idem inducens studio diligenti, Romanie Imperium a molestiis et pressuris, quas patitur, quantum in te fuerit, ad Redemptoris gloriam reddas feliciter expeditum, sciturus, quod cum eidem plenum et efficax prestare subsidium non sit aliud, quam parare semitam, ut Redemptoris eiusdem suffragante potentia eruatur de manibus paganorum, ipsum tibi debito-

rem perempnis vite constituis et Sedem Apostolicam semper habere benivolam promereris: que ut pro ipsius defensione Imperii facile provenire valeat, quod optatur, illa studia procurande subventionis assumpsit, quod illuc, sicut de propitiatione Divina confidimus, grandis procedet numerus bellatorum, una tecum desiderati triumphi gloriam obtenturus. Interim autem tuum et tuorum animos prelata ceteris constantie virtute stabiliens, fideles eiusdem Imperii opportune protectionis impendio sic studeas consolari, quod a conspectu partis adverse non decidant, sed ad repressionem illius firmis cordibus invalescant, sicque fiat, quod pro virtutis tante meritis nobis tibi manentibus obligatis, proveniat superne Maiestatis auxilio, ut et temporali prosperitate proficias, et tandem in beatorum collegio conquiescas. Datum Viterbii kal. Junii, Pontificatus nostri anno undecimo.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 157. l.)

34.

IX. Gergely pápa Bolgár- és Oláhföld főpapjaihoz ugyan erről. 1237.

Gregorius Episcopus etc. venerabilibus fratribus Archiepiscopis et Episcopis, dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, Prepositis, Decanis, Archidiaconis, Archipresbiteris et aliis Ecclesiarum Prelatis in Bulgaria et Blachia constitutis salutem etc. Ratione preminentis officii, quod licet indigni disponente omnium conditore suscepimus, nobis quatuor facienda potissime reperimus, videlicet quod conversi (így) aliquando iuxta Domini iussionem fratres nostros in Divini timore et amore nominis ac reverentia Sancte Matris Ecclesie confirmemus, et in Principis Apostolorum navicula constitutos ad portum salutis duce Domino dirigentes, alios extra ipsam tanquam in invio positos, et in diluvium perditionis perpetue, nisi resumantur ad semitam, processuros ad ovile pastoris perpetui

perducamus, nec non ut locum redemptionis nostre sanctissimum Redempteris propitiante clementia per Ecclesie filios liberemus de manibus paganorum. Inde fit quod sollicite meditantes vos nobis in Christo karissimos in remotis haberi partibus, quo fit, ut spiritualis colationis alterne solacio personaliter refici nequeamus; quin imo, quod plures in huiusmodi locis existunt, qui predicte gremium Ecclesie contempnentes, ac turbantes corda fidelium in Romanie Imperio positorum, nec non quantum in ipsis est repugnaculum opponentes, quod reddi libera non possit Jerusalem civitas gloriosa, digne providimus, ut ad predictas partes venerabilem fratrem nostrum . . . Episcopum Perusinum, virum utique scientia et honestate conspicuum, Deo dilectum et acceptum nobis ac fratribus nostris pie vite studiis et evidentia multimode probitatis, concesso sibi plene legationis officio mitteremus: qui et vobis affectionem, qua vos in Christo complectimur affectuose, denunciet, et tandem hilaris in Domino rediturus, nos de vobis perfundat immensitate letitie, solita patri filiorum de obedientia provenire. Rogamus itaque universitatem vestram et obsecramus in domino Jesu Christo, in remissionem vobis peccaminum iniungentes, quatenus eundem Episcopum, immo personam nostram in ipso admittentes hilariter et condigna honoris plenitudine prosequentes, verba, que in ore suo posuimus, studeatis et aure devota suscipere et promptis affectibus adimplere, ei omne quod potestis consilium et auxilium in favorem credite sibi sollicitudinis, et super eo potissime tribuentes, quod, que prediximus Divine placita Maiestati, quantum in vobis est, annuente Christo proveniant, et delictus filius nobilis vir Assanus Dominus Bulgarorum et Blachorum circa Ecclesiam devotionis augmenta suscipiens, in defensionem Imperii memorati multiplicatis viribus invalescat, ab inferendo sibi discrimine desistente Vattacio, utinam per vigilantie nostre studium ad sinum Ecclesie superna suffragante clementia reddituro. Sic enim ibidem et per consequens in partibus orientis nomen Domini pro voto poterit exaltari, consequentibus vobis retributionis eterne premium, et a nobis nichilominus condigna opera gratiarum. Ceterum prefati Episcopi intendentes salubribus monitis et mandatis, eidem in securo conductu in eundo et redeundo, ac aliis necessariis

sicut Legato Sedis Apostolice curetis liberaliter providere, preces nostras taliter impleturi, ut qui libenter honoramur in subditis, et vos in vestris honoremus temporibus oportunis. Datum Viterbii kal. Junii, (Pontificatus nostri) anno undecimo.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 157. l.)

35.

IX. Gergely pápa IV. Béla királynak a pannonhalmi apátság jogügyeit ajánlja. 1237.

Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei carissimo in Christo filio . . . Illustri Regi Vngarie, salutem et Apostolicam benedictionem. Etsi tamquam Princeps Catholicus et deuotus debeas omnes generaliter Regni tui ecclesias in sua iustitia confouere: Monasterio tamen Sancti Martini de Pannonia eo amplius in suo iure teneris, quo certius est, ut dicitur, Regalis Sublimitas, quod de illo spiritualis prouenit et etiam temporalis. Sane oblata nobis dilectorum filiorum . . . Abbatis et Conuentus eiusdem Monasterij petitio continebat, quod quondam Gualfer Comes constructa quadam ecclesia in Monte Quinzin munitioni apto, sed loco inhabitabili et deserto, de assensu tandem inclite recordationis Regis Vngarie aui tui, Episcopi diocesani et aliorum Nobilium Regni, ecclesiam ipsam Monasterio predicto concessit, in qua iuxta ipsius Comitis desiderium Abbas Monasterij memorati Conuentum instituit, et tres ei per tempora prefecit Abbates. Postmodum uero clare memorie Rex pater tuus suggestione quorumdam predictam ecclesiam remotis inde personis cum eodem monte sibi pro munitione recepit, promittens quod locum alium ad ecclesiam aptiorem, et plura etiam in possessionibus et alijs, quam eadem haberet ecclesia donaret eisdem; quod nec ipse impleuit morte preuentus, nec per te id hactenus factum fuit. Nunc autem Demetrius Comes montem eundem cum predicta

ecclesia et possessionibus ad eam pertinentibus ex Regia, ut dicit, donatione retinet, et reddere contradicit. Unde humiliter supplicarunt, ut cum te omnino non deceat, quod cum Ecclesiarum iactura sis alijs liberalis, quin potius honori tuo conueniat, eas de proprijs facultatibus augmentare; adesse sibi super hoc misericorditer dignaremur. Preterea referentibus eisdem Abbate et Conuentu didicimus, quod dictus D. Comes quandam eorum insulam in Danubio, Obda videlicet, per priuilegia eis Regia confirmatam cum decem seruorum et quatuor piscatorum mansionibus detinet uiolenter. Comes quoque de Budrug tributum, quod eis de foro et portu Budruo competit, temere occupauit, ac restituere contradicit. Et cum bone memorie S. Archidiaconus de Papa capellam quamdam iuxta palatium suum ab ipso constructam cum possessionibus et alijs ad eam pertinentibus de tuo et Episcopi diocesani assensu, dum adhuc uiueret, ipsis concesserit, eo tandem mortuo, et per eosdem quodam in eo sacerdote monacho instituto, Fabianus miles de mandato Regio, ut asserit, capellam eandem eiecto inde predicto monacho, cum uniuersis ad eam pertinentibus occupare presumpsit. Super quibus omnibus ijdem Apostolicum remedium implorarunt. Quocirca Serenitatem Regiam monemus et hortamur in Domino, quatinus te in hoc gerens ut deuotum Principem et ecclesiasticorum iurium zelatorem, predicta restitui facias Monasterio memorato, ita quod talem et tantum protectorem se habere letetur, et tue sinceritatis deuotio apud Deum possit et homines exinde commendari. Et cum predicti Abbas et Conuentus super premissis causam per litteras Apostolicas habeant cum nobilibus memoratis, nequaquam super hijs te oppone, sed potius in iure suo assistas eisdem; interponendo insuper pro Dei reuerentia tam super hijs, quam super causa, que inter predictum Monasterium et Ecclesiam Albensem vertitur, partes tuas, ut etsi non iudicio, compositione saltem amicabili questiones huiusmodi sopiantur; et cum ad componendum inter ipsum Monasterium et prefatam Albensem Ecclesiam ceperis intendere per teipsum, nos ad id, cum sit pium et laudabile, Regalem Celsitudinem excitamus. Sic itaque preces et exhortationes nostras admittas, quod a Deo inde consequi ualeas meritum, et Apostolicum fauorem et nostrum in tuis opportunitatibus

plenius obtinere. Datum Anagnie V. kal. Septembris, Pontificatus nostri anno vndecimo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

36.

Dénes nádor megerősíti Miklós nádornak Fen helységről 1220. a pannonhalmi szent-mártoni apátság számára hozott itéletét.
1237.

Dyonisius Dei gracia Palatinus et Comes de Zounuc omnibus tam presentibus quam posteris presentes litteras inspecturis salutem in Domino. Cunctorum noticie presencium tenore volumus pervenire, quod cum tempore Nicolai Comitis Palatini aule Regie inter Abbatem Sancti Martini et ipsius Conventum ex una parte, et udvornicos Regis de Fen et populos Regine castrensesque Vesprimienses ex altera causa fuisset ventilata; tandem definita eorum causa, eiusdem tenor cause nostre sentencie sub tali forma est presentata:

Nicolaus Dei gracia Palatinus stb.

(Lásd okmánytárunk I-ső kötetében Miklós nádornak 1220-ki itéletét a 94. sz. a.)

Nos igitur perlecto tenore presentis carte super facta conuencione inter ipsos, sentenciam Nicolai Comitis ordinatam secundum iustum processum et rectam intelligenciam esse ratam approbauimus, terrasque pretaxatas, quas Abbas Sancti Martini secundum veram et iustam prosecutionem merito obtinuit, eidem domino Abbati iuxta cursum tenoris presentis confirmauimus nostrarum munimine litterarum. Vduornicos vero, quos tanquam calumpniatores reperimus contra dominum Abbatem, condemnauimus eos ad abrasionem capitis eorum, et pro dampnis maioribus illatis eidem Abbati per ipsos vduornicos condemnauimus eos in decem marcis, medietatem pristaldo nostro Dyonisio de Toh; et per eum ipsas

terras metis certis distingui precepimus sepe dicto Abbati Sancti Martini. Datum anno gracie M°CC°XXX°VII°.

(IV. Béla király 1237-ki megerősítő okmányából, lásd fenebb 25 sz. a. *Czech.*)

37.

Dénes nádor a pannonhalmi és a száva-szent-demeteri apátok közt tiszai birtokuk ügyében itél. 1237.

Nos D. Dei gracia Palatinus et Comes de Zounc vniuersis presentes litteras inspecturis salutem in Domino. Vniuersitati uestre tenore presencium facimus esse notum, quod cum inter venerabilem Abbatem Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie ex parte una et populos ville Zotumar Abbatis Sancti Demetrii de Sirmia super quadam terre quantitate in introitu Kenesna cum Ticia per latitudinem et longitudinem dicte terre, et ultra Ticiam per totum arundinetum, quod protenditur ad longitudinem ipsius terre, et lacu Miroht vulgaliter appellato ex altera, longeva coram nobis questio uerteretur, tandem dominus Rex sub certa forma ad sciendam veritatem Marcello, Petro de Hungossog, Kese Comiti de genere Himca, et Michaeli filio Mog de genere Conad dirrexit scripta sua, et pro pace reformanda, si qua posset fieri inter ipsos, quod inde factum per se, seu per litteras suas domino Regi, et nobis studerent nunciare. Quod mandatum Regium exequi cupientes ad predictam terram de Drusma, de Casar, de Solomun Abbatibus et conterminalibus, et nobilibus illius patrie tam maioribus quam minoribus personaliter accedentes, ut veritas per ipsos plenius illuscesceret, Abbate tamen coram ipsis personaliter comparente, et aduersa parte se contumaciter absentante pacem inter ipsos formare nequierunt, sicut ex testimonio litterarum recepimus eorundem; processu uero temporis partibus in nostra presencia constitutis proposuit Abbas Sancti Martini, terram, et lacum Miroht cum Ticia per latitudinem et longitudinem dicte terre et ultra Ticiam secun-

dum usum anticum, et per famam puplicam ad se de iure pertinere, priuilegium Sancti Ladislai in iudicium super principali produxit: nos uero uisis priuilegiis et instrumentis, racionibus, et auditis allegacionibus utriusque partis, et populorum intellectis, quia priuilegium partis aduerse in nullo priuilegio Abbatis Sancti Martini videbatur preiudicium generare, sui iuris affirmabat; sed et quia et accepimus ex confessione postmodum eorundem populorum ad monasterium Sancti Martini pertinere predictum, et ex testimonio conterminalium suorum nobilium, qui nobis sua scripta direxerunt, sub suis sigillis, prestitis nichilominus corporaliter sacramentis; terram ipsam et Ticiam per latitudinem, et longitudinem dicte terre et ultra Ticiam cum toto arundineto et piscina Miroht, cuius mencio fit in priuilegio Sancti Ladislai, monasterio restituimus memorato; ipsum per magistrum Albei Archidiaconum Nitriensem, et Canonicum Strigoniensem, domini Regis pristaldum in possessionem misimus memoratam. Vt autem in posterum huic nostro iudicio non possit uicium falsitatis imponi, ad maioris rei certitudinem sigillum nostrum apposuimus huic carte. Datum anno Domini M°CC°XXX°. septimo.

(Az eredeti után. *Csech.*)

38.

Gergely győri püspöknek, mint kiküldött bírónak több borosti udvarnokok és Sándor, Lőrincz fia, közti vitás tökörcsi birtokra nézve hozott itélete. 1237.

Capitulum Ecclesie Jauriensis universis Christi fidelibus presentes literas inspecturis salutem in vero salutari. Vestra noverit universitas literas venerabilis patris nostri G. Episcopi Jauriensis nos in hunc modum inspecisse.

Nos Gregorius Dei gracia Episcopus Jauriensis significamus omnibus presentes literas inspecturis. Quod cum nos auctoritate domini Bele Regis Illustris Hungarie in Episcopatu nostro super causis terrarum cognosceremus, vdvornici de villa Borost quorum nomina Itol, Chopou, Petur, Medve, ac eorum Comes Simeon de villa Syta, et iobagiones eorum Bertolinus et Endus, Alexandrum filium Laurencij coram nobis traxerunt in causam asserentes, eum terram eorum ad duo aratra sufficientem in villa Tucurch per violenciam detinere, quam idem Alexander ad se asseruit iure hereditatis pertinere. Nos autem auditis racionibus utriusque partis predicto A. probacionem indiximus, ut terram eandem probaret suam esse hereditariam. Qui in termino per nos assignato testibus ydoneis et fide dignis eandem terram ad se iure hereditario pertinere probavit. Dicti vero vdvornici et Comes ac jobagiones eorumdem in presencia nostra dixerunt, quod si sex homines ex testibus supradictis prestarent sacramentum, ipsi a sua accione cessarent, eandem terram eidem A. quiete et pacifice possidendam relinquentes. Nos vero in eleccione ipsorum posuimus, quos ex testibus supradictis vellent prestare sacramentum. Ipsi vero elegerunt Marcellum fratrem predicti Laurencij, Chu Comitem, Michaelem filium Chomos Abbatem Sancti Gothardi, Forkasium de villa Simon, Petrum de villa Jonad; quibus nos terminum prefiximus, in quo in Ecclesia Sancti Michaelis de Ferreo Castro prestarent sacramentum, ut eciam prestiterunt, sicut per literas Capituli Sancti Michaelis de Castro Ferreo, et per pristaldum nostrum

Elyam filium magistri Chepani ac per ipsos vdvornicos, Comitem et jobagiones intelleximus. Nos igitur volentibus supradictis vdvornicis, Comite et jobagionibus eorundem et asserentibus, sepe dictam terram ad supradictum A. iure hereditario pertinere, eam exigente iusticia eidem A. perpetuo adiudicavimus possidendam, dictos vdvornicos in regali iudicio condempnantes pro eo, quod calumpniosam moverant accionem; metas eciam per dictum pristaldum nostrum, que terras supradictarum duarum villarum dividant, ne in posterum possit esse contencio inter eos, consenciente utraque parte et petente a nobis fecimus elevari. Et ut futuris temporibus lis sopita coram nobis iterum suscitari non possit, sepe dicto A. literas presentes concessimus, sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini M°CC°XXX°VII°. Regnante Illustri Rege Hungarie Bela quarto Regni eius secundo anno.

Ne igitur processu temporum super terra prememorata sepe dictus Alexander per antedictos vdvornicos calumpniose possit infestari, secundum formam literarum supradicti venerabilis patris nostri G. Episcopi Jauriensis litteras nostras eidem Alexandro concessimus, sigilli capituli nostri impressione roboratas. Anno Dominice Incarnacionis millesimo ducentesimo tricesimo septimo.

(A Kisfaludy család levéltárában őrzött eredeti után. *Czech.*)

39.

Miklós Zothmár fia, a győri káptalan előtt kisebb surnai és movruchi részbirtokát a surnai egyháznak ajándékozza. 1237.

Capitulum Geuriensis Ecclesie omnibus presentes litleras inspecturis salutem in Domino. Vniversorum noticie duximus declarandum, quod Nicholaus filius Zothmár ad nostram accedens presenciam, mediam partem proprie terre sue, scilicet ad duo aratra sufficientem, sicut ipso attestante et ex tenore literarum Oslonis et Thome, ac Nicholay Comitum, et Petry filij Petri Comitis agnovimus, proprie terre sue, et ab omnibus cognatis suis separate, in minorj Surna existenti, similiter de feneto, et de pratis, coram nobis contulit Ecclesie sue de Surna libere et secure perpetuo possidendam. Item in villa Movrouch dedit eidem Ecclesie unam mansionem cum omnibus pertinentijs suis. Et ut temeraria presumpcio posterorum pie donacioni memorati Nicholay obviare non valeat, presentem cartam seriem geste rey continentem, inpressione sigilli nostri roboratam, fratribus de Surna concessimus. Datum anno ab Incarnacione Domini millesimo ducentesimo tricesime septimo.

Jegyzet. E bőrhártyán kelt Meskó nemzetség metszett levelének hátirata ez: „Donacio Nycolay fily Zothmar in minori Corna existentis." Másolta Horvát István. E Miklósnak a győri káptalan előtt kelt végrendelete Fejérnél: Cod. Dipl. IV. k. 1. r. 77. l. olvasható. *Érdy.*

40.

A veszprémi káptalan egy Veszprémben lévő házhely eladásáról tesz bizonyságot. 1237.

Capitulum Wesprimiensis Ecclesie etc. quod relicta clerici Blasij filii Mykxe Wesprimiensis et filius eiusdem clerici B. nomine Anton de consensu magistri Petri filii Sabini Archidiaconi Kamanchiensis cognati sui vendiderunt locum curie, quem habebant iuxta campum Sancti Thome prope ortum suum fructiferum magistro Fawo Archidiacono Wesprimiensi pro tribus marcis argenti minus vno fertone; cuius pecunie solucio facta est coram nobis et iobagionibus castri Wesprimiensis, videlicet Solis, Galli, Alexi, Zobov biloti, Phynoch clerici, Bense clerici et aliorum multorum, quorum nomina non erat necesse redigi in scripto. Quam pecuniam dicta domina et filius eiusdem se plene recepisse sunt confessi etc. Datum Wesprimii per magistri Johannis Lectoris anno Domini M°CC°XXX° septimo.

(A székes-fehérvári káptalan „1820 tertio nonas Augusti“ kelt átiratából, mely a veszprémi káptalan levéltárában őriztetik.)

41.

Vnicus, körösheggyi pap végintézete. 1237.

Ego Vnicus clericus — — Arpas, de villa Keurushig recolens nouissima mea, et cogitans, quod decor huius mundi fugit uelud umbra, et nunquam in eodem statu permanet; sed sola illa, que ad Diuinum locum augmentandum conferuntur immutabilia apud Deum reseruentur, vniuersitati uestre tenore presencium duxi significandum, quod porcionem quandam in uilla Keurushig, ubi domus mea fundata est, ad duo iugera iure empticio ab antiquo a me possessa contingebat, Ecclesie Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie contuli, sub testimonio domini Jacobi Archidiaconi Simigiensis et Cabani Curialis Comitis Simigiensis, et quam aliarum plurium illius patrie personarum, in perpetuum possidendam; tali tamen condicione, quod quoadusque uiuerem, in eadem permanerem sine alicuius contradiccione uel calumpnia aliqua interueniente. Nos ergo. J. Archidiaconus predicte parrochie ad rogatum predicti clerici donacioni predicte sigillum nostrum imponi fecimus, et postmodum in argumentum fidei iussimus conseruari. Datum anno ab Incarnacione Domini. M°CC°XXX° septimo. Quia Kete venditor terre predicte confessus fuit coram nobis, illa duo iugera terrarum eidem V. clerico libere uendidisse.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

42.

IX. Gergely pápa követének, a peruziai püspöknek meghagyja, hogy IV. Béla királyt Bolgárország elfoglalására indítsa. 1238.

Gregorius Episcopus etc. venerabili fratri . . . Episcopo Perusino salutem etc. devotionis tue litteras benigne recepimus, et ipsarum tenorem intelleximus diligenter. Ceterum super hiis, que continebantur in eisdem literis, cum fratribus nostris deliberatione habita diligenti, de ipsorum consilio carissimo in Christo filio nostro . . . Illustri Regi Ungarie dirigimus scripta nostra, obsecrantes ipsum per Patrem et Filium et Spiritum Sanctum, ac per sanguinem Jesu Christi, ut exurgat in adiutorium Christi sui, exurgat ad contricionem nationis prave atque perverse, que multis insultat opprobriis nomini Christiano; contra perfidum Assanum et terram suam in forti manu et extento brachio, prout decet Regalem Excellentiam se accingens. Nos enim illam ei et universis vere penitentibus et confessis, qui laborem hujusmodi in propriis personis subierint et expensis, indulgentiam elargimur, que conceditur transeuntibus in subsidium terre Sancte, ac terram ipsius Assani exponimus predicto Regi et aliis Catholicis occupandam, prout statutum est in Concilio generali. Tu vero tanquam vir prudens et providus apud eundem Regem, ut ex animo assumat negotium quasi proprium prosequens interesse, secundum datam tibi a Deo gratiam modis omnibus, quibus potes efficaciter elaborans, illud Regi prefato imponas in suorum veniam peccatorum. Quodsi predictus Rex difficultatem in hoc aliquam adhiberet, si alias ad hoc induci non possit, secure promittas ei ex parte nostra, quod nos sic procurabimus Domino faciante, quod omnino in hac parte suis desideriis satisfiet, et quod intendit licite poterit occupare ac sana conscientia retinere. Datum Laterani VI. kal. Februarii, (Pontificatus nostri) anno XI.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 161. l. A pápának IV. Béla királyhoz intezett levele olvasható Fejérnél Cod. Dipl. IV. k. 1. r. 101. l.)

43.

IX. Gergely pápa Balduinhoz, a konstantinápolyi latin császárság örököséhez ugyanazon ügyben intéz levelet. 1238.

Gregorius Episcopus etc. dilecto filio nobili viro Balduino, nato et heredi clare memorie P. Imperatoris Constantinopolitani, salutem etc. Miserabilem statum Imperii Constantinopolitani extremo discrimini subiacentis debita meditatione pensantes, cum fratribus nostris super hoc deliberatione habita diligenti, cum subveniendi eidem Imperio vix alia via sufficiens superesset, contra Assanum et terram suam predicari mandavimus verbum crucis. Carissimo quoque in Christo filio nostro . . . Illustri Regi Ungarie direximus scripta nostra, obsecrantes ipsum per Patrem et Filium, et Spiritum Sanctum, et per sanguinem Jesu Christi, ut huiusmodi negotium assumat ex animo, et contra ipsum Assanum ac terram eius in forti manu et brachio extento, prout decet Regalem Magnificentiam, se accingat, illam indulgentiam habiturus, quam habent transeuntes in subsidium terre sancte. Et ut melius et efficacius induci possit ad tantum negotium assumendum, terram dicti Assani, que tota heretica pravitate infecta dicitur et repleta, predicto Regi et aliis catholicis exposuimus occupandam. Quia vero dubitatur a multis, an idem Rex per ea, que promisimus, nisi consensus tuus accesserit, se velit exponere tot periculis et expensis, nobilitatem tuam monemus et hortamur attente, ac suademus in animi puritate, quatenus prudenter attendens, quod nisi eidem Imperio celeriter succurratur, interveniente mora vix ei valeat subveniri, et melius est ante tempus occurrere, quam remedium post causam querere vulneratam: ne succursum ipsius Imperii per te, quod absit, impediri contingat, si quid iuris ad te in terra ipsius

Assani pertinet, in manu Romane Ecclesie, omni dilatione ac excusatione cessantibus, ponere non postponas, ut provideamus exinde, prout consideratis negotii circumstantiis utilitati et necessitati eiusdem Imperii viderimus expedire; nobis super hoc tuas patentes literas per latorem presentium omni mora postposita transmittendo. Datum Laterani VI. kal. Februarii, (Pontificatus nostri) anno XI.

(IX. Gergely pápa Regestáiból, Theiner id m. I. köt. 160. l.)

44.

IX. Gergely pápa meghagyja a magyarországi püspököknek, hogy Aszán, a bolgárok uralkodója ellen keresztes hadjáratot hirdettessenek. 1238.

Gregorius Episcopus etc. venerabilibus fratribus universis Episcopis per Ungariam constitutis, salutem etc. Sanctissimam Petri Sedem, quam non terrena fundavit sententia, sed illud verbum, quo constructum est celum et terra, per quod denique omnia elementa sunt condita, Jesus Christus, quam ideo supra se petram erexit ad beatissimum Apostolorum Principem inquiens: „Tu es Petrus et super hanc petram edificabo Ecclesiam meam," ut eterni templi structura mirabili munere Divine gratie in petre soliditate consisteret, et illam nec humana temeritas posset appetere, nec contra illam porte inferi prevalerent; hanc itaque petre sacratissimam firmitatem Deo edificante constructam presuntione nititur nimis impia violare, quisquis potestatem eius temptat infringere, vel ab eius recedere unitate, quia cum unigenitus Dei filius eterne vite clavigero ob fervorem constantissime fidei ligandi et solvendi contulerit potestatem, ipso sibi dicente: „Quodcumque ligaveris etc." et propter meritum ferventissime caritatis pascendas sibi commiserit oves suas dicendo: „Simon Johannis diligis me plus hiis, pasce oves meas;" qui eum non receperint in pastorem, ab ipsius censentur ovibus

alieni. Tales namque sunt heretici et scismatici, qui a tanto pastore pasci renuunt, et eius vicario non intendunt, perfidiores Judeis, et crudeliores paganis. Nam Judei semel Dominum crucis patibulo affixerunt, heretici vero in membris suis iugiter crucifigunt eundem, opprobriis ipsum et contumeliis lacerantes; et cum illi credant, licet sub cecitate peccati, Deum patrem omnia visibilia et invisibilia condidisse, isti a principe tenebrarum visibilia credunt esse condita et creata. Pagani quoque furebant in puniendis Christianorum corporibus et mactandis; isti fidelium animas latenter Christo subripiunt et furantur, utrumque hominem perimentes. Schismatici autem tunicam inconsutilem Jesu Christi, que divisis aliis vestibus uni cessit in sortem, ut ipsius Ecclesia figurata per tunicam, quam sicut indumentum induit, una esset, scindere moliuntur. De quorum numero perfidus est Assanus, qui ab Ecclesie unitate recedens, et de Petri ovibus esse recusans, eius pasci doctrine verbo, operationis exemplo et sacre communionis pabulo contradicit, receptat in terra sua hereticos et defensat, quibus tota terra ipsa infecta dicitur et repleta. Cum igitur dignum sit, ut sanguis eorum veniat super eos iniquitate sua velut Amorrhei populi consumanda; mandamus, quatenus singuli vestrum predicent per suas Dioceses verbum crucis, illam indulgentiam universis crucesignatis, qui laborem istum subierint et expensas, nostra concedentes auctoritate, que conceditur transeuntibus in subsidium terre sancte, ac exponentes terram eandem, prout statutum est in generali Concilio, catholicis occupandam. Datum Laterani VI. kal. Februarii (Pontificatus nostri) anno XI.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. köt. 161. l.)

45.

IX. Gergely pápa az erdélyi egyh. megyében fekvő almási apátság ügyében intézkedik. 1238.

Gregorius Episcopus et dilectis filiis . . . de Cubis et . . . Sancti Joannis Abbatibus Waradiensis et Ultrasilvane Diocesium, et . . . Preposito Waradiensi, salutem etc. Lacrimabilem dilectorum filiorum Abbatis Conventus Monasterii de Almas Ordinis Sancti Benedicti Ultrasilvane Diocesis, recepimus questionem, quod nobilis vir Ladislaus dictus Comes eiusdem Diocesis, abiecto Dei timore in illud hostiliter irruens, ipsis exinde non absque iniectione manuum violenta ausu sacrilego profligatis, primo quosdam Ordinis Premonstratensis Canonicos, qui bona dicti monasterii dilapidare ac consumere prodigaliter pro sue voluntatis arbitrio presumpserunt, ac denum Canonicis ipsis pro maiori parte inde recedentibus, quosdam girovagos et quosdam capellanos suos, ac alios post appellationem ad nos interpositam temeritate propria intrusit ibidem in ipsorum maximum preiudicium et gravamen, qui prefatum monasterium detinent per violentiam occupatum. Quare a nobis humiliter postulabant, ut ipsi provideremus misericorditer in hac parte. Quia vero hec, si vera sunt, conniventibus oculis pertransire nec volumus, nec debemus, mandamus, quatenus si est ita, Abbate ac monachis antedictis ad memoratum monasterium, amotis ab eo intrusis taliter si qui fuerint, plenarie restitutis et vocatis, quos videritis evocandos, audiatis, si quid remanserit questionis, et si de partium voluntate processerit, causam fine debito terminetis facientes etc. Alioquin ipsam ad nos remittatis sufficienter instructam, prefigendo partibus terminum competentem, quo per se vel procuratores idoneos nostro se conspectui representent iustam dante Domino sententiam recepture. Illos autem, quos vobis constiterit in prescriptos monachos manus iniecisse, Dei timore postposito, temeritate violenta, tamdiu etc.; donec ipsis et monasterio, in cuius iniuriam sunt que premisimus attemptata, satisfecerint competenter etc. Cete-

rum quoniam Abbas et Conventus sepefati proprium nullum habent ad huiusmodi negotium prosequendum, duobus vel tribus ex ipsis illud prosequentibus de bonis sepedicti monasterii moderatas ministrari faciatis expensas, ea que de bonis ipsius monasterii alienata inveneritis illicite ac dissipata, ad ius et proprietatem ipsius legitimam revocantes, contradictores etc. proviso, ne in terram dicti nobilis etc. Quod si non omnes etc. Datum Laterani III. Idus Februarii, (Pontificatus nostri anno XI.)

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. h. I. k. 161. l.)

46.

IX. Gergely pápa IV. Béla királyt a konstantinápolyi latin czászárság segítségére felszólítja. 1238.

Gregorius Episcopus etc. carissimo in Christo filio . . . Illustri Regi Ungarie salutem etc. Inter occupationes varias et diversas, et utinam non adversas, quas preter solitum, immo plus solito pro malitia temporis sustinemus, illa nos angit amplius et conturbat, que ad succursum Imperii Romanie multipliciter lacerati nos excitat et impellit. Nam licet ad retinendum ipsum Imperium sit per tempora multipliciter laboratum; ad illum tamen necessitatis articulum peccatis exigentibus iam devenit, contra Latinos invalescentibus inimicis, ut nisi ei quantocius succurratur, omnis spes perit omnino non solum de recuperatione partis amisse, verum etiam de defensione retente, immo Latinis ibidem manentibus irreparabile personarum et rerum imminet detrimentum, et universis catholicis confusio et opprobrium sempiternum. Cum igitur attendentes, quod non minor est virtus querere, quam parata tueri, et quod per conservationem ipsius Imperii ad recuperationem terre sancte aperiri ianua videbatur, huiusque retentio restauratio est illius, ad succursum eius presertim

propter hereticos profligandos, quibus pene tota Grecia est corrupta, Christi fideles providerimus excitandos, multique nobiles et potentes, assumpto vivifice crucis signo, ad succursum eiusdem Imperii se accinxerint magnanimiter et potenter: Regiam Excellentiam rogamus, monemus et hortamur attente, ac pro dono petimus speciali, quatenus attendens, prout convenit diligenter, quod dum in hoc nobis gratificari videris, proprium prosequeris interesse, cum id ad honorem et profectum tuum provenire credamus, si huiusmodi crucesignatos per terram tuam transire contigerit, eis pro Divina reverentia et Apostolice Sedis ac nostra tam in securo conducto facias provideri, quam alias iuxta magnanimitatem tuam impendas consilium, auxilium et favorem, ut per hec et alia bona que Domino feceris inspirante, omnia tibi cooperentur in bonum, nosque non immerito in tuis laudibus delectemur. Datum Laterani IIII. Idus Martii, (Pontificatus nostri) anno undecimo.

(IX. Gergely pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. köt. 162. l.)

47.

IX. Gergely pápa a veszprémi püspök és kapornoki apátság közti egyességet megerősíti. 1238.

Gregorius Episcopus etc. dilectis filiis . . . Abbati et Conventui Monasterii Sancti Salvatoris de Copornuch Ordinis Sancti Benedicti, Vesprimiensis Diocesis, salutem etc. Ea que iudicio vel concordia etc. Exhibita siquidem nobis vestra petitio continebat, quod cum in causa, que inter vos ex parte una, et venerabilem fratrem nostrum . . . Episcopum Vesprimiensem ex alia super eo videlicet, quod dictus Episcopus iuribus episcopalibus in vestro monasterio non contentus, illud multipliciter aggravabat, accedendo scilicet illuc quotiensconque volebat in anno visitationis vel alia de causa, et morando ibidem in ipsius monasterii sumptibus cum personarum et evectionum multitudine effrenata; item quod extorquebat a vobis occasione visitationis equum et alia munera pro sue libito voluntatis, ac quibusdam aliis articulis vertebatur, dilectum filium nostrum S. Sancte Marie in Transtiberim Presbiterum Cardinalem tibi, fili Abbas, tam tuo, quam vestro, filii Conventus, nomine, ac Sebastiano Canonico Vesprimiensi procuratori dicti Episcopi apud Sedem Apostolicam constitutis concesserimus auditorem, tandem eodem Cardinale mediante amicabilis inter partes compositio intervenit, prout in ipsius confectis super hoc litteris plenius continetur, quam Apostolico petivistis munimine roborari. Nos igitur vestris iustis postulationibus grato concurrentes assensu, compositionem ipsam ratam habentes et firmam, illam auctoritate Apostolica confirmamus, et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo etc. nostre confimationis etc. Si quis autem etc. Datum Laterani XV. kal. Junii, Pontificatus nostri anno duodecimo.

(IX. Gergely pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 163. l.)

48.

IX. Gergely pápa rendeli, hogy az erchei kolostor a kartauzi rendnek átadattassék. 1238.

Gregorius Episcopus etc. venerabilibus fratribus . . . Archiepiscopo Strigoniensi et . . . Episcopo Perusino, Apostolice Sedis Legato, salutem etc. Illa prerogativa dilectionis karissimum in Christo filium nostrum . . . Illustrem Regem Ungarie amplexamur, quod nihil ei negare possimus, quod secundum Deum cuiquam essemus Principum concessuri. Cum igitur idem Rex tanquam Princeps Catholicus sacram religionem Cartusiensis Ordinis, que nuper in Regnum suum intravisse dinoscitur, desideret in eodem Regno plantari, nec ad edificia construenda et officinas necessarias invenire valeant fratres eiusdem Ordinis locum aptum, a nobis dictus Rex cum instantia postulavit, ut super hoc eiusdem fratribus providere salubriter curaremus. Nos ergo pium ipsius Regis propositum dignis in Domino laudibus commendantes, et attendentes, quod monasterium de Erche Ordinis Sancti Benedicti situm in Insula loci secreti, quod ad Romanam Ecclesiam nullo pertinet mediante, adeo in spiritualibus et temporalibus est collapsum, quod nulla spes est de cetero, ut reformari in Ordine suo possit, prout vestre littere nobis exhibite continebant: mandamus, quatenus eundem Cartusiensem ordinem inducatis in monasterium memoratum, personis ibi degentibus nolentibus ordinem ipsum assumere, in locis aliis sui ordinis collocare (így). Contradictores etc. Quod si non ambo etc. Datum Anagnie VI. Idus Augusti. Pontificatus nostri anno duodecimo.

(IX. Gergely pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 164. l.)

49.

IX. Gergely pápa a bolgár háború ügyében. 1238.

Gregorius Episcopus etc. venerabili fratri . . . Episcopo Perusino, Apostolice Sedis Legato, salutem etc. Cum carissimus in Christo filius noster . . . Ungarie Rex illustris, inductus forsan consilio aliquorum a nobis petierit sibi legationis officium in terra Assani committi et concedi, etiam potestatem litimandi Dioceses, instituendi Episcopos et distinguendi parrochias, necnon et terram, que Zemram nominatur, in qua dudum desolata excrevit populi multitudo, qui nondum suffuerunt cuiquam Episcopo, alicui applicandi: quia Serenitati Regie in visceribus Jesu Christi, ac per hoc negare sibi aliquatenus non valemus, quod secundum Deum cuique essemus Principum concessuri, etsi non id quod ad litteram petitur, id tamen sibi de fratrum nostrorum consilio concedimus in effectu, ut videlicet possit assumere quemcunque maluerit de Archiepiscopis vel Episcopis Regni sui, qui nostra fretus auctoritate premissa de suo consilio exequatur. Ideoque mandamus, quatenus illi Archiepiscopo vel Episcopo, quem idem Rex duxerit assumendum, exequendi premissa tribuas auctoritate nostra liberam facultatem. Et quia personam, quam intendit assumere, ignoramus, inducas eundem Regem, quod illam nobis significet, ut ei super hoc nostras litteras destinemus. Datum Anagnie V. Idus Augusti, (Pontificatus nostri) anno duodecimo.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 166. l.)

50.

IX. Gergely pápa ugyanazon tárgyban. 1238.

Gregorius Episcopus etc. carissimo in Christo filio . . . Illustri Regi Ungarie salutem etc. Cum sicut nobis tuis litteris intimasti, ad commonicionem nostram Divinitus inspiratus in tui obsequium creatoris, non solum bona, sed etiam personam tuam devotus exponas, propter quod Celsitudinem Regiam dignis in Domino laudibus commendamus ac prosequimur actionibus gratiarum, tuis devotis petitionibus favorabiliter annuentes, Bulgarie Regnum alicui concedere non intendimus in tuum preiudicium occupandum, qui ad profectum et exaltationem tuam, quantum cum Deo possumus, modis omnibus aspiramus. Datum Anagnie V. Idus Augusti, (Pontificatus nostri) anno duodecimo.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 166. l.)

51.

IX. Gergely pápa a bolgári háború alkalmával IV. Béla királyt az apostoli szék különös pártfogása alá veszi. 1238.

Gregorius Episcopus etc. carissimo in Christo filio . . . Illustri Regi Ungarie salutem etc. Cum de superni dispositione consilii ad commonitionem nostram fortitudine spiritus roboratus, contra gentem apostatricem, populum blasphemantem, heriticos videlicet et scismaticos terre Assani, ac ipsum Assanum, negotium prosequendum personaliter duxeris assumendum, quia iusto iudicio celestis Imperatoris obsequiis inherentes speciali decet prerogativa gaudere, nos attendentes, quod in manu illius disponis omnia dimittere, qui tibi contulit universa, personam, Regnum et omnia bona tua, postquam te accinxeris ad hujusmodi negotium exequendum, sub protectione Beati Petri et nostra suscipimus, et presentis scripti patrocinio communimus, statuentes, ut extunc ea omnia sub speciali Apostolice Sedis et nostra defensione consistant, donec de tuo reditu vel obitu certissime cognoscatur. Nulli ergo etc. nostre protectionis et constitutionis etc. Si quis autem etc. Datum Anagnie V. (Idus) Augusti, Pontificatus nostri anno duodecimo.

In e. f. m. . . . Archiepiscopo Strigoniensi et . . . Episcopo Watiensi usque cognoscatur. Ideoque mandamus; quatenus eundem Regem non permittatis contra protectionis et constitutionis tenorem super premissis ab aliquibus indebite molestari, molestatores etc. Datum Anagnie V. Idus Augusti, (Pontificatus nostri) anno duodecimo.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 166. l.)

52.

Dénes nádornak a veszprémi püspök és káptalan s a pannonhalmi apátság közti ítélete. 1238.

Dionisius Dei gracia Palatinus et Comes de Zounuk, et Stephanus magister Prepositus Bachiensis et aule Regie Cancellarius vniuersis presentes litteras inspecturis salutem in omnium Saluatore. Noscant presentes et agnoscant posteri, quod cum dominus Bela Rex illustris causam, que uertebatur inter Episcopum Vesprimiensem et Capitulum eiusdem loci ex una parte, et Abbatem et Conuentum Sancti Martini de Pannonia ex altera, vice sua nobis commisisset audiendam et fine debito terminandam; in die assignato idem Abbas procuratoribus partis aduerse astantibus opposuit, quod Ecclesia sua per Episcopum predictum et Capitulum eius in multis grauaretur et dampnificaretur. Scilicet in spoliacione decimacionum quindecim villarum, quarum nomina sunt hec: in Zala duarum uillarum Hegmogos et Kopulch donatarum a Sanctis Regibus Stephano et Ladizlao, item in Comitatu Simigiensi trium villarum nomine Kolombuk, Chernec et cognatis suis pertinencium, et Grezi et Primortun, et Acha ad Episcopum dictum pertinencium, quorum decimas Episcopus uendicabat; item aliarum uillarum citra et ultra et iuxta fluuium Fuk existencium, duarum nomine Kustan, et duarum nomine Lusta, et Helias, et Mors, et Acha, quarum decimas capitulum Wesprimiense uendicabat. Nos autem auditis proposicionibus, et allegacionibus partis utriusque; et priuilegiis Romanorum Pontificum, et Sancti Regis ex parte Abbatis Sancti Martini exibitis et diligenter inspectis, consilio accepto prudentum uirorum, sociorum et assessorum nostrorum, magnatum scilicet Hungarie, adiudicauimus et statuimus decimaciones predictarum uillarum cedere iuri Ecclesie supradicte in perpetuum; pro quantitate autem dampnorum illatorum et fructuum perceptorum Abbati predicto cum duobus fratribus suis prestare sacramentum, si auderent secundum statuta sui ordinis, pro centum scilicet et viginti marcis, pro cuius pecunie solucione

tres terminos assignauimus, super quo nostras alias litteras dedimus memoriales. Vt igitur huius rei geste series acta coram nobis duret in posterum, et robur eternitatis optineat, nec aliquorum calumpnia seu maligna intencione queat irritari, presentes litteras concessimus sigillorum nostrorum munimine roboratas. Datum anno Domini millesimo ducentesimo tricesimo octauo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

53.

A bakonybéli apát s a veszprémi és győri várjobbágyok közti peres ügy. 1238 körül.

Omnibus Christi fidelibus, presentibus, et posteris presencium inspecturis. Nos Comes Dionisius, et magister tauarnicorum Regine Hungarie, et Nicholaus Comes de Chengd, Lucas Comes Huntiensis, et Nicholaus uice Curie Regis judex significamus, quod populi castri Vesprimiensis, et populi castri Jauriensis una cum iobagionibus castrorum eorundem requirebant coram nobis quandam terram nomine Scezu X aratrorum de Abbate Beati Mauricii de Bely, contra quos dictus Abbas terram nominatam Ecclesie supradicte priuilegio Sancti Ladizlay Regis circumquaque metis assignatis asseruit confirmatam, et quod vocibus protulerat priuilegio beatissimi Regis Ladizlay comprobavit. Licet causa parcium aduersarum, quamdiu coram Rege Bela tercio, et aliis suis iudicibus, et coram nobis fuisset ventilata, tandem in litteris domini nostri Regis Bele, et in litteris trium iudicum a Rege constitutorum, videlicet Chacv Comitis Supruniensis, et Haholth Comitis de Ferreo Castro, Luca Comite Musuniensi Ecclesie sepedicte terram Scezu diu nominatam perspeximus perpetuo restitutam; nos quidem recto tramite iudicum procendentes iuxta tenorem preenarratarum litterarum eidem Ecclesie decreuimus perpetuo statuendam, mediante prestaldo cause magistro Stephano Canonico Albense. Poenam insuper adiecimus, ut si qua parcium a predicta sentencia resilire

presumpserit; ipso facto columpniator habeatur. Vt autem presens pagina vigore perpetuo fulicatur, sigillorum nostrorum munimine studuimus roborandam.

(Az eredeti után. *Csech.*)

54.

IV. Béla király a pannonhalmi apát s a pozsonyi pólgárok és várjobbágyok közti, Deákira vonatkozó, itélete. 1239.

Bela Dei gracia Ungarie, Dalmacie, Chroacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanique Rex uniuersis presentem paginam inspecturis salutem in uero salutari. Quoniam rebus iuste dispositis causisque legitime ordinatis nouercari solet obliuio, conuenit ut ea, que in posterum conseruanda sunt, scripture congruo confirmentur testimonio. Notum sit igitur tam presentibus quam futuris, quod cum causa mota fuisset inter Vros Abbatem Sancti Martini de Pannonia et fratres eiusdem ex una parte, et jobagiones et ciuiles Posonienses, Chukar uidelicet et cognatos suos et socios eorundem ex alia super possessione Sala et terra ad quadraginta aratra sufficiente, que tempore Sanctorum Stephani et Ladizlai Regum Vag uocabatur, ut idem Abbas et fratres dicebant, sicut et postmodum in priuilegiis ipsorum inspeximus contineri; dilecto et fideli nostro Dionisio Palatino et Comiti de Zounuc commisissemus audiendam et fine debito terminandam; idem Palatinus causam ipsam ad nostram et jobagionum nostrorum presenciam reportauit. Partibus igitur coram nobis constitutis, dicti jobagiones et ciuiles repetebant ipsam possessionem ab Abbate et fratribus eiusdem sub nomine juris castri et sui proprii, dicendo eam per Abbatem et fratres ui occupatam retineri. Ad hoc dictus Abbas et fratres eius responderunt, dictam possessionem Ecclesiam eorum a tempore Sanctorum Regum predictorum continue possedisse et in eodem instanti instrumentis autenticis Regum scilicet predictorum et aliorum Regum sibi succedencium et Judicum domine Re-

gine inclite memorie et Bertholdi fratris eiusdem tunc temporis Colochensis Archiepiscopi, judicum scilicet ab Andrea pie memorie Rege patre nostro delegatorum, et arbitrorum Desiderii olim Episcopi Chanadiensis et Poth quondam Palatini et Alexandri Simigiensis Comitis ab utraque parte electorum, suam euidentissime probauerunt intencionem. Nos igitur cum nostris jobagionibus Jula Comite Judice Curie nostre, et magistro Stephano Preposito Tytiliensi et aule Regie Cancellario, Benedicto Preposito Budensi et Vicecancellario, Matheo Magistro Dapiferorum, Dionisio Magistro Agasonum, Sebus Comite et aliis quam pluribus Baronibus nostris inito consilio taliter diffinimus, quod possessio Sala et terra predicta, pro qua lis inter partes vertebatur, in ius cederet totaliter et permaneret Ecclesie supradicte sub eisdem et cum eisdem metis, sicut eciam Petrus Comes de Zulgageur et Magister Petrus Hospitalium Sancti Regis de Strigonio in litteris suis, quos nos ad inspiciendas metas predicte possessionis transmiseramus, nos certificarunt; sicut eciam ordo metarum terre eiusdem plenius in instrumentis predictis continetur. Et ut hec perpetue stabilitatis robur optineant in posterum, presentem paginam duplicis sigilli nostri munimine fecimus roborari. Datum Bude anno M.CC.XXXIX. XIII. kal. Aprilis, Regni autem nostri anno quarto.

(A szent-mártoni főapátság levéltárában őrzött eredeti után. *Czech.*)

55.

Dénes nádor ugyanazon ügyben: 1239.

Dionisius Dei gracia Palatinus et Comes de Zounuk omnibus presens scriptum inspecturis salutem in Domino. Cum rebus iuste dispositis causisque legitime ordinatis nouercari solet obliuio, conuenit ut ea, que in posterum conseruanda sunt, scripture congruo confirmentur testimonio. Notum sit igitur tam presentibus quam futuris, quod cum causa mota fuisset inter Vros Abbatem Sancti Martini de Pannonia et fratres eiusdem ex una parte, et jobagiones et ciuiles Posonienses, Chukar uidelicet et cognatos suos et socios eorundem ex alia super possessione Sala et terra ad quadraginta aratra sufficiente, que tempore Sanctorum Stephani et Ladizlai Regum Vag uocabatur, ut idem Abbas et fratres dicebant, sicut et postmodum in priuilegiis eorum inspeximus contineri, et ipsa causa ad presenciam domini Regis deuenisset; ipse Rex nobis uice sua commisit audiendam et fine debito terminandam. Parte igitur utraque coram nobis constituta dicti jobagiones et ciuiles repetebant ipsam possessionem ab Abbate et fratribus eiusdem sub nomine iuris castri et sui proprii, dicendo eam per Abbatem et fratres ui occupatam retineri. Ad hoc dictus Abbas et fratres eius responderunt dictam possessionem Ecclesiam eorum a tempore Sanctorum Regum predictorum continue possedisse, et in eodem instanti instrumentis autenticis Regum scilicet predictorum et aliorum Regum sibi succedencium et judicum domine Regine inclite memorie, et Bertholdi fratris eiusdem tunc temporis Colochensis Archiepiscopi, judicum scilicet ab Andrea pie memorie Rege delegatorum, et arbitrorum Desiderii olim Episcopi Chanadiensis, et Poth quondam Palatini, et Alexandri Simigiensis Comitis ab utraque parte electorum, suam euidentissime probauerunt intencionem contra jobagiones et ciuiles Posonienses supranominatos, turpiter a sepius dicti judicis sentencia vana aufugientes presumpcione, ad nostrum iudicium a domino Rege sunt remissi. Nos igitur, licet iusticie debuissemus facere com-

plementum, ad maiorem tamen cautelam parcium precauentes, utrasque partes presencie domini Regis fecimus remitti, causam ipsam sicut nobis iussum fuerat serietenus explicantes, et instrumenta et raciones eiusdem Abbatis et fratrum exponentes. Dominus autem Rex cum suis jobagionibus; Jula Comite Judice Curie sue, et Magistro Stephano Preposito Tytiliensi et Aule Regie Cancellario, Benedicto Preposito Budensi et Vicecancellario, Matheo Magistro Dapiferorum, Dionisio Magistro Agasonum, Sebus Comite et aliis quam pluribus Regni Baronibus presentibus, nobis inito consilio taliter diffiniuit. Quod possessio Sala et terra predicta, pro qua lis inter partes uertebatur, in ius cederet totaliter et permaneret Ecclesie supradicte, sub eisdem et cum eisdem metis, sicut eciam Petrus Comes de Zulgageur et Magister Petrus Hospitalium Sancti Regis de Strigonio in litteris suis, quos dominus Rex ad inspiciendas metas predicte possessionis transmiserat, dominum Regem et nos certificarunt, sicut eciam ordo metarum terre eiusdem plenius in instrumentis predictis continetur. Verum quia in composicione predictorum cesserat arbitrorum, quod si que parcium facte inter eos contrairet composicioni, pene subiaceret sexaginta marcarum, et quia dicti jobagiones sopitam causam remouisse sunt inuenti, intellexeramus eos tanquam calumpniatores remansisse. Sed ad peticionem domini Regis et nostram, et aliorum quam plurium dictus Abbas et fratres et debitum eis remiserunt, et personarum condemnacionem, quam merebantur, relaxarunt. Ita tamen quod deinceps dicti jobagiones et ciuiles nichil litis aut contrarietatis super causa premissa, contra Ecclesiam Sancti Martini audeant uel presumant incitare; alias turpiter condemnarentur. Et ut ista firma et rata permancant presentes litteras concessimus sigilli nostri patrocinio roboratas. Datum per manus Mathie nostri Notarii anno Dominice Incarnacionis millesimo ducentesimo tricesimo nono.

(A szent-mártoni főapátság levéltárában őrzött eredeti után. *Czech.*)

56.

Dénes nádor meghatározza, minő szolgálattal tartozzanak Bagath helység lakosai a pannonhalmi apátságnak. 1239.

Dionysius Dei gracia Palatinus, et Comes de Zounuk uniuersis presens scriptum inspecturis salutem in auctore salutis. Ordinacio proborum aut disposicio racione commendabili diffinita, ne processu temporum dissolui possit in aliud per audaciam iniquorum, sed ut eodem statu duret et obseruetur inposterum, quǫ prius locata fuerat, equitati consentaneum est, ut scripti sancciatur patrocinio. Ad presencium ideo noticiam et posterorum presencium uolumus peruenire literarum testimonio, quod cum magna ac multa controuersia fuisset inter Albensem Ecclesiam ex una parte, et Abbatem Vriam Conuentumque eiusdem Ecclesie Sancti Martini super decimis ex altera; denique sue contencionis altercacio, licet per multos fuisset examinata processus, ad ultimum tamen totalis discordia parcium sopita fuit, et approbabili racione temperata; et villa Bagat cum tribus villis, secundum quod in litteris parcium pactualibus plenius continetur, Monasterio Sancti Martini fuit statuta. Sed populi dicti, cum dura ceruice contra sui Prelati statuta sepius recalcitrassent, jussa sui domini et eorum seruicia contemnendo; idem Abbas et Conuentus compulsi sunt domino Regi et nobis conqueri de ipsis; et cum dominus Rex inter omnes alias causas Ecclesie Sancti Martini predictam causam villanorum speciali nostro commisisset iudicio terminandam, Abbate et fratribus eius, ipsisque de Bagath coram nobis constitutis, licet ipsi populi pristina sua seruicia, que Ecclesie Albensi exhibere solebant, repeterent se uelle exhibere, Abbate tamen et populis beniuole consencientibus, nostrisque assessoribus hoc idem approbantibus, statum et seruicia, simulque libertatem eorundem populorum auctoritate domini Regis in hunc modum ordinauimus: Vt annuatim pro tributo terre soluant suo Abbati sex marcas et justas decimas de omnibus rebus, sicut omnes alii Simigienses; quod eciam dominus Abbas neminem possit mittere

de villanis dictis pro legacionibus suec Eclesie, nisi forte propria causa eis accidente ire teneatur; de ecclesia autem Sancti Henrici ville eiusdem dictus Abbas habet, et omnes sui successores habebunt, sicut volunt, ordinandi facultatem; et de foro consimiliter; et si aliquem ex eisdem populis sine herede decedere contingret, et fratres, aut proximos habuit, tam terra, quam alie res in manus eorum debeant deuenire; si autem nec fratrem, nec proximos habuit, sed filiam habuit, quarta pars pecunie sue, excepta terra, sibi debeat prouenire. Statuimus item et ordinauimus, ut iidem populi in renouacione Abbatis debeant dare bovem dimidiam marcam valentem; in renouacione sui Comitis vnum fertonem. Tenentur eciam dominum Abbatem semel in anno recipere, et delicias eidem de suis, prout poterunt, honestius exhibere. Et ne populi dicti contra debitum preordinatum spontanea voluntate susceptum contraire possint, nec Abbas dictus super id eos queat aggrauare, ad perpetuam rei memoriam presentes concessimus litteras sigillo nostro roboratas. Datum anno Domini millesimo ducentesimo tricesimo nono.

(Eredetie a szentmártoni föapátság levéltárában).

strum sibi concedi testimonium litterale; quod et fecimus, ne videremur communi justicie derogare. Datum anno gracie millesimo ducentesimo XXX°VIIII°. IIII°. kal. Septembris.

(Az eredeti után. *Czech.*)

59.

IV. Béla király megerősíti a bakonybéli apátságot Kajár birtokában. 1240.

Bela Dei gratia Hungarie, Dalmacie, Chroacie, Rame, Seruie, Galicie, Lodomerie, Cumanieque Rex uniuersis Christi fidelibus paginam presentem inspecturis salutem in uero salutari. Ea que iudicio legitime terminantur firma debent et perpetua permanere; et ne in recidiue questionis scrupulum relabantur, auctoritate Regia conuenit communiri. Hinc est quod ad vniuersorum noticiam tenore presencium uolumus peruenire, quod cum inter Monasterium Beati Mauricij de Bel ex parte una, et nobiles uiros de genere Pech, Marcum scilicet, Mathiam, Dominicum, et quam plures alios ex altera, super quadam terra nomine Quoyar questio coram nobis diucius uentilata fuisset, allegantibus iam dictis nobilibus, ipsam terram ad ipsos iure hereditario pertinere, e conuerso uero Monasterio respondente, quod iam dicta terra ex donacione beatissimi Regis Stephani ad ipsum Monasterium pertineret, et semper pacifice possedisset; nos ipsi Monasterio, cum priuilegium se habere super hoc idem assereret, probacionem duximus indicendam. In assignato itaque termino priuilegium memorati Sancti Regis Stephani donacionem terre tociens dicte expresse continens in iudicio exhibitum fuit nobis; insuper priuilegium beati Regis Ladislai, qui dictum priuilegium Sancti Regis Stephani innouarat, et metas undique in suo priuilegio distinguebat, extitit presentatum, probacionesque euidentes possessionem continuam ipsius Monasterij clare ac manifeste docentes sunt oblate. Nos igitur tam manifestis

documentis plus quam ad plenum instructi, cum iam luce clarius constaret, ipsam terram ad Monasterium pertinere, eam eidem Monasterio pariter cum dusniciis ibidem existentibus, super quibus eciam actum extitit et legitime probatum, de consilio Baronum nostrorum duximus adiudicandam, parti aduerse silencium perpetuum imponentes. Quam utique terram per fidelem clericum nostrum Stephanum Canonicum Albensem sibi fecimus restitui, certis undique metis innouando. Ut igitur hec a nobis lata sentencia robur irretractabile obtineat, nec possit per quempiam in dubium reuocari, presentes concessimus litteras dupplicis sigilli nostri munimine perhenniter roboratas. Datum Bude, quarto nonas Aprilis, anno gracie millesimo ducentesimo quadragesimo; Regni autem nostri anno quinto.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

60.

IV. Béla király privilegiuma az Ethuruh és Mogor nemzetségbéli, szent-király-jobbágyai számára. 1240.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Chroacie, Rame Servie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus Christi fidelibus presentem paginam inspecturis salutem et omne bonum. Ad notitiam universorum harum serie volumus pervenire, quod cum post adeptum Domino propitio Regni statum et iura castrorum nostrorum, que non solum confusa et inordinata quorundam antecessorum nostrorum temporibus diminutionem receperant, sed in preiudicium Corone Regie penitus fuerant annullata, studio reformaremus diligenti, volentes omnimodam removere confusionem, sicut eos, qui postpositis pro sua voluntate servitiis debitis libertatis sibi titulum usurpant, sic eorum nomina et numerum, qui antiqui et veri jobagiones Sancti Regis inventi fuerant, ne ipsorum libertati posset in aliquo derogari, generationes placuit designare. In

Comitatu itaque Posoniensis de generacione Ethuruh sunt decem mansiones, quorum nomina: Sebec, Othus, Mortunus, Jacobus, Elias, Orsag, Othmar, Ethuruh, Clemens et Texe. Item de generatione Mogor sunt duodecim mansiones, quorum nomina: Andreas, Endres, Bank, Batha, Chuth, Uros, Saul, Balalch, Dionisius, Symoun, Karachun, Chekend. Ut igitur omnis scrupulus de ipsorum statu et libertate obtenta ab antiquo removeatur in posterum, nec possit successu temporum ab aliquo retractari, in firmiorem rei memoriam presentes eisdem literas nostras concessimus duplicis sigilli nostri munimine perempniter roboratas. Datum in castro Suprun, per manus magistri Benedicti Prepositi Budensis aule nostre Subcancellarii anno gratie M.CC.XL.XIIII. kal. Julii Regni autem nostri anno quinto.

(Bartal után, Commentariorum ad historiam status jurisque publici Hungariae aevi medii, Pozsony 1847, II. k. mantissa III. l. *Czech.*)

61.

IX. Gergely pápa a pannonhalmi apátság és a somogymegyei papság közt a tized ügyében intézkedik. 1240.

Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis . . . de Bochon Cisterciensis Ordinis et . . . de Tuchon Abbatibus et . . . Priori de Bochon Vesprimiensis Diocesis salutem et Apostolicam benedictionem. Exposuerunt nobis dilecti filii . . . Abbas et Conuentus Sancti Martini de Pannonia Ordinis Sancti Benedicti, quod cum inter ipsos ex parte una et sacerdetes Comitatus Simigiensis, Vesprimiensis Diocesis, ex altera coram venerabili fratre nostro . . . Prenestino Episcopo tunc in partibus illis Apostolice Sedis Legato super quibusdam decimis questio uerteretur, mediante tandem ipso Episcopo amicabilis inter eos compositio interuenit, ad quam obseruandam dicti sacerdotes se iuramenti uinculo astrinxerunt. Sed iidem contra iuramentum prestitum temere uenien-

tes compositionem ipsam obseruare recusant. Quocirca discretioni uestre per Apostolica scripta mandamus, quatinus, si est ita, dictos sacerdotes, ut compositionem eandem sicut sine prauitate prouide facta est et ab utraque parte sponte recepta, ac in ipsius Episcopi litteris dicitur plenius contineri, sicut tenentur obseruent, monitione premissa per censuram ecclesiasticam appellatione remota cogatis. Quodsi non omnes hijs exequendis potueritis interesse, duo uestrum ea nichilominus exequantur. Datum Laterani XII. kal. Martii. Pontificatus nostri anno tertiodecimo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

62.

IX. Gergely pápa megerősíti a magyar királynak a somogymegyei tizedre vonatkozó adományát. 1240.

Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis . . . Abbati et Conuentui Monasterij Sancti Martini de Pannonia Ordinis Sancti Benedicti Jauriensis Diocesis salutem et Apostolicam benediccionem. Quum a nobis petitur quod iustum est et honestum, tam uigor equitatis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Significastis siquidem nobis, quod cum vos decimas bladi, uini et quarundam aliarum rerum in Comitatu Simigiensi perceperitis ab antiquo, carissimus in Christo filius noster . . . Vngarie Rex Illustris vicesimam partem decimarum ipsarum, quam inclite recordationis predecessores eius, uestri Monasterii fundatores, percipere consueuerant, duxit pia liberalitate ipsi Monasterio relaxandam, prout in suis litteris inde confectis dicitur contineri. Vestris igitur precibus inclinati, quod super hoc a dicto Rege pie ac prouide factum est, auctoritate Apostolica confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc paginam nostre confirmationis infringere, uel ei ausu temerario contraire. Siquis autem attemptare presumpserit,

indignationem Omnipotentis Dei et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Laterani IIII. non. Aprilis. Pontificatus nostri anno quartodecimo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában).

63.

IX. Gergely pápa rendeli, hogy Magyarországban a konstantinápolyi latin birodalom segedelmezése végett a kereszt hirdettessék ki. 1240.

Gregorius Episcopus etc. dilecto filio . . . Priori Provinciali Ordinis fratrum Predicatorum in Ungaria salutem etc. Quia per subsidium Imperii Romanie terre sancte succursus liquide procuratur, oportet, ut ad illius subvencionem efficaciter intendamus. Hinc est, quod cum inimicus Dei et Ecclesie Vatacius Imperium ipsum adeo graviter prosequatur, quod plures civitates ipsius et loca funditus iam destruxit; nos attendentes, quia si Greci, qui potius, quam pagani videntur abhominari Latinos, prefatum Imperium subicere sibi possent, eiusdem terre periculum sequeretur, mandamus, quatenus per te ac alios tui ordinis fratres potentes in opere ac sermone, verbum crucis exnunc usque ad triennium in Ungarie Regno proponens, vota crucesignatorum et aliorum, qui bellatores vel aliud congruum subsidium in prefatam terram transmittere promiserunt, dum tamen ad id consentiant, in succursum Imperii prefati commutans, ipsos et alios viros catholicos, ut eidem succurrant Imperio et ad hoc festinanter et viriliter se accingant, moneas iuxta datam tibi a Deo prudentiam et inducas, eis spe firma proposita, quod dum in eodem Imperio terre predicte subveniunt, eternum a Domino premium obtinebunt. Nos enim de Omnipotentis Dei et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, omnibus, qui in ipsius succursum acceperint signum crucis, vel commutaverint vota sua, vel in propriis vel alienis expensis sibi succurrent, seu de bonis suis congruum subsidium destinabunt ul-

lum, iuxta quantitatem subsidii et devotionis affectum concedimus veniam peccatorum, ac ea ipsos immunitate gaudere volumus, que talibus succurrentibus terre sancte in generali Concilio conceduntur. Datum Laterani X. kal. Aprilis, (Pontificatus nostri) anno XIV.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 175. l.)

64.

IX. Gergely pápa IV. Béla királyt felszólítja, hogy a legközelebbi husvétra Rómába követeket küldjön. 1240.

Gregorius Episcopus etc. carissimo in Christo filio . . . Illustri Regi Ungarie salutem etc. Super bases aureas, ad locum sanctificationis ornandum, animalium tria genera, cherubin scilicet, leonis et bovis, ac eneum mare desuper sapientia Salamonis extruxit, hoc in Ecclesia secutura demonstrans, ut in exordium caritatis exurgens, amaris conspersa fluctibus et turbinibus agitata, de prelatis et subditis, ac principibus orbis presidium dextere sublevantis expectet. Cum igitur mater Ecclesia inter turbines seculi gravibus occupata negotiis, Reges terre, Ecclesie prelatos et subditos, ac alios mundi Principes decreverit advocare, ut eorum varietate vestita et munita consiliis, gravia, que successerunt negotia, valeant felicius expediri; te, fili karissime, quem ipsa de regenerationis gratia reddit filium et sinceritatis prerogativa dilectum, de fratrum nostrorum consilio ad hoc fiducialiter invitamus, Serenitatem tuam rogantes et monentes attente, quatenus usque ad proximum festum Resurrectionis Dominice ad nos fideles et providos nuncios tua Celsitudo transmittat, qui super expediendis causis universalis Ecclesie utile nobis consilium vice Regia largiantur, ut habeat in te Christiana religio devotionis solite filium et promptum profectus ecclesiastici zelatorem tuis utilitatibus retributionem debitam impensura. Datum apud

Criptamferratam V. Idus Augusti. (Pontificatus nostri) anno XIIII.

In e. o. Colomano Regi Duci Sclavonie.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 179. l. V. ö. IX. Gergely pápa két más bulláját Fejérnél, Cod. Dipl. IV. köt 1. r. 184. és 204. ll.)

65.

IX. Gergely pápa IV. Béla királyt ismét felszólítja, hogy a Rómában tartandó egyetemes egyházi zsinatra követeit küldje. 1240.

Gregorius Episcopus etc. carissimo in Christo filio ... Illustri Regi Ungarie salutem etc. Dux exercitus Domini Moyses, iudicia Dei coram Israhele proponens, ad locum, quem elegit Dominus, et sacerdotem Levitici generis in causis ambiguis recurri precepit: huiusmodi autem in Christum translato sacerdotio, eius Vicarius, Romanus Pontifex Petrique successor, multo maiorem, quam legis veteris sacerdos, obtinens potestatem, delatas ad ipsum a finibus terre consultationes et iurgia, sic sue sententie diffinicione decidit, quod et presentibus litibus finis imponitur, et quid in futuris debeat servari negotiis, posteris declaratur. Porro, quia succedentium varietates temporum diversorum novitates casuum nonnunquam pariunt, que ad solvendas suorum perplexitates, nexuum multorum prudentum consilia exquisita requirunt, per Apostolicam Sedem orthodoxi patres statuerunt convocari concilia, in quibus salubri formata consilio sententia firma dissolveret, quicquid difficultatis nodus questionis proposite contineret. Ob hoc quidem nuper considerantes, quod instantis malitia temporis negotiis diversis et arduis non solum Romanam, verum etiam universalem angit Ecclesiam; et cupientes in hiis sub ea providentia et discretione procedere, quod et ipsa negotia optatum, auctore Deo, finem suscipiant, et exinde honor Ecclesie generali, et salus populo Christiano consurgant; Serenitatem Regiam Apostolicis exoravimus lit-

teris, quod usque ad festum proximum venturum Resurrectionis Dominice, ad quod super hoc advocavimus concilium Prelatorum, ad nos Regales nuncios, qui nobis in hiis vice Regia salutare concilium tribuant, destinares, ut dispositio nostra tanto cunctis sit gratior, quanto Regalis consilii ac Prelatorum et Principium fuerit provida et salubri deliberatione concepta. Verum sicut pro certo intelleximus, adversarius et hostis Ecclesie Fridericus dictus Imperator, qui in diversis articulis matri Ecclesie, quibus potest, conatibus adversatur, universalis Ecclesie commodum proprium extimans detrimentum, ut auctoritatem Apostolice Sedis annichilet, ac unitatem scindat, quod absit, Ecclesie generalis, prefatum concilium nititur impediri, diversarum fraudium venena conficiens, ut conceptum tam pii desiderii propositum hiis perfusa Mater Ecclesia pariat abortivum: propter quod ipsius, qui calcaneo Ecclesie insidiari non desinit, non ignorantes astutias, ne tanta Ecclesie generalis de facili eius dolo impedita depereat, super omnibus, que ad tantum negotium exequendum expediunt, annuente Domino, providere curabimus, prout lator presentium Celsitudini Regie viva voce plenius intimabit. Hinc est, quod Regalem Excellentiam rogamus attente et hortamur in Domino Jesu Christo, quatenus litteris, si quas predictus F. ad te prefati contrarias vocationi concilii dirigat, animum in aliquo penitus non inclinans, ad nos nuncios tuos usque ad supradictum festum destinare procures; ita quod ex hoc Deum tibi debitorem et Ecclesiam tuis utilitatibus obligatam constituas, ac zelari honorem universalis Ecclesie, salutem propriam et populi Christiani, ut Princeps Catholicus ad instar predecessorum tuorum aptius comproberis. Datum Laterani Idibus Octobris, (Pontificatus nostri) anno XIIII.

In e. m, Colomanno Regi Duci Sclavonie.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 180. l.)

66.

IX. Gergely pápa intézkedése a nagyváradi püspökség ügyében.
1240.

Gregorius Episcopus etc. venerabili fratri ... Archiepiscopo Strigoniensi et dilectis filiis ... Abbati, et ... Priori de Pelis Vesprimiensis Diocesis salutem etc. Olim in causa, que inter bone memorie Primogenitum, Subdiaconum nostrum, Waradiensem Electum, et B., qui pro Waradiensi se gerit Episcopo, vertebatur, dilectum filium nostrum R. Sancti Eustachii Diaconum Cardinalem dedimus auditorem. Verum cum dictus Primogenitus viam sit universe carnis ingressus, et adeo iam fuerit in causa ipsa processum, quod iam plene possit de illa liquere, nos penitus sustinere nolentes, quod aliquis per surreptionem episcopalem obtineat dignitatem, mandamus, quatenus dictum Waradiensem peremtorie citare curetis, ut infra trium mensium spatium per se, vel per procuratorem idoneum et paratum procuratori constituto a nobis ad hujusmodi negotium prosequendum in expensis necessariis congrue providere, nostre se conspectui representet, iudicii actore Domino sententiam recepturus: alioquin nos ex tunc secundum Deum procedemus in causa, quantum de iure fuerit procedendum. Alexandrum vero et Johannem Canonicos Waradienses, prosecutores hujusmodi negotii, qui ad beneficia sua, quibus per eundem Waradiensem extiterant spoliati, de mandato nostro restituti fuerant, licet corporalem possessionem ipsorum non potuerint adipisci, in hujusmodi possessionem inducatis et defendatis inductos, de perceptis ex illis fructibus et aliis subtractis sibi proventibus eis impendi satisfactionem debitam facientes, provisuri attentius, ne sub dubio litis eventu bona Waradiensis Ecclesie dilapidari valeant vel consumi. Contradictores etc. invocato ad hoc, si necesse fuerit, auxilio brachii secularis. Quod si non omnes etc. Datum Laterani XVII. kal. Decembris, (Pontificatus nostri) anno XIIII.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 177. l.)

67.

Dénes nádor bizonyságlevele, hogy az ausztriai sz. kereszti apátság, bessenyőinek birtoklási jogát igazolta. 1240.

Dionysius Dei gracia Comes Palatinus omnibus presens scriptum inspecturis salutem et omne bonum. Nouerint uniuersi, quod, dum de mandato domini Regis omnes terras Byssenorum alienatas reuocaremus, inter cetera pro quadam terra nomine Legentou circa Galus conuentum Sancte Crucis de Austria, quem indebite possedisse credebamus, citari per Bec (így) iussimus, qui coram nobis assistentes super predictam terram priuilegium Regis et litteras precedentium iudicum nobis presentauerit. Nos uero intuentes ipsos iuste possedisse, et Rege referente nobis, quod pro sepedicta terra Byssenis aliam terram dedisset, confirmauimus predicte Ecclesie possidere perpetualiter, et nos ipsis Byssenis terram, quam dominus Rex eis contulit in concambio, litteris nostris cum sigilli nostri munimine in perpetuum roborauimus.

(Az eredeti után Weis, Urkunden des Cistercienser-Stiftes Heiligen Kreutz, I. k. 104. l.)

68.

A budai káptalan bizonysága, hogy Herruch nevü egyén Chuntey helységben lévő birtokát a pannonhalmi apátságnak haggományozza. 1240.

Vniuersis presencium noticiam habituris Capitulum Ecclesie Budensis salutem in Saluatore omnium. Vnicum est obliuionis remedium scripture testimonium, quod calumniis imponit silencium et contencionis nodum explicat emergentem. Exinde ad noticiam uniuersorum uolumus peruenire, quod Herruch de uilla Chuntey accedens ad nostram presenciam corporaliter confessus est, quod cum ipse heredum successione caruisset, Ecclesiam Beati Martini de Monte Panonie sibi adoptauit in heredem, se et predium suum cui nomen Chuntey cum terra, feneto, silua, piscina cum Danubio, et alia piscina in Danubio existenti, que uulgo Tona dicitur, et cum aliis utilitatibus, que omnia ipsum in prenominato predio contingunt, eidem Ecclesie offerendo perennaliter possidenda, tamen quamdiu Herruh uixerit, utilitates et fructus prefati predii percipiet et habebit, sed post mortem ipsius Ecclesia Beati Martini omnia supra dicta jugiter possidebit. E conuerso venerabilis Pater Uryas Abbas et universus Ecclesie Beati Martini Conventus tributa de foro et de portu in Budrug, que Ecclesia Sancti Martini percipere consueuit, cum stagno et piscatoribus in Chuntey existentibus commiserunt eidem Herruh ad procurandum, dantes predictam possessionem in manus ipsius, ut utilitates et fructus percipiat ipsius possessionis et Ecclesie supra dicte, sicut Diuina sibi inspirauerit gracia, de predictis prouideat, et disponat. Vt igitur series prenominate donacionis firma et inconcussa perseueret, ad peticionem tam predicti Herruh, quam eciam Abbatis et Conventus Ecclesie antedicte condescendentes ipsam donacionem presentis scripti patrocinio, et sigilli nostri munimine duximus perennandam. Jona Cantore, Thoma Custode,

Joanne Decano, et ceteris existentibus. Actum anno Domini M°CC°XL°.

(Az eredeti után. Csech).

69

Donát bakonyi főispán IV. Béla király parancsára a bakonybéli apátságnak II. Endre királytól adományozott sz.-kereszti kápolna birtoki határairól ad bizonyságot, a veszprémi káptalan pecséte alatt is. 1240.

Nos Capitulum Vesprimiensis Ecclesie significamus vniuersis presens scriptum inspecturis, quod receperimus literas Comitis Donati de Bachon sub tali forma:

Donatus Dei gracia Comes de Bochon vniuersis Christi fidelibus, ad quos presens scriptum peruenerit, salutem in salutis auctore. Nouerit uestra vniuersitas, quod cum olim Abbas Monasterij Sancti Mauricii de Bel Capelle Sancte Crucis, que est sita sub Monte Manc, et ab inclite recordacionis Rege Andrea terram in Bochon de porcione Regia prope situm eiusdem Capelle, de parte orientali, occidentali, septemtrionali et meridiana ad singulos duarum sagittarum iactus a fine cimiterii ipsius optinuisset, quod eciam ad maiorem cautelam, et rei euidenciam pleniorem prefatus Rex litteris duplici suo sigillo sigillatis confirmauit; verum cum dominus Rex Bela Illustrissimus, qui post decessum ipsius auctore Domino suscepit Regni gubernacula, nobis sub debito fidelitatis firmiter precipiendo mandasset, ut terram ipsam iuxta continenciam earundem litterarum prefate curaremus assignare Capelle; nos uero cum mandatum Regium fideliter et deuote exequi cupientes, uisis, auditis et plene intellectis litteris ipsis, cum secundum earundem tenorem sepedictam terram prenominate Capelle assignare uellemus, ex parte meridiana minime dare potuimus propter contradiccionem coquorum Regis; ex parte uero orientali nichilominus impediti fuimus

propter rebellionem custodum siluarum asserencium, locum illum aptum ad uenacionem, eo quod esset ibi status ferarum. Vnde consilio sapientum, et eorundem custodum siluarum ac jobagionum Bochoniensium requisito consensu, uel pocius ipsis ad hoc nos suadentibus, quorum nomina sunt hee: Laurencius uidelicet cum fratre suo, et Sana, Olta, Pousa, Grab jobagiones de villa Tevel, et de villa Boldey; item Sucoro, Herdeu, Regue, Hemes cum fratribus suis, Oltus, Tonc, Pousa quondam Vice Comes Bochoniensis, Forcos, Odus, Bot custodes siluarum de Tevel, Berend, Nemet villis; terram ipsi Capelle ex una parte iuxta terram Monasterij de Bel assignauimus, quam circumquaque metarum cumulis limitauimus. Que terra sumit inicium a termino Ganna ex parte occidentali, et uergit ad partem orientalem ad magnam uiam, et iuxta eandem uiam erigitur meta, et rursum protenditur ad orientem, ad latera montis manc, et ibi est meta, quod uulgo dicitur Seghatar (Szeghatár); et exinde dirigitur uersus septemtrionem, et ibi ad posteriorem partem memorate Capelle in latere predicti montis Manc est meta, et per latera eiusdem montis extenditur rursus ad septemtrionem, et ascendit super eundem montem, et ibi leuata est meta; et exinde transit ad particulam montis; deinde descendit, et transit riuulum qui dicitur Kevestd, et ibi est meta; et exinde extenditur ad locum qui uocatur Mezeed, et ibi est quercus pro meta, que uulgo dicitur Seghatar; et exinde uergit ad occidentem, et ibi ad radices arborum piri est meta; deinde dirigitur ad uenam aque, que dicitur Bitua, et ibi separatur terra Regia. Riuulus autem predictus terminat ibi terram Monasterij de Bel ex una parte, et terram Debrenta ex alia. Datum anno Domini M°CC°XL°, regnante gloriosissimo predicto Rege Bela, et existente venerabili patre Justo eiusdem Monasterij Abbate.

Inspeximus eciam nos, predictum Capitulum Ecclesie Vesprimiensis, litteras predicti domini Regis Bele idcirco Comiti transmissas super assignacione premisse terre Capelle iam dicte, cuius tenor talis est; quod dominus Rex Bela sepefatus precipiebat Comiti Bochoniensi, ut secundum tenorem litterarum Regis Andree patris sui duplici sigillo eiusdem sigillatarum terram Capelle Sancte Crucis assignare curaret Comes Bochoniensis. Sed quia predictus Comes, sicut

nobis asseruit, autenticum sigillum tunc temporis non habebat, preter sigillum annuli sui in cuius karactere continebatur sigillum Donati, a nobis peciit cum omni instancia, ut presentes litteras, quas sigillo annuli sui solummodo sigillauit, sigillo Capituli nostri ad maiorem cautelam sigillaremus. Vnde ad declarandam rei ueritatem presentem paginam sigilli nostri munimine roborauimus. Datum nichilominus anno Domini M°CC°XL°.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

70.

Az ausztriai sz. kereszti apát és Werner pesti polgár közti Baumgarten birtokot illető pernek irománycsomója. 1235—1241.

I. (1235. Perugia. Február 5-kén.)

Gregorius Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis F. Abbati Scotorum in Wienna, Ch. Preposito et F. Decano de Newinburch Patauiensis Diocesis salutem et Apostolicam benedictionem. Ex parte dilectorum filiorum E. Abbatis et Conuentus Monasterii Sancte Crucis Cisterciensis Ordinis nobis est oblata querimonia, quod Wernherus miles Waciensis Diocesis quoddam predium, quod dicitur Pomgarten, quod quondam Cunradus de Altah miles eidem Monasterio pia liberalitate donauit, contra iusticiam detinet et eis restituere contradicit. Quocirca discrecioni uestre per Apostolica scripta mandamus, quatinus partibus conuocatis audiatis causam, et appellatione remota fine debito terminetis, facientes, que decreueritis, per censuram ecclesiasticam firmiter obseruari; testes autem, qui fuerint nominati, si se gracia, odio uel timore subtraxerint, per censuram eandem appellatione cessante cogatis ueritati testimonium peribere. Quodsi non omnes hiis exequendis potueritis interesse, duo uestrum ea nihilominus exequantur. Datum Perusii nonis Februarii Pontificatus nostri anno octauo.

II. (Sine dato.)

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti Amen. Nos Divina miseratione Abbas Scotorum in Wienna, Decanus Newinburgensis tercio coniudice nostro Preposito Newinburgensi suam absentiam iteratorie excusante et nobis uices suas committente, post citationem sollempniter et peremptorie factam super causa, que uertitur inter Abbatem de Sancta Cruce in Austria Patauiensis Diocesis et dominum W. de Ouen Waciensis Diocesis, auctoritate Apostolica delegati in die Sancti Martini in Ecclesia Tristamkirchen consedimus. Apparuerunt itaque coram nobis duo uiri excusantes dominum W. super absentia, dicentes, eum propter nimiam infirmitatem ad iudicium uenire non potuisse. E contra petebat Abbas Sancte Crucis predia in Pomgarten, que olim dominus Ch. de Altah bone memorie pro remedio anime sue monasterio Sancte Crucis benigne contulerat, et idem W. sibi iniuste uendicauerat, ex beneficio iuris et iusticie restitui. Cum autem ex parte iam dicti W. legitimus non appareret procurator et defensor, et propter hoc idem contumax esset iudicandus et pena contumacie sibi fuisset infligenda, nos tamen de canonica benignitate sibi pepercimus et alium diem, proximam feriam secundam post Letare Jerusalem, in eodem loco scilicet Tristamchirchen sibi prefiximus. Ad hunc itaque diem cum uenissemus, et Abbas Sancte Crucis iterum coram nobis sibi iusticiam exhiberi cum instancia postularet, iterum duo uiri ex parte dicti W. comparuerunt, qui easdem causas absentie, sicut prius fecerant, pretendebant. Licet autem Abbas tunc a nobis in possessionem causa rei seruande fuisset mittendus, nos tamen tercium diem et ulteriores inducias partibus sub hac forma assignauimus, ut scilicet ad proximum festum Vincula Sancti Petri in Haimburch per se uel procuratorem idoneum ueniret super eadem causa finaliter responsurus.

III. (Sine dato.)

Hic est libellus conuentionalis.

Petit Abbas Sancte Crucis nomine sui Monasterii predia illa sita in Pomgarten, que olim dominus Ch. de Altah in fine uite sue contulit Monasterio Sancte Crucis, a domino Wernhero de Ouen ad ius et proprietatem ecclesie sue restitui, coram nobis iudicibus delegatis a Curia Romana offerendo

probationes, quod hec predia ad monasterium Sancte Crucis pertinere debeant, et quod dictus W. ea iniuste detineat.

IV. (Sine dato.)

F. miseratione Diuina Abbas Scotorum in Wienna, Ch. Prepositus Newinburgensis et eiusdem Ecclesie Decanus domino W. de Ouen uiro prouido et honesto salutem et oraciones in Domino. Meminisse uolumus dilectionem uestram, quod super querimoniam venerabilis Abbatis de Sancta Cruce de quibusdam prediis in Pomgarten, scilicet XIIII mansis et aliis agris, pascuis, piscationibus, que ipse ad suum monasterium asserit pertinere titulo legationis bone memorie domini Ch. quondam de Altah, qui est humatus ibidem, ac uos indebite occupasse, iudices a Sede Apostolica constituti uos nuper citaueramus. Verum quia pro infirmitate uestra dilectioni uestre parcimus, quantum possumus, eundem terminum usque in diem Sancti Martini duximus prolongandum, iterum uos peremptorie citantes et districte mandantes, quatinus ipso die coram nobis compareatis in Drist, quod teutonice Tristamchirchen uocatur, super eadem causa finaliter responsuri. Scire etiam debetis, quod predictus Abbas a nobis instanter petiuit, ut testes senes, ualitudinarios et alios, de quorum morte timet, et absentia diuturna ibidem exigente necessitate et pro Ecclesie sue uitando periculo recipiamus. Quod ideo uobis denunciamus, quia presens esse debetis, et copia uobis dabitur inpugnandi et excipiendi contra huiusmodi testimonia

Hic est libellus conuentionalis.

Ego Abbas Sancte Crucis peto coram uobis iudicibus a Curia Romana delegatis, scilicet Abbate Scotorum in Wienna, Preposito Newinburgensi et eiusdem Ecclesie Decano pro me et Conuentu meo predium in Pomgarten XIIII mansorum cum aliis eius pertinenciis, scilicet agris, pascuis, piscationibus, que dominus Ch. de Altah bone memorie quondam Ecclesie nostre contulit pro salute anime sue, et uos Wernhere de Ouen contra iusticiam occupastis, nam, cum ea aliquanto tempore possedissemus, iniuste fuimus expulsi.

V. (Sine dato.)

F. Dei gracia venerabili Abbati Scotorum in Wienna et F. Decano de Newinburch Ch. Newinburgensis Prepositus fraternam in Christo dilectionem cum oracionibus in Domino.

Iniunctum erat nobis ex parte domini Pape quedam causa determinanda, que uertitur inter dominum Abbatem de Sancta Cruce et dominum W. de Ouen, et indixeramus diem peremptorium proxima feria secunda post Letare Jerusalem, ad quam uenire non potuimus inpediti legitima causa. Incipiatis ergo causam determinare, prout Spiritus Sanctus uobis inspirauerit.

VI. (1236. Heimburg Augustus. 1-jén.)

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti Amen. Anno ab Incarnatione Domini M°CC°XXX°VI°. indictione nona kalendis Augusti, hora diei tercia in Ecclesia Sancti Jacobi Haimburch in foro audita missa nos Diuina miseratione Abbas Scotorum in Wienna et Decanus Newinburgensis iudices delegati a Curia Romana, receptis litteris et perlectis, quas tercius coniudex noster, Prepositus Newinburgensis, nobis excusando absentiam suam et uices suas nobis committendo transmisit, ad iudicandum consedimus super causa, que uertitur inter Abbatem de Sancta Cruce et dominum Wernherum de Ouen super quibusdam prediis, qui sunt sita Pomgarten. Exhibitum fuit itaque nobis autenticum domini Pape hunc habens tenorem.

(Következik az I. alatti pápai bulla.)

Post hec petebat Abbas Sancte Crucis, ut causam iam diu prolongatam debito prosequeremur. Nobis autem expectantibus partem aduersam, cum non uenisset, nec spes esset de aduentu eius, post multiplices inducias, quas ei dederamus, quia uenire non curabat, nec procuratorem misit, predictus W. de Ouen propter contumaciam condempnatus est a nobis sub hac forma.

VII. (1236. Augustus 1-jén.)

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti Amen. Nos iudices delegati condempnamus Wernherum de Ouen in expensis Abbatis Sancte Crucis propter contumaciam, et possessionem causa rei seruande adiudicauimus ei mittendo ipsum in corporalem possessionem et defendendo inductum per censuram ecclesiasticam, ita ut quando reus idem W. infra annum uenerit et cautionem de stando iuri prestiterit et expensas, que facte sunt in litem, cum taxatione et iuramento de-

claratas restituerit, recuperet possessionem; alioquin pos annum Abbas efficietur uerus possessor.

VIII. (1236. Augustus 1-jén.)

Post hec iterum petebat Abbas de Sancta Cruce, fieri publicationem testium sub hac forma.

Ego Abbas de Sancta Cruce peto sub religione iuramenti sine fraude et dolo rationabili de causa; timeo enim, periculum Ecclesie mee propter nimiam moram et diuturnitatem temporis in protractione controuersie huius imminere. Vnde, ne probationis copia michi fortuitis casibus subtrahatur, suppliciter peto, ut testes senes, ualitudinarii, de quorum morte et absentia timeo diuturna, ante litem contestatam a uobis recipiantur.

IX. (1236. August. 1-jén.)

Hec est interlocutoria iudicum.

In nomine Patris et filii et Spiritus Sauti Amen. Nos iudices delegati interloquimur, petitionem Abbatis de Sancta Cruce rationabilem esse et ideo admittendam. Vnde testes suos senes, ualitudinarios, per quorum mortem timet sibi preiudicium generari, duximus esse audiendos, ita duntaxat, ut ante publicationem testium denuntiatio fiat ad domum iam dicti W., ut uel ueniat uel responsales mittat ad productionem testium. Hac autem denuntiatione facta, siue ueniat siue non ueniat, nos testes nichillominus audiemus et in scriptis fideliter redacta et sigillis nostris clausa usque ad tempus a iure definitum reseruabimus.

X. (Sine dato.)

Reuerendissimo in Christo F. Abbati Scotorum in Wienna, Ch. Newinburgensis Prepositus salutem et fraternam in Domino caritatem. Commissam uobiscum a Sede Apostolica causam habuimus, que uertitur inter Abbatem Sancte Crucis et dominum W. de Ouen; cui discutiende interesse non possumus, tum quod condelegatus nobis est Decanus noster, et necesse est alterum ex nobis semper adesse et preesse conuentui, tum quod propter malum statum terre oportet, ut caveamus honori nostro studiosius et persone. Vicem ergo nostram et auctoritem Decano nostro plene comittimus, dictis de causis dirimende liti non audentes personaliter interesse.

XI. (? 1236.. Augustus 1-jén.)

Viro illustri et discreto domino W. de Arnstain nobili ministeriali F. Diuina miseratione Abbas Scotorum in Wienna, et F. Decanus Newinburgensis oraciones et salutem in Domino. Nouerit benignitas uestra, quod nos iudices delegati a Curia Romana super causa, que uertitur inter Abbatem Sancte Crucis et dominum W. de Ouen super quibusdam prediis in Pomgarten, propter nimiam contumaciam, et Apostolice Sedis contemptum eundem W. contempnauimus et possessionem eorundem prediorum Abbati adiudicauimus. Cum ergo sine effectu parui reputetur momenti, nos de uirtutis uestre constantia presumentes uobis auctoritate Apostolica districte precipimus et in remissionem peccatorum uestrorum iniungimus, ut ipsum Abbatem in possessionem rerum petitarum inducere et inductum uiriliter defendere non obmittatis. Nos enim rebelles et resistentes tenemur auctoritate Apostolica per censuram ecclesiasticam cohercere.

XII. (Sine dato.)

Venerabili plebano domino E. in Lovkse F. Diuina miseratione Abbas Scotorum in Wienna et F. Decanus Newinburgensis orationes et salutem in Domino. Nosse uolumus discretionem uestram, quod nos ex Apostolica delegatione super causa, que uertitur inter Abbatem de Sancta Cruce et dominum W. de Ouen super quibusdam prediis in Pomgarten, eundem W. nimis contumacem, rebellem et inobedientem iusticia dictante per sententiam condempnauimus et possessionem rerum petitarum Abbati adiudicauimus. Verum, quia nichil ualet adiudicare, nisi sententiam cum effectu corporalis possessio comitetur, dilectionem uestram monemus et auctoritate nobis iniuncta districte precipimus, ut sententiam a nobis latam executioni mandetis, Abbatem in possessionem rerum, de quibus questio uertitur, inducendo et defendendo inductum, resistentes, contumaces auctoritate apostolica excomunicetis effectum sentencie intendentes.

XIII. (Sine dato.)

Venerabili in Christo patri ac domino Waciensi Episcopo F. Scotorum Abbas in Wienna et Ch. Newinburgensis Prepositus et F. eiusdem loci Decanus iudices a Sede Apostolica delegati salutem et orationes in Domino. Commissam

accepimus a Sede Apostolica causam, que uertitur inter dominum Abbatem Sancte Crucis in Austria et dominum W. de Pest uestre Diocesis super quodam predio in Pomgarten, et prefixis diebus legitimis et citatis partibus litem dirimere uolebamus. Ad primam diem litteras misit excusatorias dictus W., sed nos ad instanciam domini Abbatis secundam et terciam diem statuimus, nec citatus uenit aduersarius, nec in die peremptoria uel responsalem misit uel litteras excusatorias. Nos uero procedentes secundum formam iudiciariam dominum W. pro contumacia excomunicantes possessionem, de qua fuit controuersia, domino Abbati adiudicauimus, ipsum in possessionem mittentes causa rei seruande. Sed dictus W. per amicos suos dominum Abbatem intrare possessionem prohibuit uiolenter. Auctoritate igitur qua fungimur a Sede Apostolica mandantes uobis precipimus, ut sepedictum W. denunciantes excomunicatum ab inquietudine domini Abbatis et rerum suarum per censuram ecclesiasticam arceatis.

XIV. (Sine dato.)

F. miseracione Diuina Abbas Scotorum in Wienna, et Ch. Prepositus Newinburgensis et eiusdem Ecclesie Decanus domino W. de Ouen uiro prouido et honesto salutem et oraciones in domino. Meminisse uolumus dilectionem uestram, quod super querimonia venerabilis Abbatis et Conuentus de Sancta Cruce de quibusdam prediis in Pomgarten, que ipse asserit ad suum monasterium pertinere ac uos indebite occupasse, iudices a Sede Apostolica constituti uos nuper citaueramus. Verum, quia per latorem illius citationis uos grauiter intelleximus infirmari, simulque turbationes Ungarice, Tevtoniceque terre considerantes, que uos legitime excusare ualerent, eundem terminum dilectioni uestre parcentes duximus prolongandum, iterum uos peremptorie citantes et districte mandantes, quatinus coram nobis compareatis in Drist, quod lingua tevtonica Tristamschirchen uocatur, super eadem causa finaliter responsuri. Scire etiam debetis, quod predictus Abbas a nobis instanter petiuit, ut testes senes, ualitudinarios et alios, de quorum morte timet et absentia diuturna, ibidem exigente necessitate et pro Ecclesie sue uitando periculo in vigilia Symonis et Jude, quem diem peremptorium esse decernimus, recipiamus. Quod ideo uobis denuntiamus, quia pre-

sens esse debetis et copia uobis dabitur inpugnandi et excipiendi contra huiusmodi testimonia.

XV. (Sine dato.)

Dilectissimo amico suo domino W. illustri ministeriali de Arnstein F. Diuina miseratione Abbas Scotorum Wienne et Ch. Prepositus Newinburgensis deuotas oraciones cum obsequio. Innotescat nobilitati uestre, quod nos iudices delegati a domino Papa propter contumaciam W. de Ouen Abbatem Sancte Crucis uerum possessorem constituimus in prediis illis Pomgarten, que dominus Ch. de Altah eidem Ecclesie donauit. Vnde auctoritate Apostolica uobis mandamus et in remissionem peccatorum uestrorum iniungimus, ut Abbatem Sancte Crucis in possessionem prediorum illorum inducatis et inductum uiriliter defendatis.

XVI. (1237. circa Novembrem.)

F. Diuina miseracione Abbas Scotorum Wienne et Ch. Prepositus Newinburgensis Patauiensis Diocesis domino W. militi de Ouen Waciensis Diocesis salutem in Domino. Quia causam, que uertitur inter Abbatem Sancte Crucis et uos ex altera parte cum Decano Newinburgensi, de cuius uobis constitit necessitatis absentia, a Romana Curia suscepimus terminandam, et uos sepius citati a nobis nostrum spreuistis mandatum, Abbas in possessionem prediorum Pomgarten, de quibus questio uertitur, primo a nobis induci obtinuit. Nunc uero elapso anno crescente culpa et uestra contumacia constitutus est a nobis uerus possessor, et reseruata est uobis de nostro beneficio questio proprietatis. Propter quod mandamus uobis sub pena excommunicationis, ne Abbatem uel Monasterium Sancte Crucis super prediis illis in Pomgarten, que dominus Ch. de Altah illi Ecclesie contulit, inquietare ullatenus presumatis, alioquin contemptum et contumaciam uestram digna animaduersione cohercebimus.

XVII. (Sine dato.)

Reuerendo in Christo patri ac domino suo M. venerabili Episcopo Waciensi F. Dei gracia Abbas Scotorum Wienne et Ch. Prepositus Newinburgensis deuotas oraciones cum dilectione filiali. Nouerit Sanctitas uestra, quod nos iudices delegati a Curia Romana super causa, que uertitur inter Abbatem Sancte Crucis Pattauiensis Diocesis et W. militem de

Ouen, frequenter ipsum citauimus, sed ipse citatione et citationibus contemptis nec uenit nec misit responsalem. Ad instanciam igitur Abbatis postulante, sibi fieri iudicium et iusticiam, kalendis Augusti preterito anno diem finalem prefiximus. Cumque idem W. nec ueniret nec mitteret procuratorem, imo nostrum contempneret et domini Pape mandatum, ipsum contumacem iudicauimus et possessionem causa rei seruande Abbati adiudicauimus. Verum, quia elapso anno propter contumaciam eiusdem W. Abbas ex secundo decreto a nobis constitutus est uerus possessor, auctoritate nobis iniuncta salua uestri reuerentia uobis districte precipimus, ut ipsum a grauamine domus Monasterii Sancte Crucis moneatis diligentius abstinere, et illa predia, que Ch. de Altah Ecclesie Sancte Crucis pie contulit, restituere per censuram ecclesiasticam compellatis. Reseruata enim sibi questione proprietatis ipse Abbas est uerus possessor. Propter quod sentenciam auctoritate Apostolica latam per nos uolumus executionem (igy) mandari, et eundem W., nisi resipuerit, digna animaduersione puniri. Sciatis etiam, quod tercius coniudex noster, scilicet Decanus Newinburgensis, interesse huic cause non potuit, et quod de sua ex necessitate absentia nobis plene constitit.

XVIII. (Sine dato.)

F. Diuina miseratione Abbas Scotorum Wienne et Ch. Prepositus Newinburgensis dilecto in Christo fratri venerabili Plebano in Ouen oraciones et fraternam in Domino dilectionem. Auctoritate nobis iniuncta a domino Papa uobis districte precipimus, et dominum W. militem plebesanum uestrum diligentius ammoneatis, ut Monasterium Sancte Crucis predia illa, que Chunradus de Altah in Pomgarten in Austria illi Ecclesie contulit, quiete possidere permittat. Quodsi contumax sicut hactenus extiterit et uestris et nostris monitis contradixerit, mandamus uobis, ut in ipsum excommunicationis sententiam fulminetis et ab omnibus Christi fidelibus euitari districtius precipiatis; alioquin si mandatum nostrum non fueritis executurus (igy) uos ab officio et beneficio suspendemus.

XIX. (Bécs. 1237. December 4-kén.)

Anno ab Incarnatione Domini M°CC°XXX°VII°. II. nonas Decembris. Nos Diuina miseratione Abbas Scotorum Wienne et Ch. Prepositus Newinburgensis de consensu et uo-

luntate Decani Newinburgensis nostri coniudicis absentis iudices delegati a Curia Romana super causa, que uertitur inter monasterium Sancte Crucis Patauiensis Diocesis et Wernherum de Ouen Waciensis Diocesis super quibusdam possessionibus in Pomgarten in capitulo Scotorum in Wienna hora diei tercia ad iudicandum consedimus. Petebat itaque Abbas Sancte Crucis, sicut prius pecierat, ut testes sui audirentur a nobis. Wernherus enim de Ouen tanto tempore causam, que uertitur inter eos super prediis in Pomgarten, contumaciter se absentando protraxerat, quod propter mortem et absentiam diuturnam et tempestatem querrarum defectum testium et periculum sue Ecclesie timebat inminere; maxime cum ex secundo decreto post lapsum anni a nobis constitutus fuerit uerus possessor eorundem prediorum et W. sepius infra biennium citatus semper contempserit Apostolice Sedis mandatum, reseruata etiam sit a nobis eidem W. super eisdem prediis questio proprietatis usque ad tempus a canonibus definitum. Nos igitur eius peticioni de iuris beneficio annuentes, in secreto audiuimus, examinauimus testes ab eo productos recepto sacramento ab ipso Abbate, quod sine dolo desideraret fieri hanc testium productionem. Recepimus etiam iuramentum ab ipsis testibus, qui nec gracia, fauore, odio uel timore, sed pure et simpliciter secundum rei ueritatem testimonium perhibuerunt, et omnibus diligenter per interrogationes et responsiones circumstantiis indagatis attestationes clausimus et appositis sigillis nostris fecimus fideliter obseruari, ut tempore suo aperiantur; et liceat predicto W. obicere tam in personas quam in dicta testium.

XX. (Sine dato.)

F. miseratione Diuina Abbas Scotorum in Wienna et Ch. Prepositus Neunburgensis et Decanus eiusdem loci Plebano in Ouen salutem in eo, qui est uera salus. Delegata nobis auctoritate Sedis Apostolice causa, que uertitur inter Abbatem et Conuentum Sancte Crucis ex una parte et dominum Wernherum de Oven ex altera, cum partibus ad iudicium euocatis se dominus W. per contumaciam absentasset, in contumacie penam excomunicationis sententiam protulimus in eundem, quam uobis auctoritate, qua fungebamur et adhuc fungimur, demandaueramus districtius exequendam, cuius exe-

cutioni eo supersedistis pretextu, quod de mandato Sedis Apostolice super antedicto negotio nobis iniuncto uobis per rescriptum Apostolicum non fuerat facta fides. Eapropter huiusmodi scrupulum dubii de consciencie vestre medio eximentes, ipsum nostre iurisdictionis auctenticum discrecioni vestre duximus transmittendum, ut ex ipsius inspectione de iurisdictione nobis demandata cerciorari plenius ualeatis. Mandamus itaque uobis districtius auctoritate, qua fungimur, quatinus ex inspectione transmissi uobis auctentici de iniuncto nobis negotio facta fide discretioni uestre certitudine pleniori sine more dispendio fraudisque consilio latam a nobis excomunicationis sententiam in antedictum W. de Oven sollempniter publicetis, ipsumque, quoadusque iuri pariat, faciatis apcius ab omnibus euitari. Precipimus itaque uobis eadem auctoritate, quatinus ipsum originale uobis transmissum non cancellatum, non uiciatum, non abolitum et in prima figura, prout uobis exhibebitur, nobis remittere procuretis.

XXI. (? 1238.)

F. Dei gracia humilis Monasterii Sancte Marie Scotorum in Wienna, Prepositus et Decanus Niunburgensis iudices a Sede Apostolica delegati nobili uiro domino W. de Pest. Ad multimodam magistri H. scolastici de Pest, qui pro negotio uestro promouendo fideliter laborauit et aliorum amicorum uestrorum instantiam ad hoc sumus inclinati, quod sentencie excomunicationis, quam in uos uestris exigentibus meritis dictante iusticia promulgauimus, ad presens executionem differimus, ita quod predicte excomunicationis denunciatio usque ad quartam feriam in ebdomada Pentecosten conquiescat partis utriusque saluo iure. Predictam igitur quartam feriam uobis pro termino et locum in Hevnburch et parti aduerse prefigentes auctoritate qua fungimur precipiendo mandamus, quatinus tunc ibidem in ecclesia parrochiali per uos uel per procuratorem sufficienter instructum coram nobis compareatis, aduersariis uestris, uidelicet Abbati Sancte Crucis et suo conuentui satisfacturus et in causa, que nobis est delegata, responsurus, alioquin quantum de iure potuerimus procedemus. Noveritis insuper, quod amicus et affinis uester dominus Toschelo et dominus Syboto institor ad peticionem pre-

dicti H. procuratoris uestri pro uobis taliter fideiusserunt, ut, si ad predictum terminum et locum per uos uel per procuratorem sufficienter ad omnia instructum uos non curaueritis presentare, ipsi parti aduerse decem libras Wiennenses nomine pene soluere promiserunt, causa principali in statu pristino perdurante.'

XXII. (Sine dato.)

F. Dei gracia humilis Abbas Monasterii Sancte Marie Scotorum in Wienna, Prepositus et Decanus Nivnburgensis iudices a Sede Apostolica delegati magistro A. Plebano de Pest salutem et dileccionem. Onus, quod uobis auctoritate qua fungimur iniunxeramus exequendum, videlicet ut nobilem uirum dominum W. de Pest, quem suis exigentibus meritis et iusticia dictante uinculo excomunicationis innodavimus, deberetis excomunicatum publice nunciare, uolumus, ut ad presens conquiescat, quousque uideamus, si in quarta feria Pentecostes Heimburch in Ecclesia parrochiali, quem terminum et locum utrique parti prefiximus, idem per se vel saltim per procuratorem sufficienter ad omnia instructum curauerit comparere iusticie pariturus.

XXIII. (Sine dato.)

F. miseratione Diuina Abbas Scotorum in Wienna, et Ch. Prepositus et F. Diaconus Nivnburgensis W. nobili uiro de Pest. Prepedientibus discriminibus uiarum et turbationibus Austrie multimodis inualescentibus in termino, quem uobis et Abbati Sancte Crucis super causa!, que inter uos uertitur, in Heimburch prefiximus uice fungentes Apostolica, personaliter adesse nequeuntes ipsum negotium ob grauitatem sui, licet de iuris possemus benefiicio, non tamen duximus alicui committendum. Mandamus igitur, ut termino antefato prehabito secundum citationis nostre mandatum prestolemini, quod oportunitate huius exequendi negotii se prebente uobis secundum iuris exigentiam dirigemus. Cum autem consultum non sit, aliquem laqueis anathematis, quod est eterne mortis dampnatio quoque in Ecclesia pena major non est, manere tamdiu innodatum, racioni consentaneum uideretur, ut compositione congruenti euitatis laboribus ac expensis ipsum negotium sopiretis, ut sic per consequens communioni Ecclesie mereremini reformari. Hec autem omnia iustis de causis facientes

ipsum negotium uolumus inmotum in statu pristino permanere, ita quod ex huius prorogatione neutri parti preiudicium generetur.

XXIV. (? 1241.)

F. Dei gracia humilis Abbas Scotorum in Wienna, C. Prepositus et F. Decanus Nivnburgensis iudices a Sede Apostolica delegati nobili uiro domino W. de Pest. Cum propter generalem Austrie turbationem ac uiarum discrimina in causa, que inter uos et Abbatem et Conuentum Monasterii Sancte Crucis uertitur, sicut plenius intellexistis, quam ex delegatione Apostolica suscepimus terminandam, procedere non potuerimus, uobis dreximus scripta nostra sub hac forma, ut eadem causa in statu eodem, in quo tunc erat, perdurante expectare a nobis citationem aliam deberetis. Verum, quia per Dei graciam pessimus predicte terre status aliquantulum est in melius reformatus, nos mandatum Apostolicum negligere non audentes peremptorie uos citamus districtissime precipiendo, quatinus in proximo festo Calixti Pape, id est II°. Idus Octobris, Heimburch in ecclesia parrochiali conspectui nostro uos in propria persona uel per procuratorem sufficienter instructum presentare nullatenus omittatis, predicto Abbati et conuentui finaliter super suis querimoniis responsuros, alioquin quatinus de iure potuerimus procederemus.

(Az eredeti után Weiss Urkunden des Stiftes Heiligen Kreutz, 297—307. ll. V. ö. a fenebb 23. sz. a. közölt okmányt.)

71.

IV. Béla magyar király Konrádot német királyt a mogol (tatár) veszélyről tudósítja. 1241.

Glorioso domino Conrado Dei gracia Illustri Regi Alemannie Bela per eandem Rex Ungarie salutem et paratam ad eius beneplacita voluntatem. Amaritudinis et doloris ex intimo corde cogimur inire lamenta et convertere gaudium nostrum in tristriciam et merorem ex infausto nostri casus eventu christianitatis excidium trepidantes, dum redemptore nostro, exigente malicia temporis et habundante nequitia ultra modum soporato, usque adeo tempestas insurgit, quod iam non solum agitari fluctibus videatur fidelium navicula sed submergi, nisi clamoribus et vocibus querulantium excitatus Dominus populo periclitanti longiori licet mora protracta subveniat. Nam ipso, cuius nutu singula diriguntur, propter peccata hominum, ut firmiter credimus, permittente, barbare nationes, que se Tartaros appellant, de plaga orientali velut locuste ex heremo prodeuntes, maiore Ungaria, Bulgaria, Cumania, Russia, nec non Polonia et Moravia, castris et munitionibus quibusdam exceptis, que usque hodie se ipsos defendunt, depopulatis, non absque infinita personarum strage miserabiliter destructis, terreque gleba incole novo relicta, Regnum nostrum totum ultra Danubium noviter, proh dolor, occuparunt, quod non sine magno cordis dolore proferimus, venerabilibus archiepiscopis, episcopis, abbatibus, monachis, minoribus et predicatoribus fratribus, monialibus, uxonoratis et virginibus post violacionem earum, et populorum multitudine infinita cede miserabili trucidatis. At volentes et parantes resistere manu forti, post habitum cum eis conflictum non sine vehementi personarum et rerum jactura, fato nobis novercante, ille succumbere nos permisit nostris peccatis exigentibus, in quem iactaueramus anchoram spei nostre. Ceterum sicut accepimus firmiter circa principium hyemis versus Allemanniam proponunt procedere gressibus festinatis, exinde se

regna ac universas provincias occupare omni obstaculo relegato sperantes. Cum igitur non solum nostra, verum etiam totius populi Christiani spes ad presens agi per facti experienciam videatur, dum pro parte paries noster est succensus, dileccionem vestram quam intime rogamus et hortamur in Domino precum instancia flagitantes, quatenus tum ob reuerenciam nominis Christi Jesu, precumque nostrarum interventu contra eosdem perfidos in presidium nostrum, verius tocius populi Christiani vestrum dignemini sine mora accellerare succursum, subditos vestros ad tantum pietatis opus precibus et monicionibus inducentes, preces quas vobis vice chirstianitatis porrigimus tam efficaciter audituri, quod imminens orbi toti valeat evitari discrimen per subsidium vestrum et aliorum Christi fidelium, nos quoque constituamur vobis perpetuo ad grates et merito debitores. Porro ii, qui dignabuntur Dei obsequio et nostro succursui sese offerre, de suo nos certificent adventu, ut in confinio Regni nostri eos honorifice recipi faciamus. Quidquid vero lator presencium in nostri vice nuncii dixerit, fidem et credenciam ei dignemini adhibere. Datum — — — — — —

(Hormayer után „Die goldene Chronik von Hohenschwangau“ München 1842. II. oszt. 65. l. *Csech.*)

72.

IX. Gergely pápa a bácsi esperestnek megengedi, hogy egyszersmind a váradi prebendát is birhassa. 1241.

Gregorius Episcopus etc. dilecto filio . . . Archidiacono Baziensi Colocensis Diocesis, salutem etc. . . . Probitatis tue merita nos inducunt, ut personam tuam specialis favore gratie prosequamur. Tuis itaque supplicationibus inclinati, specialem tibi, de quo laudabile nobis testimonium perhibetur, gratiam facientes, devotioni tue auctoritate presentium indulgemus, ut Archidiaconatum Baziensem et prebendam Waradiensem, que canonice te proponis adeptum, libere valeas retinere, dummodo in Ecclesia Baziensi personaliter deservias, et in Waradiensi facias per idoneum vicarium deserviri. Datum Laterani VIII. Idus Februarii, (Pontificatus nostri) anno XIIII.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 177. l.)

79.

IX. Gergely pápa a csanádi püspök mellé kinevezendő coadjutor iránt intézkedik. 1241.

Gregorius Episcopus etc. dilectis filiis ... Abbati de Pelis Cisterciensis Ordinis, Vesprimiensis Diocesis, et J. de Civitella Subdiacono et Capellano nostro, salutem etc. Cum olim nostris esset auribus intimatum, quod venerabilis frater noster ... Cenadiensis Episcopus oculorum esset lumine destitutus, et senio sic confractus, ut curam non valeret gerere pastoralem, nos super hoc ... Magistro Hospitalis, ... Abbati de Bechon et Luce Canonico Jauriensi sub certa forma direximus scripta nostra: verum sicut intelleximus, dictus Magister et eius college ipsum Episcopum iniquo favore foventes et deferentes homini contra Deum, in executione mandati Apostolici iam elapso triennio et amplius procedere neglexerunt, in Cenadiensis Ecclesie, que quasi iacet destituta pastore, enorme preiudicium et gravamen. Hinc est, quod nolentes hoc sub dissimulatione transire, mandamus, quatenus inquisita super premissis plenius veritate, si eum oculorum lumine destitutum, aut senio inveneritis sic esse confractum, coadiutorem idoneum adiungatis eidem. Contradictores etc. Datum Laterani VII. Idus Februarii. Pontificatus nostri anno XIIII.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 177. l.)

74.

IX. Gergely pápa keresztes hadat hirdetni rendel Magyarországban II. Frigyes római német császár ellen. 1241.

Gregorius Episcopus etc. dilecto filio Johanni de Civitela Subdiacono et Capellano nostro, salutem etc. Cum tibi duxerimus iniungendum, ut contra Fridericum dictum Imperatorem, perditionis filium, in Ungarie Regno verbum crucis proponeres, et nonnulli in dicto Regno in terre sancte subsidium susceperint signum crucis, ex quo impedimentum non modicum tuo proposito generatur: nos attendentes, quod tanto salubrius est Apostolice Sedi in hoc necessitatis articulo subvenire, quanto ipsa mater et caput fidei in gravius Christiani nominis periculum impugnatur; devotioni tue, ut vota crucesignatorum ipsorum in defensionem Ecclesie contra Fridericum eundem, si eorum ad id consensus accesserit, commutare valeas, ac ipsis et reliquis redimentibus vota sua, dummodo expensas, quas facturi essent eundo in terram predictam, morando inibi, et exinde redeundo, in manibus tuis et dilecti filii . . . Abbatis de Pelis Cisterciensis Ordinis, et Benedicti Canonici Strigoniensis assignent in defensionem huiusmodi transmittendas, illam possis indulgere veniam peccatorum, que predicte terre succurrentibus in generali concilio est concessa, liberam auctoritate presentium concedemus facultatem. Datum Laterani II. Idus Februarii, (Pontificatus nostri) anno XIIII.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 178. l.)

75.

IX. Gergely pápa German mestert, a veszprémi püspöki megye papját, törvénytelen születésétől fölmenti. 1241.

Gregorius Episcopus etc. venerabili fratri . . . Episcopo Vesprimiensi salutem etc. Dilectus filius Magister Germanus, clericus tue Diocesis, in nostra constitutus presencia nobis humiliter supplicavit, ut cum super defectu natalium, quem patitur, de soluto genitus et soluta cum ipso de mandato nostro, quod in susceptis ordinibus ministrare et in presbyterum promoveri possit, sicut asserit, duxeris dispensandum, quod ecclesiasticum beneficium curam habens animarum annexam recipere valeat, dispensare cum eo misericorditer curaremus. De tua itaque discretione plenam in Deo fiduciam obtinentes mandamus, quatenus consideratis diligenter circumstantiis universis, que circa idoneitatem persone ipsius fuerint attendende, si inveneris, quod sit bone conversationis et vite, aliasque sibi merita suffragentur ad hujusmodi gratiam obtinendam, cum eo, de cujus litterarum scientia et honestate morum laudabile nobis testimonium perhibetur, super hoc dispensare procures, prout secundum Deum anime sue saluti videris expedire. Datum Laterani III. kal. Junii (Pontificatus nostri) anno XV.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 183. l.)

[illegible].

IX. Gergely pápa a tatárjáráskor IV. Béla magyar királyt minden keresztyén fejedelmeknek, főpapoknak és főuraknak ajánlja. 1241.

Gregorius Episcopus etc. venerabilibus fratribus Archiepiscopis et Episcopis et dilectis filiis, Abbatibus, Prioribus, Archidiaconis, Prepositis et aliis Ecclesiarum Prelatis et Clericis, ad quos littere iste pervenerint salutem etc. Vocem in excelso stb.

(Mint Fejérnél Cod. Dipl. IV. köt. 1. r. 218. l.; hol ezen levél csak Magyarország püspökeihez intézettnek hibásan mondatik.)

Datum Laterani XVI. kal. Julii, (Pontificatus nostri) anno XV.

In e. o. Regibus Illustribus, Comitibus, Baronibus, Rectoribus Civitatum et aliorum locorum, ad quos littere iste pervenerint.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 184. l. A pápának Kálmán király és szlavoniai herczeghez s a váczi püspökhez intézett levelei, melyeket Fejér id. h. a jegyzetben említ, szintén találtatnak Theinernél id. h. 183. és 184. ll.)

[illegible].

IX. Gergely pápa IV. Béla király uralkodásának oltalmazásáról gondvskodik. 1241.

Gregorius Episcopus etc. dilectis filiis . . . Zagrabiensi et . . . de Chasma Zagrabiensis Diocesis Prioribus et . . . Superiori Zagrabiensi ordinis fratrum Predicatorum salutem etc. Cum sicut ex tenore litterarum karissimi in Christo filii nostri B. Regis Ungarie non sine multa lacrimarum effusione didicimus, gentes Tartarorum, qui non noverunt Deum, Regno Ungarie pro parte, sicut permisit Dominus, occupato, non solum Regni predicti residuum perdere cupiunt, sed etiam totam Christianorum terram desertam ponere moliuntur, necnon doloribus dictorum Regis et Regni eo magis nos condolere conveniat, quo idem Rex et progenitores sui promptiones in exequendis Divine voluntatis beneplacitis et ferventiores in Ecclesie devotione omni tempore fuisse noscuntur, mandamus, quatenus ipsum Regem et familiam suam non permittentes ab aliquibus molestari, molestatores et eos quos terras eiusdem Regis post invasionem huiusmodi occupasse, vel occupare in posterum inveneritis, ut ipsas predicto Regi restituant, monentes precipiendo per censuram ecclesiasticam appellatione remota cogatis. Quod si non omnes etc. Datum Laterani XVI. kal. Julii, Pontificatus nostri anno XV.

(IX. Gergely pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 184. l.)

78.

IX. Gergely pápa a székes-fehérvári prépostnak, míg a tatárjárás tart, törvénykezési moratoriumot enged. 1241.

Gregorius Episcopus etc. dilecto filio B. Preposito Ecclesie Albensis, Vesprimiensis Diocesis, salutem etc. Cum peccatis exigentibus Tartari pro parte Ungariam occuparint, propter quod ipsius defensioni intendere te oportet, devotioni tue, ne super Prepositura Albensis Ecclesie ac suis iuribus, persecutione Tartarum in Ungaria durante, auctoritate Apostolica seu ordinaria in causam trahi valeas, presentibus indulgemus. Nulli ergo etc. nostre concessionis etc. Si quis autem etc. Datum Laterani XV. kal. Julii, (Pontificatus nostri) anno XV.

(IX. Gergely pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 185. l.)

79.

I. Venczel cseh király Konrádot választott római királyt a mongolok győzelmeiről értesíti. 1241.

Excellentissimo domino suo, domino Cunrado, divi Augusti Federici Serenissimi Romanorum Imperatoris filio in Regem Romanorum electo Wencezlaus Dei gracia Rex Boemie devotum obsequium in omnibus et fidele. Serenitatis vestre literas, in qua decuit honestate recepimus, et super ipsarum continencia dominacioni vestre ad condignas assurgimus actiones graciarum, tamquam domino benigno et propicio, cuius benivolenciam circa nos veraciter experimur. Sane nova digna relatu, que habemus ad presens, dignum excellencie vestre, secundum quod a nobis vestra requisivit eminencia, duximus intimanda de gente Tartarorum, que interfecto Duce

Poloniense reversa est in Hungariam ad exercitum sue gentis copiosum et fortem. Cuius tanta est potencia, quod fugatis Regibus terre, ipsam Hungariam occupaverunt, nullum sibi in eadem resistentem invenientes. Sed nec tanta temeritate contenti, populum christianum tormentis variis et miserandis plurimum premunt, ecclesias Dei destruunt, et in ipsis ante et post earum destructiones universas indifferenter abhominationes exercent, quas inhumane genti et bestiali convenit comparari. Unde cum a tempore paschali eorundem astucias et fraudes plenissime sumus experti, utpote qui contra ipsos pondus dierum et estus comportavimus tam in terminis Polonie, quam in metis Moravie et Hungarie, videntes cedes et scelera, que faciebant, et in Moravia, et in Austria perpendimus, quod eciam confidenter dicimus, quod nisi maturius ipsorum reprimatur presumpcio, periclitari potest fides catholica cum populo christiano. Vestre igitur Serenitati, que provido et prudenti regitur consilio, meditandum incumbit, qua providencie industria ipsorum inhumanitati et astuciis occurrendum, et quibus Ecclesie Dei pressuris, quibus eadem illorum occasione laborat, consiliis expediat succurrendum. Unde si gloriosum et eternum nomen et memoriale vobis et vestris successoribus relinquere volueritis in etate tenera, vestrum ad ipsos maturetis adventum, scituri quod in ripa Danubii castra posuerunt in Hungaria, et ibi procul dubio poterunt inveniri. Cum autem jam procedamus in Ungariam et vestram forte moram trahere contigerit Excellentiam, si vestre placuerit Celsitudini reditum nostrum exspectabitis, ut si sani per Dei graciam reversi fuerimus, nos possimus et sciamus de singulis plenius expedire. Cetera testis.

(Hormayr után, Goldene Chronik von Hohenschwangau. München 1842. II. oszt. 66. l. *Czech.*)

80.

Frigyes ausztriai herczeg Konrád királyhoz ugyanazon tárgyban.
1241.

Glorioso domino suo Conrado, divi Augusti Federici Serenissimi Imperatoris Romanorum filio in Regem Romanorum electo Fridericus Dei gracia Dux Austrie, et Styrensis, et dominus Carniolensis cum devocione sincera promptitudinem serviendi. Universorum domino Jesu Christo, qui suos fideles multipliciter examinat in affectu, grates exsolvimus quas valemus, qui vobis et universis Principibus tribuit intellectum, quod pro defensione nominis crucifixi et honoris Imperii accincti estis feliciter et potenter. Et quia de statu et processu, nec non et actibus Tartarorum, per quos Regnum Hungarum versus partes Boemie ascendendo per Danubium est depastum, et in desolacionem transisse dinoscitur generalem, vestra desiderat sinceritas edoceri universa, que predictorum rabies subito et nequiter circa limites nostre terre perpetravit, infra quos sunt tantum ad momentum temporis demorati, eo quod nostram presenciam, que vicina fuerat formidarent, occisis tantum centum personis humilibus, ex ipsisque trecentis per nostros vel amplius interfectis, scribimus ut petistis. De statu vero Regni Hungarici et Regum, quórum est exterminium et eiectio manifesta, nec non de singulis, que Rex Boemie sustinuit per Tartarorum rabiem et insultus, per ipsos Principes, qui huiusmodi turbinio intemperiem sunt experti, poteritis lucidius informari, quam modo nos perpessa et illata eisdem plenius exponere possimus et enarrare. Super processu vero vestro et milicie vestre per vos congregate, ex maturitate nostri consilii vestre Serenitati duximus consulendum, ut pre omnibus victualibus et balistariis premuniti descensum vestrum, assumptis tantum Bawaris, Franconibus, Swewis et militibus Reni, sine lesione terre nostre, que est multimode devastata, ita eciam, quod non possit venientibus habundanter necessaria ministrare, per industriam tamen nostram offeret, quod potest, commode preparetis. Alios Princi-

pes per destructum Regnum Boemie, Saxones, Misnenses, Turingenses descendere facientes, ut postmodum universis pariter congregatis non solum limites Imperii, verum eciam partem Hungarie, cum eorum ibi recepcio, Tartarorum videlicet, esset Imperio plurimum honerosa, eo quod municiones ibidem plurimas erigant in instanti, nobis cooperantibus simus accincti defendere, certi quod tanta est infidelium Tartarorum potencia et fortitudo, ut sumus experiencia personali experti, cum circa ipsos essemus in Hungaria constituti conflictu habito cum eisdem, et ut nobis recedentibus, devictis qui presentes fuerant, illa vice Regnum et Rex Hungarorum sunt experti, quod expedit omni virtute contra ipsos et ingenio premuniri, mittendo solempnes nuncios atque scripta Francie, Hispanie et Anglie Regibus et ceteris nobilibus universis, qui censentur nomine christiano, ut saltem sic huiusmodi turbini resistatur per ipsorum presenciam corporalem. Timemus itaque propter vicinitatem eorundem, que ad duas dietas est a limitibus terre nostre, ut per insultus terre nostre inferant cottidie gravamina et jacturas, eo quod simul omnis eorum potestas et in unum esse dinoscitur, que hactenus per diversa Regna dispersa fuerat, congregata. Denique tantis sciat ipsos vestra Serenitas divitiis habundare occasione quadraginta Regnorum, que per ipsos exterminium sunt experta, quod per interitum eorundem viginti Regna exaltari possunt divitiis et honore. Nuncium eciam nostrum, quem ad vestram personam destinamus, nobis remitti petimus festinanter, ut de vestro per ipsum processu plenius expedito, collectionem nostram et occursum vobis honorabilem preparemus. Nostre itaque est intencionis vestre Serenitati talia hoc necessitatis tempore obsequia exhibere, per que ad universa, que nobis expediunt, versa nobis vice sitis expositi et parati. Datum Wiene Idus Junii (1241).

(Hormayr után, Goldene Chronik von Hohenschwangau. München 1842 II. oszt. 65. l. *Czech.*)

81.

Frigyes austriai herczeg a kosztniczi püspökhez és káptalanhoz ugyanazon tárgyban. 1241.

Dilectis et specialibus amicis venerabili Constanciensi Episcopo totique Capitulo . . . Fridericus Dei gracia Dux Austrie et Styrensis et dominus Carniolensis sincere dilectionis et obsequii voluntatem. Rumores de actibus et processu Tartarorum, quas vestra dilectio desiderat per nos scire, uobis scribimus ut petistis. Regnum Hungarorum eiecto Rege, Duce Polonorum interfecto, in desolacionem transiit generalem per predictorum rabiem et insultum, quique eciam cum ad terram nostram pervenirent et pauperum personas circa limites attererent percurrendo, ex ipsis per exercitia nostre milicie septingenti uel amplius ceciderunt, ponentes in Domino fiduciam et spem certam, quod amplius ad honorem Dei et totius Christianitatis per nos potenter dictorum turbini resistatur Tartarorum, licet illorum potentia atque uirtus super plurima Regna hactenus sit extensa. Ad hoc quia dilectioni vestre non immerito eo, quod ad nostra beneplacita exponitis vos paratos, adesse debemus et uolumus nunc et semper fiducialiter a nobis a modo expetatis, que uestre placita fuerint voluntati. Que et nos parati offerre sincere erimus affectu. Datum Wienne decimo kal. Julii (1241).

(Hormayr után, Goldene Chronik von Hohenschwangau. II. oszt. 70. l. 9. sz. a. *Czech.*)

82.

Ottó rajnai palotagróf Szibothoz, augsburgi püspökhez, ugyanezen tárgyban. 1241.

Reverendo et diligendo domino suo S(iboto) venerabili Augustensis Ecclesie Episcopo O(tto) Dei gracia Comes Palatinus Reni, Dux Bawarie debitum in omnibus obsequium et deuotum. Rumores, heu ueros lacrimabiles nimis et dolore plenos, uobis cogimur intimare, ut cognita quam uobis subscribimus tribulatione Christianorum, uestre ac subiectorum uestrorum saluti valeatis efficaciter precauere. Nouerit igitur paternitas uestra, quod quedam gens barbara Tartarorum, crudelis nimium, multitudinis infinite, de longinquis et ignotis partibus adveniens, cuius causam aduentus aliam ignoramus, nisi quod christianos uniuersos impie prosequantur et occidant, post innumerabiles strages christianorum, destructa terra Ducis Conradi terre Cracouie et filiorum suorum, militibus et popularibus occisis ibidem, nec non deuicto Duce Polonie, fines Regis Boemie hostiliter iam est adgressa. Ipse uero Rex Boemie cum uniuersis Baronibus ac popularibus terre sue crucesignatus, inuocato nostro et omnium amicorum suorum auxilio, maxima multitudine hominum collecta, cum ipsis congressurus Quasi modo geniti iter arripit. Qui si forte, quod Deus auertat, deuictus fuerit, destruccionem non immerito tocius Alemanie poterimus formidare. Exercitus autem hostium antedictorum protenditur in tres partes; primus videlicet versus Norwagiam, secundus Boemiam, tercius in Hungariam. Monemus ergo Paternitatem uestram in Domino, et attencius hortamur, quatenus habito coepiscoporum uestrorum consilio super liberacione omnium Christianorum hoc tempore sitis solliciti ac taliter premuniti, ne apud districti judicis examen appareat, quod torpori aut negligentie uestre in hac parte ualeat imputari. Datum apud Strubingium III. Idus Aprilis.

(Hormayr után, Goldene Chronik von Hohenschwangau. II. oszt. 70. l. 11. sz. a. *Csech.*)

86.

Szibot, augsburgi püspök, megyéjében a mongolok ellen keresztes hadat hirdettet. 1241.

S(ibotho) Dei gracia Augustensis Ecclesie Episcopus dilectis in Christo fratribus minoribus in sua Dyocesi constitutis salutem in Domino. Dum a venerabili patre sancte Moguntine sedis Archiepiscopo recceperimus iam in mandatis, ut faceremus predicare crucem in tota Dyocesi nostra contra nefandos Tartaros, infensissimos hostes et impios persecutores fidei Christiane, qui destructa Polonia et terra Cracovie, devastata miserabiliter Hungaria, jamjam Regis Boemie et Ducis Austrie fines inuaserunt, ita ut totius Alemannie destruccionem verosimiliter, ni pessima Deus avertat, poterimus formidare. Idcirco urgenter uobis injungimus in remissionem peccatorum, ut crucem secundum formam consuetam cum indulgencia nobis a predicto Archiepiscopo tradita per totam nostram Dyocesim predicetis, inducendo fortiter ad crucesignandum omnes Christi fideles, pro defensione fidei et patrie nostre salute. Datum Auguste in palatio nostro anno Domini MCCXLI. pridie kalendas Julii.

(Hromayr után, Goldene Chronik von Hohenschwangau. II. oszt. 71. l. 12. sz. a. *Csech.*)

64.

Konrád, frisingi püspök, a konstanczi püspök és káptalanhoz a mongol veszedelemről. 1241.

Reverendis in Christo fratribus et amicis venerabili Episcopo Constanciensi ac eiusdem loci Capitulo universo. C(onradus de Tölz et Hohenburg) Dei gracia Frisingensis Episcopus sincere caritatis affectum cum salute. Quod parvitatis mee consilium, quamvis exiguo tytulo suffultum requisivistis, discretioni tamen vestre offeram cum accedenti affectu. Ad hoc non solum specialis dileccio me movet, uerum eciam ecclesie utilitas generalis quam in defensione nominis Christiani contra Tartaros uiriliter aspiratis. Consulo igitur uobis sincero animi mei iudicio, quatenus propositum uestrum Diuina gracia preconceptum lucere in actu faciatis glorioso, uidelicet ut ad occurrendum genti maledicte cum terre uestre principibus uos preparetis, ita dumtaxat ut victualia hominibus et equis necessaria collocando in Danubio, quantum poteritis, premittatis. Quod si procurare nequiueritis, premittatis in uia progressus uestri emptorem uictualium, quoniam cara erunt. Ceterum relictis nouis, que de Tartaris ante aduentum nuncii uestri resonabant, in die recessus nuncii predicti noua taliter emerserunt, quamvis nondum certa ueritate confirmata; scilicet quod Rex Boemie, qui cum quadraginta millibus armatorum, et sexcentis (?) millibus Teotonicorum uenerat obuius Tartarorum genti, ex consilio Regis Hungarie secessit, timens ex insultatione ipsorum ualida et inexpugnabili scandalum irremediabile ac mortis periculum euenire. Ad hec fama insonuit, quod cum septem habeant exercitus distinctos, tres exercitus eorum Danubium uiolenter transierunt.

(Hormayr után, Goldene Chronik von Hohenschwangau. II. oszt. 70. l. 10. sz. a. *Csech.*)

85.

Uriás pannonhalmi apát és káptalana a salai (deáki) lakosok tartozásairól. 1241.

Nos V(rias) Dei gracia Abbas (et) humile ac deuotum vniuersum Capitulum Monasterii Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie vniuersis Christi fidelibus salutem in eo, qui est salus et Rector omnium. Vniuersitati vestre tenore presencium duximus declarandum, quod cum nostras terras et iura earundem in Sala super Wag existencium indebite et inordinate uidissemus occupari, et precium condignum iuris ordine nobis et Ecclesie nostre non persoluere (igy) a nostris populis ibidem degentibus; nos vero quorundum virorum adiuti consilio dictarum terrarum commodum in alium commutaveramus statum. Qui dicti populi inter se animaduertentes et pacis colloquio ad memoriam redeuntes temporis interuallo, prout decet filios ad matrum vbera recurrentes, precibus communiter nostris auribus intonauerunt, ut cum eis secundum tempus pristinum misericorditer ageremus. Qui nos eorum precibus et peticionibus annuentes misericordia moti, vt non dispergerentur, ymo pocius multiplicarentur, cum eisdem talem fecimus conuencionem, ut de singulis iugeribus nobis singula pondera persoluerent cum iugerum mensura, qua mensurantur iugera terrarum domini Regis in eadem patria existencium. Tempora autem solucionum sunt hec; primo a Natiuitate Beate Marie vsque ad festum Sancti Michaelis; secundo a festo Sancti Andree ad Natiuitatem Domini ex integro persoluantur. De solucione autem decimarum pariter nobiscum disposuerunt, quod sicuti decime domino Archiepiscopo persoluuntur, eodem modo ipsi nobis deinceps persoluent. Ista tamen conuencio sic est ordinata et firmata, ut ipsi aliquid aliud nobis amplius preter ista soluere non tenerentur, verbi gracia neque officia nostri descensus. Sed vt plenius imposterum memorie commendemus, nichil penitus tenentur soluere, nisi quod ex eorum benevolencia ministrauerint. Et vt hoc scriptum per temporis cursum robur obtineat, sigilli nostri munimine atque

Capituli iussimus roborari. Datum anno gracie M°CC°XLI°; presentibus T. Priore, Custode Sebastiano', Clauigero Blasio et Notario fratre Kiliano.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

86.

IV. Béla királynak Jadra dalmatiai város jogairól és kötelességeiről kiadott privilegiuma. 1242,

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti Amen. Bela Dei gracia Rex Ungarie, Dalmatie, Chroatie etc. uniuersis litteras presentes inspecturis salutem in Domino. Presentium tenore volumus fieri omnibus manifestum, quod cives Jadrenses ad nos communi proposito venientes promisserunt, quod secundum privilegia a predecessoribus nostris eisdem concessa nobis fidelitatem debitam observarent. Quorum votis benigno occurrentes assensu habito diligenti nostrorum Principum consilio decrevimus promittendum et promissum observandum, quod conventionem, quam carissimus frater noster felicis memorie Rex Colomanus cum eisdem maturius ordinaverat, ratam haberemus et firmam, et effectui sepius per eosdem postulatam faceremus mancipari. Cujus conventionis serie continetur: Quod mediante fideli nostro homine secundum consilium proborum hominum in Jadra existentium tantam summam pecunie, qua destructio muri vel ruina ex parte maris ad nostrum commodum et honorem valeat reparari, dare tenemur; et insuper terram jacentem a Nedijri usque Reguna, preter illam, quam modo possident; item superius usque ad Martindam in mare, preter terram pertinentem ad Comitatum None, et terram Jubil, que est Hospitaliorum, quas eisdem non contulimus. Predicti vero Jadrenses debebunt nobis et successoribus nostris servitia Camere Regie communiter exhibere, secundum quod avo nostro inclite

recordationis Bele Regi servitia et fidelitatem servarunt, salva libertate, quam ab eodem Bela habuerunt. Ut igitur dicte rei series inconcussa permaneat, litteras nostras eisdem concessimus auree bulle nostre impressione roboratas. Datum in Clitia per manus venerabilis patris Stephani Vaciensis Episcopi, eodem Vaciense in Archiepiscopum Strigoniensem, Benedicto Albensi Preposito in Archiepiscopum Colocensem postulatis. Reverendo Bartholomeo Quinqueecclesiensi, et Bartholomeo Vesprimiensi, Stephano Zagrabiensi Episcopis et aliis Ecclesias Dei feliciter gubernantibus. Arnaldo Palatino et Comite Simigiensi, Dionisio Bano, Laurentio Voyvoda, Matheo Tavarnicorum nostrorum, Raylando Dapiferorum nostrorum Magistris existentibus et aliis Magistratuum et Comitatuum Regni nostri tenentibus; anno ab Incarnatione Domini 1242, Regni autem nostri anno septimo.

Jegyzet. A „Libri pactorum" czímü velenczei statuskönyvből I. köt. 174. l.; hol ezen okmányról még a következőket olvassuk: „In membrana, bulla aurea rotunda pendens ex zona sericea; in facie ejus ab uno latere Rex in throno sedens tenens in dextra formam lilii, in sinistra formam crucis, circum se in circulo: † Bela Dei gratia Hungarie, Dalmatie, Chroatie, Rame, Servie, Lodomerie, Cumanie Rex —; in alia facie sculpta erat in medio figura unius vexilli relevati, in quo erat una crux longa habens per transversum duas lineas, et in circulo litteras talis tenoris: † Sigillum quarti Belae secundi Andreae Regis filii." V. ö. Fejért Cod. Dipl. VII. köt. 4. r. 91. l.

87.

IV. Béla király Renaldnak, Wyrunc fiának két győri házhelyért csere fejében a szolga-győri várhoz tartozó Teryan földet engedi át. 1242.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus presencium inspectoribus salutem in Domino. Cum culmen nostre deceat Maiestatis ea, que a nobis acta sunt vel concessa, sic effectui mancipare, vt processu temporis valeant minime reuocari; presentibus litteris duxit nostra Serenitas omnibus declarandum; quod cum terram empticiam ad areas duarum curiarum, quam in Gevrino Renaldus filius magistri Wyrunc pacifice possidebat, ab eodem duximus auferendam, terram Teryan arabilem ad vnum aratrum existentem cum silua, vineis et feneto et cum omnibus vtilitatibus eiusdem exemptam a castro de Zulgageur, carentem habitatoribus in permutacionem seu concambium predicte terre, quam predicatoribus fecimus assignari, concessimus, contulimus, dedimus atque tradidimus Renaldo memorato, heredibus eius, heredumue successoribus perpetuo possidendam. Vt igitur hec nostra ordinacio seu donacio permaneat salua semper et illesa, presentes concessimus litteras sigilli nostri duplicis munimine consignatas. Datum anno Dominice Incarnacionis millesimo ducentesimo quadragesimo secundo tercio Idus Aprilis, Regni autem nostri, (anno) octauo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

88.

IV. Béla király megerősíti Nonának, dalmatiai városnak, régi határait. 1243.

Bela Dei gracia Rex Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex universis Christi fidelibus tam presentibus quam futuris salutem in vero salutari. Quociens ab Excellencia Regie Maiestatis condignum postulatur, quod Regno et Corone, nec non honestati conuenire dignoscitur, Regie decet Sublimitati animo concedere libenti et petencium desideriis congruum impertiri suffragium; maxime hijs quibus extuat devocio et iura Regni continuo conseruantur. Hinc est, quod ad uniuersorum noticiam presencium serie volumus peruenire, quod cum nos accessimus ad maritimam, ordinantes ibi leges et statuta nostrarum quam plurimarum ciuitatum, accessit ad nos venerabilis pater Samson de Nona una cum populo et uniuersitate eiusdem ciuitatis deuote, et humiliter postularunt, ut territorium, communitatem, confines et districtum eidem ciuitati iure proprio pertinentem metis designaremus debitis, ne in processu quocunque futuri temporis per aliquos vicinos ipsius occupari possint vel usurpari contra voluntatem et iusticiam ciuitatis et ciuium premissorum. Nos itaque — — — mandantes nostrum dilectum et fidelem Joachimum Banum tocius Sclauonie cum pluribus aliis nostris Baronibus ad prouidendum de metis et pertinenciis iam dicte ciuitatis; qui ad nos reuertentes cum testimonio plurimorum Prelatorum et aliorum uirorum fide dignorum tales metas et confines dicte ciuitatis nostris auribus reserarunt; videlicet: Imprimis incipit a capite cujusdam insule vocate Wyr, et deinde per litus maris ad Sanctum Andream prope dictam civitatem, et deinde in quemdam locum protensum in mare, qui dicitur Drugozay, et deinde in Dykla, et deinde ad locum, qui dicitur crux parva, et deinde in quamdam paludem que dicitur Ognakowblato, et deinde per medium ipsius paludis tendit ad partem australem ad metas cujusdam possessionis uocata Bresyane,

et deinde directe tendit in quemdam riuum, qui dicitur potok, et deinde per ipsum riuum versus partem australem, secundum cursum ipsius riui in quoddam nemus dictum Jablan, et deinde directe per quandam vallem versus austrum, que dicitur vallis Budyzlay, tendit vsque in Zitniza, et deinde versus boream usque in Kazina gorica, et deinde ad quandam quercum que dicitur quercus lupi, et deinde in austrum ad vocatas quinque vias, et deinde uersus boream ad vallem Koruganiza, et deinde ad locum, qui dicitur Badan, et deinde ad quamdam vallem, que dicitur Weprinna, et deinde ad lapidem, qui est apud mare, super quem sancta crux est desculpta, et ibi terminatur; excepta tamen possessione castri Lubey, que est Hospitalis Sancti Johannis. Item pascua dicte ciuitati pertinencia in magno monte sunt, qui est super mare, incipiendo a loco, qui dicitur Tribang versus occidentem usque in locum, qui dicitur Ecus, et usque ad cacumen dicti montis. Ut igitur ciuitas None et ciues immunes et inoffensi perpetuo permaneant predictis suis iuribus gaudentes in pace; et ne ullo processu subsequentis temporis distincciones predicte per quemcunque valeant retractari, presens priuilegium nostri sigilli caractere studiose communitum ob perpetui roburis firmitatem ipsis graciose duximus concedendum. Anno gracie millesimo ducentesimo quadragesimo tercio, anno autem Regni nostri octauo.

Jegyzet. Ezen privilegium megerősíttetett V. István királytól 1272, és a velenczei kormánytól 1309. V. István privilegiumának eredetie őriztetik a bécsi cs. k. titkos levéltárban; az okmányok másolata pedig olvasható a „Copia de Commemoriali“ czímű velenczei statuskönyvben V. k. 197—199. ll. V. ö. Fejért, Cod. Dipl. VII. k. 5. r. 166. és 267. ll.

89.

IV. Incze pápa az esztergami érseknek postulált váczi püspököt Horvátországba és Dalmátiába apostoli követté nevezi ki. 1243.

Innocentius Episcopus etc. venerabili fatri . . . Episcopo quondam Waciensi in Strigoniensem Archiepiscopum postulato salutem etc. Virtutum dominus in hiis, que ipsius respiciunt gloriam, te talem reddidisse dicitur, ut per remotas partes et proximas tue fame fragrantia diffundatur Ex hoc igitur secura sumpta fiducia, quod in ampliatione catholice fidei fervens et pervigil debeas inveniri, tibi legationis officium in Croatia et Dalmatia duximus committendum: fraternitatem tuam rogamus et obsecramus in domino Jesu Christo, quatenus indutus fortitudine ac virtute precinctus pravitatis heretice maculas, quibus terre hujusmodi nimis, sicut accepimus, sunt infecte, sic de ipsis Divine potentie propitiante subsidio per te ac alios ad hoc idoneos abolere studeas, quod ibidem Christiana possit vigere religio ad illius honorem et gloriam, in cujus beneplacito geritur, ut perempnis vite felicitas per fidei puritatem et innocentie studium acquiratur. Ceterum, ut quod in hac parte prudentie tue committimus ad effectum deduci facilem, Deo propitio, gaudeamus, si forsan aliqui super tam pio negotio, tam salubri contradictores fuerint aut rebelles, quod per censuram ecclesiasticam, ac si necesse fuerit per subsidium brachii secularis illorum possis cohibere nequitiam, tibi auctoritate presentium concedimus facultatem. Datum Anagnie XIIII. kal. Augusti (Pontificatus nostri) anno primo.

(IV. Incze pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 187. l.)

90.

IV. Béla király Págó sziget lakosait a mongolok elleni harcztettekért különös privilegium által jutalmazza meg. 1244.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie, Comanieque Rex omnibus Christi fidelibus presens scriptum inspecturis salutem in omuium saluatore. Grata fidelitatis obsequia, que virtutum obtinent prerogatiuam, quando exhibentur, tanto magis premiis gracioribus sunt prosequenda; et ipsa specialiter, que Regibus et Principibus impenduntur speciali debent recompensari fauore, ut affectus et feruor obsequencium oportunum continuum suscipiat incrementum. Ad vniversorum igitur noticiam harum serie volumus peruenire, quod cum innumerabilis multitudo rabide gentis Tartarice propter humani generis sordidum (így!) scelerum commissiones ex affluenti indignacione terrestrium machinarum et omnium conditoris per climata Regni nostri affligendo seuere perfusa fuisset, et nos vna cum fidis primatibus ipsius Regni nostri atque nobilibus extra ipsam nostram monarchiam vsque ad littora pontus dire persequendo ad quandam insulam maritimam potenter impulendo coercisent, de qua vi extrahere satagendo per naufragium in nos irruere connassent; vbi in conflictu certaminis inter nostrates et ipsos vltores inimicos diucius seruato nostrorum funera corruencium more Rachelis ingule plangebamus; pater tandem ineffabilium misericordiarum et pie consolacionis exercituumque dominus, qui cunctos in se sperantes eciam tempore elisionis non desinit opitulando subleuare, iam nobis precipitibus sue dextere virtutem porrigere dignatus est — — ad refulcendum nos et corroborandum ex vndique affluente nacionum diversarum gente nostre persone saluberrima pro tutella ad nos — — — — inter cunctos viri sagaces omni fidelitatis nitore et probitatis decore fecundi fideles nostri Pagensis ciuitatis et insule ciues ac incole inter ceteros nonnullos insularum habitaculo congaudentes armis bellicis premuniti et audacia virili suffulti in eorum nauibus ipsos vtpote hostes iam celerrime

versus nos nostram in offensam equoris per ampnem natantes nostro in aspectu vallantes aggrederunt, eosdemque crebrarum telarum missionibus feriendo ac lancearum et aliorum instrumentorum ad id aptorum generibus ictibus sauciendo insule ab introitu opprimendo compescere fecerunt, et sic strage necis fere omnibus domolitis atque suffocatis pristine saluti et libertati ex ipsorum merito laudis preconio attollendis gestis felici victoria gaudentes diuinitus sumus restituti. In quo certaminis prelio multi ex ipsis nostris fidelibus corruere, alii vero stigmata letalia et grauia sustulere pro nostri honoris exaltacione soliique Regalis, — — — iam precipiti sublenando sane prohibente. Porro donec in ipsa insula profugi moraremur iidem nostri fideles Pagenses, ciuitatis et insule vniuersalis communitas, non coacti, sed gratanter et letanter cuncta eorum bona porro donaria varia et victualia copiosamque frequenciam ministracionum, insuper et non modicam quantitatem thesauri ac pecunie pro acquirendis stipendariis armigeris, expedicionibusque ceteris iuxta commodum et honorem nostre Celsitudinis nobis offerre studuerunt. Quorum laudabilium obsequiorum eorum ob merita volentes ipsos Regalis doni patrocinio clementer intueri, ipsam ciuitatem et insulam Pagi vocatam totalem ac integram ac sine excepcione et interuallo qualicunque sub terminis et confinibus, quos mare vallans conclusiue giro suo ambit et concludit cum vniuersis suis vtilitatibus et pertinentiis prenominatis ciuibus Pagensis ciuitatis et eorum vniuersitati ipsorumue heredibus et posteritatum cunctis successoribus de beneplacito serenissime domine Marie consortis nostre charissime nec non Prelatorum et Baronum nostrorum consilio prematuro dedimus et donauimus, imo damus, donamus et in sempiternum conferimus possidendam, tenendam atque habendam, ita et tali modo, vt in eadem et de eisdem frui et gaudere eo iure, modo et ordine, ac omnibus illis vigoribus et nobilium libertatum prerogatiuis ac honoribus et graciis specialibus atque solempnibus debeant atque possint, quibus ab antiquo tempore potiti sunt, et prout ceteri vrbani sincero nobilitatis titulo in vrbibus liberis atque nobilibus nostris, videlicet in ipso Regno nostro Dalmacie existentibus frui et gaudere perhibentur; ipsaque vrbs Pagi vocata, ac ciues et habitores eius hinc iugiter et in

sempiternum sint et esse debeant solummodo Regalis Celsitudinis iurisdiccioni et serenitati speciali et nemini alteri pertinentes, obedientes et subiecti; nec per nos aut quoscunque successores nostros Reges Hungarie cuipiam seu quibuscunque arendari, donari, obligari seu aliqualiter in perpetuam hereditatem donari et ascribi vel pro honore temporali tradi seu dicioni quorumcunque subiici et a iurisdiccione Regali possint alienari; pro cunctorumque et singulorum et his scriptis contentorum inuiolabili obseruacione vniuersos nostros successores Reges Hungarie sub Diuine Maiestatis obediencia et benediccione in virtuteque parentali eiusque honoris adempcione obsecramus, ne in aliquo eorum articulo, puncto vel maiori (így!) contemnerentur, preuaricarentur vel ad instanciam quorumcunque incassum aut frustra redigerentur; quin imo firma atque ráta cunctis temporibus futuris pariter et non transgressa obseruentur. Vt igitur hec nostra donacio et liberalitatum atque graciarum prescriptarum prerogatiua robur sibi semper obtineat firmitatis, presentes litteras concessimus duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus Magistri Smaragdi Albensis Prepositi aule nostre Vice-Cancellarii, anno Dominice Incarnacionis M°CC°XLIIII. tercio kalendas Aprilis Regni autem nostri anno nono.

(Ezen okmányt annak hiteles másából irtam le Págó városban 1843ban.)

91.

IV. Béla király Keztelő, Suk és Zela helységekre vonatkozó adománya a német rend számára. 1244.

Bela Dei gracia Vngarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie Comanieque Rex vniuersis Christi fidelibus presentem paginam inspecturis salutem in Domino. Quamquam Regalis Sublimitas omnibus se requirentibus provisionis munera liberaliter debeat elargiri, multo magis his tenetur, qui mundo mortui vivunt Deo, vt quod tribuit in presenti, cum multiplicato fructu recolligere debeat in futurum. Hac igitur consideracione inducti omnibus tam prensentibus quam futuris tenore presencium volumus fieri manifestum, quod nos terras Kezteleu et Suk ad Castrum nostrum Nitriense, et terram Zela ad Castrum Zulgageuriense pertinentes, cum omnibus suis attinenciis, quibus eas castra habuerant memorata, sub eisdem metis et terminis, fratribus de domo Theutonica Hospitalis Sancte Marie et ipsorum domui, quos ob familiaritatem et servicium devotum nobis et Corone Regie multipliciter impensorum recommendatos habuimus in visceribus caritatis, in perpetuam elemosynam duximus conferendas, ita quod populi illuc congregati seu congregandi ea in omnibus gaudeant libertate, quam habent hospites domus Templi et Hospitalis Sancti Johannis in Regno nostro constituti; exprimi volentes, quod eosdem qopulos nullus judicum preter Regiam personam vel preter illum, cui Regalis Excellencia specialiter commiserit, judicare presumat, sed omnes causas eorum villicus eorum discutiat. Qui si justiciam non fecerit, ipse villicus, vel eciam, prout necesse fuerit, aliqui ex villa per pristaldum habentem literas nostras causas citacionis et citandorum nomina continentes sub testimonio ydoneo et legitime, ad nostram citentur presenciam. Ceterum firmiter inhibemus, quod nullus Baronum nostrorum super populos ad predictas terras convenientes descensus audeat facere violentos; sed cum ipsos illuc divertere contigerit, justo ipsis pretio omnia comparentur. Ad heč concessimus

eis, quod decimas suas tempore messis in agris relinquere debeant more Saxonum aliorum. Insuper predictis fratribus et domui ipsorum contulimus unum mansum in villa Stumey cum suis pertinencijs pro descensu et cum vineis Alexandri Comitis, quas habebat in Stumey, de quibus chibriones nobis debitos eis indulsimus ne persoluant. Vt autem hec nostra donacio non possit per quempiam processu temporis tetractari, in huius rei perpetuam firmitatem presentes concessimus literas duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Benedicti Albensis Prepositi aule nostre Cancellarii anno Dominice Incarnacionis M°CC°XLIIII° sexto nonas May, Regni autem nostri anno decimo.

(Dreger F. után, Codex Pomeraniae diplomaticus, Berlin 1768. I. k. XLXII. sz. a. 248. l. *Czech.*)

92.

IV. Béla király Sztepkót, Robert fiát, Usticserőczi birtokában erősiti meg. 1244.

Bela Dei gracia Hungarie etc. Rex etc. quod accedens ad nostram presenciam fidelis noster Stephco filius Roberti super quadam terra sua nomine Wsticherencz, quam empcionis iure se possidere dicebat, petiit a nobis caucionis perpetue munimentum. Ceterum volentes de circumstanciis eiusdem terre cerciorari, dilectum et fidelem nostrum Nicolaum Prepositum Agriensem ad inspiciendas metas eiusdem terre transmisimus et ad inquirendum diligenter, quo iure terra eadem ad ipsum pertinere noscatur. Qui ad maiorem cautelam petitos a fidelibus nostris Dionysio Bano et Duce tocius Slavonie quendam hominem fide dignum nomine Lodvey de genere Aga Comitis, et a Capitulo Zagrabiensi quendam Canonicum nomine Gregorium in testimonium duxit secum, cum

quibus pariter procedens cognita plenius veritate tam a vicinis et commetaneis, quam ab aliis earundem parcium nobilibus, nec non ab ipsis venditoribus eiusdem terre, quorum fuit hereditaria, ipsam dicti Stephconis esse empticiam affirmans, metas eiusdem et omnes circumstancias, et nomina venditorum, videlicet Martun, Martunus et Pouse filiorum Dragus de Blina nobilium seruiencium nostrorum, qui vigintiocto marcas, quibus eandem terram sibi vendiderant, se plene recepisse sunt confessi, suis nobis litteris destinauit, quod et viva voce postmodum roboravit. Cuius mete hoc ordine distinguuntur etc. Nos igitur terram eandem presente Damaso villico de Stybicz, vicino et commettaneo et non contradicente, sepedicto Stephconi et suis heredibus heredumque successoribus, presentibus Regie authoritatis litteris confirmauimus: eas in perpetuam huius rei memoriam, ne videlicet idem Stephco vel sua posteritas temporum curriculo super eadem terra per quempiam valeant indebite molestari, duplicis sigilli nostri munimine iure perpetuo roborando. Datum anno Domini M DD°XL°IIII°., VII. Idus Novembris; Regni autem nostri anno nono.

(XVI. századi hiteles átiratból.)

93.

Tiepolo Jakab velenczei doge okmánya a közte és IV. Béla magyar király közt kötött békességről. 1244.

Nos Jacobus Teopulus Dei gratia Dux Venetorum tenore praèsentium scire volumus universos, quod cum domino Bella Inclito Rege Hungarorum in pacis et amicitiae foedera perpetuo inter ipsum et nos et communitatem Venetiarum duratura convenimus in hunc modum. Promittentes iuramento corporaliter praestito tactis sacris nomine nostro et Communis Venetiarum, quod universa et singula capitula infrascripta observabimus et attendemus bona fide sine fraude absque ullo malo ingenio, et observari a nostris inviolabiliter faciemus, videlicet quod tam dicto Regi, quam suis heredibus veram, firmam, et perpetuam pacem et amicitiam observabimus. Item quod nos et omnes ad nos pertinentes non receptabimus, nec retinebimus, nec receptari, nec retineri permittemus aliquos inimicos vel infideles dicti domini Regis de Regno suo existentes, nec aliquod consilium, vel auxilium eis impendemus, vel impendi permittemus, postquam nobis constiterit per litteras Domini Regis vel per nuncium suum Episcopalem; et quod significare curabimus per nostras litteras. infra duos menses a tempore praestiti iuramenti computandos omnibus Comitibus et Potestatibus ad Ducatum Venetiarum pertinentibus a Ragusio usque ipsam Civitatem Venetiarum constitutis, quod inimicos vel infideles dicti domini Regis de Regno suo existentes non receptabunt, nec retinebunt, nec receptari, nec retineri permittent, nec aliquod consilium vel auxilium eis impendent, vel impendi permittent. Item cum requisiti fuerimus a dicto domino Rege, vel ipsius successoribus, prout decet ab amico, consilium et auxilium impendemus ipsi domino Regi contra suos inimicos et infideles, maxime citra maritima, sicut consuevit amicus amicum iuvare, si facere poterimus cum bono et honore et salute Venetiarum. Item quod nullam conventionem, nullum pactum, nullam societatem, nullam confoederationem faciemus nos et Communitas Venetiarum nec

fieri permittemus cum aliqua vel aliquibus personis contra dominum Regem et suos successores, et specialiter et nominatim cum domina Beatrice uxore quondam domini Andreae Regis et filio ipsius, nec nuncios ipsorum contra dominum Regem, aut contra ipsius honorem, et suorum successorum receptabimus, nec receptari patiemur, nec ipsos aut ipsorum nuncios aut homines per omnem districtum Ducatus nostri, aut per homines transire permittemus contra dominum Regem vel suos successores; nec aliquod consilium vel auxilium inimicis ipsius Regis vel suorum successorum impendemus aut impendi patiemur contra dominum Regem et suos successores. Item quod duas partes tributi portae ad Jadriam nos et Communitas Venetiarum permittemus dominum Regem et suos successores et homines suos ipsius Regis nomine percipere absque inquietatione et contrarietate, sicut ab antiquo antecessores ipsius Regis et ipse idem tenuit et percepit. Ad majorem autem firmitatem praedictorum litteras praesentes nostro sigillo fecimus communiri. Datum Venetiis in nostro Ducali Palatio anno Domini 1244, die 6. intrante mense Augusti, secunde indictionis.

(A „Liber pactorum" czimű velenczei statuskönyvből, I. köt. 339. l. Lásd IV. Béla király megfelelő okmányait Fejérnél Cod. Dipl. VII. k. 5. r. 268. l. és IV. k. 1. r. 317. l.)

94.

IV. Incze pápa inti IV. Béla királyt, hogy a pannonhalmi apátságnak vissza adja annak elvett birtokát és jövedelmeit 1244.

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei karissimo in Christo filio . . . . Regi Hungarie Illustri salutem et Apostolicam benedictionem, Licet adversitates multas pertuleris propter tyrampnidem discurrentium Tartarorum; non tamen credimus, quod res alienas, illorum maxime, qui postpositis omnibus, Diuinis se obsequiis perpetuo deuouerunt — — Cum igitur, sicut ex parte dilectorum filiorum Abbatis et Conuentus Monasterii Sancti Martini (de Pannonia) Jauriensis Diocesis fuit propositum coram nobis, tu eorum miseriis non compatiens, quorum monasterium amissis fere bonis omnibus ab eisdem Tartaris est destructum, ad manus tuas decimas, possessiones, reditus et res alias contra iustitiam receperis eorundem, Celsitudinem Regiam rogandam duximus attentius et monendam; quatenus considerato prudenter, quod grandis acervus inficitur partis adiectione corrupte, ipsis predicta cum fructibus perceptis ex eis pro Apostolice Sedis et nostra reverentia sine difficultate restituas, ut teneris; preces nostras taliter impleturus, quod Diuinam exinde gratiam et fauorem Apostolicum merearis. Datum Laterani III. kal. Maij Pontificatus nostri anno primo.

(Az eredeti után. *Czech.*)

95.

IV. Incze pápa e tekintetben IV. Béla királyt különösen a németujvári templom és hegyre nézve inti. 1244.

Innocentius Episcopus seruus seruovum Dei . . . Illustri Regi Vngarie salutem et Apostolicam benedictionem. Significantibus dilectis filiis Abbate et Conuentu Monasterii Sancti Martini de Pannonia Ordinis Sancti Benedicti nos noueris accepisse, quod quondam Walferus Comes, quadam ecclesia in monte Quizin munitione apto sed in loco inhabitabili et deserto constructa, locum ipsum cum predicta ecclesia de assensu inclite recordationis . . . Regis Vngarie proaui tui. Episcopi Diocesani et nobilium Vngarie monasterio predicto concessit, in qua ecclesia iuxta ipsius Comitis desiderium Conuentus extitit institutus, et tres in ea fuerunt per tempora in Abbates promoti. Postea dum vero clare memorie . . . Rex Vngarie auus tuus prefatam ecclesiam amotis inde personis ibidem Domino famulantibus pro munitione recepit promittens, quod locum alium aptiorem ad ecclesiam construendam et plura etiam in possessionibus et bonis aliis, quam eadem habebat Ecclesia, in recompensationem ipsius donaret Monasterio supradicto. Quod nec idem morte preuentus, nec clare memorie . . . Rex ¡Vngarie pater tuus executioni mandarunt. Cum igitur Rex Regum et dominus dominantium ad hoc ad Regni solium misericorditrr te sublimauit, ut Ecclesias et loca religiosa Regni tui foueres ac Regie munificentie beneficiis debeas augmentare, Serenitatem tuam rogamus, monemus attente et hortamur, quatenus monasterium antedictum ob reuerentiam Apostolice Sedis et nostram habens propensius commendatum, in compensationem congruam pro promissis iuxta promissionem predicti aui eisdem Abbati et Conuentui precum nostrarum optentu exhibeas liberaliter et benigne, quod rogamus taliter impleturum, quod a Deo, qui nullum irremuneratum relinquit, eterne retributionis premium

consequi merearis, et nos Celsitudinem Regiam dignis in Domino laudibus commendare possimus. Datum Lugduni XV. kal. Januarii Pontificatus nostri anno secundo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

96.

IV. Incze pápa hasonló intése Billa, Gönyű és Udvari tekintetében. 1244.

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei karissimo in Christo filio . . . Illustri Regi [Ungarie salutem et Apostolicam benedictionem. Dilecti filii . . . Abbas et Conuentus Monasterii Sancti Martini de Pannonia sua nobis petitione monstrarunt, quod tu eis quasdam villas, uidelicet Billam, Gunyu et Vdorch, quas clare memorie A(ndreas) pater tuus in dedicatione Ecclesie dicti Monasterii eis contulit, et decimas ad ipsum monasterium pertinentes contra iustitiam abstulisti et ipsis restituere contradicis. Cum igitur Serenitatem Regiam deceat religiosos viros diligere, ac eos in suo iure fovere, Celsitudinem tuam admonemus, rogamus et hortamur amice, quatenus si est ita, predictas villas et decimas ob reverentiam Apostolice Sedis et nostram, Abbati et Conventui restituas memoratis, ita quod exinde Deum merearis habere propitium, nosque devotionem tuam dignis ni Domino laudibus commendemus. Datum Lugduni XIII. kalendas Januarii Pontificatus nostri anno secundo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

97.

IV. Incze pápa ugyanerről az esztergami és kalocsai érsekekhez. 1244.

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei venerabilibus fratribus . . . Strigoniensi et . . . Colocensi Archiepiscopis salutem et Apostolicam benedictionem. Dilecti filii . . . Abbas et Conventus monasterii Sancti Martini de Pannonia sua nobis petitione monstrarunt, quod karissimus in Christo filius noster . . . Illustris Rex Vngarie eisdem quasdam villas Billam, Gunyu et Vduorch, quas clare memorie Andreas pater eius in dedicatione ecclesie dicti Monasterii eis contulit, et decimas ad eorum Monasterium pertinentes contra iustitiam abstulit et ipsis restituere contradicit. Cum igitur Serenitatem Regiam deceat religiosos viros diligere ac eos in suo iure fouere, ipsum monemus, et rogamus et hortamur attente, ut, si est ita, predictas villas et decimas ob reverentiam Apostolice Sedis et nostram Abbati et conventui restituat memoratis, ita quod exinde Deum mereatur habere propositium, nosque devotionem eius dignis in Domino laudibus commendemus. Quocirca fraternitati vestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus dictum Regem ad id moneatis et inducere procuretis. Datum Lugduni XIIII. kal. Januarii Pontificatus nostri anno secundo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

98.

IV. Incze pápa Endrének szerémi esperestnek megengedi, hogy esperestségén kivül még más egyházi javadalmat is birhasson. 1244.

Innocentius Episcopus etc. dilecto filio Andree Archidiacono Syrmiensi Bachiensis Diocesis salutem est. Etsi propter ambitionem quorundam, nequis plures ecclesias vel ecclesiasticas dignitates habeat, sacri concilii constitutio interdicat, Apostolice tamen Sedis benignitas provide pensans merita singulorum, illos nonnunquam gratia prosequitur ampliori, qui moribus ornant scientiam et conversationem muniunt honestate. Eapropter, dilecte in Domino fili, tuis precibus inclinati, cum Archidiaconatus tui Syrmiensis redditus adeo sint tenues et exiles, quod ex eis nequeas commode sustentari, (ut) preter ipsum Archidiaconatum, quem te canonice proponis adeptum, recipere valeas aliud beneficium curam habens animarum annexam, si tibi canonice offeratur, et una cum Archidiaconatu predicto libere retinere, constitutione genenaralis Concilii super hoc edita non obstante, auctoritate tibi presentium indulgemus; ita tamen quod ipsa beneficia debitis non fraudentur obsequiis, et animarum cura nullatenus negligatur. Nulli ergo etc. nostre concessionis, etc. Si quis autem etc. Datum Lugduni XVII. kal. Januarii (Pontificatus nostri) anno secundo.

(IV. Incze pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 191. l.)

99.

IV. Incze pápának, a veszprémi püspök és káptalan s a pannonhalmi apátság közti peres ügyre vonatkozó, rendelete. 1244.

Innocentius Episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus . . . Archiepiscopo Strigoniensi et . . . Episcopo Nitriensi, et dilecto filio . . . Abbati de Pelis Ordinis Cisterciensium Vesprimiensis Diocesis salutem et Apostolicam benedictionem. Ex parte dilectorum filiorum Abbatis et Conventus Monasterii de Pannonia Ordinis Sancti Benedicti nobis extitit intimatum, quod cum ipsi contra venerabilem fratrem nostrum Episcopum et Capitulum Vesprimiense super Ecclesiam Sancti Saluatoris de Tordh Vesprimiensis Diocesis ad eorum monasterium pertinente ad certos iudices Apostolicas litteras impetrassent, quorum nomina monachus eiusdem monasterii, quem ijdem Abbas et Conventus pro suis negotiis ad Sedem Apostolicam destinarunt, se ignorare dicebat, cum litteris, in quibus nomina continebantur eorum, et aliis rebus suis fuerit veniendo ad Sedem Apostolicam, sicut asserit, spoliatus; et cum diutius coram eis in causa fuisset litterarum ipsarum auctoritate processum, quia dicti iudices fuerunt a Tartaris interfecti, causa ipsa non potuit fine debito terminari. Quocirca discretioni vestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus, si est ita, in causa ipsa dictorum iudicum legitimo servato processu, ratione previa procedatis iuxta priorum continentiam litterarum. Quodsi non omnes his exequendis poteritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exequantur. Datum Lugduni XIII. kalendas Januarii Pontificatus nostri anno secundo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

100.

IV. Incze pápa a bodrogi esperestnek megengedi, hogy esperestségén kivül még más egyházi javadalmat is birhasson. 1244.

Innocentius Episcopus etc. dilecto filio . . . Archidiacono Budrugiensi Colocensis Diocesis salutem etc. Probitatis tue merita nos inducunt, ut personam tuam specialis favore gratie prosequamur. Tuis ita supplicationibus inclinati auctoritate tibi presentium indulgemus, ut cum Archidiaconatus tui redditus propter Tartarorum sevitiem sint adeo diminuti, quod ex eis nequeas sustentari, recipere valeas unicum aliud beneficium, etiamsi curam habeat animarum annexam, si tibi canonice offeratur, et una cum Archidiaconatu predicto libere retinere, constitutione generalis Concilii non obstante; ita quod in Archidiaconatu iam dicto personaliter, et in beneficio per vicarium ydoneum studeas deservire. Nulli ergo etc. nostre concessionis etc. Si quis autem etc. Datum Lugduni XII. kal. Januarii Pontificatus nostri anno secundo.

(IV. Incze pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 191. l.)

101.

IV. Incze pápa a pannonhalmi apátság és Demeter lovag közti ügyben rendelkezik. 1244.

Innocentius Episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus ... Archiepiscopo Strigoniensi et ... Episcopo Nitriensi et dilecto filio ... Abbati de Pelis Ordinis Cisterciensis Vesprimiensis Diocesis salutem et Apostolicam benedictionem. Ex parte dilectorum filiorum Abbatis et Conventus Monasterii Sancti Martini de Pannonia nobis extitit intimatum, quod cum ipsi contra nobilem virum Demetrium Jauriensis Diocesis super quadam insula, que Abda wlgariter nuncupatur, ad certos iudices Apostolicas litteras impetrassent, quorum nomina monachus eiusdem monasterii, quem ijdem Abbas et Conuentus pro suis negotiis ad Sedem Apostolicam destinarunt, se ignoare dicebat, cum litteris, in quibus nomina continebantur eorum, et aliis rebus suis fuerit veniendo ad Sedem eandem, sicut asserit, spoliatus; et diutius coram eis in causa fuisset litterarum ipsarum auctoritate processum, quia dicti iudices fuerunt a Tartaris interfecti, causa ipsa non potuit fine debito terminari. Quocirca discretioni vestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus, si est ita, in causa ipsa dictorum iudicum legitimo servato processu ratione preuia procedatis iuxta priorum continentiam litterarum. Quod si non omnes his exequendis poteritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exequantur. Datum Lugduni X. kaldas Januarii Pontifiatus nostri anno secundo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

102.

IV. Incze pápa az ausztriai herczegnél pártfogolja a pannonhalmi apátságot. 1244.

Innocentius Episcopus servus servorum Dei dilecto filio nobili viro, . . . Duci Austrie, salutem, et Apostolicam benedictionem. Dilecti filii Abbas et Conventus Monasterii Sancti Martini de Pannonia sua nobis petitione monstrarunt, quod cum dudum quidam eorum nuntii, quos ipsi ad Sedem Apostolicam destinabant, in terra tua a quibusdam predonibus quadam pecunie summa et rebus aliis fuerint spoliati, et felicis recordationis G. Papa predecessor noster tibi sua scripta direxerit, ut eis restitui faceres sic ablata; certis nichilominus monitoribus deputatis, ut te ad id efficaciter inducere procurarent, tu, licet ablata predicta te promiseris redditurum, in nullo tamen eis extitit satisfactum. Quocirca nobilitatem tuam attente rogamus, per Apostolica tibi scripta mandantes, quatenus si est ita, dictis Abbati et Conventui de prefatis predonibus exhiberi facias iustitie complementum, ita quod exinde devotionem tuam dignis possimus in Domino laudibus commendare. Datum Lugdini III. kal. Januar. Pontificatus nostri anno secundo.

(Az eredeti után. Csech.)

103.

Godus Sena fia Stregar földét Mikó Detre fiának az esztergami főkáptalan előtt bevallja. 1244.

Capitulum Strigoniensis Ecclesie omnibus presentes litteras inspecturis, salutem in domino Jhesu Christo. Ad vniuersorum notitiam volumus peruenire, quod Godus filius Sena de villa Stregar, et homo Miconis filii Detrici nomine Jaco pro ipso Micone ad nostram presenciam accesserunt, et idem Godus terram suam ibidem in Stregar ipsum contingentem, cum feneto, siluis, et aliis pertinenciis, ex voluntate et beneplacito Jhonis, cognati sui et conmentanei, qui presens aderat, vendidit eidem Misconi pro quindecim marcis argenti coram nobis plenarie persolutis, jure perpetuo possidendam — — — litteras nostras testimoniales, Godus dicto Miconi peciit exhibere. Nos igitur ad peticionem eiusdem presentes concessimus litteras sigilli nostri [— — — (munimi) ne roboratas. Datum per manus Georgij lectoris, anno domini M°CC°XL° quarto.

A B C D E

Jegyzet. Eredetie bőrhártya s metszett levél (kirographum, cirographum, cyrographum). Vörös és sárga selyemről függő pecséte ugyanaz, mely rézнyomatban a Magyar történelmi tárban II. 28. látható. Szenna és Sztregár, most Esstergály szomszéd helységek Nógrádban. Jhesus annyi, mint Jesus, Jhon annyi mint Jon azaz Jász, Joas Jesse azaz: Gyéza. I. Gyéza király ezen és sokféle más válltozatokkal iratik. Byzanti István irja: „Jas Illyria része, lakói Játák. Neveztetik Jonikának is." (Stephani Byzantini, De urbibus. [Lugduni Batavorum, 1694. fol. pag. 407. (nem 207.)

(A kékkői levéltárban: A. L. n. 8. *Érdy.*)

104.

A Tomoy és Csák nemzetségek tagjai közti, Kázmér helységre vonatkozó, peres ügyben hozott itélet. 1244. körül.

Nos Magister (Farkasius) Electus Albensis, Aule Domini Regis Vice-Cancellarius, Stephanus Banus, Comes Castriferrei, Judex Curie Domine Reginc, Magister Báás, Magister Benedictus, — — — — — — — — us Orodiensis et Comes Pousa de Herman, Judices in Curia Domine Reginae constituti, damus pro memoria, quod constitutis coram nobis Tyba de genere Tomoy et Clemente filio Joannis, ex una parte; Joanne Magistro Marco, et Laurentio de genere Chac ex altera; iidem Tyba et Clemens proposuerunt, ut iidem Magister Joannes, Marc, et Laurencius quandam terram ipsorum hereditariam Kazmer vocatam, detinerent propria auctoritate, magister vero Joannes, Marc et Laurencius responderunt eo modo, quod ipsa terra, quam Tyba et Clemens dicunt vocari terram Kazmer, et asserunt suam esse hereditariam, non vocaretur terra Kazmer, sed esset terra Michaelis; nec unquam fuisset Tyba et Clementis hereditaria, imo dudum fuisset donatio Illustris Regis Emerici bone memorie Vglino Archi-Episcopo facta; super qua donacione exhibuerunt nobis privilegium Regis Andree, felicis recordacionis, et quod eis ipsa terra in linea ipsius Vglini Archi-Episcopi devenisset. Ad reambulandam itaque ipsam terram contenciosam, hominem domini Regis Mouruch, filium Mouruch, cum testimonio Capituli Jauriensis, et cum privilegio ipsius Regis Andree, duximus transmittendos. Quod Capitulum postmodum nobis taliter rescripsit, quod homo domini Regis Mouruch vocatus, cum testimonio Capituli supradicti secundum seriem litterarum ipsius privilegii, presentibus commetaneis et vicinis ipsius terre, ipsam terram contenciosam reambularunt, inuenerunt ac sciverunt eam esse terram Joannis, Laurencii et Marci predictorum, et licet ipsis magistro Joanni, Laurencio et Marco juramentum adjudicare voluissemus eo,

quod privilegium erat pro eis, et quod etiam erant in pacifica possessione; tandem quia iidem Clemens et Tyba exhibuerunt nobis litteras convencionales Rolandi Bani tempore Palatinatus sui datas, et eciam literas Capituli Jauriensis, in quibus conventum extiterat inter partes eo modo, ut supradicta terra remaneret magistro Joanni, Marco et Laurencio, et eisdem Tyba et Clementino ipsi magister Joannes, Laurencius et Marcus solverent decem marcas, decrevimus jam dictam terram magistro Joanni, Laurencio et Marco perpetuo possidere, Clementino et Tyba perpetuum silentium imponentes. Dicebant eciam Clemens et Hunt, homo dicti Tyba, quod Laurencius, magister Joannes et Marc de illis decem marcis, quas pro prefata terra solvere debebant, unam persolvissent, novem marcas vero solvere non curassent, Joannes, magister Laurencius et Marc a solutione illarum decem marcarum omnino expeditos se dicebant cum literis Capituli Jauriensis, quas literas in octavis Nativitatis Joannis Baptiste proximo venturis deberent exhibere coram nobis, et tunc procedemus sicut de jure fuerit procedendum, super facto pecunie; super terra vero Clementino et Tyba perpetuum silentium imponentes, ut premisimus. Datum Bude tercia feria proxima ante Pentecosten.

(*Csech* kéziirataiból.)

105.

IV. Incze pápa a pannonhalmi apátságnak Nyalka helységet illető jogigényei iránt intézkedik. 1245.

Innocentius Episcopus servus servorum Dei venerabilibus fratribus . . . Archiepiscopo Strigoniensi et . . . Episcopo Nitriensi, et dilecto filio . . . Abbati de Pelis Ordinis Cisterciensium Vesprimiensis Diocesis salutem et Apostolicam benedictionem. Ex parte dilectorum filiorum Abbatis et Conuentus Monasterii Sancti Martini de Pannonia Ordinis Sancti Benedicti nobis extitit intimatum, quod cum ipsi contra magistrum Nicolaum filium Nicolai de Nadosth et quosdam alios Vesprimiensis et Cunadiensis Diocesis super villa, que vulgariter nuncupatur Nelka ad eorum monasterium pertinente, et rebus aliis ad certos judices Apostolicas litteras impetrassent; quorum nomina monachus eiusdem monasterii quem idem Abbas et Conuentus pro suis negotiis ad Sedem Apostolicam destinarunt, se ignorare dicebat, cum litteris, in quibus nomina continebantur eorum, et aliis rebus suis fuerit ueniendo ad Sedem Apostolicam, sicut asserit, spoliatus; et diutius coram eis in causa fuisset litterarum ipsarum auctoritate processum, quia dicti iudices fuerunt a Tartaris interfecti, causa ipsa non potuit fine debito terminari. Quocirca discretioni vestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus, si est ita, in causa ipsa dictorum iudicum legitimo seruato processu, ratione preuia procedatis iuxta priorum continentiam litterarum. Quod si non omnes his exequendis poteritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exequantur. Datum Lugduni IV. nonas Januarii Pontificatus nostri anno secundo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

106.

IV. Incze pápa Sixtus mesternek, esztergammegyei papnak, születése törvénytelenségét el engedi. 1245.

Innocentius Episcopus etc. dilecto filio magistro Sixto clerico Strigoniensis Diocesis salutem etc. Cum bone memorie . . . Episcopus Prenestinus, tunc in Ungarie partibus Apostolice Sedis Legatus tecum, qui tunc eras clericus eius, super defectu natalium, quem pateris de presbitero genitus ac soluta quod in susceptis ministrare ordinibus, ac ad sacros promoveri, ac beneficium ecclesiasticum, etiamsi curam animarum habeat, obtinere possis, duxerit dispensandum, prout in ipsius Episcopi litteris perspeximus contineri; nos devotionis tue precibus inclinati, quod ab eodem Episcopo super hoc factum est, gratum et ratum habentes, illud auctoritate Apostolica confirmamus, et presentis scripti patrocinio communimus; ita tamen, quod si te ad Episcopalem vocari contigerit dignitatem, illam nequaquam recipias absque licentia Sedis Apostolice speciali. Nulli ergo etc. nostre confirmationis etc. Si quis etc. Datum Lugduni X. kal. Marti (Pontificatus nostri) anno secundo.

(IV. Incze pápa Regestáiból Theiner id. m. I. köt. 192. l.)

107.

IV. Incze pápa Tivadar szász-sebesi plébánosnak megengedi, hogy még más egyházi javadalmat is birhasson. 1245.

Innocentius Episcopus etc. dilecto fiilio Theodoro plebano de Malembach (? Mühlenbach, Szász-Sebes) Canonico Cibiniensi Ultrasilvane Diocesis salutem etc. Cum beneficia, que in partibus Ungarie obtines, per Tartarorum rabiem sint destructa, et nichil aut modicum percipias ex eisdem, nos devotionis tue precibus inclinati, ut preter eadem beneficia aliud, etiamsi curam animarum habet, recipere licite, si tibi canonice offeratur, ac una cum eis retinere libere, non obstante constitutione generalis concilii valeas, auctoritate tibi presentium indulgemus. Nulli ergo (omnino hominum liceat hanc paginam nostre concessionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare presumperit indignationem Omnipotentis Dei et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum.) Datum Lugduni VIII. kal. Martii (Pontificatus nostri) anno secundo.

(IV. Incze pápa Regestáiból Theiner id. m. I. köt. 192. l.)

108.

IV. Incze pápa a több keleti országokba, s névszerint a kúnokhoz is hittérítőkül küldött ferenczrendieket különös egyházi meghatalmazással látja el. 1243.

Innocentius Episcopus etc. dilectis filiis fratribus de Ordine fratrum Minorum in terras Sarracenorum, Paganorum, Grecorum, Cumanorum, Ethyopum, Syrorum, Iberorum, Alanorum, Gazarorum, Gothorum, Zicorum, Ruthenorum, Jacobitarum, Nubianorum, Nestorinorum, Armenorum, Indorum, Mesolitorum, aliarumque infidelium nationum orientis, seu quarumcumque aliarum partium proficiscentibus salutem etc. Cum hora undecima sit diei hominibus, ut exeant ad opus usque ad mundi vesperam deputati, et illud Apocalypsis eulogium cito credatur cum matris Ecclesie consolatione complendum. videlicet oportere viros, spiritualis vite munditia et intelligentie gratiam cum Johanne sortitos, populis et gentibus, linguis Regibusque multis denuo prophetare, quia non sequetur reliquiarum Israelis per Ysaiam prophetata salvatio, nisi iuxta Paulum Apostolum prius introeat gentium plenitudo: nos licet immeriti super Apostolice Sedis speculam constituti, fideliter dispensandis Dei ministeriis et operibus coadjuvandis intendimus, si vergente plenitudine temporis post pia piorum studia in vineam Domini Sabaoth novos et plene novissimos, qui sapientiam longum didicere per otium, operarios mittere procuramus. Vos igitur, quos iuxta professe religionis officium zelus comedit animarum et in quadriga quarta, quam variis carismatum donis et fidei fortitudine trahitis, ubique discurrere ac vexillum Regis glorie procul levare gestitis ad gentes, que Jesum Christum Dominum non cognoscunt, et ad subtraccionis filios, qui Sacrosancte Romane Ecclesie non obediunt, destinamus, vobis in remissionem peccatorum omnium iniungentes, quatenus seminaturi super aquas multas in illo tantum, qui mundum dixit se vicisse, confisi, ad illuminationem cece multitudinis et heretice falsitatis exterminium, ad confirmandos nutantium animos et fidelium confor-

tandos in luce sermonis et rectitudine operis, propositum vobis iter sine quorumlibet offensione curratis. Ut autem ministerium vestrum honoretur plenius et honorabilius impleatur, presentium vobis auctoritate concedimus, ut in terris, que adhuc Sedis Apostolice magisterio non intendunt, proponere verbum Dei et constitutis ibidem, non obstante, si aliqui sunt excommunicatione ligati, in verbo, officio et cibo, ac in aliis secure communicare, et ipsos, seu etiam alios converti ad unitatem Christiane fidei cupientes recipere, baptizare et aggregare filiis Ecclesie Sancte possitis; necnón aggregatos eosdem insignire caractere clericali, et ipsos ad Acolitatus ordinem promovere; liceat etiam vobis ibidem redeuntibus ad obedientiam Sedis Apostolice, qui sunt excommunicatione ligati, absolutionis beneficium iuxta formam Ecclesie impertiri, et super eo dispensare cum ipsis, quod receperunt ordines et divina celebrarunt officia sic ligati. Hoc ipsum vobis sit licitum circa illos de terris eisdem, qui temporibus indebitis vel infra etatem legitimam, aut qui omnes eadem die, vel qui superiores pretermissis inferioribus conferre seu recipere ordines presumpserunt, si tamen in hoc servata forma talis extiterit, per quam ordines recepissent. Vobis preterea dispensare liceat, ut illi ex nationibus vestre predicationi commissis, qui post susceptionem sacrorum ordinum, vel in gradibus et casibus a divina minime lege prohibitis matrimonia contraxerunt, remaneant in eisdem, et hii qui ad Ecclesie Catholice redierint unitatem, ut inter suos habitent, eisque communicent, necnon quod clerici nationum ipsarum publice ad obedientiam Sedis Apostolice redeuntes, gaudeant privilegio clericali. Sit etiam vobis licitum omnium fidelium in terris predictis confessiones audire, ac ipsis iniungere penitentias salutares, et excommunicatos a canone vel alio modo iuxta Ecclesie formam absolvere, dummodo iniuriam et dampna passis satisfaciant competenter. Cum irregularibus autem partium earundem in illis casibus, in quibus solent Legati Sedis Apostolice dispensare, ac etiam cum clericis ipsarum partium patientibus defectum natalium, dummodo non sint de adulterio vel incestu aut de regularibus procreati, sit vobis dispensandi facultas: quam circa illos similiter habeatis, qui ab unitate Catholice Ecclesie seu religione vel clericali ordine

discesserunt, si humiliter redire voluerint, et digna satisfacere de comissis, ita quod ipsi religiosi ad sua loca, salva disciplina ordinis resumantur; et illos ex iam dictis, qui excommunicationis vinculo sunt astricti, iuxta premissam formam et predicte satisfactionis modum absolvere valeatis; et cum irregularibus ex eisdem, sicut est expressum superius dispensare. Ad hec sit vobis alsolvendi facultas occisores clericorum et religiosarum personarum in predictis partibus constitutos, fundandi de novo ibidem Ecclesias, et reconciliandi illas, que sunt casu aliquo prophanate, ac de novo fundatis Rectores idoneos providendi, et illis, qui de gentibus vel scismaticis noviter sunt conversi, dandi licentiam, ut uxores suas, cum quibus in gradibus a lege Divina non prohibitis contraxerunt, valeant retinere, de causis matrimonialibus, quas in partibus illis ad audientiam vestram deferri contigerit, legitime cognoscendi, ac discordantes inter se ad invicem, quod ad pacem et concordiam redeant, necnon quod inordinate viventes de suis excessibus, sicut iustum fuerit, satisfactionem exhibeant, compellendi per censurum ecclesiasticam, vobis libera sit potestates. Insuper in locis, in quibus vos hospitari contigerit vel in locis partium earundem, in quibus residentiam facietis, missam et cetera divina celebrare officia, in eisdem partibus cimiteria benedicere, ac dare indulgetias et commutare vota, facultatem et licentiam habeatis. Ceterum vobis concedimus, quod a catholicis Patriarchis, Archiepiscopis et Episcopis possitis ordines et alia ecclesiastica sacramenta suscipere, ac vestes sacerdotales, altaris pallas et corporalia per eos, qui ex vobis sunt presbiteri, ubi Catholicorum Episcoporum copia non habetur, necnon alia facere, que ad augmentum Divini nominis et ampliationem Catholice fidei ac reprobationem et irritationem illorum, qui sacris traditionibus contradicunt, sicut pro loco et tempore videritis expedire. Nulli ergo etc.

(IV. Incze pápa 1245-ki Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 198. l.)

109.

IV. Incze pápa Kálmánt Bolgárország uralkodóját inti, hogy az egyház egységétől el ne álljon. 1245.

Innocentius Episcopus etc. Illustri Colomanno in Bulgaria imperanti, Deum diligere et timere. Cum simus super Apostolice Sedis speculam constituti, vehementer dolere cogimur et turbari, cum a capite suo membra quedam videamus esse divisa, sueque divisionis dampnum tamquam mortificata non plangere, nec sentire. Nempe orthodoxorum neminem credimus iam latere, unum in terris caput esse tantummodo, ex quo totum corpus contexitur militantis Ecclesie, rerum id exigente natura, que corpus, si habuerit duo capita, iudicat monstruosum: probat hoc idem ratio exemplaris eterni iuxta quod militantem Ecclesiam sub utroque tempore disponendam per instructionem evangelicam didicit legislator, Paulo Apostolo referente: Vide omnia, facito iuxta exemplar, quod tibi in monte monstratum est, ubi divina dispositione Ierarchie per media ultima ipsaque per primam mediatori omnium convertuntur. Quod imitandum fore necessario peregrinanti Ecclesie, scriptura sacra tam figuris, quam apertis testimoniis asserit atque probat. Unus Adam deputatus ad opus et custodiam paradisi, unam est sortitus uxorem, unum Dominum Jesum Christum in iustitia et veritatis sinceritate creatum, eiusdemque unum in terris vicarium, et unicam eius sponsam Ecclesiam prefigurans, doctore gentium attestante. Sacramentum hoc, inquit, magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia. Lemech vero, quod humiliatum sonat, dum uxorem unam divisit in duas, sanguinarius est effectus, et virum in vulnus suum occidit, ad instar cuius, qui ecclesiam scindunt occidunt animos parvulorum. Deinde salutis arcam tantum unam fuisse legimus, que cuncta vastante diluvio, sub unius patriarche remigis potentatu paucas animas sub perfectionis numero reservavit, facti cuius misterium pastor ecclesie Petrus Apostolus tangens ait: In arca Noe pauci, id est octo anime salve facte sunt per aquam, quod et vos nunc similis

forme salvos facit baptisma. Ipsa etiam veritas gentium vocationem predicens asseruit, quod in ovili suo unus tantum debeat esse pastor: Fiet, inquiens, unum ovile et unus pastor. Ad hoc ovile Paulus ipse Divina clementia revocatus, docet et predicat unum capud esse tenendum fide pariter et amore. Unde scismaticos et ab unitate corporis Ecclesie per inobedientiam recedentes notans, vitandosque insinuans ait: Nemo vos seducat volens in humilitate et religione, quam non vidit angelorum ambulare frustra inflatus sensu carnis sue, et non tenens capud, ex quo totum corpus per nexum et coniunctiones subministratum et constructum crescit in augmentum Dei. Nulli fideli venit in dubium, quin ipse Christus sit pastor Ecclesie atque capud, non tantum militantis, sed etiam triumphantis, qui secundum carnis assumpte naturam mortem pro suis ovibus subiturus, et post resurrectionem ad patris dexteram ascensurus, ut quo capud ibat, membra se itura sperarent; ne corpus peregrinantis Ecclesie propter corporalem ipsius absentiam videretur acephalum remanere, sibi successorem substituit vicarium specialem, non quidem Jacobum aut Johannem, qui columpne videbantur esse, non Paulum legis scientia preditum et doctrina, ut non glorietur omnis caro in conspectu eius, sed Symonem, quem et Petrum cognominavit. Hunc itaque suarum ovium pastorem substituens, universalem in terris earundem pascendarum curam indistincte commisit eidem tertio dicens: Pasce oves meas; cui ex prerogativa speciali, ut nobis ipsum capud post se fore totius Ecclesie demonstraret, promiserat dicens: Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur capud, ut sicut in capite sensuum plenitudo consistit, a quo ad singula membra occultis meatibus pars aliqua tamquam a fonte rivulus derivatur, sic tres fidelium ordines in Ecclesia Noe, Daniel et Job; prelati videlicet, continentes, et coniugati, quos Ezechiel vidisse legitur in visione salvandos a Petro petra, super quam non domum saltus Libani, non porticum columpnarum, nec domum filie Pharaonis, sed Ecclesiam suam edificavit Dominus fidelibus, velud de omni genere piscium in eius rete conclusis, tamquam a Primate primatum, qui de fonte dominici pectoris fluenta potavit, et sue salutis debent postulare remedia, et cum omni patientia et doctrina non contentione, vel superbe in aliquo resistentes,

a mentis sue tenebris dubietatis scrupulos removeri. Nam etsi Paulus ex verbo Domini Petro ceterisque Apostolis universaliter sic dicentis: Quorum remiseritis peccata remittuntur eis, et quorum retinueritis retenta sunt; cum Petro fuit ministerium dignitatis exercens, fuit etiam ex verbis eiusdem auctoritatis singulariter Petro propositis: Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in celis, et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in celis; in Petro auctoritatis officium recognoscens, et ideo ad eum tamquam primatem et evangelii dominici fontem venit Jerosolimam, et postmodum cum ipso et aliis secundum revelationem contulit evangelium, ne invacuum curreret vel etiam cucurrisset. Que Petri auctoritas ex eiusdem Domini verbis expressius roboratur, cum sibi soli dicitur ab eodem: Duc in altum, et postea subinfertur, laxare retia in capturam. Si ergo Petrus per excellentiam fidei, qua in uno Christo duas naturas Divinitus recognoscens, cum dixit: Tu es Christus filius Dei vivi, claves Regni celestis in terris solus accepit; cum unum sit capud Ecclesie militantis, restat, ut ad regimen generalis Ecclesie, quam ipse cum Paulo et ceteris de gentibus congregavit, capud eiusdem suumque Dominus per ea, que premissa sunt, manifeste ostenderet successorem. Previdens autem Dominus, quod Ecclesia sua conculcaretur a tirampnis, laniaretur ab hereticis, et a scismaticis scinderetur, ait: Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua, et tu aliquando conversus confirma fratres tuos; ex quo colligitur evidenter quod ad sedem Petri omnis sit questio referenda. Cui cum Dei gratia disponente, non nostris meritis presideamus, nequaquam sine dolore possumus intueri, a tanti capitis corpore membra quedam esse divisa; videlicet Grecorum et Bulgarorum Ecclesiam, seiuncta nempe per inobedientiam a suo capite speciali corporis sensificationi nequaquam participant, cum ab eius se subtraxerit unitate. Igitur quia debitores sumus omnium salutem querere, servus servorum illius, qui neminem vult perire, non immerito circa te et subditos tuos misericordie visceribus affluentes, Pauli gentium doctoris affectum induimus, qui sciens creatorem omnium acceptionem non facere personarum, coinfirmatus infirmis et omnibus omnia factus est, ut omnes Domino lucraretur; roga-

mus et obsecramus in Domino Jesu Christo, quod ad unitatem Sacrosancte Romane Ecclesie redire non differas, nec reputes otiosum, quod a nobis in hac parte diebus istis inspiratione Divina de fratrum nostrorum consilio, sitientium illuminationem tuam populique tibi subiecti, non sine sacrarum scripturarum est auctoritate provisum. Non enim vestra requirimus, sed animarum vestrarum cum Jesu Christo lucra sitimus, nichil de facultate vestra subtrahere querimus vel minuere de honore, sed quantum cum Deo iuste possumus provehere vos et ampliare potius affectamus. Erit proinde dante Jesu Christo nostris affectibus incrementum, si tu, qui esse populi tui capud et Princeps diceris, per gratiam intellectus, quo a multitudine subiecta discerneris, proposita tibi per pacis nuncios audiens patienter, ad unitatem Ecclesie Catholice revertaris, ut efficiaris Christo primitie populi reversuri. Etsi forte te excusare volueris, dicens hec nequaquam fieri posse sine concilio generali, respondemus, quod ad congregandum concilium ad requisitionem tuam et Grecie atque Bulgarie Prelatorum offerimus nos benivolos et paratos, recipientes vos vestrosque procuratores et nuncios cum honore et cordis letitia, et restituemus corpori Ecclesie sua membra, preferentes stolam primam, occidemus vitulum saginatum, generale convivium faciemus universis Christi fidelibus, et annunciabimus cum exultatione et gaudio, quod Ecclesia Catholica suo decore ut a principio est induta, tamquam vitis habundans, cuius filii sunt ut novelle olivarum in circuitu sue mense sedentes expectando, ut occurrat salvatori suo domino Jesu Christo. Quapropter tuam exhortamur industriam et tibi per Deum Omnipotentem et per Jesum Christum eius filium, qui suo sanguine nos redemit, iniungimus, quatenus dilectos filios fratres ordinis fratrum minorum, latores presentium, viros virtutis, quos diu sub observantia regulari probatos et in scripturis sacris instructos inter alios preelegimus, quia utiliores tibi eos fore credidimus, tamquam nostri Salvatoris humilitatem sequentes, ad te duximus transmittendos, pro Divina reverentia et nostra liberaliter et benigne suscipere et honeste tractare debeas, immo potius nos in ipsis, et diligentes audire et credere firmiter, quecunque ex parte nostra tibi duxerint proponenda. Nam si putassemus, quod fructio-

siores et gratiores tibi existerent, vel aliquos Ecclesiarum Prelatos ad te vel potentes alios misissemus. Cum itaque super predictis et specialiter de hiis, que ad pacem pertinent, tractatum habeas fructuosum, providens eisdem in eundo et redeundo de securo conductu et aliis necessariis, ut ad Tartaros et alias gentes ulteriores tute valeant proficisci. Datum Lugduni XII. kal. Aprilis (Pontificatus nostri) anno secundo.

(IV. Incze pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 196. l. Fejér Cod. Dipl. IV. k. 1. r. 365. l. ezen okmánynak csak töredekét közli.)

110.

IV. Incze pápa a magyarországi főpapokat általában inti, hogy a szent Domonkos rendű barátokat ne háborgassák. 1245.

Innocentius Episcopus etc. venerabilibus fratribus Archiepiscopis,et Episcopis ac dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archidiaconis, Archipresbiteris, Prepositis et aliis Ecclesiarum Prelatis per Regnum Ungarie, Servie, Galitie, Slavonie, Croatie et Dalmatie constitutis, salutem etc. Nimis iniqua vicissitudine largitori bonorum omnium respondetur, dum hii, qui de Christi patrimonio impinguati luxuriant dampnabiliter in eodem, Christum patenter in famulis suis persequi non verentur, ac si factus sit impotens dominus ultionum. Cum enim dilecti filii fratres predicatores abnegantes salubriter semetipsos, elegerint in altissima paupertate Christo pau peri ad placitum famulari, tanquam nihil habentes et omnia possidentes, non desunt plerique tam Ecclesiarum Prelati quam alii, qui ceca cupiditate traducti proprie aviditati subtrahi reputantes, quicquid predictis fratribus fidelium pictas elargitur, quietem ipsorum multipliciter inquietant, molestiarum occasiones exquirentes varias contra ipsos. Volunt namque etsi non omnes, ipsis invitis, eorum cenfessiones audire, ac eis iniungere penitentias et eucharistiam exhibere; nec volunt, ut corpus Christi in eorum oratoriis reservetur, et fratres ipsorum defunctos apud ecclesias suas sepeliri com-

pellunt, et illorum exequias celebrari. Et si quis decedentium fratrum alibi, quam in ecclesiis suis eligit sepulturam, funus primo ad ecclesias suas deferri cogunt, ut oblatio suis usibus cedat, nec sustinentes eos habere campanam vel cimiterium benedictum, certis tantum temporibus permittunt ipsos celebrare divina. Volunt etiam in domibus eorundem certum numerum fratrum, sacerdotum, clericorum et laicorum, nec non cereorum, lampadarum et ornamentorum pro sua voluntate taxare ac residuum cereorum, quando noviter apponuntur, exigunt ab eisdem, nec permittunt, ut novi sacerdotes eorum alibi quam in ecclesiis suis celebrent primas missas, eos nichilominus compellentes, ut in cotidianis missis, quas in suis locis et altaribus celebrant, oblationes ad opus eorum recipiant et reservent. Quicquid etiam eis, dum celebrant missarum solempnia, inter domorum suarum ambitum, pia fidelium devotione donatur, ab ipsis extorquere oblationis nomine contendentes, quod eisdem tam in ornamentis altaris, quam in libris ecclesiasticis absolute confertur, vendicant perperam iuri suo, cogendo eos ad synodos suas accedere ac suis constitutionibus subiacere, nec hiis contenti, capitula et scrutinia in locis fratrum pro hiis corrigendis [facturos se comminantur, fidelitatem iuramento firmatam ab eorum Prioribus exigentes, eis quoque, ut tam extra civitates quam intra cum eis processionaliter veniant, ex levi causa mandantes, excommunicationis sententiam fulminant in benefactores eorum, et id ipsum fratribus comminantes, eos de locis in quibus domino famulantur, satagunt amovere, nisi eis obediant in omnibus supradictis. Ad hec, ne fratres ad honorabiles Civitates et Villas, ubi religiose ac honeste valeant commorari, a populis devote vocati accedere audeant, inhibentes, tam in accedentes fratres quam in receptatores eorum presumunt excommunicationis sententiam promulgare. Ab eis etiam de ortorum fructibus decimas, nec non de habitaculis fratrum, sicut de Judeorum domibus, contendunt redditus extorquere asserendo, quod nisi fratres morarentur ibidem, eis ab aliis habitatoribus proventus aliqui solverentur. Et ut ipsos subdant sue totaliter dictioni, eisdem Priores volunt preficere pro sue arbitrio voluntatis. A quibus omnibus fratrum molestiis nec vos omnes omnino, ut dicitur, abstinetis. Cum

igitur ordo predictorum fratrum a bone memorie Honorio et Gregorio predecessoribus nostris, et nobis ipsis dignis eorum sit exigentibus meritis approbatus, ne Apostolice Sedis statuta, que humiliter suscipere ac reverenter servare tenemini, contempnere videamini, universitatem vestram monemus attente, firmiter precipiendo mandantes, quatenus conscientie ac fame vestre salubriter consulentes universi et singuli a prenotatis et aliis predictorum fratrum gravaminibus penitus desistatis, subditos vestros ab hiis arctius compescendo. Alioquin venerabilibus fratribus nostris . . . Archiepiscopo Strigoniensi et . . . Episcopo Vesprimiensi damus nostris litteris firmiter in mandatis, ut vos ad omnia supradicta monitione premissa auctoritate nostra, sublato cuiuslibet contradictionis et apellationis impedimento compellant. Non obstante constitutione de duabus dietis etc. Si vero nec sic mandatis nostris curaveritis obedire, noveritis nos super hoc memoratis fratribus aliter, auctore Domino provisuros. Datum Lugdini XV. kal. Octobris (Pontificatus nostri) anno tertio.
In e. m. scriptum est universis Archiepiscopis, Episcopis etc.

(IV. Incze pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 200. l.)

ginta solidos, et deinceps annuatim decem solidos; Sancti Proculi Bononiensis pro transactis temporibus quadraginta solidos et annuatim decem solidos; Sancti Stephani Bononiensis pro transactis temporibus quadraginta solidos, et deinceps annuatim decem solidos; Sancti Cypriani Parmensis pro transactis temporibus tres libras, et deinceps annuatim decem solidos; Belegnenses annuatim viginti solidos; Mosacenses annuatim viginti solidos; de Sesto Concordiensis Diocesis annuatim quadraginta solidos; Rosacenses annuatim quadraginta solidos; Sancte Marie de Vangadia annuatim quadraginta solidos; Monasteriorum Abbates et eorum conventus Sancti Stephani Paduane Diocesis pro transactis temporibus viginti solidos, et annuatim deinceps viginti solidos; Sancti Zacharie de Venetiis monasteriorum Abbatissas quindecim solidos; Sancti Bartholomei Bononiensis de Porta Ravegnana pro transactis temporibus quadraginta solidos et annuatim deinceps decem solidos; Celle Vallane pro transactis temporibus tres libras, et deinceps annuatim viginti solidos; Sancti Danielis de Venetiis pro transactis temporibus viginti solidos, deinceps annuatim — — —; Sancti Georgii Ferrariensis pro transactis temporibus tres libras, et deinceps annuatim quindecim solidos; Sancte Crucis de Venetiis pro transactis temporibus viginti solidos, et deinceps annuatim viginti solidos; Sancti Firmi de Lonico Vicentine Diocesis pro transactis temporibus quatuor libras, et deinceps annuatim viginti solidos; Sancte Marie de Carceribus Paduane Diocesis annuatim viginti solidos; Sancti Bartholomei de Castro Britorum annuatim decem solidos; Sancte Marie Maioris Tarvisine annuatim decem solidos; Sancti Salvatoris de Venetiis Priores et eorum Conventus decem solidos; Estenses Paduane Diocesis pro transactis temporibus decem solidos et totidem annuatim; de Carpo Mutinensis Diocesis Archipresbiteros et Canonicos monendos duximus et hortandos, si qua fungimur auctoritate mandantes, quod pro transactis temporibus quadraginta solidos Venetorum grossorum, et viginti solidos annuatim de iniunctis eiusdem monete, ut in statutis eis terminis prefato Stephano vel eius certe nuncio apud Mantuam, Bononiam vel Venetias iuxta primi mandati nostri tenorem faciant cum integritate persolvi. Quocirca discre-

tioni vestre eadem auctoritate mandamus, quatenus, si predicti mandatum nostrum noluerint vel neglexerint adimplere, tu eos ad id censura ecclesiastica compelli non postponas. Datum Ferrarie V. kalendas Julii.

(Muratori után, Antiquitates Italiae V. köt., Palma specimen Heraldicae Hungariae Bécs 1766. 11. l. *Czech.*)

113.

Dénes nádor a bakonybéli apát és az Ozorsukán lakó pápai udvarnokok közti egyességről tesz bizonyságot. 1245.

Dionisius Palatinus et Comes Symigiensis omnibus presens scriptum inspecturis salutem in vero salvatore. Ad universorum tam presencium quam posterorum volumus pervenire noticiam, quod Abbas Ecclesie de Beel per prestaldum nostrum Marcum de Salomun liberos vdvornicorum de Papa de villa Ozorsuka citauit ad nostram presenciam, scilicet Athya et Damianum, asserens eosdem vigintiquinque jugera cum particula feneti circa sua molendina occupata detinere, qui contra eundem Abbatem objicientes preter duo molendina Ecclesie nullam terram ipsam Ecclesiam ibi dicebant possedisse; Abbas vero in eodem judicio literas Chac Comitis de Suprum, Hoholt Comitis de Ferreo Castro et Demetry Comitis de Chanad, judicum a domino Rege Bela constitutorum, ad restitucionem ipsarum vigintiquinque jugera terrarum nobis presentavit. Et licet ipse littere ad emendacionem dicte terre satis evidenter contulissent testimonia, ad majorem cautelam decrevimus, quod idem Abbas cum duobus monachis suis super ipsa terra et particula feneti deberet prebere sacramentum. Et cum utraque pars mediante prestaldo nostro predicto super ipsa terra comparuisset, sicut per eundem prestaldum nostrum et per eosdem liberos uduornicorum una cum Abbate iterato coram nobis constitutis didicimus, terram predictam

cum particula feneti absque juramento Abbatis in pace reddiderunt Ecclesie supra dicte. Dictus autem prestaldus et liberi uduornicorum metas terre sepe nominate taliter distinctas enarrarunt. Prima meta ejusdem a fluvio Toplycha exeundo juxta magnam salicem in latitudine terrarum, que vulgo Ketbarana, Scele dicitur, a parte Ozorsuka in longitudine unius jugeris cadit in Anas Scele ad orientem, et per eundem fluuium tendit ad merridionalem ad unum ad unum *er*, et per eundem *er* vadit ad metas Sancti Ladíslai; hinc autem reflectitur ad accidentalem, per indagines spinarum cadit ad fluvium Toplicha supradictum, et per eundem Toplicha vadit inferius ad locum predictum unde exierat, et ibi terminatur. Vt autem nostris gesta temporibus robur firmitatis obtineant, nec per eosdem liberos vdvornicorum in irritum valeant revocari, presentem chrartam duplicis sigilli nostri munimine fecimus roborari. Anno Dominice Incarnationis M°CC°XL°. quinto.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

114.

Ópuchnak neje a győri káptalan előtt nyolcz szolgát adományoz a pannonhalmi sz. mártoni egyháznak. 1245.

Capitulum Ecclesie Jeuriensis uniuersis Christi fidelibus am presentibus quam futuris, presentes litteras inspecturis salutem in eo, qui est salus omnium. Ad uniuersorum noticiam tenore presencium uolumus peruenire, quod uxor quondam Opuch de uilla Sceuleus ad nostram accedens presenciam confessa est se donasse pro remedio anime sue Ecclesie Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie octo capita hominum, videlicet: Jacobum de villa Elbeu cum filio et terra sua existente in eadem villa, Dukam, Gyurcam, et alium Gyurcam, Laurencium quoque, Thyban et Elyam, quos nulla servitute teneri constituit, nisi ut singuli annis singulis prefate Ecclesie dimidium tantum fertonem soluere teneântur. Ne autem processu temporum donacio prefate domine per cognatos vel heredes suos in irritum possit reuocari, ad peticionem predicte domine presentes litteras sigillo Capituli nostri munitas Abbati et Conuentui predicte Ecclesie dari fecimus. Anno Dominice Incarnationis M°CC°XL° quinto. Chepano Preposito Jeurinensi, Syxto Cantore, Thoma Custode, Matheo Decano, Magistro Wyrunkone Archydiacono Jeurinensi existentibus.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

115.

A zágrábi káptalan örök bevallásról tesz bizonyságot 1245.

Capitulum Ecclesie Zagrabiensis etc. Quod constitutis in nostra presencia ab una parte Martin, Pouda et Martunus filiis Dragos, Jacou, Stephkou, Jacus et Gerdina filiis Predislai, et ab altera magistro Stephkone filio Roberti Comitis herede Martin, et ceteris de parte sua annexis superius, possessionem ipsorum Chernetuu vocatam metis infrascriptis expressam cum omnibus utilitatibus et pertinenciis suis confessi sunt se eidem magistro Sfephkoni et per eum suis heredibus heredumque successoribus jure perpetuo vendidisse pro nonaginta marcis denariorum, quos se dixerunt ab ipso magistro Stephkone plene recepisse, obligantes se ad expediendum et evincendum ipsam vendicionem prefato magistro Stephkoni et suis heredibus ab omnibus, qui ipsos eatenus intenderent impetere vel etiam molestare. Astiterunt eciam etc. (következik 15 név), qui vendicionem factam consensu suo ratificantes sine contradiccione aliqua admiserunt. Cujus terre prima meta, sicut nobis partes retulerunt incipit etc. etc. In cuius facti robur etc. Datum in medio Quadragesime anno Domini M°CC°XL° quinto.

(XVI. századi hiteles átiratból.)

116.

IV. Béla király, Miklós Detre fiának a Hont vártól fölmentett (Balassa) Gyarmat földét cserébe adja át, a Liptóban volt Újfalu és Palugya birtokért. 1246. sept. 11.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Choroacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in omnium Salvatore. Ad vniuersorum presentium posterorumque noticiam harum serie volumus peruenire, quod nos dilecto nobis et fideli Nicolao, filio Detrici, quandam terram castri nostri de Hunth, que Gormoth uulgo nuncupatur, a castro prememorata penitus exemptam, in permutacionem prediorum suorum, Noue Ville scilicet et Polugia, in Lyptov existencium, que ad nos recipimus, perpetuo duximus conferendam, ab ipso et suis heredibus, sub eisdem metis quibus dictum castrum retinuit, pacifice possidendam. In cuius terre corporalem possessionem, prefatum Nicolaum, per venerabilem virum Albertum Prepositum de Jaszov auctoritate Regia fecimus introduci. Vt autem hec permutacionis ordinacio per nos facta, perpetuo perseueret, nec umquam processu temporis ualeat in irritum reuocari, presens scriptum concessimus, duplicis sigilli nostri munimine roboratum. Datum in Zolum sub castro Polona anno Domini M°CC°XL°VI° tertio Idus Septembris. Regni autem nostri anno XI°.

Jegyzet. Eredetie iróhártyára van irva, töredezett kettős viaszpecséte az alúl fölhajtott hártyáról vörös és fehér selyemről függ, és ugy látszik hasonló ahhoz, mely Pray (Syntagma de Sigillis. Tab. V. fig. 2.) munkájában látható. Nova villa a fönnebb olvasható II. Endre 1233. oklevelében Oyufoluu (Ujfalu) néven hivatik. Zólyomban most is van Polona nevü hegy, de várának már semmi nyoma.

(A kékkői levéltárban: AL. n. 4. *Érdy.*)

117.

IV. Incze pápa rendelete, hogy a boszniai eretnekek jószágai az azokat elfoglaló igazhitüeknek adományoztathassanak. 1246-

Innocentius Episcopus etc. venerabili fratri . . . Archiepiscopo Colocensi Apostolice Sedis Legato salutem etc. Ut negotium fidei contra hereticos melius exequaris, presentium tibi auctoritate concedimus, ut possessiones eorum, quas a fidelibus occupari contigerit, possis concedere eisdem fidelibus eorumque heredibus, prout videris expedire. Contradictores etc. Datum Lugduni III. nonas Augisti (Pontificatus nostri) anno quarto.

(IV. Incze pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 202. l. V. ö. IV. Incze pápa két más bulláját Fejérnél Cod. Dipl. IV. köt. 1. r. 400.l., és VII. k. 5. r. 268. l.)

118.

A bakonybéli apátság és annak endrédi udvarnokai közti pernek birói elintézése. 1246.

Nos Dominicus Comes Vice-Judex aule Regie significamus omnibus quibuscunque presens scriptum patuerit, quod causa venerabilis Abbatis Monasterii Sancti Mauricii de Beel contra vduornicos suos de villa Endred, qui se jobagiones fuisse recitabant, cum fuisset coram Andrea Comite Judice Curie tunc temporis ventillata, nec eadem ob feritatem insurgencium Tartarorum deffinita, ea ad nostram rediit presenciam fine debito disserenda. Que eodem modo in nostri presencia diutissime sentencionaliter emersit. Ad ultimum autem cum dominus Rex esset in insula, idem Abbas Monasterii Sancti

Mauricii privilegium Sancti Ladislaij Regis ad dominum Regem ad constanciam libertatis memorate ville Endred apportauit, exclamantibus semper populis dicte ville jobagionali libertate se fulcitos. Ad quos dominus Rex intentus privilegium iam dictum Philippo Preposito Dimisiensi et Cancellario Regine iussit inspiciendum et nobis cum eodem effectu de ipsis iudicandum. Philippus autem Prepositus memoratus inspiciens privilegium sepe dictum inuenit libertatem ipsorum condicionaliter conditam, sicut dominus Abbas affirmabat. Quos iuxta leccionem privilegii in officium pristinum una cum pena tonsi capitis, sicut in ipso priuilegio continetur, redituros decreuimus antedicte Ecclesie perpetualiter. Ne igitur series huius caligine imbuatur, sed in posterum absque mocione fulgeat euidenter, litteras nostras sigilli nostri munimine indulsimus roboratas. Anno gracie M°CC°XL°VI°.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

119.

IV. Béla király Kazmér nevü birtoknak eladását hagyja helyben. 1247.

Bela Dei gracia Vngarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex universis Christi fidelibus salutem in eo, qui est salus omnium et vita. Effectum iusta postulantibus indulgere, tam vigor equitatis, quam ordo exigit rationis, presertim cum petencium vota et pietas adiuvat, et iusticia non relinquit. Hinc est, quod ad universorum tam presencium, quam futororum noticiam harum tenore volumus pervenire, quod Jacobus filius Ombud cum fratribus suis, Bensa filius Pauli cum fratribus suis, et filii Zobozlou, Ambrosius cum fratribus suis, coram nobis constituti dixerunt, quod quandam terram eorum hereditariam ad quatuor aratra sufficientem, que Cazmer appellatur, quam qui-

dam Fetend vocant, que est iuxta terram Isac Comitis, que dicitur Mihal, intra Rabam existentem, communi consciencia et consensu vendidissent dilecto et fideli nostro Isac Comiti viginti marcis, quas in terminis sibi assignatis plene persolnit, tali tamen condicione inserta, ut si terram eandem successu temporum vellet aliquis repetere, ipsi iidem predicti liberare tenentur. Petierunt itaque a nobis viri antedicti et fidelis noster Isac Comes humiliter et instanter, ut terram emptam nostra dignaremur auctoritate Regia confirmare. Nos igitur iustis peticionibus ipsorum annuentes empcionem prefatam tanquam juste et legitime factam duximus confirmandam. Et ne processu temprum ab aliquo possit aliquatenus in irritum revocari, sed semper salva et inconcussa permaneat: in perennem huius rei memoriam presentes concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine perpetuo roborantes. Datum in Zoulum per manus magistri Benedicti Praepositi Albensis Aulae nostrae Cancellarii anno gratiae M°CC°XL°VII° Idus Julii Regni autem nostri anno quinto (decimo).

(Az eredeti után. *Csech.*)

120.

IV. Béla király a Szemere nemzetség tagjai közti birtokrendezésről tesz bizonyságot. 1247.

Nos B(ela) Dei gracia Rex Hungarie significamus omnibus presencium inspectoribus, quod constituti coram nobis fideles nostri de genere Scemura, videlicet magister Petrus filius Vnga pro se et pro fratre suo Martino, et pro Sena filio Thome, ac pro Ivanca filio Ivance; item Thomas filius Innocencij; item Godus filius Sena; item Alexander et Leustacius pro se ac pro Saulo filio Thome, prout sunt confessi, quandam terram eorum Stugar nomine in Comitatu Nougradiensi existentem, quam a Regia Maiestate in concambium terre Luchunch, que alio nomine Tamasy vocatur, obtinuerant quibusdam inter se, scilicet Alexandro et Leustacio prefatis pro triginta marcis et vna vendidisse, excepta porcione Paznani, qui medietatem quinte partis ex ea debet habere, sicut eisdem presentibus nobis innotuit, et dictam summam pecunie protestati sunt se plene recepisse, supplicantes nobis, vt in huius facti memoriam litteras nostras dare dignaremur. Et quia peticio eorum iusta ac digna esse videbatur, nos eisdem consensum prebentes et fauorem, factam inter eosdem vendicionem in memoriam rei sempiternam presentibus duximus confirmandam. Datum in Zolum anno gracie M°CC°XL° septimo, tercio nonas Augusti.

(Az esztergami káptalannak ugyanazon ügyre vonatkozó okmányából mely alább 127. sz. a. következik.)

121.

IV. Béla király Batha ispán testvérének Marknak, Tenkus és Tyka földét és ez utóbbi területén várépitésre alkalmas hegyet adományozván, az innen eredett villongásokat elintézi, utóbb e birtokot magához váltja s azt Mikó ispánnak Detre fiának ajándékozza. 1247. novemb. 26.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex uniuersis Christi fidelibus presens scriptum inspecturis salutem in uero salutari. Ad uniuersorum tam presencium quam posterorum noticiam peruenire uolumus presencium per tenorem, quod cum fidelis noster Batha Comes coram nostre Maiestatis oculis insudasset continuis obsequijs studiosius conplacere, et tandem ante consecucionem premiorum carnis solvens debitum heredum fuisset solacio destitutus, qui ob paterna merita gratuita percepissent donatiua, et nos in memoriam ac reconpensacionem tante fidelitatis Mark fratri suo, qui eciam nobis iugiter seruiuit et deuote, duas terras, Tencus uidelicet et Tyka, de nostra gracia contulissemus cum monte quodam municioni apto in terra Tyka existente; et tandem inter Mogd et Sudurman, nec non et cognatos ipsorum populos castri Bulunduc ex parte una, et ipsum Mark ex altera suborta fuisset materia questionis, quia nobis liquido patuerat memoratos castri populos esse quam plures, ne ijdem ueluti uagi et profugi exheredentur omnino et dispergantur, volentes partibus prouidere, ut uidelicet castrensibus per nostram donacionem illi factam grande non infligatur dispendium, et ipse Mark, nostra munificencia penitus non fraudetur, taliter decreuimus, ut montem illum integraliter cum terra sex aratrorum usui subiacente, uel parum plus uel minus, propter conseruationem ac commodum ipsius castri sepedictus Mark debeat possidere pacifice et quiete, reliquis partibus in usum et proprietatem pertinentibus castrensium predictorum. Quem eciam montem cum terra sex aratrorum sic, est (igy) permissum, prefato Mark per fideles nostros Micus Comitem de Peturwasara, et ma-

gistrum Andream capellanum nostrum Canonicum Jeuriensem, sub certis metis et terminis a terra ipsorum castrensium segregatam iussimus assignari. Postmodum autem idem Mark ad nostram accedens presenciam a nobis humiliter et instantissime postulavit, quod cum mole oppressus egestatis tantum in suis facultatibus non haberet, unde montem supradictum muro posset circumdare et vallare, vel etiam detinere, ut libere possit exponere uendicioni cuicumque, nostrum consensum prebere dignaremur et favorem. Et quia Regia liberalitas in suis domatiuis nichil debet continere inperfectum, sepedictum montem cum terra, ne per alium emptorem alienetur, pro quinquaginta marcis argenti plene et integraliter persolutis conparauimus ab eodem, quamquam alios tantam summam pecunie nullatenus sperassemus sibi in eo statu existenti aliqualiter obtulisse. Demum uero dilectus et fidelis noster Micou Comes filius Detrici, a nobis diligenter postulauit ut sibi montem illum cum terra memorata conferre dignaremur. Verum quia idem Micov Comes iterum coram nostre Maiestatis oculis commendari meruit, seu etiam acceptari, quod propter fidelitatis opera fideliter inpensa et indefesse, pluribus et maioribus remunerari dignus habeatur, sepedictum montem cum terra sibi, et per eum suis heredibus heredumque successsoribus duximus perpetuo conferendum. Et ut hec nostra donacio seu collatio robur obtineat perpetue firmitatis, nec possit ab aliquo processu temporum in irritum reuocari, presentes concessimus litteras dupplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini M°. — — CC° — — quadragesimo septimo, sexto kalendas Decembris. Regn autem nostri anno terciodecimo.

Jegyzet. Eredetie szép nagy bőrhártya, melynek alul fölhajtott hasadékaiból vörös és sárga selyemről a Pray (De Sigillis Tab. V. fig. 2.) munkájában nem hiven rajzolt viaszpecsétnek most már csak közepe függ. Ha az itt eléforduló castrum Bulunduc, Bolondócz a trencsíni Beczkó várral ugyanaz: úgy alaptalan azon vélemény, hogy Beczkó máskép Bolondvár vagy Bolondócz nem régibb Zsigmond koránál, mint ezt már mások is észrevették.

A kékkői levéltárban: AL. n. 2. *Érdy.*)

122.

IV. Incze pápa szent Márton tiszteletére a pannonhalmi apátságban ájtatoskodó híveknek 40 napi bucsút enged. 1247.

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis . . . Abbati et Conuentui Monasterii Sancti Martini de Pannonia Jauriensis Diocesis salutem et Apostolicam benedictionem. Loca Sanctorum omnium pia sunt devotione fidelium veneranda, ut dum Dei honoramus amicos, ipsi nos amabiles Deo reddant et illorum nobis quodammedo vendicantes patrocinium apud ipsum, quod merita nostra non obtinent, eorum mereamur intercessionibus obtinere. Cupientes igitur Ecclesiam Monasterii vestri ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis ob Beati Martini merita, cuius et vocabulo insignita, congruis honoribus frequentari, omnibus vere penitentibus et cenfessis, qui Ecclesiam ipsam in die dedicationis eiusdem et festivitatibus dicti sancti venerabiliter visitauerint, de Omnipotentis Dei misericordia et Beatorum Petri eo Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, quadraginta dies de iniunctis sibi penitentiis annis singulis misericorditer relaxamus. Datum Lugduni XV. kal. Februarii Pontificatus nostri anno quarto.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

123.

IV. Incze pápa a pannonhalmi apátságot IV. Béla király pártfogásába ajánlja. 1247.

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei karissimo in Christo filio . . . Regi Vngarie salutem et Apostolicam benedictionem. Gratum Deo exhibitum famulatum, si personas et loca religiosa pro illius reuerentia non solum diligere sed defens — — — licet igitur virorum ecclesiasticorum credamus te tanquam Catholicum Principem amator — — tamen dilecti filii Abbas et Conuentus Monasterii Sancti Martini de Pannonia, quod ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinet, te sibi fauorabiliorem sentiant nostris monitis et precibus excitatum, Regalem Exellentiam rogamus et monemus actente, quatenus ipsos et dictum monasterium habens pro Dei et Apostolice Sedis reuerentia propensius commendatos, non permittas eos, quamtum in te fuerit ab aliquibus indebite molestari, ita quod ipsi protectione Regia gaudeant se munitos, et tu per secularem potenciam seculorum Domino placeas nosque tuam deuotionem merito commendemus. Datum Lugdini XII. kalendas Februarii Pontificatus nostri anno quarto.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

124.

IV. Incze pápa IV. Béla királyt kéri, hogy a katholika szentegyház iránti ájtatosságát tovább is folytassa. 1247.

Innocentius Episcopus etc. carissimo in Cristo filio . . . Regi Vngarie illustri salutem etc. Celsitudinis tue litteras et nuncios facie serena recepimus, et ipsarum' tenore, ac que iidem nuncii voluerunt ex parte tua coram nobis proponere diligentius intellectis, ea curavimus, prout dicti nuncii tibi referre potuerunt, benignitate solita axaudire, parati in omnibus, quantum cum Deo poterimus tue satisfacere voluntati. Rogamus igitur magnificenciam tuam attentius et hortamur, quatenus progenitoribus tuis, qui semper in fide ac devotione Ecclesie inconcussa constantia permanserunt, sicut propagatione sanguinis, sic devotionis imitatione succedens, permaneas in devocione ipsius Ecclesie, prout bene fecisti hactenus, de quo tibi quas possumus actiones referimus gratiarum viriliter et constanter, sciturus pro certo, quod te inter alios orbis Reges et Principes honorare ac exaltare proponimus, et prosequi speciali prerogativa gratie et favoris. Datum Lugduni III. kal. Februarii (Pontificatus nostri) anno quarto.

(IV. Incze pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 208. l.)

125.

IV. Incze pápa a szerémi püspökség érdekében intézkedik. 1247.

Innocentius Episcopus etc. venerabilibus fratribus . . . Archiepiscopo Colocensi, . . . Ultrasilvano, et . . . Cenadiensi Episcopis, salutem etc. Ex parte venerabilis fratris nostri . . . Episcopi et dilecti filii . . . Prepositi et Capituli cathedralis Ecclesie de Ku fuit nobis humiliter supplicatum, ut cum ipsi destructis penitus partibus illis per Tartaros, non habeant locum ubi necessitatis tempore valeant se tueri, tuque, frater Archiepiscope, habeas in eorum Diocesi Sancti Gregorii et Sancti Demetrii monasteria Ordinis Sancti Benedicti, ad castra in eis construenda idonea, transferendi ad alterum monasterium ipsorum Episcopalem Sedem cum omnibus libertatibus et immunitatibus suis licentiam concedere curaremus, mandamus, quatenus, an hoc expediat, inquiratis diligentius veritatem, nobis, quod inveneritis, fideliter rescripturi. Datum Lugduni XIIII. kal. Octobris (Pontificatus nostri) anno V.

(IV. Incze pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 205. l.)

126.

IV. Incze pápa a kalocsai és pécsi püspöki megyék közti határok iránt intézkedik. 1247.

Innocentius Episcopus etc. dilictis filiis ... de Pelis Cisterciensis, et ... Sancti Martini, et ... Sancti Georgii de domo Sancti Benedicti Ordinum Abbatibus Vesprimiensis, Jauriensis et Colocensis Diocesium, salutem etc. Cum sicut ex parte venerabilis fratris nostri ... Archiepiscopi Colocensis fuit propositum coram nobis, Colocensis Diocesis ex parte Diocesis Quinqueecclesiensis, cui est contingua, non habeat certos fines, ac propter hoc inter ipsum et venerabilem fratrem nostrum ... Episcopum Quinqueeclesiensem sepe contingat graves discordias exoriri, discretioni vestre de utriusque partis procuratorum assensu per Apostolica scripta mandamus, quatinus inquirentes super hoc de plano sine iudicii strepitu diligencius veritatem, si easdem Dioceses inveneritis fuisse aliquo tempore limitatas, predictos Archiepiscopum et Episcopum antiquis terminis faciatis auctoritate nostra manere contentos, ac redigi, quod inde feceritis, in publicum instrumentum. Alioquin easdem Dioceses, prout utriusque partis ius exegerit, vel expedire videritis, limitetis. Contradictores auctoritate nostra etc. Quod si non omnes etc. Datum Lugduni V. kal. Octobris (Pontificatus nostri) anno V.

(IV. Incze pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 205. l.)

127.

Az esztergami káptalan a Szemere nemzetség tagjai közti birtokrendezésről tesz bizonyságot. 1247.

A. B. C. D. E.

Philippus Prepositus et Capitulum Strigoniensis Ecclesie omnibus presentes literas inspecturis salutem in Domino. Ad universorum noticiam volumus pervenire, quod magister Petrus filius Vnga de genere Scemura pro se et fratre suo Martino, et pro Sena filio Thome, ac Iwanca filio Iwance; item Thomas filius Innocencij pro se et Nicolao filio Johannis; Godus filius Sena; item Alexander et Leustacius pro se ac pro Paulo filio Thome, ut dicebant, ad nostram presentiam accesserunt, et quandam terram nomine Stugar in Comitatu Neugradiensi existentem, quam a Regia Maiestate in concambium terre Luchund, que alio nomine Tamasy vocatur obtinuerunt, confessi sunt, se vendidisse prefatis Alexandro et Leustacio pro triginta marcis et vna sibi plenarie persolutis iure perpetuo possidendam, excepta porcione Paznani, qui medietatem quinte partis ex eadem terra debet habere, prout eisdem prentibus cognouimus. Item magister Petrus filius Vnga obligauit se ad hoc coram nobis, quod quandocunque eosdem, Alexandrum et Leustacium super porcionibus Sena filij Thome, et Iwance filij Iwance, inquietare attemptaverit, ipse vel successor suus defendere tenebitur. Thomas et filius Innocecij, pro parte Nicolai filij Johannis ad hoc idem se obligaverunt. Et super hiis omnibus ac singulis supradictis literas domini Regis nobis exhibitas per eosdem recepimus sub hac forma:

(Következik IV. Béla király okmánya mint fenebbb 120. sz. a.)

Nos igitur ad peticionem eorundem secundum tenorem literarum domini Regis litteras nostras concessimus sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus Georgii Lectoris Strigoniensis anno Domini M°CC°XL° septimo.

(Az eredeti után.)

128.

Mária királynénak a verőczei polgárok szabadságaira és földük határaira vonatkozó privilegiuma. 1248.

Maria Dei gracia Regina Hungarie omnibus Christi fidelibus tam presentibus quam posteris presentem paginam inspecturis salutem in salutis auctore. Ad universorum noticiam tenore presencium volumus pervenire: quod nos hospitibus nostris de Wereuche congregatis et congregandis eandem libertatis condicionem duximus ordinandam, quatenus hospites de Segusd ex Regie benignitatis gracia favorabiliter obtinuerunt. Ita tamen, quod ipsi singulis annis racione census quadraginta marcas in monetis domini Regis cum eadem celebritate secundum magis et minus, sicut se qualitas temporis obtulerit, in festo Sancti Michaelis homini nostro ad hoc a nobis constituto soluere teneantur; preterea racione victus annuatim nobis debent dare sexcentos panes, sex boues pascuales, centum panes, vinum sexaginta cubulos quatuor palmarum. Nos siquidem prememoratis hospitibus, ut congregati conserventur, et congregandi securius valeant sustentari, terram ipsorum certis metis circumquaque duximus distinguendam. Cuius terre prima meta incipit a parte meridionali, videlicet de magna via, que de Waschka ducit versus Wereuche, ubi est terrea meta sub ilice; inde progreditur versus torrentem, qui dicitur Malachka patach, et transiens tendit ad quoddam virgultum, ubi est meta terrea; hinc protendendo per metas terreas per quamdam planiciem venit ad viam, que ducit in Wereuche, et ibi iuxta ipsam viam est meta terrea, et transiens directe tendit ad silvam nomine Kabonak ad viam, que est iuxta silvam Kaig, et transiens directe per eandem silvam vadit ad quamdam arborem, que wlgo *gyrtian* dicitur, ubi est terrea meta; et hinc ad quandam viam, que tendit versus Wereuche, ubi est meta terrea sub arbore, que *ihor* dicitur, et inde ad arborem pomiferam, super qua est meta cruce signata; et inde tendit ad torrentem, qui Scinna patak dicitur; et hinc transiens iuxta sil-

vam per metas terreas vadit ad unam viam versus occidentem et ibi est meta terrea; inde reflectitur versus meridiem, et in radice eiusdem montis iuxta viam est meta terrea; hinc ascendit ad eundem montem, et in vertice eiusdem montis sub arbore cerasi est meta, et descendit de monte versus occidentem, et in radice eiusdem montis sub arbore cerasi est meta terrea; et hinc tendit directe versus fluvium Wereuche ad quoddam molendinum, et in superiori parte ipsius molendini transit ad arborem piri, vbi est meta terrea; et inde ascendit ad montem, in cuius supercilio est meta terrea; hinc descendendo ad quandam vallem ascendit ad unum *berek* ubi sub arbore hars est meta; et inde tendit ad vineam Priborcy; hinc procedit ad arbores seminatas, quarum una est *hars*, et altera *bik*, ubi est meta terrea; et inde ascendit ad unum berek, et per metas ligneas, descendit ad quoddam virgultum, ubi est meta terrea; et hinc reflectitur versus septemtrionem ad viam, per quam itur ad Wereuche et ad villam Dus, et transiens ipsam viam directe vadit per saltus et planicies, metis in arboribus signatis ad Cheret, ubi super arbore jegune est meta; et inde tendit in Dumbro per ligneas metas, et pervenit ad quandam viam, ubi sub ilice est meta; hinc transiens ipsam viam tendit ad aliam viam, que *kereztut* dicitur, ubi est terrea meta et crux in arbore signata, et per eandem viam vadit ad Lipocha et per eundem fluvium Lipocha venit ad magnam viam, que ducit in Worosd, et iuxta ipsam viam sub ilice est meta terrea, et per eundem Lipocha vadit inferius et cadit in fluuium Burthok; hinc transiens tendit ad gurgitem Codoijcha, et per eundem Codoijcha venit iuxta Dravum, et procedit inferius, et pervenit ad terram Ecclesie de Babocha, ubi est meta terrea in arbore jegune cruce signata; et inde separando de Drava reflectitur versus orientem, et per quandam semitam venit ad torrentem Donoch, et procedendo ab eodem Donoch cadit in fluvium Pijuhna, in cuius fluvii fine est meta terrea; et inde per planicies eundo pervenit ad viam que ducit in Bevlchen, et transiens viam directe tendit ad fluvium Syla Coycha, ubi sub arbore est meta, et per eundem fluvium vadit inferius, et exit de aqua ad arborem *gyertyan*, sub qua est meta; hinc procedit per magnam siluam per arbores cruce signatas, et venit ad flumen quoddam Kopina nomine; et ab eodem flu-

mine reflectitur versus meridiem, et tendit inferius ad quandam viam, in cuius transitu ex utraque parte aque sunt mete et vadit per sylvam, et in transitu silve est meta terrea iuxta viam, et ibidem iuxta eandem silvam in quodam paruo loco reflectitur ad orientem, ubi est meta terrea; et inde procedit versus Ebres ad meridiem transit per viam, ubi meta est sub virgulto; et hinc tendit iuxta silvam Ebres versus orientem, ubi in arbore *hars* est meta, et inde decliuat versus meridiem ad quandam viam, ubi est meta terrea; hinc per eandem viam per metas terreas procedit versus occidentem, et venit ad viam, que *kereztut* dicitur, et ab eadem via versus orientem in quodam parvo loco reflectitur ad meridiem, ubi sub arbore piri est meta, et inde procedit versus Gabrach metis terreis, et arboribus cruce signatis pervenit ad viam, que est iuxta Gabrach, et silvam Gabrach transit diecte, et iuxta silvam circumeundo pervenit ad magnam viam, que de Vaska ducit in Wereuche, et per eandem magnam viam reflectit ad priorem metam, et sic terminatur. Vt igitur huius nostre ordinacionis series robur obtineat firmitatis, presentes litteras duplicis sigilli nostri munimine concessimus roboratas. Datum in insula leporum per manus fidelis nostri Cancellarii magistri Akus Thesaurarii Albensis Ecclesie anno Domini M°CC° quadragesimo octauo.

(A pozsegai káptalan 1300-ki átiratából. Fejér czen okmánynak csak rövid töredékét közli Cod. Dipl. IV. k. 2. r 35. l. *Czech.*)

129.

IV. Incze pápa Magyarországnak a mongolok elleni védelmezéséről gondoskodik. 1248.

Innocentius Episcopus etc. dilectis filiis . . . Preceptori et fratribus Hospitalis Jerosolimitani in Ungaria salutem etc. Reliquie fidelium in partibus Ungarie positorum suspiriis et lacrimis redundantes pietatem sollicitant Matris Ecclesie, ut sibi de illo provideat defensionis auxilio, per quod ipse, si gens impia Tartarorum suam in eas experiri sevitiam molitur, possint ab exilio preripi vel exterminio preservari, universitate Christiani populi consequente per hoc salubris provisionis effectum; cum sit argumentum evidens, quod ipsa secura maneat et tranquilla consistat, si gens illa sevissima Divina dextera triumphante valeat conteri seu de contritorum confinio profligari. Hec enim dum nos, qui curam generalis Ecclesie, licet immeriti, Deo disponente suscepimus nostre mentis oculis presentamus, reddimur (ex) corde solliciti, ut illis intendamus remediis, per que in predictis partibus celebris iuxta morem sit gloria Redemptoris. Cum autem vos, qui per assunptum habitum crucis ostenditis, quod corpus et animam ponere pro crucifixi gloria gaudeatis, ad hoc, prout in Domino exultantes accepimus, tota sitis mente solliciti, ut per vos et alios Christi fideles deici valeant Christiani nominis inimici: universitatem vestram rogamus et hortamur attenti, in remissionem vobis peccatorum iniungentes, quatenus circa tam pium negotium sic vestre virtutis exemplo aliorum inflammetis affectum, ut si necessitas, quod absit, exegerit, Dei familia de Regno Ungarie per vos potenti brachio defendatur, et pars opposita Deo propitio ruine grandis incurrat opprobrium, ac redempti pretioso Jesu Christi sanguine optate salutis consequantur effectum. Nos enim, ut quod tam pie quam iuste cupimus, letanter et leviter fieri gaudeamus vobis, familie vestre ac omnibus aliis, qui vobiscum signo crucis assumpto in Ungariam

contra Tartarorum processerint feritatem, illam indulgentiam idemque privilegium elargimur, que transeuntibus in terre sancte subsidium in generali Concilio sunt concessa. Datum Lugduni VIII. kal. Julii, (Pontificatus nostri) anno V.

(IV. Incze pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. köt. 206. l.)

130.

Dénes nádor Ethuruhnak, a pozsonyi vár jobbágyának, és fiainak ugyanazon vár Karcha nevű földét adományozza. 1248.

Dionysius Palatinus et Comes Posoniensis omnibus presentes literas inspecturis salutem in omnium salvatore. Ad universorum noticiam harum serie volumus pervenire, quod cum Erthuru jobagio castri Posoniensis una cum filiis suis nobis sepius fuisset conquestus, quod terra eius per inundacionem aquarum fuisset occupata, nec utiliter posset castro deservire, sicut deberet, nos de (mandato domini Bele Regis Hungarie Illustris) quandam terram Karchan (vocabulo vocitatam) (iuxta eiusdem terram hereditariam, sibi ac filiis suis Simoni, Seraphino et Petro contulimus, et eandem terram per Ivancam CurialemComitem nostrum Posoniensem, et jobagiones eiusdem castri eisdem fecimus assignari ad duo aratrá sufficientem, cuius terre mete, sicut) per eundem Ivancam Curialem Comitem nostrum percepimus (sic vadunt): Prima meta incipit iuxta stagnum quod Zarazfuen dicitur (quod pertransiens ad sex metas iuxta terram serviencium domini Regis de Karcha); hinc eundo ad quatuor (metas separatur a terra dictorum serviencium); hinc vadit iuxta terram (Pouse) quam pertransiens vadit ad quatuor metas (in duobus locis); hinc vadit iterum ad sex metas et separatur, et vadit (ad terram Kerecz et Voge, que Karcha dicitur); hinc vadit ad magnam viam, que ducit Ecclesiam Bartholomei Apostoli ad quatuor metas, quas pertransiens vadit iuxta quandam viam ad quatuor metas;

hinc autem vadit ad aliam (magnam) viam quam pertransiens tendit ad quatuor metas, hinc progreditur ad quoddam stagnum, quod Agton dicitur ad quatuor metas, quod pertransiens vadit ad tres metas iuxta idem illud stagnum; hinc vadit ad quoddam pratum quod Kech dicitur ad tres metas, quod pertransiens vadit ad tria loca, ubi sunt sex mete iuxta idem pratum Kech; hinc vadit ad quandam terram, que Bovsousag dicitur; quam pertransiens progreditur ad tres metas et separatur a terra dictorum hominum Vogya et Kencz; hinc vadit iuxta stagnum Bousonsag iuxta terram Thome et Guthe ad duas metas, et pogreditur usque ad quoddam stagnum, quod Kerektou dicitur, iterum ad duas metas, et vadit ad fontem Vich, quem pertransiens vadit ad tres metas terre eorundem hereditarie; hinc progreditur et vadit ad tres metas usque ad stagnum Barch ad Uchtus; et inde inter (terram) udvarnicorum Luche et terram Guthe et Thome nomine Corcha vadit ad stagnum Barch ad meridionalem partem usque stagnum Zelostou, ubi sunt due mete; et hinc progreditur ad fontem Vich supradictum, et haereditarium eorundem et inde per tres metas transeundo in tribus locis revertitur ad Zarazfuven, unde prima meta fuerat progressa; et sic mete ipsius terre terminantur. Et ut ipsius rei series robur firmitatis obtinere valeat usque ad presentiam posterorum literas nostras eisdem contulimus duplicis sigilli nostri patrocinio roboratas. Datum anno ab Incarnacione Domini millesimo ducentesimo quadragesimo octauo.

(IV. Béla király 1253-ki okmányából, melyet IV. László király 1379. és nagy Lajos király 1356. V. kal. Februarii megerősitették. Bartal után, Comment. ad hist. status iurisque publici Regni Hung. II.k. függ. XI. l. *Czech.*)

131.

IV. Béla királynak Pál királyi udvarbiró számárai adománya. 1249.

Bela stb. (donationales litterae Paulo aulae Regiae Judici et Comiti Zaladiensi collatae) terre seu ville Zwdan, Wkan, Keer, Belchyeő iuxta Crisium; item Borok iuxta medium Crysium; Zaram, Hewnyő, Bikally, Fyld et Almas in Comitatu Bihariensi; nec non Kazawar, Zomus, populorum Towtsloy et Zonuk hospitum castri Zonuk in Zonukiensi, ac demum Iwan, Hogfalw et Wolko in Cragnensi (? Crasznensi) Comitatibus existentiam. — — —

(Az erdélyi vajda 1572-ki átiratából, Teutsch és Firnhaber Urkundenbuch zur Geschichte Siebenbürgens I. k. XXXIX. l.)

132.

IV. Incze pápa a székes-fehérvári templom számára megengedt bucsú iránt intézkedik. 1249.

Innocentius Episcopus etc. dilectis filiis . . . Preposito et Capitulo Ecclesie Albensis Vesprimiensis Diocesis salutem etc. Ecclesiam vestram tanto libentius congruis extollimus honoribus et potioris gratie muneribus prevenimus, quanto specialius ad Romanam Ecclesiam noscitur pertinere. Cum igitur, sicut nobis exponi curavistis, vobis duxerimus indulgendum, ut in festivitatibus Beate Virginis Marie, in cuius honorem vestra est Ecclesia dedicata, nec non Sanctorum Regum, quorum inibi corpora requiescunt, festivitatibus valeatis omnibus vere penitentibus et confessis ad ecclesiam ipsam cum devotione accedentibus quadraginta

dierum indulgentiam elarrgiri; nos volentes vobis gratiam facere ampliorem, vestris devotis precibus inclinati, volumus huiusmodi gratiam ad Nativitatis Domini, Resurrectionis eiusdem, Pentecostes et Apostolorum omnium festivitates circa ecclesie vestre, et ecclesiarum vobis subiectarum parochianos extendi. Lugduni XV. kalendas Aprilis (Pontificatus nostri) anno sexto.

(IV. Incze pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. köt. 207. l.)

133.

Roland nádor Ethuru pozsonyi várjobbágy számára megerősiti Dénes nádornak 1248-ki adományat (lásd fenebb a 130. sz. a.) 1249.

Nos Rolandus Palatinus et Comes Posoniensis omnibus duximus significandum, quod Ethuruh jobagio Castri Posoniensis ad nos accedens litteras Dionysii Palatini predecessoris nostri nobis presentavit sub hac forma, quod cum terra sua propria per aque inundacionem fuisset occupata et annullata, per mandatum domini Regis et respectu necessitatis sue quandam terram castri Carchan nomine vocatam sibi et suis filiis, Dominico, Seraphino et Petro contulisset, et eandem terram per Ivancam Curialem Comitem suum Posoniensem, et jobagiones eiusdem Castri fecisset assignari ad duo aratra sufficientem, cuius terre mete in litteris eiusdem Dionysii Comitis expresse continentur. Nos igitur predictum — — — — ad serviendum Castro utiles esse considerantes, et ipsam donacionem fuisse competentem, terram superius notatam eidem Ethuruh et suis filiis iure perpetuo reliquimus possidendam. Et ne ipse Ethuruh et filii seu eorum posteri super facto terre illius possint molestari aut inquietari, presentes literas sigillo nostro munitas in memoriam — —

Datum Posonii in octavis Purificacionis Gloriose Virginis anno gracie M°CC°XL° nono.

(IV. Béla király 1258-ki helybenhagyó okmányából, mint alább 153. sz. a., mely IV. László király által 1279. és nagy Lajos király által 1356. erősittetett meg, Bartal után, id. m. II. köt. függ. XIII. l. *Czech.*).

134.

A pécsi káptalan házassági kérdés elintézéséről tesz bizonyságot. 1249.

Farkasius Prepositus Quinque-Ecclesiensis totumque eiusdem loci Capitulum omnibus Christi fidelibus presens scriptum cernentibus salutem in Domino Jesu Christo. Ad universorum noticiam harum serie volumus pervenire, quod Joan Faber in nostra presencia constitutus confessus est, se renunciasse et cessisse voluntarie omni questioni seu accioni quam contra venerabilem virum Salomonem Abbatem Sancti Martini super facto quondam uxoris sue, sororis eiusdem Abbatis habuerat, vel olim unquam habuisse potuisset, ita quod nullo unquam tempore memoratum Abbatem super facto antedicte domine sororis eius, aut ipsam dominam aliqua racione poterit impetere uel aliquatenus molestare, presertim cum idem Joan recognouerit coram nobis, sepedictam dominam in tenera adhuc etate parentibus in alia longinqua Diocesi constitutis alteri eciam uiro fuisse subarratam, propter quod precipue contra salutem anime sue eam noluit, sicut nec debuit, rehabere. Et nos assercione huiusmodi intellecta, et a partibus diligenter inquisita ipsi Joan auctoritate domini nostri Episcopi, qua fungimur in hac parte, licenciam tribuimus contrahendi cum alia, si sue placuerit voluntati, nihilominus eciam illam viro, cui prius fuerat desponsata, permisimus copulari. Et ne super hoc aliqua imposterum possit oriri dubietas, presentes literas concessimus sigilli nostri munimine roboratas. Actum anno gracie M°CC°XL° nono, mense Martio. Jur-

kone Cantore, Theodero Custode, Stephano Decano et Archidiacono de Bag, ceterisque quam pluribus ibidem existentibus. Datum per manus magistri Petri Lectoris Quinque-Ecclesiensis.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

135.

A székes-fehérvári káptalan bizonyságlevele, hogy a veszprémi káptalan Ilonától, Lodomer gróf nejétől, egy Veszprémben fekvő malmot és telket vett. 1249.

A. B. C. D.

Capitulum Ecclesie Albensis universis presencium inspectoribus tam presentibus quam futuris salutem in Domino. Vniuersitati vestre tenore presencium innotescat, quod Lodomerius Comes filius Germani de Chafurd una cum magistro Jacincto Decano Ecclesie Vesprimiensis ad nostram accedendo presenciam petiuit, ut cum eo hominem nostrum fidedignum mitteremus, qui assercionem et proposicionem uxoris sue nomine Elene diligenter audiret, et post hec nostre audiencie seriatim recitaret. Nos igitur ipsius peticionem iustam attendentes in hac parte, fidelem nostrum Sixtum sacerdotem de choro ecclesie nostre ad uidendum et sciendum, quidquid prefata domina in ipsius presencia faceret et ordinaret, transmisimus. Qui postmodum rediens ad nos dixit, quod molendinum suum cum fundo curie et insula paruula ac eciam aliis pertinenciis situm in Vesprimio inter molendinum Capituli Vesprimiensis et molendinum Obud, quod sibi pro dotaliciis et rebus parafernalibus pertinuisse dicebat, uendidisset eidem Capitulo Vesprimiensi pro duodecim marcis argenti perpetuo iure et irreuocabiliter possidendum et ad eiusdem pecunie recepcionem maritum suum Lodomerium antedictum statuisset supplicando eciam nobis, ut hanc empcionis et vendicionis seriem litteris nostris privilegialibus mu-

niremus. Igitur ipsas duodecim marcas argenti in terminis ad earundem solucionem deputatis prefatus Lodomerius a Jacincto iam dicti Capituli Decano plenarie recepit coram nobis, et sic tam pro se quam pro uxore sua memorata dictam uendicionem peciit nostri priuilegii munimine roborari. Ad quorum peticionem presentes litteras sigillo nostro munitas sepedicto Capitulo concessimus. Anno gracie M°CC°XL° nono, nonis Decembris. Magistro Achille Ecclesie nostre Preposito, Jacobo Cantore, Akus Custode, Michaele Decano existentibus.

(Eredetie a sz. mártoni főapátság levéltárában.)

136.

A pozsonyi apáczák Piligrinnek, ausztriai sz. kereszti apátnak egy szőlőt adnak el. 1249.

Vniuersis presens scriptum inspecturis soror P. et Conuentus dominarum in Posonio salutem in uero salutari. Notum sit uniuersitati uestre, quod nos cum communi consilio inter nos habito uineam nostram retro castrum sitam uendidimus domino Abbati Pilgrimo de Sancta Cruce pro quatuor marcis argenti cum testimonio et consciencia plurimorum. In huius rei certam euidenciam presentem litteram sigilli nostri munimine roboramus. Actum anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo nono.

(Az eredeti után Weiss, Urkunden des Cistercienserstiftes Heiligen Kreutz I. k. 118. l.)

137.

Miklós lovag, Tibold fiának végrendelete. 1249.

Vniuersis Christi fidelibus innotescat, quod Ego Nicolaus miles domini Bele Regis terram meam Ezyren vulgo Evzvreny in Comitatu de Gumur sitam in manus domini Comitis Benedicti de Plesuch ad defendendum, uxorique mee Agathe et pueris, alteri Nicolao ac Gregoryo post obitum meum possidendam ordinaui. Preterea molendinum in campo Rouogocz, cuius una rota cryseum pannum pilat; donec ad Chythnyk redemtum fuerit, teneat filius meus Nicolaus; de prouentu tamen illo elemosynas pro anima mea largiatur. Preterea disposui de terra Ezyren tria allodia integra a fratre meo condam Petro acquisita, que ipse exolui, solis filiis. Et sepulturam meam apud ipsos, et uxoris mee dicte Agathe ordinavi. Sepeliar in cemeterio Ezyrensi prope cadauer dilecti genitoris mei Thybaldi condam Barnia (igy), sed nec in dicendo adhibeatur pompa. Si quis autem supradicta uiolauerit et elemosynas, quas pro remedio anime mee contuli, defraudauerit, dum in nouissimis coram Deo et omnibus Sanctis eius examinandum steterimus, ipsum velut inimicum manifeste accusabo. Datum Plesuch anno Domini M° ducentesimo quadragesimo nono. Testes sunt conuocati, ipse Comes Benedictus, et sacerdotes Paulus et Jacobus, preterea consobrina mea domina Ezthera una cum filio suo Baaz.

(Két pecsét helye.)

(Másolatát közölte Tekintetes Meléthei Barna Mihály úr.)

138.

IV. Incze pápa a kalocsai érsek által Magyarország főpapjait felszólítja, hogy hadi költség fejében az aquilejai patriarchatusnak évenkint 2000 ezüstgirával segitségére legyenek. 1250.

Innocentius Episcopus etc. venerebili fratri . . . Archiepiscopo Colocensi salutem etc. Sortitur genitrix discrimina sobolis et materni dispendii filius non est expers, nativi quidem affectus federis prosperitatis sibi communicat et adversitatis eventus. Si ergo amoris innati copula reliquum passionis alterius reddit compassione participem, solvit natura vinculum si unus alterius gravamina non partitur: in auxilium itaque indigentis filii debent matris exuberare suffragia, et in matris egentis subsidium debet sue possibilitatis extrema filius experiri. Sane Romana Ecclesia, que mater inter alias obtinet Divina institutione primatum, pro tuitine fidei et ecclesiastice libertatis coacta est diversa et importabilia subire onera expensarum, quibuscum sufficere nequeat per se ipsam, quam plures Prelatos et alios viros ecclesiasticos pro prestando sibi auxilio requisivit. Quorum nonnulli tanquam filii fide ac devotione ferventes, sic pro ipsius honore personas et res exponere curaverunt, quod propter impendia, que ut matri opportuna possent adesse, suffragio subiere, oportuit eos gravem sentire sarcinam debitorum; a quibus, nisi per ipsius matris prudentiam releventur, verendum est, ne absorbeantur penitus voragine usurarum. Verum inter ceteros orbis Prelatos venerabilis frater noster . . . Patriarcha Aquileiensis ipsius Ecclesie velut devotus Antistes, specialiter astitit et constanter eius hostibus resistendo, qui Aquileiensem Ecclesiam in matris quasi odium filium persequentes, guerris continuis impetunt, et illam castris et aliis suis munitionibus damnabili sollicitudine satagunt, ac totis elaborant viribus demunire. Ad horum siquidem malignos conatus resistentiis reciprocis reprimendos idem Patriarcha viriliter se accingens, maximos et inevitabiles sumptus incurrit; propter quod, cum Ecclesie sue non suppetant facultates, magna et gravia debita de necessi-

tate contraxit, a quorum onere sic deprimitur Aquileiensis Ecclesia, sicut fertur, quod eius proventus vix ad solutionem sufficiunt superexcrescentium usurarum. Quare nobis humiliter supplicavit, ut ne, quod absit, ex defectu sumptuum cedere cogatur Ecclesie inimicis, providere sibi super hoc de benignitate Apostolica curaremus. Licet igitur predicte Aquileiensis Ecclesie afflictionem nos, qui ecclesiarum curam gerimus generalem, propriam reputemus, debent tamen et alie ecclesie ceterique viri ecclesiastici ex afflictione huiusmodi condigne compassionis sentire puncturam, cum non tam specialis reputanda sit hec persecutio, quam communis; et Ecclesia cum sit una, dum in aliqua sui parte cuiuslibet incommodi flagello feritur, sentiat profecto in reliquis non modicum ex illati sic ictus allisione dolorem: quia sic eius membra, licet multa locisque distantia, in unum corpus compaginat una fides, quod uno eorum saucio non possunt presensili soliditate compacta cetera non languere. Ideoque fraternitatem tuam monemus, rogamus et hortamur attente, mandantes, quatenus universos Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, Priores ceterosque Ecclesiarum Prelatos tam exemptos quam non exemptos Regni Ungarie ex parte nostra efficaciter moneas et inducas, quod durante hoc guerrarum tempore quolibet anno in duorum millium marcarum argenti summa iam dicto Patriarche studeant subvenire; ita quod eorum interveniente subsidio ab Ecclesie sue suorumque iurium defensione desistere nullatenus compellatur, nosque ex hoc apertius cognoscamus, eosdem Prelatos libertatem Ecclesiasticam ubique diligere, ac illos, qui se pro ea murum defensionis opponunt pleno velle suffragio confovere. Datum Lugduni VIII. kal. Octobris, (Pontificatus nostri) anno octauo.

(IV. Incze pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 211. l.)

139.

Roland nádor itélete a csallóközi udvarnokok ügyében. 1250.

Nos Rolandus Palatinus et Comes Posoniensis omnibus presentes litteras inspecturis duximus significandum, quod cum Nicolaus de Leeg, Obes de Pothun, Beta de Fell, Michael de Pothun, Poba de alia villa Pothun, Teg et Heten de Pothun, Chat de Paka, Ereos de Ethe, Mekse de Tejed, Mora de Lucha, Puthus de Gala et Petrus de Zerva centuriones (u)duornicorum in Chollokuz Ivalmum, Eliam et Chena filios Michaelis de Nadast accusassent in nostra presencia, fuisse semper et esse debere uduornicos pariter cum aliis, postmodum inquisita veritate a Paka Comite uduornicorum de Chollokuz et a centurionibus nominatis constitit nobis, ipsos non fuisse uduornicos, sed esse de liberis eorundem pariter cum terra sua, qua utebantur ab antiquo. Quare ne libertas eorum celari possit, nec per falsidicos apprimantur, de cetero eosdem in sua libertate, qua fungebantur, stare permisimus, et ad memoriam rei ampliorem presentes sigillo nostro munitas concessimus. Datum in villa Oltva in Dominica ante festum Sancti Nicolai proxima, anno Dominice Incarnacionis millesimo ducentesimo quinquagesimo.

(Bartal György után, Csallóköz történeti vázlata, Pest 160., 33. l.)

140.

Ludán földének felét annak tulojdonosai bevallják IV. Béla király részére a budai káptalan előtt. 1250.

A B C D

Vniuersis presens scriptum inspecturis Capitulum Ecclesie Budensis salutem in Domino. Insinuacione presencium vniuersitati vestre significamus, quod cum Hozug de Ludan pro se et pro Zoltan fratre suo, Benedictus pro se et pro Stephano fratre suo de eadem uilla, ab vna parte; Paul plebanus de Papa et Deodatus de Stergoa procuratores domini Regis ex altera coram nobis fuissent constituti; Hozug et Benedictus supradicti confessi sunt, quod medietatem terre Ludan iuxta Ypul existentis, que ipsos iure hereditario contingebat, domino Regi vendiderint pro octo marcis argenti perhenniter possidendam, et eandem summam pecunie per Paulum plebanum et Deodatum de Stergoa eis ad plenum fuisse persolutam. Inspeximus eciam tenores litterarum domini Regis nobis exhibitarum, quod medietas prefate terre Ludan per Martinum filium Zeura, cuius fuit hereditaria, fuit data domino Regi in concambium cuiusdam terre, que Hurt est appellata. Vt igitur omnia supradicta perpetue firmitatis robur optineant, ad peticionem prenominatorum procuratorum et vendencium presentes concessimus litteras sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Ambrosij Lectoris, anno gracie Millesimo. CC. quinquagesimo. Aaron Cantore, Thoma tercio Custode, Paulo Decano, et ceteris existentibus.

Jegyzet. Eredetie bőrhártya, melynek eltünt pecséte az alul fölhajtott hártyáról függött. Metszett levél.

(A kékkői levéltárban: Fasc. 1. n. 1. *Érdy.*)

141.

Pál a királyi kápolna őre, Ludán és Halász részbirtokáit bevallja a budai káptalan előtt, Mikó ispán és Detre I. Detre fiainak, valamint Byter Mikó fiának. 1250.

A B C D

Capitulum Ecclesie Budensis omnibus Christi fidelibus presentibus pariter et futuris salutem in Domino. Ad vniuersorum noticiam uolumus peruenire, quod Paulus sacerdos Capellanus domini nostri Regis coram nobis constitutus quasdam duas terras suas, vnam Lodaan ad quatuor aratra, et aliam Hoalaz similiter ad quatuor aratra sufficientes uocatas, in Comitatu Neugradiensi existentes dixit uendidisse Comiti Miko et Detrico filijs Detrici, nec non Byter filio Myko pro viginti marcis argenti prius habitis, vt dixit, ab eisdem, et vendidit coram nobis jure perpetuo possidendas et habendas. In cuius rei memoriam firmitatemque perpetuam presentes litteras nostras priuilegiales emtoribus concessimus pendentis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus discreti viri magistri Ambrosij Lectoris Ecclesie nostre anno gracie M°II° quinquagesimo. Presentibus discretis viris magistris Aron Cantore, Thoma tercio Custode, Paulo Decano et ceteris in eadem Ecclesia Deo famulantibus jugiter et deuote.

Jegyzet. Eredetie bőrhártyára irott metszett levél, eltünt pecséte az alul fölhajtott hártyáról függött.

A Mikó név annyi, mint Miklós, Nicolaus, és Katona Istvánnak azon véleménye el nem fogadható, kogy Mikó annyi, mint Michael. Ez azért figyelemre méltó, mivel a névtelen jegyző előszavában a P. és N. előbetük (Siglae) II. Béla (1131—1141) magyar király alatt és után élt Pálra, utóbb (1142—1148) Csanádi püspökre, és Mikóra (Nicolaus), utóbb (1149) kalocsai érsekre illenek leginkább. Ha e Pál jegyző 1141—1142. irta, vagy irni kezdette munkáját, úgy mondhatta magáról: „quondam bone memorie gloriosissimi Bele regis Hungarie Notarius.“ (Horvát István, a Szlavinokról: 66. 85. l.)

(A kékkői levéltárban. Fasc. I. n. 1. *Érdy.*)

142.

A győri káptalan Chepán nevü pethlendi szőlőmivesét hü szolgálatainak jutalmául szabaddá bocsátja. 1250.

Capitulum Ecclesie Geuriensis universis presentes litteras inspecturis salutem in eo, qui suo saguine suos a perpetua seruitute liberauit. Postquam genus humanum a gaudijs paradisi expulsum in istam peregrinacionem presentis vite veniens, cor habens cecum et a splendore veritatis alienum, dum suo ducitur arbitrio et Diuino caret consilio, in se ipso non potest consistere, sed per infinita distrahitur et discurrit, et dum varijs questionum nexibus se imergit, vanitas ipsum recipit, curiositas deducit, cupiditas allicit, voluptas seducit, torquet inuidia, turbat iracundia, cruciat tristicia, sicque misserrimis casibus inuolutam libertatem, quam sibi genitrix natura contulerat, sanccione iuris gencium miserabiliter perdidit et inseruit, ad foueam in sui perniciem incidit, quam parauit. Salubriter igitur a sapientibus et prudentibus est consultum, vt quos natura ab inicio liberos protulit, et iure gencium seruituti sunt subiecti, animi remittentis beneficio pristine libertati reddantur. Hinc est igitur, quod nos precibus magistri Chepani nostri Prepositi inclinati, qui propter suauem sue probitatis odorem meruit a Rege et a Regni maioribus laudabiliter honorari, quendam nostrum vinitorem Chepanum nomine de villa Pethlend, qui dicto Preposito a sua infancia fideliter seruiuit et honeste, communi consensu aurea decorauimus libertate, nulla in ipso et suis heredibus, si quos habere poterit, in futurum macula seruitutis remanente. Hoc excepto, quod in Natiuitate Domini, Ascensione, Pentecoste et in festiuitatibus Marie Virginis, quibus in refectorio reficiemur refeccione communi, adstans coram nobis seruiet vinum et cibaria ministrando. Ne igitur, quod per nos factum est, possit per nostros successores in dubium reuocari, presentem chartam sigilli nostri, munimine fecimus

roborari, et in argumentum maioris fidei sigilla maiorum nostrorum fecimus apponi. Date sunt he littere anno gracie M°CC° quinquagesimo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

143.

IV. Incze pápa a pannonhalmi apátságban ájtataskodó híveknek ismét 40 napi bucsút enged. 1251.

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis . . . Abbati et Conuentui Monasterii Sancti Martini in Pannonia Jauriensis Diocesis salutem et Apostolicam benedictionem. Licet is, de cuius munere venit, ut sibi a fidelibus suis digne ac laudabiliter seruiatur, de habundantia pietatis sue, que merita supplicum excedit et vota, bene seruientibus multo maiora retribuat, quam valeant promereri; nichilominus tamen desiderantes Domino reddere populum acceptabilem, fideles Christi ad complacendum ei, quasi quibusdam illectiuis muneribus, indulgentiis scilicet et remissionibus inuitamus, ut exinde reddantur Divine gratie aptiores. Cupientes igitur, ut Monasterium vestrum congruis honoribus frequentetur, omnibus vere penitentibus et confessis, qui Ecclesiam ipsam in die dedicationis eiusdem, et festiuitatibus dicti Sancti venerabiliter visitauerint, de Omnipotentis Dei misericordia et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, quadraginta dies annis singulis de iniuncta sibi penitentia misericorditer relaxamus. Datum Mediolani VI. kal. Augusti Pontificatus nostri anno nono.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

144.

Supk Vacyk fia Nergues földét a király engedelme mellett, az esztergami főkáptalan előtt bevallja, Mikó zólyomi ispánnak Detre fiának. 1251.

A B C D

Phylippus Prepositus et Capitulum Strigoniensis Ecclesie omnibus presentes litteras inspecturis salutem in Domino. Noticie omnium tenore presencium duximus significandum, quod Supk filius Vacyk de villa Ztragar in nostra presencia constitutus confessus est, se terram suam nomine Nergues, quam ex donacione domini Bele Dei gracia Illustris Regis Hungarie possidebat, vendidisse Micov filio Dytrici Comiti de Zolum pro septem marcis argenti, perpetuo possidendam, et ipsam summam pecunie ab eodem Mycov Comite se plenarie recepisse. Litteras eciam domini Bele Dei gracia Illustris Regis Hungarie super eodem Contractu recepimus sub hac forma.

B. Dei gracia Rex Hungarie, fidelibus suis Capitulo Strigoniensi salutem et graciam. Cum nos Supk concesserimus, vt terram suam Nergues; quam ex nostra donacione possidecum bat, vendere tantummodo Mycov Comiti de Zolum possit, precipimus fidelitati vestre, quatenus, visis presentibus, partes ad nos accesserint, predictum factum vestris litteris confirmetis. Datum in Sarus feria secunda ante festum Sancti Andree.

In cuius rei testimonium ad mandatum domini Regis, et supradicti Supk instanciam, eidem Mycov Comiti presentes dedimus litteras sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo primo per manus Magistri Pauli Lectoris Strigoniensis.

Jegyzet. Eredetie szép bőrhártya, melynek alól fölhajtott hasadékaiból vörös selyemről függő pecséte ugyanaz, mely réznyomatban a magyar történelmi tárban II. 23. látható. Szinte metszett levél.

(A kékkői levéltárban: AL. n. 5. *Érdy.*)

145.

A pozsonyi káptalan a pozsonyvári udvarbiró által az Ógyai birtokrész felett Buhtus részére hozott itéletről bizonyitványt ád ki.
1251.

A B C .

Vniuersum Capitulum Ecclesie Posoniensis omnibus ad quos litere presentes peruenerint oraciones in Domino. Vniuersitati vestre tenore presencium duximus significandum, quod constituti coram nobis jobagiones castri Posoniensis scilicet Nicolaus, Andreas et Andurnuc clericus, et cum eisdem filii jobagionum, qui vvlgo zalasodov dicuntur, videlicet Petrus filius Tupus, Banalc, Dubas, Balugd, Chama, Mochov; dixerunt, quod cum ipsi accepto homine Puer tunc Curialis Comitis Posoniensis, Mois nomine de Bechil, reambulassent in Ovga terram Buhtus, que iacet inter empticiam eiusdem, et terram donatam eidem Buhtus a Dionysio condam Palatino, racione terre castrensis citassent: die vero terminato ambe partes coram supra dicto P. Comite constituti, Nicolaus et socii sui supradicti contra memoratum Buhtus respondissent, terram dictam de iure fuisse castrensium, sicut illa racione fuit reambulata: Buhtus vero sepe dictus contra Nicolaum et socios suos proposuisset in unc (így) modum, quod semper ipsi fuisset et esset hereditaria. Vnde Puer Curialis Comes mediantibus jobagionibus castri, Nicolao et sociis suis sepe memoratis, hoc, quod terrà dicta de iure fuisset castrensium, probacionem indixisset, qui cum probare non suscepisset, ipsam probacionem Buhtus supradicto commisisset, qui die probacionis satis oneste (így) cum idoneis et cum generacione sua probasset, terram semper ipsi fuisset hereditariam; et sic dicto Buhtus terra fuisset deuoluta perpetuo possidenda. Nos vero factum presens, sicut coram nobis ambe partes asseruerunt, literis et sigilli nostri munimine roborauimus. Anno gracie M°CC°L° primo.

(Az eredeti után.)

146.

IV. Béla király Sándor, Marcel gróf fiának csere fejében Durug nevü földet engedi által. 1252.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croatie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex uniuersis Christi fidelibus presens scriptum inspecturis salutem in vero salutari. Circumspeccio Regum provida sic consvevit communi utilitati providere, quod exinde iura non depereant privatorum. Hac igitur consideracione inducti ad universorum noticiam pervenire volumus presencium per tenorem, quod cum terra Alexandri filii Marcelli Comitis, nomine Mortun, in confinio Regni nostri constituta, pro utilitate ipsius confinii admodum necessaria haberetur, et idem Alexander propter continuos insultus Australium eam non posset possidere pacifice et quiete, receptam per nos ipsam terram, in concambium eiusdem terram Durug Posoniensis et Musuniensis castrorum, usui quinque aratrorum subjacentem, cum feneto et aliis utilitatibus ac pertinenciis suis jam pridem et nunc conferimus pleno iure, volentes ut tam ipse quam sui heredes, heredumque successores eam pacifice possideant et quiete. Que siquidem terra ex parte orientali commetanea est terre villarum Olup et Urutz; ex parte meridionali generationis Patruh; ab occidente vero tenet metam cum jobagionibus castri Musuniensis et ab aquilone cum populis ville Durug. Vt igitur prefata commutacione robur obtineat firmitatis, presentes concessimus literas duplici sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini millesimo ducentesimo quiquagesimo secundo, pridie Idus Augusti, Regni autem nostri anno (decimo) septimo.

(Az eredeti után. Ezen okmány kivonata találtatik Fejérnél Cod. Dipl VII. k. 4. r. 105. l.)

147.

Leustach Endre fiával és Yezdres testvérével, Mikó, Tiburcz, Péter és Máté fiaival bevallják Hont vármegyei Aba nevü földeiket Mikó zólyomi ispánnak és utódinak. 1252. april 25.

Bela Dei gratia Hugarie, Dalmacie, Choroacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie, Comanieque Rex omnibus Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in omnium salvatore. Quoniam pro lapsu temporum rei geste veritas deuenire consueuit in dubium, diligens humane prouidencie studiositas inoleuit, vt ea, que geruntur, litterarum testimonio roborentur. Proinde ad vniuersorum tam presencium quam posterorum noticiam peruenire volumus presencium per tenorem, quod Leustachius cum filio suo Andrea et fratre suo Yezdres, Mycov filius Tyburcy cum filiis — — Petro et Matheo, jobagiones castri Huntensis de Abay in nostra pesencia constituti quandam terram suam hereditariam nomine Aba in Comitatu Huntensi existentem cum omnibus vtilitatibus et pertinenciis suis vendiderunt dilecto et fideli nostro Mycov Comiti de Zolum et suis successoribus pro triginta marcis argenti vna minus, iure pleno perpetuo possidendam, et ipsam summam pecunie ab eodem Mycov Comite plenarie receperunt coram nobis renunciantes excepcioni non numerate pecunie. In cuius rei testimonium eidem Mycov Comiti presentes dedimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Dominice Incarnacionis millesimo ducentesimo quinquagesimo secundo, VII° kalendas May, anno autem Regni nostri decimo octauo. (?).

Jegyzet. Eredetie bőrhártya, melynek alól fölhajtott hasadékaiból vörös és sárga fodrott selyemről függő pecséte hasonló ahhoz mely Práy (De Sigillis, Tab. V. fig. 2.) munkájában látható, csakhogy szélei eltöredeztek.

(A kékkői levéltárban: A. L. n. 7. *Érdy.*)

148.

IV. Incze pápa Lőrincz szerémi préposttnak megengedi, hogy prépostságán kivül még más egyházi javadalmat is birhasson.
1252.

Innocentius Episcopus etc. dilecto filio magistro Laurentio Preposito Ecclesie Sancti Irenei Syrmiensis salutem etc. Etsi sacris sit canonibus interdictum, ne quis plures habeat ecclesias vel ecclesiasticas dignitates; volentes tamen, cum redditus ecclesiastici Ungarie propter Tartarorum sint sevitiam diminuti, tibi specialem facere gratiam in hac parte, tecum auctoritate presentium dispensamus, ut preter Prepositura Ecclesie Sancti Irenei Syrmiensis, quam obtines, possis adhuc unicum aliud beneficium ecclesiasticum, seu personatum vel dignitatem, etiamsi animarum curam habeat, libere recipere, si tibi in Regno Ungarie canonice offeratur, non obstante constitutione Concilii generalis; ita tamen, quod beneficia ipsa debitis non fraudentur obsequiis, et animarum cura nullatenus negligatur. Nulli ergo etc. nostre dispensationis etc. Datum Perusii kal. Februarii (Pontificatus nostri) anno IX.

(IV. Incze pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 212. l.)

149.

IV. Incze pápa az aquinati püspöknek a. győri püspök elleni pénzkövetelésére nézve intézkedik. 1252.

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis . . . Priori et . . . Subpriori Sancti Martini de Pannonia Jauriensis Diocesis et magistro Bartholomeo de Campania Canonico Waciensi salutem et Apostolicam benedictionem. Cum venerabili fratri nostro magistro P. de Sancto Helia Episcopo Aquinatensi per nostras litteras duxerimus indulgendum, vt annuum redditum sex marcarum argenti, in quo ante suam — — — venerabilis frater noster . . . Episcopus Jauriensis tenebatur eidem, integre percipere valeat, quousque possessionem —— Aquinat — adipiscatur pacificam, et prouentus percipiat ex eadem; predicto Jauriensi Episcopo nostris damus litteris in mandatis, ut redditum ipsum iuxta nostre concessionis tenorem eidem Episcopo Aquinatensi vel ipsius — — — — sine difficultate et qualibet diminutione persoluat, et de subtractis integram satisfactionem impendat. Ideoque discretioni vestre per Apostolica scripta mandamus, quatenus, si dictus Jauriensis Episcopus super hoc mandatum nostrum neglexerit adimplere, vos eum monitione premissa auctoritate nostra appellatione remota cogatis. Quodsi non omnes hiis exequendis potueritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exequantur. Datum Perusii IIII. nonas Septembris Pontificatus nostri anno decimo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

150.

IV. Incze pápa Istvánnak, előbb esztergami érseknek most prenesztei bibornokpüspöknek megengedi, hogy az esztergami érsekség tizedének tizenharmadik részét tovább is húzza. 1252.

Innocentius Episcopus etc. venerabili fratri Stephano Episcopo Prenestino salutem etc. Si congruum honestatis est debitum, si pium humanitatis officium, si iustum iudicium equitatis Pontificibus, qui iam emeriti ad quietis sue otium relaxantur, de bonis Ecclesiarum, quibus ex ydonea causa cedunt sustentationem congruam assignari; videri non debet indignum, te, quem ad supportandum nobiscum laboriosam orbis sarcinam Romana Ecclesia evocavit, cum ad maiorum negotiorum certamina, quam pridem humeris tuis in regimine Strigoniensis Ecclesie, de quá te nuper assumpsimus, imminebant, apud Sedem Apostolicam pro quiete omnium sis ascriptus, ab eiusdem Strigoniensis Ecclesie non avelli prorsus uberibus, cui laudabiliter prefecisti (így, talán prefuisti), nec minus, donante Domino prodesse poteris in futurum. Hac igitur rationabili nos consideratione movente, cum decimationes ad Strigoniensem Archiepiscopatum spectantes distinguantur in tredecim, sicut accepimus, portiones, que cultelli secundum regionis consuetudinem nuncupantur, illam earundem decimationum portionem sive cultellum, que vel qui Collucuz (Csallóköz) sive minus possomium (Posonium) dicitur, tibi pro tua sustentatione presentium auctoritate concedimus integre cum omnibus suis pertinentiis consuetis, quamdiu vixeris, libere retinendam. Nulli ergo etc. nostre concessionis etc. Datum Perusii Idibus Novembris (Pontificatus nostri) anno X.

. . . Sancti Martini de Pannonia Ordinis Sancti Benedicti et . . . de Pelixio (Pilis) Cisterciensis Ordinis Abbates Jauriensis et Vesprimiensis Diocesium dati sunt super hoc conservatores. Non obstante, si alicui a Sede Apostolica sit indultum etc. Quod si non ambo etc.

(IV. Incze pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 213. l.)

151.

Roland nádor a demelki apátság és annak védúrai közti Kamund nevü földre vonatkozó per elintézéséről ád bizonyságot. 1252.

Nos Rolandus Palatinus et Comes Posoniensis omnibus presentes litteras inspecturis duximus significandum, quod cum Jacobus Abbas Ecclesie Sancte Marie de Demunk una cum patronis eiusdem Ecclesie, Martino videlicet filio Thome, Gregorio, et Fabiano filiis Merse Martinum filium Papa coram nobis convenissent, proponebant contra ipsum, quod quamdam terram dicte Ecclesie Kamund vocatam ad tria aratra sufficientem pariter cum feneto et porcione aque, quam habet in Morzol cum seruitoribus eiusdem Ecclesie super eadem terra commorantibus indebite occupauisset, et detineret. Contra quos Martinus memoratus respondebat, quod illa terra sua semper fuisset et esset hereditaria, et eiusdem terre incole sui essent libertini et semper fuissent ex iure hereditario. Et cum ipsa lis mutuis altercacionibus coram nobis diu fuisset ventilata, postmodum ipsam causam, sicut ordo rei exigebat, ad examen duelli iudicauimus: et cum in termino pariter assignato pugiles iam positi essent in area certaminis ambigui, permittente domino Bela Rege Hungarie et aliis probis viris mediantibus talis facta fuit composicio inter partes, quod terra Kamund antedicta relinqueretur ad ius Ecclesie memorate pariter cum incolis eiusdem terre; ita tamen ut precium illius terre secundum estimacionem virorum comprouincialium Abbas deberet refundere Martino nominato; de incolis autem super eadem terra existentibus pro singulis singulas marcas idem Abbas dicto Martino persolueret more libertinorum; sed viginti homines ex eisdem cederent ad ius Ecclesie antedicte sine aliqua redemcione. Completis igitur terminis ad faciendam solucionem secundum formam composicionis, dictus Abbas ab una parte, et Martinus ex altera nostro se representantes conspectui, idem Martinus coram nobis viva voce exposuit, quod Abbas predictus ab uniuersa solucione sibi debita iam esset expeditus, et ex parte Abbatis

nihil amplius sibi restaret faciendum. Nos vero iusticiam cause considerantes, terram sepedictam cum incolis eiusdem terre, videlicet seruitoribus ipsius Ecclesie ad ius et proprietatem sepedicte Ecclesie statuimus perpetuo iure possidendam. Quorum servitorum nomina sunt hec: Ivan, Mathe et filius suus, Petrus Thomas et filii sui, Thimoteus videlicet, Andreas, Syle et. Buhtus; item Fernes, et Marcus; item Moyk et filii sui Laurencius, Vectha, Much, et Chege; item Nicolaus filius Laurencii; item Darka et filius eiusdem Mura; item Gregorius et filius eiusdem Farkasius; item Fabianus; item Michael, Beke, Emerih, Pouka, Karachun, et Panka filius Bana; item Thymodeu et Mitochu filii Thymotei; item Salomon, Benedictus, Beund et Solka filii Damse; item Benedictus filius Salomonis; item Chepkud et filii sui Mok et Mogd, Mortunus, Pentuk, et Zukch; item Zuna filius Vocha. Vt autem series coram nobis rei geste memorie posterorum possit recolligi, cum fuerit necesse; ne sepedictus Martinus aliquam questionem litis, vel filii sui, heredumve successores aut cognati sui possint movere processu temporis contra sepedictam Ecclesiam Sancte Marie de Munk pro terra Kamund, seu incolis eiusdem terre; litteras presentes sepedicto Abbati concessimus sigilli nostri munimine roboratas, prestaldo nostro Brazlov de Chonuta huius cause existente. Datum Posonii in Dominica Inuocavit anno Dominice Incarnacionis M°CC°L° secundo.

(A vesprémi káptalan ugyan 1252-ki átiratából. Lásd alább a 153 sz. a.)

152.

Márton Zuerd fia, és Márton turóczi pap Mikó zólyomi ispán helyett, az esztergami főkáptalan előtt bemutatván IV. Béla király cserelevelét, Márton Zuerd fia élő szóval vallja, hogy a király a tőle becserélt Busán és Ludán részjószágokat Mikó zólyomi ispánnak adományozta. 1252.

A B C D

Philippus Prepositus et Capitulum Ecclesie Strigoniensis omnibus presentes litteras inspecturis salutem in Domino. Ad uniuerorum noticiam uolumus peruenire, quod Martinus filius Zuerd ex una parte, et Martinus sacerdos de Turuc pro Miko Comite de Zuolum ex altera ad nostram accedentes presenciam nobis litteras domini Regis exhibuerunt continentes, quod dominus Rex recepisset a Martino porciones terrarum, quas habuit in uilla Busan et Ludan super concambio terre Walkaz in Comitatu Borsiensi existentis, et predictas terras contulisset Mico Comiti de Zuolum perpetuo possidendas. Et hec omnia M. filius Z. ita fuisse ore proprio est confessus. In cuius rei testimonium concessimus presentes litteras sigilli nostri munimine roboratas. Anno Domini M°CC° quinquagesimo secundo.

Jegyzet. Eredetie bőrhártya s metszet levél, melynek alul fölhajtott hasadékaiból vörös és kék selyemről függő pecséte ugyanaz, mely réznyomatban a Magyar történelmi tárban II. 23. látható.

(A kékkői levéltárban: AL. n. 6. *Érdy.*)

153.

A veszprémi káptalan átirja a demelki apátság számára Roland nádor fenebbi 151. sz. a. bizonyságát. 1252.

Capitulum Vesprimiensis Ecclesie omnibus Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in Domino Jesu Christo. Vniuersitati fidélium presencium tenore volumus fieri manifestum, quod nos recepimus litteras Domini Rolandi Palatini, et Comitis Posoniensis sub hac forma:

Nos Rolandus Palatinus stb. (mint fenebb 151. sz. a.)

Nos igitur ad maiorem huius rei confirmacionem, ne inter prenotatas partes super eodem facto lis aut questio aliqua possit suscitari litteras nostras iuxta tenorem earundem literarum concessimus sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Roberti Lectoris nostri anno Domini M°CC°L secundo. Venerabili in Christo patre nostro Zelando Episcopo, Henrico Preposito, Symeone Cantore Joanne Custode existentibus.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

154.

IV. Béla király megerősiti Ethuruch pozsonyi várjobbágy és fiai számára Dénes nádornak Karchan helységre vonatkozó 1248-ki (130. sz. a.) és Róland nádornak hasontartalmu 1249-ki (133. sz. a.) intézkedéseit 1253.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie Croacie, Rame, Servie, Gallicie, Lodomerie, Comanieque Rex universis presentem paginam inspecturis salutem in salutis largitore. Justis petencium dedideriis Principis animum inclinari et ordo juris et vigor exigit racionis, dummodo, quod petitur, iusticie non obviet, nec iuri preiudicet alieno. Hinc est, quod Ethuruch jobagio Castri Posoniensis de Karchan, una cum filiis suis Simone, Seraphino, Petro a nobis postulavit instanter, ut assignacionem eiusdam terre sue nomine Karchan per Dionysium quondam Palatinum Comitem Posoniensem ex nostro mandato factam vacue omnino secundum tenorem literarum patencium ipsius Dionisii Comitis nostro dignaremur privilegio confirmare. Quarum siquidem literarum Dionisii Comitis tenor talis est:

Dionisius Palatinus et Comes Posoniensis. stb.

(Következik Dénes nádor 1248-ki okmánya mint fenebb 130 sz. a.)

Insuper ad maiorem nostre collacionis evidenciam litteras Rolandi Palatini et Comitis Posoniensis dilecti et fidelis nostri postremo obtentas idem Ethuruh exhibuit, hanc seriem continentes:

Nos Rolandus Palatinus et Comes Posoniensis st.

(Következik Roland nádor 1249. okmánya mint fenebb 133. sz. a.)

Nos igitur justis ipsorum precibus inclinati, negari non licite — — — collacionem — Regio mandato factam secundum continenciam literarum dilectorum et fidelium nostrorum superius expressorum, ad perpetuam rei stabilitatem eisdem et per ipsos suis heredibus heredumque successoribus duximus nostro privilegio confimandam. Ut igitur presens confirmatio robur obtineat perpetue firmitatis, literas presentes in testimenium duplicis sigilli nostri munimine fecimus robo-

rari. Datum anno Dominice Incarnacionis M.CC.L. tercio decimo octavo kalendas May Regni autem nostri anno decimo octauo.

(IV. László király 1279-ki és nagy Lajos király 1366-ki megerősitő okmányaiból, Bartal után id. m. II. k. függ. XI l. *Csech.*)

155.

IV. Béla király megerősiti azon alapitványt, melyet Sztepko, Robert gróf fia a zágrábi, sz. István király czimű, egyházra tett. 1253.

Bela Dei gracia Hungarie stb. Rex stb. Quod accedens ad nostram presenciam magister Stepk filius Roberti Comitis nos humiliter postulans et attente exposuit nobis, quod vellet remedio anime sue ante diem obitus sui providere, quasdam possessiones suas Culpateuu hereditariam et Cherneteuu empticiam habitas iuxta continenciam priuilegiorum Capituli Zagrabiensis per usum Regni consuetum, quorum forme seriatim distinguendo subscribuntur, monasterio Sancti Stephani Regis de Zagrabia et per eum (így) Capitulo loci eiusdem perpetuo ex voto suo contulisset, si nos id de gracia Regia annuere dignaremur.

(Következik a zágrábi káptalan két bizonysága mint fennebb I. k. 158. sz. a., és II. k. 115.sz. a., s IV. Béla király helybenhagyása és megerősítése a kettős pecsét alatt.)

Datum anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo tercio.

(XVI. századi hiteles átiratból.)

156.

IV. Incze pápa meghagyja a győri püspöknek, hogy Gergely mester esztergami kanonok számára valami egyházi javadalomról gondoskodjék. 1253.

Innocentius Episcopus etc. venerabili fratri . . . Episcopo Jauriensi salutem etc. De singulorum provisione solliciti circa illos curam debemus impendere specialem, qui et propriis meritis et devotorum Ecclesie precibus adiuvantur. Hinc est, quod nos dilectum filium magistrum Gerardum Canonicum Strigoniensem, consobrinum dilecti filii magistri Alberti notarii nostri et venerabilis fratris nostri . . . Episcopi Prenestini Capellani, bonis ornatum moribus et peritum scientia litterarum, favore specialis gracie, qua suis exigentibus meritis dignus noscitur, prosequentes mandamus, quatenus eidem magistro G. in aliqua Ecclesiarum Regni Hungarie cathedrali, vel alia, de dignitate vel personatu cum prebenda seu beneficio, ad cuiuscumque collationem pertineat, etiamsi curam habeat animarum, prout idem duxerit acceptandum, si vacat ad presens, vel quam primum ad id obtulerit se facultas, procures auctoritate nostra per te vel alium providere, faciens exnunc ipsum in Ecclesia, in qua sibi provideri acceptaverit, si Cathedralis vel alias collegiata fuerit, in canonicum recipi et in fratrem, ac devotioni tue reservans huiusmodi dignitatem vel personatum cum prebenda seu beneficium eidem magistro per te vel alium, cui super hoc vices tuas commiseris, conferendam. Non obstante statuto de certo canonicorum numero, iuramento vel confirmatione Sedis Apostolice, aut quacunque firmitate alias roborato, aut si direxerimus in eadem ecclesia scripta nostra specialiter, vel in illis partibus generaliter pro aliis, quibus per hoc non possit preiudicium generari, vel quod idem alias beneficiatus existit, curam obtinens animarum, aut si aliquibus dignitatibus vel personatibus, collegiis aut locis, vel aliis quibuscunque sub quavis forma vel conceptione verborum a Sede sit indultum eadem, quod excommunicari, suspendi seu interdici, vel ad

receptionem seu provisionem cuiusquam compelli, seu extra suam Diocesim vel ultra certum locum ad iudicium evocari non possint per litteras dicte Sedis, non facientes plenam vel expressam de verbo ad verbum de indulgentia huiusmodi sive personarum, dignitatum numero vel receptorum nominibus mentionem, aut si locorum Diocesani ex Apostolica indulgentia super provisionibus, quas in eorum civitatibus vel Diocesibus mandamus fieri, executores esse debeant, vel non possit eis invitis ibidem alicui per nostras litteras provideri, seu qualibet indulgentia dicte Sedis, per quam effectus nostre gratie in hac parte impediri valeat vel differri, seu constitutione de duabus dietis edita in concilio generali. Contradictores etc. Nos enim decernimus irritum et inane, si quid contra tuam provisionem vel reservationem aut inhibitionem si quam duxeris premittendam, nostra vel quavis auctoritate a quoquam fuerit in eiusdem magistri preiudicium attemptatum. Datum Perusii XI. kal. Februarii (Pontificatus nostri) anno decimo.

(IV. Incze pápa Regestáiból Theiner id. m. I. köt. 216. l.)

157.

IV. Incze pápa az esztergami érseknek megyhagyja, hogy a, Bertalan volt pécsi püspök tartásáról tett, pápai intézkedéseket foganatositsa. 1253.

Innocentius Episcopus etc. venerabili fratri . . . Archiepiscopo Strigoniensi salutem etc. Cum sicut ex parte venerabilis fratris nostri Bartholomei Episcopi quondam Quinqueecclesiensis fuit propositum coram nobis (dudum se regimini Ecclesie Quinqueecclesiensis in manibus nostris cedente, nos sibi pro sustentatione sua de ipsius Ecclesie redditibus in ducentis marcis argenti annis singulis, quoad viveret, provideri volentes, illas sibi vel suo certo nuncio ab Episcopo, qui eidem Ecclesie preesset pro tempore, solvi certis locis et terminis mandassemus, et venerabilis frater noster . . - Episcopus Quinqueecclesiensis per duos annos in huius provisionis solutione cestasset; tandem devicti eius instantia sibi concessimus, ut nonnisi medietatem provisionis eiusdem duntaxat, dummodo pro subtractis centum marcas angenti persolvat, quibus eum contentum esse volumus, annuatim de cetero solvere teneatur. Nos igitur suis supplicationibus inclinati, ut sue provideatur quieti, provisionem ipsam esse firmam, et diminitionem non pati volentes statuimus ut prefatus Episcopus, alioquin successor ipsius predictas centum marcas pro subtractis, ut superius est expressum, in kalendis proximo venturis, et idem ac quilibet alius, qui Ecclesie predicti pro tempore prefuerit, totidem marcas puri et legalis argenti ad pondus Venetorum apud Venetias in Hospitali Sancti Johannis Jerosolimitani annuatim in eisdem kalendis sibi vel certo nuncio suo, quoad vixerit, teneatur persolvere nomine pensionis.) Ideoque fraternitati tue per Apostolica scripta in iuramento obedientie firmiter precipiendo mandamus, quatenus quotiens ab eodem B. Episcopo vel eius nuncio fueris requisitus, et per litteras . . . Magistri vel Preceptoris dicti Hospitalis sive illius, qui Hospitali preerit eidem, tibi constiterit, quod supradicto termino nuncius ipsius B.

Episcopi presens extiterit, pro huiusmodi recipienda pecunia et scienter non fuerit persoluta, per Ecclesias tue provincie, ubi expedire videris, et in Curia carissimi in Christo filii nostri . . . Illustris Regis Ungarie dictam excommunicationis sententiam solempniter publicans, dictum Episcopum Quinqueecclesiensem et quemlibet alium, qui Ecclesie iam dicte prefuerit, excommunicatos publice nuncies et facias nunciare, et nichilominus auctoritate nostra, appellatione remota compellas eosdem ad satisfaciendum sepefato B. vel ipsius certo nuncio de dampnis et expensis ac interesse, que occasione defectus solutionis eiusdem ipsum B. constiterit incurisse. Non obstante, si eidem Episcopo Quinqueecclesiensi est indultum (vel successoribus eius indulgeri ab Apostolica Sede contigerit, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas non facientes plenam et expressam de indulto huiusmodi mentionem, aut qualibet alia dicte Sedis indulgentia specialiter vel generaliter impetrata vel etiam impetranda cuiuscunque forme vel tenoris existat, per quam huiusmodi provisionis et constitutionis effectus impediri veleat, vel eidem in aliquo) derogari. Volumus itaque ut vacante Sede Strigoniensi vel absente Archiepiscopo maior, qui fuerit in Strigoniensi Ecclesia, mandatum super hiis Apostolicum exequatur. Datum Asisii VIII. Idus Maii (Pontificatus nostri) anno decimo.

(IV. Incze pápa Regestáiból Theiner id. m. I. köt. 220. l.)

158.

IV. Incze pápa a több keleti országokba, s névszerint a kúnokhoz és ázsiai magyarokhoz is, hittérítőkül küldött domonkos rendüeknek különös egyházi meghatalmazást ad. 1253.

Innocentius Episcopus etc. dilectis filiis fratribus de Ordine fratrum Minorum in terras Sarracenorum, Paganorum, Grecorum, Cumanorum, Ethyopum, Syrorum, Iberorum, Alanorum, Gazarorum, Catharum, Zichorum, Ruthenorum, Jacobitarum, Nubianorum, Nestorianorum, Georgianorum, Armenorum, Indorum, Moscelitorum, Ungarorum maioris Ungarie, Christianouum captivorum apud Tartaros aliarum(que) infidelium nationum orientis, seu quarumcumque aliarum partium proficiscentibus salutem et Apostolicam beneditionem. Cum hora undecima sit diei hominibus, ut exeant ad opus usque ad mundi vesperam de-putati, et illud Apocalypsis eulogium cito credatur cum matris Ecclesie consulatione complendum, videlicet oportere viros spiritualis vite munditiam et intelligentie gratiam cum Johanne sortitos, populis et gentibus, linguis Regibusque multis denuo prophetare, quia non sequitur reliquiarum Israelis per Isaiam prophetam salvatio, nisi iuxta Paulum Apostolum prius introeat gentium plenitudo: nos licet immeriti super Apostolice Sedis speculam constituti, fideliter et prudenter dispensandis Dei ministeriis et operibus coadjuvandis intendimus, si vergente plenitudine temporis post pia piorum studia in vineam Domini Sabaoth novos et pene novissimos, qui sapientiam longum didicere per otium, operarios mittere procuramus. Vos igitur, quos iuxta professe religionis officium zelus comedit animarum et in quadriga quarta, quam variis charismatum donis et fidei fortitudine trahitis, ubique discurrere ac vexillum Regis glorie procul levare gestitis, ad gentes, que Jesum Christum Dominum nostrum non cognoscunt, et ad subtractionis filios, qui Sacrosancte Romane Ecclesie non obediunt, destinamus, vobis in remissionem peccatorum omnium iniungentes, quatenus seminaturi super aquas multas in illo tamen, qui mundum dixit se vicisse, confisi, ad illu-

minationem cece multitudinis et exterminium heretice falsitatis, ad confirmandos nutantium animos et fidelium confortandos in luce sermonis et rectitudine operis, propositum vobis iter sine quorumlibet offensione curratis. Ut autem ministerium vestrum honoretur plenius et honorabilius impleatur, presentium vobis auctoritate concedimus, ut in terris, que adhuc Sedis Apostolice magisterio non intendunt, proponere verbum Dei et constitutis ibidem, non obstante, si aliqui sunt excommunicatione ligati, in verbis, officio et cibo, ac in aliis secure cummunicare, et ipsos, seu etiam alios converti ad unitatem Chuistiani fidei cupientes recipere, baptizare et aggregare filiis Ecclesie valeatis, et presbiteri ex vobis huiusmodi aggregatos possint insignere caractere clericali, et ipsos ad Acolitatus ordinem promovere. Liceat etiam vobis ibidem redeuntibus ad obedientiam Sedis Apostolice, qui sunt excommunicatione ligati, absolutionis beneficium iuxta formam Ecclesie impertiri, et super eo dispensare cum ipsis, qui sacros receperunt ordines et Divina celebrarunt officia sic ligati. Hoc ipsum vobis sit licitum circa illos de terris eisdem, qui temporibus indebitis, vel infra etatem legitimam, aut qui omnes eadem die, vel qui superiores pretermissis inferioribus conferre seu recipere ordines presumpserunt, si tamen in hoc servata forma talis extiterit, per quam ordines recepissent. Vobis preterea dispensare liceat, ut illi ex nationibus vestre predicationi comisssis, pui post susceptionem sacrorum ordinum, vel gradibus et casibus a Divina minime lege prohibitis matrimonia contraxerunt, remaneant in eisdem, et hii, qui ad Ecclesie Catholice redierint unitatem, ut inter suos habitent, eisque communicent, necnon clerici nationum ipsarum publice ad obedientiam Sedis Apostolice redeuntes gaudeant privilegio clericali. Sit etiam vobis licitum omnium fidelium in terris predictis confessiones audire, ac ipsis iniungere penitentias salutares, et excommunicatos a canone vel alio modo iuxta formam Ecclesie alsolvere, dummodo iniuriam et dampna passis satisfaciant competenter. Cum irregularibus autem partium earum (in illis) casibus, in quibus solent Legati Sedis Apostolice dispensare, ac etiam cum clericis ipsarum partium patientibus defectum natalium, dummodo non sint de adulterio vel incestu aut de regularibus procreati, sit vobis

dispensandi facultas, quam circa illos similiter habeatis, qui ab unitate Ecclesie Catholice seu religione vel clericali ordine discesserunt, si humiliter redire voluerint, et digne satisfacere de commissis, ita quod ipsi religiosi ad sua loca, salva disciplina ordinis resumantur; et illos ex iam dictis, qui excommunicationis vinculo sunt astricti, iuxta premissam formam et predicte satisfactionis modum absolvere valeatis; et cum irregularibus ex eisdem, sicut est expressum superius, dispensare. Ad hec sit vobis alsolvendi facultas occisores clericorum et religiosarum personarum in predictis partibus constitutos, fundandi de novo ibidem Ecclesias, et reconciliandi illas, que sunt casu aliquo prophanate, ac de novo fundatis Rectores idoneos providendi, et illis, qui de gentibus vel scismaticis noviter sunt conversi, dandi licentiam, ut uxores suas, cum quibus in gradibus a lege Divina non prohibitis contraxerunt, valeant retinere, de causis matrimonialibus, quas in partibus illis ad audientiam vestram deferri contigerit, legitime cognoscendi, ac discordantes inter se ad invicem, quod ad pacem et concordiam redeant, necnon quod inordinate viventes de suis excessibus, sicut iustum fuerit, satisfactionem exhibeant, compellendi per censurum ecclesiasticam, vobis libera sit potestas. Insuper in locis, in quibus vos hospitari contigerit, vel in locis partium earundem, in quibus residentiam facietis, missam et cetera Divina celebrare officia, in eisdem partibus cimiteria benedicere, ac dare indulgentias, et commutare vota, facultatem et licentiam habeatis. Ceterum vobis concedimus, quod a catholicis Patriarchis, Archiepiscopis et Episcopis possitis ordines et alia ecclesiastica sacramenta suscipere, ac vestes sacerdotales, altaris pallas et corporalia per eos, qui ex vobis sunt presbiteri, cum necesse vobis fuerit, benedicere, ubi Catholicorum Episcoporum copia non habetur, necnon alia facere, que ad augmentum Dominici nominis et ampliationem Catholice fidei ac reprobationem et irritationem illorum, qui sacris traditionibus contradicunt, sicut pro loco et tempore videritis expedire. Nulli ergo etc. Datum Asisii X. kal. Augusti (Pontificatus nostri) anno undecimo.

(IV. Incze pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 223. l.)

159.

IV. Incze pápa Antulnak és Dénesnek, a magyarországi benedekrendiek meghatalmazottainak megengedi, hogy 150 gira erejéig kölcsönt vehessenek fel. 1253.

Innocentius Episcopus etc. dilectis fratribus Antonio et Dionisio procuratoribus dilectorum filiorum . . . Thichoniensis, . . . de Feldvar, . . . de Dumbo, . . . et Modocha et . . . Sancti Martini de Pannonia Wesprimiensis, Quinqueecclesiensis, Colocensis, Jauriensis Diocesium, et aliorum Monasteriorum, Abbatum et Conuentuum de Ungaria Ordinis Sancti Benedicti salutem etc. Cum sicut in nostra proposuistis presentia constituti, pro expediendis negotiis dilectorum filiorum . . . Thiconiensis, . . . de Feldwar, . . . de Dumbo, . . . de Modocha, . . . Sancti Martini de Pannonia et aliorum Monasteriorum, Abbatum et Conventuum de Ungaria Ordinis Sancti Beneditі, vos subire oporteat onera expensarum, ne pro earum defectu illa inexpedita remanere contingat, vobis contrahendi mutuum propter hoc usque ad summam centum et quinquaginta marcarum argenti ad pondus Ungarie, et obligandi creditoribus bona dictorum Monasteriorum et Conventuum et uniuscuiusque in solidum, ac renunciandi constitutioni de duabus dietis edite in Concilio generali, et bone restitutionis in integrum, nec non et conventioni iudicum, si ipsorum creditorum nomine Apostolicas litteras cuiuscunque tenoris in posterum impetrari contigerit, auctoritate presentium concedimus facultatem: ita quod predicti Abbates et Conventus et eorum successores teneantur ad huiusmodi pecuniam persolvendam, et ad dampna, expensas et interesse, si in termino constituto pecuniam non solverent memoratam, super quibus simplici verbo illorum vel eorum alicuius, qui dictam pecuniam mutuaverint, sine alia probatione, sublata ipsis creditoribus necessitate probandi, quod pecunia eadem sit conversa in utilitatem dictorum Monasteriorum et Conventuum, pretextu alicuius constitutionis canonice vel civilis, privilegii etiam vel indulgentie, de quibus in nostris litteris

oporteat fieri mentionem, et per que iidem Abbates et Conventus, ac successores eorum valeant se tueri. Datum Asisii II. nonas Septembris (Pontificatus nostri) anno X.

(IV. Incze pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 224. l.)

160.

Rolánd nádor az Ethuru és a karcsai várnépek közti határpert intézi el. 1253.

Nos Rolandus Palatinus et Comes Posoniensis omnibus presentes litteras inspecturis duximus significandum, quod cum Ethuruh, et Seraphin filius eiusdem, Arazag, Joachimus, et Joannes filii Othmari, Jurk filius Zolunta, Dobech et Otk filii Clementis, Cheka filius Chobye, Moramus filius Mamley una cum filio suo Joanne, ac Bodo filius Jacobi de uilla Karcha, jobagiones Castri Posoniensis, convenissent coram nobis Wogyam filium Syda, Quencer Clericum, Kemam filium Kenes, Jacobum filium Machow, Joancam filium Elye, Mauricium filium Michaelis, et suos cognatos de uilla Karcha et de alia uilla Karcha, Fyntur, Fenies, Tukam, Mezam, Chiper joculatorum et cognatos eorundem, populos videlicet Castri Posoniensis, proponebant taliter contra ipsos: Quod terram eorum iure hereditario possessam, metis antiquis undique distinctam ad unum aratrum sufficientem in terra arabili cum prato et feneto eandem terram respicientibus videlicet occupando detinerent; proponebant eciam, quod in alio loco, in pratis et aquis ad ipsos castrenses pertinentibus tercia pars deberet esse de iure hereditario eorundem, quam partem possidere non possent, ipsis castrensibus eorum iure ipsorum uti non permittentibus. Contra quos iidem castrenses resistebant dicentes, quod hec omnia semper fuissent et esse debeant ex jure ipsorum, et a temporibus antiquis pacifice possedissent, nec aliquid communitatis cum ipsis haberent. Nos igitur

proposicionibus parcium auditis, sicut ordo postulabat judiciarius, partibus produccionem testium indiximus, ut more testium idoneorum, veritate rei comperta tocius litis falsitatem potuissemus exstirpare. Postmodum cum in termino per nos assignato testes a partibus satis idonei fuissent producti, neutra pars ipsam causam in specie sacramenti voluit decidi et terminari. Unde oportuit nos iudicare taliter, ut ambe partes pugiles inexaminatos debeant producere in nostra presencia. Et cum in die duelli partibus assignato, pugiles ab utraque parte positi fuissent in area certaminis, nec probis viris mediantibus pax aliquo modo inter partes reformari potuisset, pugiles ad invicem se opposuerunt, judicio summi judicis se committentes. Quibus utrinque decertantibus, pugil Ethuruh et suorum cognatorum, jobagionum castri, in ipsa area pugnando prevaluit,. pugile populorum castri supradictorum penitus deficiente et succumbente. Nos igitur, sicut decebat judicem, mittendo prestaldum nostrum Babul de villa Bechul una cum homine Capituli Posonieusis Crachyno sacerdote Sancti Petri de Galla, et duobus jobagionibus castri, Bereyno maiore preconum, et Bolch filio Matthie de Sur precepimus, ut terra superius expressa, et tercia pars pratorum et aquarum similiter, quibus accio vertebatur est (igy) certi metis in jus Eturuh et suorum cognatorum statuantur perpetuum. Qui ad nos redeuntes retulerunt in presencia omnium jobagionum castri, ac aliorum, ut omnia prata illa, et aquas cum funiculis mensurando juridicis, in tres partes divisissent, quarum duas dixerunt reliquisse castrensibus sepedictis, libera et voluntaria eorum castrensium eleccione, terciam vero partem pariter cum terra unius aratri, sicut superius expressum est, assignaverunt in perpetuum Eturuh et suorum cognatorum istis metis distinguendo. Quarum prima incipit a duabus metis antiquis iuxta viam, que ducit ad villam Karcha Abrahe filii Delus Comitis terre Sauli contiguatam, a partes aquilonis, a parte vero meridionis vicina est terre castrensium de Karcha; inde tendit versus orientem, et ibi sunt due mete terree; inde tendit versus orientem ad quatuor metas terreas, que sunt iuxta terram Sauli; hinc ascendit ad quemdam rivulum, qui est in terra Sauli, ubi sunt quatuor mete terree; iuxta eundem rivulum vadit ad finem eiusdem rivuli, ubi con-

terminatur aque Lapos-Er dicte, et ibi sunt quatuor mete; hinc tendit iuxta eandem aquam versus orientem, ubi sunt quinque mete; inde iuxta eandem aquam itur versus orientem ad pontem — —; inde versus villam Karcha Abrahe filii Sebus, et ibi exit de villa, ubi sunt tres mete, et iuxta dictam villam Abrahe tendit versus occidentem iuxta quoddam fossatum, ubi sunt due mete; inde ascendit ad stagnum, quod dicitur Agto — — —, et per idem stagnum iuxta dictas metas transit versus septemtrionem, ubi sunt due mete; inde tendit ad duas metas terreas; hinc ascendit parum versus septemtrionem iuxta magnam viam, ubi sunt due mete; hinc — flectitur versus septemtrionem, ubi sunt due mete; hinc venitur ad metas priores, de quibus incipit. Item prata et aque his ordinibus inchoantur; prima meta incipit iuxta terram, quam dominus Rex eidem Eturuh contulit, ubi in prato est una meta; hinc autem itur per paludem Kech ad duas metas, que sunt sub domo Kencsir; inde vadit versus meridiem ad finem cuiusdam stagni Agto vocati, et ibi exit de aqua Kech, ubi sunt due mete; inde vadit iuxta Kech ad duas metas, hinc de Kech flectitur versus meridiem per quoddam fenetum, et ibi sunt due mete; hinc venit ad stagnum Barcs, cuius aque puritas, que Gyolcs dicitur, in vulgari respicit Eturuh et suos cognatos; hinc itur versus meridiem, ubi iuxta magnam viam sunt due mete, et transeundo ipsam viam venitur ad duas metas; hinc transeundo stagnum vadit ad quandam insulam, ubi sunt due mete; hinc transeundo stagnum vadit ad Nogto, ubi sunt due mete; hinc transit per Nogto, et tendit ad tres metas angulares, que distinguunt inter terram populorum Gyurgsuka terram castrensium de Karcha, et terram Ethuruh, ac suorum cognatorum; hinc transiens Nogto versus septemtrionem itur ad stagnum Megeto, ubi versus Gurgsuka sunt due mete; hinc versus septemtrionem venitur ad quandam insulam, ubi sunt tres mete angulares, que distinguunt ipsam terram a terra Buzad et populorum de Gurgsuka; inde vadit ad stagnum Barcs, quod respicit Buzad predictum, terra vero a parte inferiori eiusdem stagni remanet de jure Ethuruh et suorum cognatorum; inde tendit ad unum angulum, et de angulo ad stagnum Agto, ubi conterminatur prato Ponse (? Pouse); inde versus aquilonem ad stagnum Aloan, et ibi sunt tres mete;

ubi conterminatur Gicte, et Poule, et aquam Kech, totaliter respicit Ethuruh et suos cognatos; hinc itur iuxta Kech ad stagnum Curloustho, ubi sunt due mete, et ibi separatur a terra Gicte, et sic terminatur. Ut igitur Ethuruh et sui cognati per castrenses sepius dictos de cetero non possint defraudari in iure suo coram nobis legitime optento, litteras presentes ad memoriam facti sigillo nostro munitas duximus eis concedendas. Datum Posonii in festo Beati Gregorii Pape anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo tercio.

(Bartal után id. m. II. köt. függ. XVI. 1. *Csech.*)

161.

A hanti káptalan bizonyságlevele, hogy Háb grófnak özvegye Paznanban lévő birtokát a pannonhalmi apátságra ruházta. 1263.

Capitulum Ecclesie Hantensis vniuersis tam presentibus quam futuris presens scriptum inspecturis salutem in omnium Saluatore. Ad uniuersorum noticiam pervenire volumus presencium per tenorem, quod relicta Comitis Hab in nostri personaliter presencia constituta confessa est viva voce, quod cum terram suam de Paznan; quam pro dote sua ab Andrea de Vigman, Nicolao filio suo, et Mykone filio Myke abuerat, Rose dilecte filie sue pro multiplicibus pietatibus et dileccionibus filialiter sibi exibitis, cum quatuor vineis ibidem in Paznan Sukuro constitutis, servis, libertinis, ancillis, ac aliis utilitatibus (dedisset); prout in literis Capituli Jauriensis plenius continetur; et postmodum ipsa domina Rosa, laborans in extremis, in presencia fratrum Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie, qui per eandem vocati advenerant, secundum quod in litteris seriatim Conventus eiusdem cognovimus, iterum ad manus domine matris sue possessionem supradictam cum eisdem utilitatibus, quibus sibi collata fuerat, reliquisset possidendam; eandem terram cum quatuor vineis antedictis Ecclesie Sancti

Martini sine aliqua contradiccione pleno iure pacifice contulit possidendam; ita quod domina usque ad vitam suam fructus ipsius terre et vinearum libere et secure nemine prepediente percipiendi habebit facultatem. Ne igitur prefate disposicionis confirmacio coram nobis ordinata per quemquam ullo unquam tempore infringatur, presentes ad peticionem iam dicte domine concessimus literas sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini M. CC. LIII. Yacinto Preposito; Ipolito Cantore, Farkasio Lectore existentibus.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

162.

IV. Béla király, Yesesin földét, mely Bogomér Zubuzlou fiának kimultával a király adományozása alá került, Mihály zólyomi és Detre szepesi ispánoknak adományozza. 1254. octob. 24.

Bela Dei gracia Vngarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus presentes litteras inspecturis salutem in eo, qui Regibus dat salutem. Conspicue fidelitatis auspicia dignis solent munificencie premiis compensari, ut ad maiora fidelitatis opera subiecti efficacius accendantur Regiis muneribus inuitati. Hinc est, quod ad uniuersorum presencium et futurorum harum serie uolumus noticiam peruenire, quod nos fidelium nostrorum Michaelis de Zoulum, et Detrici de Scepus Comitum seruiciorum merita tota benignitate pensantes, quandam terram Yesesin nomine, spectantem ad castrum de Trinchen, intra terram eorundem de Varna constitutam, quam Bogomerius filius Zubuzlou filius (kitörölve) usque ad mortis sue tempora possederat, et eo sublato de medio ad nostram manum iterum extitit deuoluta, prenominatis nostris fidelibus Michaeli et Detrico Comitibus, et per eos suis heredibus heredumque suorum successoribus contulimus cum omnibus suis utilitatibus iure perpetuo possidendam. In cuius rei plenissimam firmitatem, pre-

sentes litteras concessimus, duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo quarto, nono kalendas Novembris, Regni autem nostri anno vigesimo.

Jegyzet. Eredetie bőrhártya melynek alúl fölhajtott hasadékaiból vörös és fehér selyemről a Pray (De Sigillis. Tab. V. fig. 2.) munkájában látható pecsét függ. A Zubuzlou személynév annyi, mint Szoboszló, azaz: Sobieslaus, és oly végzetű, mint Ladislaus, László; s Stanislaus, Szaniszló. A magyar onomasticon meg volt ugyan kezdve (Tud. Gyüjt. 1821. III. 37—70.); de haladásnak épen nem akar indúlni.

(A kékkői levéltárban: AL. n. 8. *Érdy.*)

163.

IV. Incze pápa az esztergami érsek meghatalmazottainak megengedi, hogy 300 ezüst gira erejéig pénzt kölcsönhessenek. 1254.

Innocentius Episcopus etc. dilectis filiis magistro Petro Preposito Ecclesie Chasmensis Zagrabiensis Diocesis, Octomaro Archidiacono Nogradiensi et Raynaldo Plebano Ecclesie de Bana Strigoniensis Diocesis salutem etc. Cum sicut in nostra proposuistis presencia constituti, pro expediendis venerabilis fratris nostri B. quondam Colocensis, nunc Strigoniensis Archiepiscopi, cuius estis procuratores, Ecclesie sue Strigoniensis negotiis, vos subire oporteat onera expensarum; ne pro ipsarum defectu eadem negotia inexpedita remanere contingat, nos vestris precibus inclinati, contrahendi mutuum propter hoc usque ad summam trium millium et quingentarum marcarum puri et fini argenti ad pondus Ungarie, ac predictos Archiepiscopum et Ecclesiam ipsorumque bona hiis, qui vobis huiusmodi pecuniam mutuarint, obligandi, et renunciandi constitutioni de duabus dietis edite in Concilio generali, et bone restitutionis in integrum, necnon et conventioni judicum, si Apostolicas litteras cuiuscumque tenoris super hoc creditorum ipsorum nomine contra dictos Archi-

episcopum et Ecclesiam, vel eiusdem Archiepiscopi successores contigerit impetrari, ac etiam omnibus litteris et indulgentiis Apostolicis impetratis, et etiam impetrandis, plenam vobis et liberam concedimus auctoritate presentium facultatem: ita tamen quod . . . Archiepiscopus, successores et Ecclesia memorata dictis creditoribus ipsam pecuniam solvere necnon et ad dampna, expensas et interesse, si in termino statuendo eandem pecuniam non solverent, super quibus simplici verbo sine sacramento, vel probatione alia credi volumus, teneantur, et prefatis creditoribus pretextu alicuius constitutionis canonice vel civilis, aut cuiuscunque privilegii vel indulgentie, de quibus in nostris litteris plenam et expressam de verbo ad verbum oporteat fieri mentionem, et per quam prefati Archiepiscopus et successores aliquatenus valeant se tueri, dictam pecuniam in utilitatem prefate Ecclesie versam esse probandi necessitas non incumbat. Datum Laterani X. kal. Martii, (Pontificatus nostri) anno XI.

(IV. Incze pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 225. l.)

164.

IV. Incze pápa rendeli, hogy az esztergami érsek Istvánnak, előbb esztergami érseknek és akkor preneszteі püspökbibornoknak, évenkint 300 ezüst girát fizessen. 1254.

Innocentius Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis . . . Sancti Martini de Monte Pannonie Ordinis Sancti Benedicti et . . . de Bocon Cisterciensis Ordinis Abbatibus Jauriensis et Vesprimiensis Diocesium salutem Apostolicam et benedictionem. Congruum existimamus et debitum, ut cum de aliis solliciti simus et vigiles, de fratribus nostris Ecclesie Romane Cardinalibus specialius cogitemus, et Apostolicam sollicitudinem, quam una cum ipsis incessanter ad alios exequimur, interdum ad eos pro ipsorum commodo reflectamus, ut nostra et eorum vigilantia, que prodest generaliter ceteris, sit nonnunquam et ipsis fructuosa. Hinc est, quod cum venerabilem fratrem nostrum . . . Episcopum Penestrinum de Strigoniensi Ecclesia, cui olim prefuisse utiliter ac laudabiliter profuisse dinoscitur, ad Penestriensem duxerimus transferendum; nos uolentes inter ipsum Episcopum, et eandem Strigoniensem Ecclesiam mutue caritatis vinculum remanere, prouidimus et ipsam sibi ad certos redditus de bonorum suorum copia, et eundem Episcopum illi ad opportuni fauoris patrocinium pariter obligare, ut utroque vicissim ab altero recipiente subsidium, firma et indiuidua inter ipsos dilectio perseueret. Apostolica itaque auctoritate persone ipsius Episcopi trecentas marcas argenti puri et fini ad pondus Ungarie de proventibus et redditibus Archiepiscopalibus eiusdem Strigoniensis Ecclesie de fratrum nostrorum consilio concessimus percipiendas ab ipso integre annuatim: statuentes eadem auctoritate ac precipientes districte, ut Archiepiscopus Strigoniensis, qui pro tempore fuerit, quem quidem ad hoc teneri omnino uolumus, trecentas marcas de redditibus et prouentibus ipsis sibi vel procuratori suo, seu nuncio suo, quem propter hoc specialiter distinauerit, annis singulis in festo Omnium Sanctorum apud Venetias sine diminutione qua-

libet, remota omni difficultate persoluat. Et si in eisdem festo et loco, uel post infra duos, ex tunc interdicti, et si forte infra duos alios subsequentes menses huiusmodi marcarum quantitatem sibi vel procuratori, seu nuntio suo non soluerit, suspensionis incurrat sententias eo ipso, non obstante, si eidem Archiepiscopo a Sede Apostolica sit indultum, vel indulgeri contingat, quod per litteras Sedis ipsius interdici nequeat vel suspendi, nisi in iisdem litteris de indulto huiusmodi plena et expressa mentio habeatur. Cum igitur venerabilem fratrem nostrum . . . Strigoniensem Archiepiscopum monendum duxerimus attentius et rogandum, nostris sibi dantes litteris in mandatis, ut huiusmodi pecunie summam annuatim in festo et loco prefixis sibi vel procuratori seu nuntio suo integre solvere sublata qualibet difficultate procuret, ita quod predictas sententias ipsum incurrere non contingat; nosque deuotionem suam dignis exinde possimus in Domino laudibus merito commendare, discretioni vestre per Apostolica scripta in uirtute obedientie districte precipiendo mandamus, quatenus vos uel alter uestrum litteras ipsas, quas super hoc eidem Archiepiscopo destinamus, sibi assignare cum cautela et diligentia studeatis. Rescripturi nobis quidquid super hoc duxeritis faciendum. Datum Laterani kalendis Aprilis Pontificatus nostri anno undecimo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

165.

IV. Incze pápa Bérnat nápolyi püspököt apostoli követül küldi Magyarországba. 1254.

Innocentius Episcopus etc. dilecto filio B. Electo Neapolitano, Capellano nostro, Apostolice Sedis Legato salutem etc. Cum te pro sedanda discordia, que inter carissimos in Christo filios nostros . . . Ungarie et . . . Boemie Reges illustres suborta dinoscitur, ad partes illas, commisso tibi legacionis officio, destinemus, ut nichil tibi desit ad sedandam eandem, sed illius prosecutio in tuis manibus prospere dirigatur, relaxandi iuxta formam Ecclesie suspensionis et excomunicationis in quascunque personas, nec non et interdicti in loca Regnorum Ungarie et Boemie et partium vicinarum sententias, occasione huiusmodi discordie promulgatas, recepta debita satisfactione ab eisdem personis et locis, discretioni tue auctoritate presentium concedimus facultatem. Datum Laterani II. nonas Aprilis (Pontificatus nostri) anno undecimo.

(IV. Incze pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 227. l.)

166.

IV. Incze pápa Bernát nápolyi püspököt és apostoli követet Magyarország főpapjainak ajánlja. 1254.

Innocentius Episcopus etc. etc. venerabilibus fratribus Archiepiscopis, et Episcopis ac dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, Archidiaconis, Decanis et aliis Prelatis, Capitulis et Conventibus Ecclesiarum, ad quos littere iste pervenerint, salutem etc. Cum dilectum filium B. Electum Neapolitanum, Capellanum nostrum, quem nos et fratres nostri propter sue merita probitatis carum habemus plurimum et acceptum, pro sedanda discordia, que inter carissimos . . . Ungarie et . . . Boemie Reges Illustres suborta dinoscitur, ad partes illas, commisso sibi legationis officio, destinemus, Universitatem vestram rogamus, monemus et hortamur attente, mandantes, quatenus eundem electum, cum ad vos accesserit, Apostolice Sedis et nostra reverentia recipientes ac honorifice pertractantes, ei ac familie sue de necessariis et securo conducto liberaliter providere curetis; ita quod ipse cum ad nos redierit, grata de vobis referre veleat, nosque devotionem vestram proinde dignis in Domino laudibus commendemus: alioquin sententiam etc. usque observari. Datum Laterani VIII. Idus Aprilis, (Pontificatus nostri) anno undecimo.

(IV. Incze pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 227. l.)

167.

István szlavoniai bán és stajeri főkapitány stajerországi ügyben itél. 1254.

Nos Stephanus Banus Dux tocius Sclauonie ac Capitaneus Styrie vniuersis Christi fidelibus tam presentibus quam futuris salutem. Vniuersitati uestre notum esse uolumus, quod Prior vallis Sancti Johannis in Syces coram nobis et domino Gotfrido de Marpurch Judice Prouinciali et testibus domino Syfrido de Marenberch et domino Dietmaro de Griuen, Henrico de Rohasc, Mariscalco de Treuna, Wigando de Gybel, et aliis quam pluribus, villas que dicuntur Alsniz et Warte (a) domino Diemone milite de Gybel, qui illas iam in longo tempore impetiit iure legitimo dictante sentencia uniuersorum obtinuit, ac sue Ecclesie testimonio sui priuilegii requisiuit. Ne autem in posterum fraus aliquorum ius dicti Prioris atque sue Ecclesie in prefatis uillis ualeat iniusta impeticione de cetero infirmare, presens scriptum iam supradicto Priori nostro sigillo et domini Gotfridi de Marpurch iussimus communiri. Data apud Grez anno ab Incarnatione Domini M°CC° LIIIJ°, IIIJ. Idus Septembris.

(Az eredeti után Chmel József, Diplomatarium miscellum seculi XIII. Bécs 1849. I. köt. 36. l.)

170.

IV. Sándor pápa megerősiti az örsi kolostornak a szent üdvözitő templomanak birtokát. 1255.

Alexander Episcopus etc. dilectis filiis . . . Priori et Conventui Monasterii Sancti Salvatoris de Urs Ordinis Sancti Augustini, Colocensis Diocesis, salutem etc. Cum a nobis petitur etc. Cum itaque sicut ex parte vestra fuit propositum coram nobis, venerabilis frater noster . . . Strigoniensis, tunc Colocensis Archiepiscopus, Ecclesiam Sancti Salvatoris Colocensis Diocesis cum omnibus iuribus et pertinentiis suis vobis, prout spectabat ad eum, pia et provida liberalitate duxerit conferendam: nos vestris supplicationibus inclinati, quod super hoc ab eodem Archiepiscopo provide factum est, ratum et gratum habentes, id auctoritate Apostolica confirmamus etc. Nulli etc. nostre confirmationis etc. Datum Anagnie nonis Octobris (Pontificatus nostri). Anno I.

(IV. Sándor pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 284. l.)

171.

IV. Béla király kiküldött birái a szent királynak Karcsa helységben lakó több jobbágyfiainak személyes szabadságáról itélnek. 1255.

Rolandus Palatinus et Comes Posoniensis, Vincentius Dei gracia Episcopus Nitriensis omnibus presentes literas inspecturis salutem in omnium Salvatore. Ad universorum noticiam harum serie volumus pervenire, quod cum ex speciali mandato domini Bele illustris Regis Hungarie super iudicandis terris castri Posoniensis, et revocandis castrensibus ab eodem

castro dispersis judices constituti fuissemus inter cetera Nicolaus filius Opuz, Bolch filius Mathie, Andreas filius Farcasii ac alii jobagiones castri Posoniensis Thomam filium Ombud, Guthan, Hejdur, Condram, Demen, Zoyzlaum et Thomam filium Milvan ac Heydur, filios jobagionum Sancti Regis de villa Karcha in nostra convenerunt presencia, et proponebant: Quod cum dominus Rex tempore revocacionis perpetuitatum omnia jura et statum castri Posoniensis ordinasset personaliter et renovasset, nomina omnium jobagionum ac aliorum cujuscunque condicionis hominum ad id castrum pertinencium in tenorem regestri Regalis concludendo, iidem homines de Karcha remansissent exclusi a regestro. Ad hec nominati homines respondebant, quod licet nomina ipsorum regestrum Regale non contineret, tamen a prima origine ipsorum semper fuissent et essent veri filii jobagionum Sancti Regis. Ad hoc et quod sine strepitu judiciali libertas ipsorum non gravetur in aliquo, literas domini Regis patentes nobis exhibuerunt sub hac forma:

Nos B. Dei gracia Rex Hungarie significamus universis presens scriptum inspecturis, quod accedentes ad presenciam nostram Thomas et Deman filii Ombud, Gutha filius Andree, Zoyzlo filius Vega, et Thomas filius Milvan de villa Karcha, qui se filios jobagionum Sancti Regis asserebant, sua nobis insinuacione demostrarunt, ut cum quidam inimici ipsorum de Posoniensi Comitatu super statu libertatis ipsorum eos velint impetere aggravantes, eosdem juris ordine non servato libertatem ipsorum sine judicii strepitu non permitteremus in aliquo vacillare. Et quia eorundem peticio justa fuerat et honesta, utpote conveniens equitati, de benignitate admisimus consueta, precipientes omnibus judicibus firmiter et districte, ut nullus ipsos super statu libertatis ipsorum presummat aggravare, nisi prout exigit ordo juris. Datum Posonii in octavis Apostolorum Petri et Pauli.

Nos igitur diligentem facientes inquisicionem oculte et manifeste super libertate ipsorum per omnes jobagiones ejusdem casri, castrenses, et nobiles ejusdem provincie constitit nobis, eos fuisse et esse veros filios jobagionum Sancti Regis; et in eadem libertate, qua gaudebant, eosdem stare permisimus in perpetuum pacifice et quiete. Et ad ejusdem rei

memoriam literas presentes sigillorum nostrorum patrocinio communitas duximus concedendas. Datum Posonii in octavis Sancti Nicolai anno Domini millesimo ducentesimo L. quinto.

(Bartal után, Comment. hist. et jur. publ. Hung. II. köt. függ. IV. l. *Csech*).

172.

Roland nádor bizonysága hogy a pannonhalmi apátság és az ó-budai káptalan bizonyos, a somogymegyei tizedre vonatkozó, peres kérdés tekintetében egyezkedtek. 1255.

Nos Rolandus Palatinus et Comes Posoniensis omnibus presencium noticiam habituris duximus significandum, quod cum litis questio mota fuisset coram nobis super facto decimarum inter Ecclesiam Sancti Martini de Pannonia ex vna parte, et inter Ecclesiam Beati Petri de Buda ex altera, et ipsam litem ad examen duelli iudicassemus, et tandem requisito domino Rege ipsum duellum fuisset reuocatum, postmodum placuit partibus ex nostra permissione amicabiliter inter se mediantibus probis viris pacifice ordinare. Cuius composicionis formam dominus Abbas Sancti Martini, Ambrosius Lector, Petrus Decanus et magister Sixtus, Canonici Ecclesie Budensis coram nobis in hunc modum recitarunt: Quod vinitores Ecclesie Budensis in toto Comitatu Symigiensi constituti de singulis mansionibus pro decimis singulas binas caponas persoluent, et de propriis cellarijs Budensis Ecclesie decimas legitimas et consuetas; libere autem condicionis homines soluere debent decimas suas in prediis ipsius Ecclesie Budensis locati secundum consuetudinem Regni approbatam. Vt autem composicionis series salua semper et inconcussa permaneat, et in temporibus successiuis per neminem possit in irritum reuocari, in testimonium et confirmacionem eiusdem facti litteras nostras presentes ad peticionem vtriusque partis

sigilli nostri munimine roboratas duximus concedendas. Datum in Vaska feria quinta post Dominicam Letare anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo quinto.

(Eredetie a sz. mártoni főapátság levéltárában).

173.

Roland nádor itélete a pannonhalmi apátság és annak Fen helységben lakó udvarnokai közt. 1255.

Nos Rolandus Palatinus et Comes Posoniensis omnibus presentes litteras inspecturis duximus significandum, quod cum Ecclesia Sancti Martini de Monte Pannonie vduornicos de villa Fen convenisset coram nobis, proponebat, quod ipsi vduornici terram Ecclesie, quam habet in terra eiusdem ville metis legitimis et autenticis distinctam, possidere non permitterent, et metas terre illius ausu temerario destruxissent. Ad quod ijdem vduornici resistebant dicentes, quod terram Ecclesie dicte necquaquam vsurpare intenderent, et mete ille, quas ipsi destruxisse accusabantur, non fuerint legitime, sed per Ecclesiam violenter elevate. Partibus igitur in hec verba certantibus dicta Ecclesia instrumenta sua super facto terre illius ordine judicario confecta nobis exhibuit; videlicet duo paria privilegiorum Nicolai quondam Palatini, filii Borz; tercium Dyonisii quondam Palatini; quartum vero Bele Illustris Regis Hungarie, quorum privilegiorum continencias presenti scripto singillatim duximus inserendas.

(Következik 1) Miklós nádor 1220-ki okmánya, lásd I. k. 94. sz. a.; 2) Ugyannak 1226-ki okmánya, l. I. k. 130. sz. a.; 3) Dénes nádor 1237-ki okmánya, l. fenebb 36. sz. a.; és 4) IV. Béla király 1237-diki okmánya, l. f. 25. sz. a.)

Perlectis igitur tenoribus tot priuilegiorum et expresse intellectis decreuimus, vt ipsa terra in eisdem metis, quas

vduornici memorati destruxerant, ad ius Ecclesie antedicte restituatur. Sed quia dicti vduornici temere diutissime certantes prestaldum nostrum semel, secundo ac tercio metas terre illius renouare non permiserunt iuxta metas antiquas; nos ipsi personaliter ad terram illam accessimus ponere finem certamini inter Ecclesiam et vduornicos antedictos. Et quia constitit aspestui nostro, metas illas fore veras, quas dicti vduornici destruxerant; per hominem nostrum Benedictum filium Beeud fecimus renouari, quosdam ex ipsis vduornicis de tali presumpcione in abrasione capitis eorum condempnando; et reliquimus ipsam terram ad ius Ecclesie memorate perpetuo possidendam secundum continenciam priuilegiorum superius iam dictorum. Ne igitur in processu temporum sepe dicti vduornici de villa Fen sepedictam Ecclesiam Sancti Martini iterato possint vel debeant super facto illius terre impetere, in memoriam huius facti presentes litteras sigillo nostro communitas duximus concedendas. Anno Dominice Incarnacionis M°CC°L°V°.

(A szent-mártoni főapátság levéltárában őrzött eredeti után. *Czech*).

174.

Roland nádor és Vincze nyitrai püspök a pozsonyi várjószágok visszafoglalására kiküldött birák, az alperesek vádja folytán Ipuz Miklóstól el akarván venni Chondol jószágot, a felperes által elémutatott adománylevél következtében, neki itélik oda. 1255.

Rolandus Palatinus et Comes Posoniensis, Vincencius Dei gracia Episcopus Nitriensis omnibus presentes litteras inspecturis salutem in eo, qui est salus omnium. Ad vniuersorum noticiam harum serie volumus peruenire, quod cum ex speciali mandato domini Bele illustris Regis Vngarie super

iudicandis terri castri Posoniens isiuiceds constituti fuissemus, inter cetera Petrus filius Miceta (így), Bolch filius Mathie, Boda filius Dionisii de Zovvor, Bereyn de Ilka et alii jobagiones Castri Posoniensis una cum Peth et cognatis suis Castrensibus de villa Chondol Nicolaum filium Tpuz in nostra conuenerunt presencia et proponebant; quod terram Chondol de iure Castri existentem detineret per indebitam occupacionem. Ad quod idem Nicolaus, in quem agebatur, respondebat quod ipsam terram, quam Peet (így) et sui cognati ab ipso requirunt, non indebite, sed ex donacione domini Regis iusta et legitima possedisset et possideret, et ad eiusdem donacionis confirmacionem priuilegium domini Bele illustris Regis Vngarie coram nobis exhibuit. In cuius tenore satis expresse intelleximus, ipsam terram iuste et legitime per memoratum dominum Regem collatam fuisse Nicolao memorato. Vnde nos donacionem Regiam pro rato et firmo habentes(így), sepedictam terram Chondol predicto Nicolao perpetuo iure reliquimus sub ipsis metis, que in privilegio domini Regis continentur, possidendam. Et ad eiusdem rei confirmacionem litteras presentes sigillorum nostrorum patrocinio roboratas duximus concedendas. Datum Posonii in octauis Sancti Nicolai anno Dominice Incarnacionis millesimo ducentesimo quinquagesimo quinto.

Jegyzet. Hártyán szépen irva. A nádornak kerek pecséte fehérveres selymen függ, körirata és czimere már ki nem vehető. A püspöknek tojásdad pecséte pedig sárgazöld selymen függ, jóval kisebb a nádorénál, czimere pásztorbotos püspököt ábrázol, körirata el nem olvasható. — Kiadta de hibákkal Fejér Cod. Dipl. IV. k. II. r· 329. l.

(Pozsonykáptalani országos levéltár Capsa XIV. fasc. 3. Nr. 18. *Knauz.*

175.

Sinister Miklós királyi főtálnokmester és kiküldött biró itélete a bakonybéli apát és a pápai udvarnokok közt. 1255.

Nos Nicholaus Synister Magister Dapiferorum domini Regis, et judex super judicandis terris vduornicorum ex speciali mandato Bele Dei gracia illustrissimi Regis Wngarorum constitutus, significamus presentibus et futuris presentes inspecturis, quod cum vduornici de Papa, videlicet Gwthen, Bytha et clericus Bartolomeus Abbatem Ecclesie de Beel ad nostram citassent presenciam proponentes contra eum quod duo molendina ipsorum, et vigintiquinque jugera terrarum cum particula feneti indebite occupasset et violener detineret; Abbas vero predicte Ecclesie in eodem judicio literas Dionysij Palatini felicis memorie et Comitis Simigiensis, nec non privilegium Chak Comitis de Suprun, Hohvet Comitis de Ferreo Castro et Demetrij Comitis de Chanad, judicum a domino Rege Bela constitutorum ad restitucionem ipsorum molendinorum et vigintiquinque jugerum terrarum cum particula feneti solemniter exhibuit, que ad emendacionem dicte terre satis evidenter protulerunt testimonia. Nos igitur juris ordine mediante, prout justiciam memorate Ecclesie eminere cognovimus in hac parte, dicta molendina et vigintiquinque jugera terrarum cum particula feneti statuimus sepe dicto Abbati Ecclesie de Beel libere et pacifice perpetuo jure possidenda juxta eandem formam, sicut in literis predictorum judicum inspeximus contineri. Quarum terrarum prima meta incipit a fluvio Thapolcha exeundo juxta magnam salicem in longitudine terrarum, que vulgo *ketbaranna scele* dicitur, a parte Ozorluka in longitudine unius jugeri cadit in *anas scele* ad orientem, et per eundem fluvium tendit ad meridionalem ad unum *er*, et per eundem *er* vadit ad metas Sancti Ladislai; hinc autem reflectitur ad occidentalem, per indagines spinarum cadit ad fluvium Toplycha supra dictum, et per eundem Toplycha vadit inferius ad locum predictum, unde exierat; et ibi terminatur. Vt autem nostris gesta temporibus robur

firmitatis obtineant, nec per eosdem vduornicos, et liberos udvarnicorum, vel comites eorundem vllis unquam temporibus possit in irritum reuocari, in testimoiuum rei geste dedimus presentes literas sigillo nostro roboratas. Si vero aliquis maliciosus hoc statutum et judicium predictorum attenptare presumpserit, velut calumpniosus, et plus quam calumpniosus condemnetur. Datum anno Domini millesimo CC°L° quinto.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

176.

Jakab az esztergami Jánoslovagok főnöke társainak megegyeztével Kirván lévő szőlejöket Chechy szabadostól hütlensége miatt elvevén Simon szolgájoknak adja két évi szolgálati díj fejében. 1255.

Nos frater J(acobus) Divina misericordia Magister Hospitalis Domus Sancti Stephani Regis de Strigonio et Conuentus eiusdem significamus omnibus Christi fidelibus tam presentibus, quam futuris noticiam presencium habituris, quod vineam Alberti sitam in Kirua iuxta vineam Marcelli Comitis, que iure nos contingit, quam Chechy libertino Ecclesie nostre commiseramus propter multiplicem infidelitatem ipsius ab eodem auferendo, pari uoluntate ac communi consilio commisimus, dedimus, contulimus et confirmauimus Symeoni fideli seruienti nostro pro stipendio sui fidelis seruicij nobis exibiti (igy) duorum annorum, propter exigenciam aliarum rerum nostre Ecclesie usque in filios filiorum perpetuo possidendam. Ne ergo talis commissio imposterum per quempiam fratrum seu nostrorum successorum aliquatenus possit in irritum reuocari, presentes concessimus litteras sigilli nostri munimine roboratas. Anno Dominice Incarnacionis M°CC°L° quinto.

Jegyzet. Kis hártyaszeleten apró szép írással. A pecséttöredék veressárga selymen függ.

(Posonykáptalani országos levéltár Capsa XIV. fasc. 17. Nro. *Knauz.*)

177.

IV. Béla király törvénykezési kiegyenlités alapján megerősiti a bakonybéli apátságot Endred föld birtokában. 1256.

Bela Dei gratia Vngarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus Christi fidelibus tam presentibus quam futuris presentem paginam inspecturis salutem in omnium Saluatore. Justis petencium desideriis Principis animum inclinari ordo iuris et vigor exigit equitatis, dummodo quod petitur, iusticie non obuiet, nec iuri preiudicet alieno. Proinde ad vniuersorum noticiam volumus peruenire, quod fidelis noster Jacobus Abbas de Beel ad nostram accedendo presenciam super facto terre Endreed existentis iuxta villam Beche, super qua inter ipsum et Comitem Dyonisium questio orta fuerat, exhibuit nobis litteras Vesprimiensis Capituli hunc tenorem continentes :

Excellentissimo Domino B. Dei gracia Illustri Regi Hungarie Capitulum Vesprimiensis Ecclesie oraciones in Domino debitas et deuotas. Litteras Excellencie vestre recepimus mandatum ac preceptum vestrum continentes sub hac forma:

In duello, quod inter Abbatem de Beel ex vna parte, et Dyonisium Comitem filium Beche super terra Endred habebatur ex altera, per fideles nostros B. Comitem Musuniensem et N. Magistrum Dapiferorum partibus consencientibus taliter extitit ordinatum: Vt idem Abbas cum vno officiali suo quinto die post octauas Beati Michaelis in Ecclesia Sancti Johannis de Polyan prestare debeat sacramentum, vt quamcunque de illa terra, quam Abbas cum dicto Comite Dyonisio nomine terre Monasterii sui reambularet, prestando sacramentum Monasterii sui asseruerit, ipsa terra cederet Monasterio pacifice et quiete. Vnde nobis per vestras litteras precepistis, vt cum prestaldo ipsius Abbatis vnum ex nobis mitteremus, qui secundum formam prescriptam reciperet sacramentum; quo recepto in ea parte ipsius terre, que Mona-

sterio cederet, mete deberent eleuari; et quicquid coram nostro homine actum fiere t, metas videlicet et qualitatem terre Monasterio cedentis, vobis fideliter rescriberemus.

Nos autem precepto vestro obtemperantes, Scegam sacerdotem nostrum de Mestyr transmisimus fidedignum, qui ad nos rediens retulit viua voce: Quod cum ipse pro exequendo nostro mandato vna cum prestaldo pro iuramento recipiendo accessisset, Dyonisius Comes antedictus ipsum Abbatem iurare non permisit, sed terram Ecclesie de Beel eidem Abbati absque iuramento restituit perpetualiter possidendam. Terra autem prememorata Monasterii Beel in villa Endred sita, quam Abbas ab ipso Dyonisio recuperauit in lite his metis distinguitur. Incipit enim ab occidentali parte iuxta viam publicam, que procedit ad Apacchafalua, vbi est vna meta; exinde modicum vergit ad aquilonem ad ilicem, supra quam meta est vallata; deinde protenditur ad partem orientalem ad aliam ilicem similiter supra cumulatam; exinde protenditur ad terciam ilicem eodem modo metis cumulatam; inde descendit ad aliam metam, que est in diuisione duarum viarum, que vulgo dicitur *crystut;* deinde tendit ad arborem pyri, supra quam est meta cumulata; deinde tendit ad viam de Beche que venit, et est ibi meta angularis, vbi sunt quatuor mete; et de his metis per eandem viam descendit ad plagam meridionalem, vbi via declinat ad partem orientalem vbi meta dirigitur ad dexteram partem, et est in arbustis; deinde prope ad caput fontis est meta; et exinde tercia meta est per directum cumulata super magnam arborem pyri deinde ad caput feneti est vna meta; item in capite alterius feneti, vbi sunt salices, est meta; deinde secus eundem fontem descendit ad metam angularem, vbi sunt quatuor mete inde autem diuertitur ad partem occidentalem, et per longitudinem vnius iugeris est meta; deinde iuxta fenetum ad nemus tendens, in nemore subtus ilicem est una meta cumulata; deinde transit per nemus (et) fenetum ad syluam Onth de genere Leurenta, vbi iuxta quandam populum est meta subtus ilicem; et exinde vergit versus aquilonem secus eandem siluam eundo per fenetum et per nemus ad metam, que est iuxta viam, que via dirigitur ad domum dicti Onth; dicta autem meta transiens viam antedictam vadit ad angulum silue, ubi

est meta cumulata ad resecatam ilicem; deinde tendit ad ilicem, que est secus viam publicam prenominatam, et per eandem viam eundo ad partem occidentalem reuertitur ad predictum locum, vbi mete dicte terre terminantur. Prestaldus autem huius cause est Demetrius Comes filius Endre, qui pro se misit quendam pertinentem suum nomine Mauricium.

Vnde idem Abbas supplicauit nobis, vt eandem terram Endred, que sibi iustificata extitit, nostro dignaremur priuilegio confirmare. Nos igitur ipsius peticionem iustam attendentes in hac parte secundum continenciam litterarum Capituli Vesprimiensis ipsam terram eidem Monasterio de Beel auctoritate presencium confirmamus. In cuius rei testimonium et perpetuam firmitatem presentes litteras concessimus duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus Benedicti et fidelis nostri magistri Smaragdi Albensis Prepositi aule nostre Vice-Cancellarii, anno Domini M°CC°L° sexto, quinto decimo kalendas Marcii, Regni autem nostri anno vigesimo primo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

178.

IV. Béla király a pannonhalmi apátság s a Hegymagasban és Keszíben lakó királyi udvarnokok közti határok igazitása iránt intézkedik. 1256.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus Christi fidelibus presentem paginam inspecturis salutem in eo, qui est salus omnium. Regum est proprium facere iusticiam et inuigilare remediis subiectorum. Cum enim eos in pace conseruamus, cum eorum scandala remouemus, nos in ipsorum quiete quiescimus et fouemur. Proinde ad vniuersorum noticiam harum serie litterarum volumus peruenire, quod cum grauis

inter Abbatem Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie et vduornicos nostros de Hygmogos et vduornicos de Kezv super terris questio esset orta; asserebat enim Abbas predictus, quod prefati vduornici de Hygmogos auctoritate propria novas metas super terris, quas communiter cum Abbate iam dicto tenebant, et vduornici de Kezv destructis metis veteribus nouas metas erexissent in ipsius preiudicium et grauamen. Nos ex nostri regiminis officio, vt omnis inter ipsos sopiretur materia questionis, magistrum Smaragdum Electum Albensem aule nostre Vice Cancellarium dilectum et fidelem nostrum transmisimus, vt inspiceret dictas terras, super quibus inter ipsos contencio vertebatur, et ipsorum controuersiam terminaret preuia racione. Qui ad nos reuersus retulit, quod vicinis et commetaneis convocatis, et inquisita ab eisdem diligencius veritate terram prenominati Abbatis a terris vduornicorum nostrorum superius iam dictorum certis metis aliter distinxisset. Prima meta incipit a Feredeuzyg iuxta patum Egrug a parte meridionali, et vadit vsque longitudinem unius iugeris versus montem Hygmogos, et ibi sunt due mete terree, vna vduornicorum a parte occidentali, altera Abbatis Sancti Martini a parte dextra orientali; inde protenditur ad arborem nucis, iuxta quam sunt due mete terree, vna vduornicorum a parte sinistra occidentali, altera Abbatis a parte dextra orientali; inde vadit ad aliam arborem nucis, iuxta quam sunt eciam due mete terree, vna meta circumdat ipsam arborem nucis, alia meta terrea est iuxta ipsam arborem nucis a parte sinistra orientali; inde vadit ad magnam viam, iuxta quam sunt due mete terree; et exinde pertransiens viam ascendit ad vnum monticulum, qui *berch* nominatur, super quo sunt due mete terree, vna vduornicorum a parte sinistra occidentali, altera Abbatis a parte dextra orientali; deinde descendit ad quandam vallem, vbi sunt due mete terree; deinde ascendit ad vnum *berch,* qui vulgo Eregeteuhig vocatur, super quo sunt due mete terree; deinde protenditur ad quandam pyrum, quam circumdat meta terrea, et alia meta terrea est iuxta ipsam pyrum; inde directe protenditur ad vnum *berch*, qui vulgo Humurozou dicitur, et ibi sunt due mete terree, vna vduornicorum a parte sinistra occidentali, altera Abbatis a

parte orientali; deinde vadit ad vallem Humurozou, et ibi similiter sunt due mete terree; deinde ascendendo transit quandam paruam viam, vbi sunt due mete terree; deinde ascendit ad Keuzyg in montem Hygmogos, et ibi sunt due mete terree; inde ascendit ad montem, qui vocatur Kuzepteteu, et ibi inter duos monticulos sunt due mete terree, vna vduornicorum a parte sinistra occidentali, altera Abbatis a parte dextra orientali; abhinc vero mons Higmogos vduornicis et Abbati predicto, Capitulo Vesprimiensi et castrensibus de Zala in commune remanet, sicut hactenus tenuerant. A parte vero septemtrionali sunt due mete terree antiqué in valle Paprad, que distinguunt terram ville Taplucha a terra Abbatis Sancti Martini; inde descendit ad vnum *berch*, qui vulgo dicitur Humucteteu ad partem orientalem, et ibi sunt due mete antique, vna vduornicorum de Kezv a parte septemtrionali, altera Abbatis Sancti Martini a parte meridionali; inde descendit ad magnam viam, que venit a Thoplucha et vadit ad villam Apati, vbi eciam erant due mete antique, quas innouauerant vduornici; deinde protenditur et vadit ad pratum Egrug ad partem orientalem, vbi erant due mete antique, quas destruxerant vduornici, et de nouo sunt innouate; deinde declinat ad meridiem iuxta idem pratum, vbi sunt due noue mete in fine terre arabilis, vna vduornicorum iuxta pratum Egrug a parte orientali, altera Abbatis in fine terre arabilis a parte occidentali; inde vadit iuxta dictum pratum, vbi sunt due mete noue in fine terre arabilis; et exinde intrat pratum Egrug ad partem orientalem, vbi sunt due mete noue super antiquis truncis; deinde vadit ad magnam aquam Egrug, iuxta quam sunt due noue mete, que aqua distinguit terram Abbatis a terra vduornicorum memoratorum. Nec hoc omittimus, quod ab illis duabus metis in antea, que sunt iuxta aquam Egrug, nec populi Abbatis poterint transire ad terram vduornicorum, nec vduornici poterint venire ad terram Abbatis antedicti. Et sic terra Abbatis memorati a terra vduornicorum de Kezeu separatur. Nec hoc pretermittimus, quod terrarum limitacio siue limitacio facta est inter vduornicos nostros et Abbatem sepius nominatum sine preiudicio aliorum, qui in dicta terra, que cessit Abbati dinoscuntur aliquod ius

habere. Vt igitur hec premissa semper salua et inconcussa permaneant, ad instanciam dicti Abbatis litteras nostras dedimus duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Smaragdi Electi Albensis aule nostre Vice-Cancellarii dilecti et fidelis nostri, anno Domini M°CC°L°VI° octauo Idus Maii, Regni autem nostri anno XX° primo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

179.

IV. Béla Bazin földet Kozma és Achilles grófoknak adományozza a tatárok és osztrákok elleni hű szolgálataikért. 1256.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in omnium Saluatore. Etsi Celsitudo Regia quibuslibet suis subditis manus consueuerit porrigere largitatis; magis tamen illos tenetur gratuitis prosequi donatiuis (igy), de quorum meritis, fidelitate ac seruicijs Regi et Regno constitit.— — Proinde ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, Quod cum post recessum Tartarorum pro reuocandis juribus Castri indebite occupatis per totum Regnum nostrum diuersos judices misissemus; inter cetera Cosmas et Achilleus Comites fideles nostri nobis instantissime supplicarunt, vt terram Bozin, que Castri fu(it Poson)iensis, eisdem dimittere nostroque dignaremur priuilegio confirmare. Seruicijs itaque ipsorum eximijs ad nostram memoriam reuocatis; videlicet, quod cum in Sayow contra Tartaros conflictum habuissemus, eisdem se pugne viriliter obponentibus, sunt grauiter wlnerati, et frater ipsorum extitit interemptus pro fidelitate Regno debita et Corone. Cum eciam in partibus maritimis maneremus, contra ducem Austrie, nostrum inimicum capitalem, illesum et indempne Regni nostri confinium seruauerunt, vbi prefatus Cosmas Comes pro fidelitate nobis impensa, receptis duodecim wlneribus fuerat captiuatus; quo in captivitate

existente Comes Achilleus illesum nostrum confinium conseruauit. Et cum de maritimis redeuntes, prefato Cosma Comite in captiuitate existente contra Ducem Austrie exercitum mouissemus, idem Achilleus Regnum Austrie vsque Vyennam a Posonio pro fidelitate nobis debita deuastauit. Hec igitur et alia ipsorum seruicia recolentes, que longum esset per singula enarrare, dictam terram Bozin ipsis Cosme et Achilleo Comitibus et heredibus ipsorum heredumque suorum successoribus dimisimus perpetuo pacifice possidendam, sicut pater ipsorum dinoscitur tenuissse. Mete autem eiusdem terre, sicut per litteras venerabilis patris Wincencij Episcopi Nitriensis, cuíus inquisicioni qualitatem et quantitatem ac metas eiusdem commiseramus, nobis constitit, taliter distinguuntur: Prima meta incipit a parte meridionali, ubi est caput riuuli, Balase vocati; inde tendit ad fluuium Hilinuk vocatum; tansito autem Hilinuk procedit ad quandam viam, que diuidit terram ville Nyr castrensium Castrí Posoniensis, de qua progreditur ad fluuium Biztrich, et ibi sunt commetanei a parte occidentali filij Comitis Bacha jobagiones Castri Posoniensis; per ipsum vero Biztrich vadit superius usque ad locum, vbi diuiduntur in duas partes, per sinistram vero partem vadit superius vsque ad caput dicti riuuli Biztrich, et ibi tenet metam cum villa hospitum Castri Posoniensis nomine Jablam; transiens autem viam ville Jablam; venit ad viam Myzle, vbi contiguatur ville nominate; inde reclinat versus septemtrionem tendendo paruum superius per quandam viam venit ad metam ligneam, de qua descendit ad caput riuuli Luchnuch nomine, et est conterminalis cum villa Chukaria filiorum Chukar jobagionis Castri Posoniensis, a parte orientali, et iuxta terram filiorum Chukar vadit ad villam Modur, vbi sunt homines, qui dicto Castro quinque pondera soluere tenentur; et inter ipsas villas sunt multe mete veteres et antique, et dicta terra Modur eidem terre Bozin in modico contiguatur; inde vero peruenit ad metam ville Chanuk jobagionis Castri Posoniensis, de qua progrediens versus meridiem vadit per metas multas et antiquas vsque ad villam Susullan, vbi sunt eciam jobagiones predicti Castri; inde progrediens vadit ad nemus, vbi est meta sub arbore ilicis; transito autem nemore venit ad quandam viam, iuxta quam

sunt mete antique; et sic per metas asscendendo per nemus peruenit ad primam metam, et sic mete eiusdem terre terminantur. Vt autem hec nostra donacio robur perpetue obtineat firmitatis, presentes litteras in testimonium dari fecimus, sigilli nostri dupplicis munimine roboratas. Datum per manus magistri Smaragdi Albensis Ecclesie Electi aule nostre Vicecancellarij dilecti et fidelis nostri. Anno Domini M°CC°L° sexto XI° kalendas Julij; Regni autem nostri anno XX° primo.

(A Possonykáptalani levéltárból. *Knauz.*)

180.

IV. Béla király ismét megerősiti az ausztriai sz. kereszti apátságnak Leguento nevü birtokát. 1256.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex uniuersis presentes litteras inspecturis salutem in omnium Saluatore. Ad uniuersorum tam presencium quam futurorum noticiam harum serie uolumus peruenire, quod cum statum castrorum nostrorum in Regno nostro existencium per hostilem Thartarorum introitum confusum pariter et turbatum, in terris et hominibus a castris alienatis ad eadem reuocandis uoluissemus post ipsorum recessum reformari, et super quadam terra iuxta fluvium Saar existente, que Curia Regis uocatur, nec non super medietate terre Bissenorum, que Legvontov nuncupatur, quas fidelis noster Abbas Sancte Crucis de Austria nomine eiusdem Ecclesie ex donacione Regia tenuerat, exorta fuisset materia questionis, tandem, quia constitit nobis euidenter per nostrum priuilegium ante aduentum Thartarorum datum et obtentum, et etiam per instrumenta nostrorum progenitorum, easdem sibi collatas hactenus tenuisse, aliis quibusdam terris castri nostri ab ipso reuocatis, que fuerant occupate, prefatas terras cum omnibus suis pertinenciis et iuribus apud predictum Abbatem et Ecclesiam Sancte Crucis duximus perpetuo et irretractabiliter relinquendam, presenciumque auctoritate ipsi Ec-

elesie confirmandam, cum etiam heedem tempore reuocacionis perpetuitatum fuerint reuocate. Prefata autem terra, que Curia Regis uocatur, certis metis et antiquis hoc ordine est distincta: Prima meta uidelicet sumit inicium ad septemtrionem a fluuio qui uocatur Saar; deinde protenditur ad orientem iuxta riuulum, qui fluit in predictum fluuium Saar; deinde ascendit planiciem minimi montis et descendit in uallem arundinetorum; deinde ascendit ad uiam a meridiana plaga ante siluam, cuius nomen Hagenawe, que silua patrimonium est filiorum comitis Stephani; deinde descendit in magnam uallem ad occidentem et transit ultra magnam uiam; et tandem terminatur in prenominato fluuio Saar. Vt igitur hec nostra collacio seu eiusdem confirmacio robur obtineat perpetue firmitatis, presentes concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum Jeurini anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo sexto, IX. kalendas Julii, Regni autem nostri anno vicesimo primo.

(Az eredeti után. Weis, Urkundenbuch des Stiftes Heiligen-Kreutz, 13. l.)

181.

IV. Sándor a sz. Benedekrendűek közti fegyelmre nézve intézkedik. 1256.

Alexander Episcopus servus servorum Dei dilecto filio . . . Abbati Monasterii Sancti Martini ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis Ordinis Sancti Benedicti Jaurinensis Diocesis salutem et Apostolicam benedictionem. Exhibita nobis tua petitio commendat, quod nonnuli Monasterii tui monachi et conuersi pro violenta iniectione manuum in se ipsos, et quidam pro detentione proprii, alii etiam pro denegata tibi et predecessoribus tuis obedientia seu conspirationis offensam (így) in excommunicationis laqueum inciderint, quorum monachorum quidam Diuina celebrant officia et receperunt ordines sic ligati; quare super his eorum prouidere

saluti a nobis humiliter postulasti. De tua itaque circumspectione plenam in Domino fiduciam obtinentes presentium tibi auctoritate concedimus, ut eosdem excommunicatos, hac vice iniungens eis, quod de iure fuerit iniungendum, prouiso ut manuum iniector —— gociorum fuerit grauis et enormis, mittas ad Sedem Apostolicam absoluendos; cum illis autem, qui absolutionis beneficio non obtento facti immemores vel iuris ignari receperunt ordines vel Diuina officia celebrant, iniuncta eis pro modo culpe penitentia competenti, eaque peracta, liceat tibi de misericordia, que super exaltat, tuo iudicio, prout eorum saluti expedire videris, dispensare. Si vero prefati excommunicati non tantum in contemptum clauium scienter talia presumpserunt, eis per biennium ab ordinum executione suspensis et imposita eisdem penitentia salutari eos postmodum, si fuerint bone conuersationis et vite, ad gratiam dispensationis admittas; proprium autem, si quid habent dicti monachi et conuersi, facias in tuis manibus resignari in utilitatem ipsius monasterii conuertendum. Datum Anagnie VI. Idus Octobris Pontificatus nostri anno secundo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

182.

IV. Sándor pápa a polosani sz. Erzsébet templomát felmenti az ottani esperest joga alól. 1256.

Alexander Episcopus etc. nobili viro Dionisio patrono Ecclesie Sancte Elisabeth de villa Polosan (?) Strigoniensis Diocesis salutem etc. Arbitrantes dignum, quod speciali Sedis Apostolice gracia fovearis, pios tue mentis affectus, quod per effectum operis probatur in multis, et aure benigna suscipimus, et favore benivolo promovemus. Sane petitionis tue seriem audivimus continentem, quod ecclesiam in villa Polosan ad honorem Beate Elisabeth de bonis propriis construxisti pariter et dotasti. Nos itaque volentes, quod affectum

graciose benivolentie apud Sedem Apostolicam gaudeas invenisse, tuis et venerabilis fratris nostri . . . Episcopi Prenestini, cuius nepos existis, supplicationibus inclinati, ecclesiam ipsam a iure Archidiaconi loci, quod valentiam unius marche argenti annis singulis, ut asseritur, non excedit, quodque sibi ratione visitationis sive cathedratici debeatur in ea, auctoritate presentium perpetuo duximus eximendam, Diocesani Episcopi iure salvo Nulli etc. nostre exemptionis etc. Datum Laterani III. Kal. Aprilis (Pontificatus nostri) anni secundo.

(IV. Sándor pápa Regestáiból Theiner id. m. I. k. 285. l,)

183.

IV. Sándor pápa a pannonhalmi apátságban ájtatoskodóknak egy esztendei és negyvennapi bucsut enged. 1256.

Alexander Episcopus seruus seruorum Dei dilectis filiis ... Abbati et Conuentui Monasterii Sancti Martini supra Pannoniam ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis Ordinis Sancti Benedicti Jauriensis Diocesis salutem et Apostolicam benedictionem. Diuina sapientia rationis sue lege multiplici creature a se condite iura disponens, quemadmodum preminens celum sideribus ornat et subiectam terrarum latitunem vernanti rerum varietate depingit, ita circulares temporum cursus voluit dierum interiectione celebrium variari, ut fidelium deuotio, que in cotidiana iustitie torpescit instantia, dum interposita sanctorum solempnia studet voto reduci celebrare, ipsorum exemplis ad pietatis desideria virescat, et qui corpore peregrinantur, ab illis eternis eorum festinitatibus et gaudiis — — — et morum similitudine gestiant spiritualiter interesse. Ad hoc autem non solum exhortationibus admonendus est Dei populus, verum etiam spiritualium munerum largitionibus inducendus, ut ad spem eternorum saltem

gustata in hijs aliqua rei dulcedine subleuetur. Cupientes igitur, ut Ecclesia vestra in Beati Martini honorem, ut proponitis, dedicata, congruis honoribus frequentetur, omnibus vere penitentibus et confessis, qui ecclesiam ipsam in festo eiusdem Sancti, septem diebus sequentibus, et in anniversario dedicationis ipsius Ecclesie annis singulis venerabiliter visitauerint, de Omnipotentis Dei misericordia et Beatorum Petri Pauli Apostolorum eius auctoritate confisi, annum unum et quadraginta dies de iniuncta sibi penitentia misericorditer relaxamus. Datum Anagnie VIII. Idus Octobris Pontificatus nostri anno secundo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

184.

A Somogy megyei Kozma és János Ivánka fiai, a székesfehérvári káptalan előtt osztályegyességre lépnek. 1256.

Capitulum Ecclesie Albensis omnibus Christi fidelibus presens scriptum inspecturis, salutem in omnium Salvatore. Omne quod roboris firmitate appetit stabiliri, est consentaneum racioni, testimonio conmendare litterarum, ut sic contra maligne obiivionis paralitatem memorie cunctorum possit in perpetuum presentari. Quo circa vniversitati vestre tenore presencium duximus declarandum: Quod nobiles viri, magister Cosmas et Iohannes filius (így) Comitis Iwanka de Comitatu Simigiensi de Coaznya coram nobis personaliter constitutis, relatum nobis extitit per eosdem et propositum, quod licet inter eosdem actenus rixe, contenciones et dissensiones mote et ventilate exstitissent, tamen per composicionem et ordinacionem proborum hominum taliter inter se concordassent: Vt omnes causas seu moles usque nunc habitas motas et inmotas tam racione dampnorum, quam etiam aliarum quarumlibet causarum habitas mutua vicissitudine sopitas et sedatas reddiderunt, possessionem etiam ipsorum

Coaznya vocatam sine iuris aliorum cognatorum suorum (így) taliter dividissent; ut propter loca sessionalia eorundem, in quibus nunc ijdem resident et commorantur, scilicet a parte meridionali fundum et curiam eiusdem Comitis Cosme, a parte Balatini similiter fundum et curiam fore affirmabant eiusdem Comitis Iohannis, omnes alias utilitates et fructus eiusdem possessionis Coaznya simulcum ecclesia parochiali in eadem Coaznya habitam (így), equaliter et unanimiter, tam ipsi quam etiam iobagiones eorumdem possiderent et haberent. Asserentes eciam, quod quilibet ipsorum a modo quidquid a Regia excellencia cum serviciis suis promeriturus, aut rebus suis mediantibus optinere aut habere posset, in suum proprium usum observaret; obligantes, se ut si quis ipsorum predictam ordinacionem revocare intenderet, in iudicio seu pena quinquaginta marcarum subiaceret. Super hoc eciam suos successores similiter obligarunt. In cuis rei testimonium perpetuamque firmitatem presentes litteras nostras concessimus pendentis sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini M. C. C. L. sexto, septimo decimo kal. Aprilis. Magistro Smaragdo Ecclesie nostre Electo, aule Regie Vice-Cancellario, Jacobo Cantore, Mathya Custode existentibus.

Jegyzet. Bőrhártyán kelt példány, melynek alul fölhajtott hasadékaiból a káptalan nagyobb pecsétje zöld és ibolya szinü sodrott selyemről függ. Másolta Horvát István. *Érdy.*

185.

A székesfehérvári káptalan Nyrokol nevű helység eladására és határaira vonatkozó bizonysága. 1256 körül.

Capitulum Albensis Ecclesie omnibus Christi fidelibus presentes literas inspecturis salutem in Domino sempiternam. Vestra nouerit uniuersitas, quod Petrus filius Inuarii, Christianus et Thomas filii Pous, et Elias filius Ioannis de genere Noe ad nostram accedentes presenciam confessi sunt uiua uoce: Quod cum terram suam nomine Nyrokol culture vnius aratri sufficientem, et fenetum cum nemoribus et aliis utilitatibus suis, quam quondam de terra Ecclesie Beati Martini de Sacro Monte Pannonie nomine Nyrokol eidem contigua dicebant esse exceptam, Ecclesie Sancti Martini supradicte vendidisse pro sex marcis argenti iure perpetuo possidendam et ipsam summam pecunie se plene et integraliter recepisse tali interposita obligacione, ut quicunque tam de linea sue generacionis descendentes, quam alii predictam Ecclesiam super terra memorata inpetere seu molestare attemptarent, ipsi et sui heredes defendere et penitus expedire tenerentur propriis laboribus et impensis. Cuius terre mete, seu cumuli eiusdem possessionis hoc ordine distinguuntur: Incipit prima meta iuxta fluuium Nyrokol a parte occidentali, ubi sunt due mete terree; et inde procedens ad partem orientalem uadit ad quandam arborem pyri, que est in quodam monte, qui uulgariter *berch* nuncupatur, et ibi sunt due mete terree; abhinc progrediens tendit ad quandam arborem sorbi, iuxta quam sunt due mete terree; abinde descendens ad pedem eiusdem montis et ad quandam uiam, que uenit de villa Mortunus, per quam reflectitur, et uadit uersus meridiem ad arborem ulmi; deinde descendit ad quendam riuulum, nomine Alma, per cuius medium descendit ad aquam Nyrokol, per quam ascendendo redit ad priores metas et ibi terminatur. Vt igitur huius rei series robur perpetue opti-

neat firmitatis, nec ab aliquo possit in posterum retractari, presentes concessimus litteras sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini M°. C''C''. L° sexto, kalendis Maji. Magistro Smaragdo Ecclesie nostre Electo Aule Regie Vice-Cancellario, Iakobo Cantore, Mathia Custode, Michaele Decano existentibus.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

186.

Az erdélyi káptalan Almás helység eladásáról ád bizonyságot. 1256.

Capitulum Albensis Ecclesie Transsiluane omnibus ad quos presens scriptum peruenerit, salutem in Domino. Vt ea que aguntur in tempore uel geruntur, ne simul cum ipso facilius elabantur, ecclesiastico patrocinio solent communiri; inconcussum quippe permanet atque firmum, quicquid fuerit ecclesiastico iure solidatum. Proinde ad uniuersorum noticiam harum serie volumus pervenire, quod Dawt et Laurencius frater eiusdem, ac Bob filius Olop, cognatus eorundem in nostra constituti presencia totalem partem terre ipsorum (hereditarie) Almas uocate, a uicinitate et parte terre Moys nuncupate in Comitatu Thorda existentem, iure hereditario possessam, ex permissione (et vo)luntate uicinorum ac commetaneorum suorum, Ladizlao videlicet filio Mylast et aliorum, cum omnibus utilitatibus et ad medietatem pertinenciis, dixere — Onht filio Ledegweri Symonio, Andree et Michaeli filiis eiusdem Onht et per ipsos ipsorum heredibus heredumque suorum successoribus pro quatuor marcis puri auri, plene per ipsos Onht et filiis suis persolutis, et per Dawt, Laurencium et Bob receptis, perpetuo ac inreuocabiliter vendidisse. Vt igitur hec primissa vendicio ac empcio irreuocabiliter possit obseruari, ad peticionem utriusque partis et causa iusticie, lit-

teras nostras dedimus in testimonium, sigillo nostra robaratàs. Datum anno Domini MCC. quinquagesimo VI.

(Teutsch és Firnhaber Urkundenbuch zur Geschichichte Siebenbürgens. I. k. 71. l.)

187.

IV. Béla király a pannonhalmi apátság és népeinek, szent Istvántól nyert, törvénykezési szabadságát erősíté meg. 1257.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus presentes litteras inspecturis salutem in eo, qui est salus omnium. Excellencie conuenit Regie libertates Ecclesiarum suo priuilegio roborare, vt Domino famulantes in habitu regulari a iudiciali strepitu expediti liberius valeant iis, que ad salutem animarum respiciunt, insudare. Proinde ad uniuersorum noticiam volumus peruenire, quod accedens ad nostram presenciam Fauus Abbas Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie dilectus et fidelis noster nobis instantissime supplicauit, vt immunitatem seu libertatem Ecclesie sue concessam a Sancto Rege Stephano et Rege Bela primo innouatam, que quidem talis est, vt ipsum Abbatem et populos predicti Monasterii nullus judicum preter nostram personam vel quam idem Abbas a Rege in judicem sibi et suis populis specialiter postularet, audeat iudicare, innouare et confirmare nostro priuilegio dignaremur; ad intencionem roborandam, innouacionem et confirmacionem patris nostri clare memorie, et eciam litteras nostras cursiles super premissis exhibendo. Et quia hoc idem dictus Abbas asseruit esse hactenus obseruatum de consuetudine approbata, vt nostro vel Palatini ipsé et sui populi adstare judicio tantummodo teneantur, ipsius precibus inclinati concedimus et statuimus, vt dictus Abbas et sui populi in nostra presencia vel Palatini conueniantur

secundum Regni nostri consuetudinem hactenus obseruatam. Preterea decimam partem tributi de Fuk et terciam percipiat idem Abbas nomine sui monasterii secundum quod hactenus percipere consueuit. Similiter decimam et terciam partem tributi Castri Simigiensis percipiat, sicut hactenus extitit consuetum. Vt igitur premissa robur obtineant perpetue firmitatis, presentes concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Smaragdi Albensis Ecclesie Prepositi aule nostre Vice-Cancellarii et Electi in Archiepiscopum Colocensem dilecti fidelis nostri, anno Domini milesimo ducentesimo quinquagesimo septimo, quinto Idus Junii, Regni autem nostri anno vicesimo secundo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

188.

IV. Béla király a Turoczból és Liptóból kiköltözött népet viszszahivatja, azoknak bérbirtokot rendel, szabadságaikat és kötelességeiket meghatározza. 1257. jun. 12.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in eo, qui est salus omnium. Celsitudo Regia et benignitas libertates suis subditis ordinatas, litterarum suarum testimonio consueuit confirmare, ut distinctis libertatibus eorum ultra grauari non possint, quam in concessione Regia sit expressum. Proinde ad uniuersorum noticiam uolumus peruenire, quod cum plures homines de populis nostris de Turch et de Lypto exiuissent, et ad aliorum predia fuissent dispersi, nos ipsos ad terras nostras, Zequi videlicet et Bolug, que sunt sub Coroch, similiter et ad terram vduornicorum de Zequi exemptos a iurisdiccione castri, facientes reuocari, talem eis libertatem duduximus ordinandam: Quod usque ad recepcionem trium

messium nichil penitus persoluent, et de una villa nostra ad aliam, que sub eadem libertate est constituta, et sub eodem Comite ad Turch scilicet, ad Lipto, et ad Zolum poterunt se transferre, cum omnibus bonis suis, uenditis hedificiis, solutis duodecim denariis villico ipsorum pro tempore constituto. Item in festo Sancti Martini soluent duo pondera ipsorum Comiti de qualibet mansione. Item de singulis quadraginta mansionibus debent dare pecudem pascualem, quadraginta gallinas et uiginti cubulos auene cum cubulo quatuor palmarum et duorum digitorum, sicut est in Turch et in Lypto. De singulis eciam quadraginta mansionibus debent mittere unum hominem equitem ad exercitum una nobiscum. Item de rebus mobilibus decedentis sine herede Comes ipsorum unam rem, quam uoluerit, preter seruum et ancillam recipere poterit et non ultra. Item villicum eligent de communi consensu, qui ipsos iudicabit in causis ad duo vel tria pondera ascendentibus. In causis autem arduis eos Comes ipsorum iudicabit, et due partes iudicii cedent iudici, tercia uero pars villico ipsorum pro tempore constituto. In causa uero homicidij, Comiti marcam dare debent, et leso decem marcas soluere tenebuntur. Alia autem debita et et seruicia, sicut est in Turch et in Lypto consuetum, exercere tenebuntur. Vt igitur hec à nobis facta libertas, robur optineat perpetue firmitatis, presentes cisdem dedimus litteras, duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Smaragdi, Albensis Ecclesie, Prepositi, aule nostre Vicecancellary et Electi in Archiepiscopum Colocensem, dilecti et fidelis nostri. Anno Domini millesimo C°C°. L°. VII°, secundo Idus Junii, Regni autem nostri anno uicesimo secundo.

Jegyzet. Eredetie bőrhártya, melynek alul fölhajtott hasadékaiból vörös és zöld sodrott selyemről azon pecsét töredék függ, mely Pray (De Sigillis. Tab- V. fig. 2.) munkájában elég roszul van lerajzolva. Magyarországban háromféle birtoki jog volt: 1. Örökbirtok (descensus, haereditas, allodium, predium), mely vagy osztályból, vagy királyi adományból, vagy a törvény rendeletéből eredett. 2. Ágbirtok (perpetuitas), vagy egyedül a felkérő utódira szoritott birtok. 3. Bérbirtok (feudum, arenda, usufructus). A magyar feudum nem volt soha hűbér. (Atheneum. 1837. 4. I. félév. 48. ss. 386—3442.)

A kékkői levéltárban. Fasc. A. 3. *Érdy.*)

189.

IV. Béla király a birtokosok kérelmére Yuren nevü helység határjárását erősiti meg. 1257.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus, quibus presentes ostendentur tam presentibus quam futuris salutem in omnium Saluatore. Iustis penitencium desideriis Principis animum inclinari ordo iuris et vigor exigit equitatis; dummodo quod petitur iusticie non obuiet nec iuri preiudicet alieno. Proinde ad vniuersorum noticiam volumus peruenire, quod fidelis noster Myca Arardus ad nostram accedendo presenciam supplicans postulauit, vt ad terram suam et cognatorum suorum nomine Yuren, in qua a tempore Tartarorum propter inopiam et paupertatem, que ipsos oppresserat, residenciam facere non potuerant, hominem nostrum mitteremus fidedignum, qui eandem circuiret sub testimonio Prepositi et Capituli Jauriensis, et eiusdem metas in litteris dicti Capituli nobis reportaret, si nullus fierct contradictor. Nos igitur ipsius precibus inclinati hominem nostrum fidelem Iurkonem filium Georgii de uilla Eyrus ad ipsam terram cum testimonio Prepositi et Capituli antedicti duximus transmittendum, qui, sicut posthec in litteris dicti Capituli vidimus contineri, cum testimonio ipsius Capituli ad ipsam terram accedens conuocatis omnibus commetaneis et presentibus eandem circuisset, nec vllus de dictis commetaneis extitisset contradictor; quam eciam terram sufficere ad sex aratra simul cum terra vnius aratri Ecclesie Sancti Gregorii, que in eadem concluditur, ijdem Prepositus et Capitulum rescripserunt. Cuius quidem mete, prout in eisdem Prepositi et Capituli litteris vidimus contineri hoc ordine distinguuntur. Incipit enim a parte septemtrionali versus villam Eurken progrediens ad plagam meridionalem, vbi sunt due mete iuxta viam antiquam, que wlgariter Sohtuch vocatur, quarum

vna, que est ab oriente, terram Eurken, et altera, que est a meridie, terram Yren separat ab inuicem; exinde gradiendo transit prefatam antiquam viam et tendit recto tramite nusquam penitus diuertendo ad metas binas terram Eurken et Yren, sicut prefatum est, dissecantes; deinde inceditur versus villam Durug, ubi conterminantur tres mete, quarum vna terram Eurken, altera villam Durug et tercia Yren sequestrat; deinceps reflectitur ad minorem Peer, vbi rursus tres mete continentur, quarum vna ville Durug, altera ville Peer, et tercia terram Yreg distinguit; deinde vergit versus maiorem villam Peer, vbi similiter continentur tres mete, quarum due maioris et minoris ville Peer, tercia terram Yrem dirimit, et exinde a septemtrione descendendo a colle quadam ad viam quandam per quam concluditur ad metam priorem, et hic terminatur. In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem presentes literas dedimus duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus dilecti et fidelis nostri magistri Smaragdi Albensis Prepositi aule nostre Vice-Cancellarii Electi in Archiepiscopum Colocensem anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo septimo, quinto kalendas Julii, Regni autem nostri vicesimo secundo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

190.

IV. Béla király Harka nevü helységre vonatkozó adománya Kurui Fülöp mester számára. 1257.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame-Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex, omnibus presentes literas inspecturis salutem in vero salutari. Quamvis Excellencia Regia peticionem quorumlibet subditorum consueuerit exaudire, magis tamen illorum supplicacionem consueuit grato consequi cum fauore, qui sunt Regi et Regno fideliter famulati. Proinde ad uniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod magister Philippus de Kuru fidelis noster nobis instantissime supplicauit, ut terram castri nostri Supruniensis nomine Harka, existentem iuxta terram suam empticiam Harka etiam nominatam, vacuam et habitatoribus destitutam sibi conferre dignaremur. Nos igitur attendentes eiusdem magistri Philippi seruicia, que nobis in feruore fidelitatis impendit, tam in Regno nostro, quam in legacionibus deferendis, prefatam terram Harka dicto Philippo, et suis heredibus heredumqe suorum successoribus sub metis antiquis contulimus perpetuo possidendam, per Laurencium Comitem Supruniensem dilectum et fidilem nostrum in possessionem eiusdem terre introduci pacificam facientes. Ut igitur hec nostra donacio robur perpetue optineat firmitatis presentes literas in testimonium concessimus sigilli nostri duplicis munimine roboratas. Datum per manus magistri Smaragdi Electi Ecclesie Colocensio aule nostre Vice-Cancellarii dilecti et fidelis nostri, anno millesimo ducentesimo L°. septimo, V. Idus Octobris, Regni autem nostri vicesimo tercio.

(Eredetie Sopron sz. k. város levéltárában.)

191.

IV. Sándor pápa az erdélyi püspöknek megengedi, hogy elszegényedett egyházának jövedelmei két templommal vagy kápolnával szaporittassanak. 1257.

Alexander Episcopus etc. venerabili fratri ... Episcopo Ultrasilvano salutem etc. Tua nobis fraternitas intimavit, quod pro eo frequenter Ultrasilvanam Ecclesiam debito Canonicorum obsequio defraudari contingit, quia ea ipsorum nequeunte necessitatibus providere, iidem ab altaris, de quo non possunt vivere, se subtrahunt debita servitute: super quo eidem provideri Ecclesie per Apostolice Sedis clementiam suppliciter postulasti. Nos itaque tuis precibus inclinati, ut ad augmentum Divini cultus ipsius Ecclesie redditus augmentare valeas, duas ecclesias seu capellas ad te vel Capitulum eiusdem Ecclesie immediate spectantes singulis ipsius prebendis de consensu dicti Capituli perpetuo annectendo, nec non et contradictores per censuram ecclesiasticam, apellatione postposita, coarctare auctoritate tibi presentium duximus concedendum: ita quod de debitis non fraudentur obsequiis, sed congrua ministris servituris perpetuo in eisdem de bonis ipsarum portio assignetur, ut animarum cura in eis, si forsan ipsis immineat, nullatenus negligatur. Nulli etc. nostre concessionis etc. Datum Laterani X. Kal. Maii. Pontificatus nostri anno tertio.

(IV. Sándor pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k 285. l.)

192.

IV. Sándor pápa megengedi, hogy az esztergami egyházban sz. Albert, karácson és husvét ünnepei alkalmával ájtatoskodók egy évi bucsúban részesittessenek. 1257.

Alexander Episcopus etc. venerabili fratri Benedicto Archiepiscopo Strigoniensi salutem etc. Exigentibus tue devotionis meritis, votis tuis libenter annuimus, et petitiones tuas, quantum cum Deo possumus, favorabiliter exaudimus. Tuis itaqe supplicationibus benignum impertientes assensum, dandi indulgentiam unius anni omnibus vere penitentibus et confessis in solemnitate Sancti Adalberti, cuius Ecclesia tua, ut asseris, est insignita vocabulo, ac festivitatibus Nativitatis et Resurrectionis Domini, plenam tibi concedimus auctoritate presentium facultatem. Nulli etc. nostre concessionis etc. Datum Viterbii XV. Kal. Julii. (Pontificatus nostri) anno III.

(IV. Sándor pápa Regestáiból, Theiner id. m. I k. 235. l.)

193.

IV. Sándor pápa Benedek esztergami érseknek megengedi, hogy az általa tartandó misékre ajtatosság végett megjelenőket 40 napi bucsúban részesithesse. 1257.

Alexander Episcopus etc. venerabili fratri Benedicto Archiepiscopo Strigoniensi salutem etc. Cupientes fideles Christi ad missarum tuarum solempnia convenire, omnibus vere penitentibus et confessis, qui ad missas tuas, cum eas te ubicumque solempniter celebrare contigerit, causa devotio-

nis accesserint, largiendi quadraginta dierum indulgentiam, obtenta prius diocesani loci licentia, plenam tibi concedimus auctoritate presentium facultatem. Nulli etc. nostre concessionis etc. Datum Viterbii XIV. Kal. Julii (Pontificatus nostri) anno III.

(IV. Sándor pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 235. l.)

194.

IV. Sándor pápa azt határozza, hogy az esztergami érsek a zágrábi püspöktöl apostoli levélnek folytán idéztetvén, megjelenni nem tartozik. 1257.

Alexander Episcopus etc. venerabili fratri . . . Archiepiscopo Strigoniensi salutem etc. Obtentu precum dilecti filii Nicolai Camerarii nostri specialem persone tue gratiam facientes, auctoritate tibi presentium indulgemus, ut per litteras in forma commissionis vel executionis seu conservationis, super quibuscunque rebus ab Apostolica Sede obtentas vel obtinendas, que de hoc indulto expressam non facerent mentionem, coram venerabili fratre nostro . . . Zagrabiensi Episcopo, cum ipsum habeas, ut asseris, certa ratione suspectum, convenire non valeas, nec respondere tenearis invitus. Nulli etc. nostre concessionis etc. presentibus post quinquennium minime valituris. Datum Viterbii Nonis Iulii Pontificatus nostri anno III.

(IV. Sándor pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 236. l.)

195.

Benedek esztergami érsek jóváhagyja a Hudus özvegye által a sághi zárda számára tett adományozást. 1257.

Nos Benedictus miseracione Diuina Archiepiscopus Strigoniensis aule Regie Cancellarius significamus omnibus presentes litteras inspecturis, quod relicta Hudus de villa Tesmog in nostra presencia constituta porciones terrarum eiusdem mariti sui, quas idem maritus eius in dicta villa Tesmog et villa Kelemen habuit, quas eadem se in dotem suam asserebat assignatas et traditas, pro remedio anime sue Monasterio de Saag, vbi Deo deuote famulabatur et vitam finire elegit, tradidit, contulit et donauit. Unde nos huiusmodi donacionem ipsi monasterio per ipsam factam, ratam habentes, ad peticionem eiusdem mulieris et dilecti filij, Prepositi de Saag presentes concessimus literas sigilli nostri munimine roboratas. Datum apud villam nostram de Vadke (Vadkert?) Anno Domini 1257.

(V. László 1270. évi átiratának XVII. századi másolatából.— Pozsony káptalani országos levéltár.—Capsa XIII. fasc. 1. Nr. 3. *Knauz.*)

196.

Roger spalatoi érsek itélete. 1257.

Anno Dominice Incarnationis millesimo ducentesimo quinquagesimo septimo. Indictione quinta decima, die sexto mense Martio. Regnante domino nostro Bela Serenissimo Rege Ungarie. Temporibus domini Rogerii venerabilis Archiepiscopi Spalatensis, Stephani illustris Bani Sclavonie, Comitis Guitonis Comitis Modrusse et Vinodolii Potestatis, Dese Michaelis, Petri Cerneche, Dobre Dustize Iudicum. Nos Rogerius Dei gratia Archiepiscopus Spalatensis universis presens instrumentum inspecturis salutem in Domino. Quum dudum murmor et rumor tam in clero, quam in populo multus esset, quod Prodanus Archipresbiter quendam lapidem, qui gaman vulgariter dicebatur, de camera Ecclesie recepisset et distraxisset illum pro sue arbitrio voluntatis, ipsum pluries presente clero et populo vocari fecimus coram nobis, qui sic in nostra et ipsorum presentia recognovit: Quod cum Archidiaconus et Capitulum olim ad opus Ecclesie fieri facerent quandam crucem, ut ad decorem ipsius poneretur in ea, illum lapidem receperunt, et non est in ea, quia erat inabilis collocatus, set (igy) remansit per quandam incuriam et negligentiam penes ipsum; tandem cum bone memorie Stephanus Zagrabiensis Episcopus ad partes istas advenisset, et multa donaria in pannis et sericis et aliis Ecclesie nostre fecisset, ostensum sibi lapidem vidit, visum laudavit, laudatum concupivit et habuit concupitum, non tamen credidit idem Archipresbyter, quod magni valoris existeret lapis ille, set hoc agens, ut ipsum Episcopum ad donandum alliceret potiora; et si male fecisset, super hoc se nostris beneplacitis cummittebat. Verum cum ab hiis verbis plurimi discreparent, et assererent aliter esse factum, Venetias misimus et alibi, et nequivimus exinde aliquid reperiri; recepimus postmodum plures litteras fratrum Predicatorum de Ungaria, quod notum erat

illud, quod Archipresbiter confessus fuerat coram nobis, prout familia dicti Episcopi publice testabatur. Nos vero quia de valore lapidis non constabat, licet de simplicitate vel presumptione huiusmodi fuisset graviter arguendus, voluimus et pronunciauimus, quod quendam ortum patrimonialem sub terra Sancti Domnii situm, apud Sanctum Nicolaum de Arcuz in recompensationem dampni illati concederet Ecclesie Sancti Domnii, ut de eo in perpetuum suam faceret loco illius lapidis voluntatem cum suo beneplacito et assensu. Qui nostre voluntati in presentia populi acquievit, et cum suo conseusu presentes litteras nostri sigilli munimine roboratas ipsi Ecclesie duximus faciendas, absolvendo ipsum, quod nullus eundem vel aliquem, qui pro eo esset, decetero inquietare possit vel etiam impedire. Actum in ecclesia Sancti Domnii. Testes dominus Laurentius Miles Potestas; Petrus Cerneche, Dobre Dustize Iudices, et alii. Et ego Oprissa Dabrallis examinator manum meam misi.

Ego Amicus Capellinus (így), Communis Spalatensis juratus Notarius, hijs interfui et de mandato domini Archiepiscopi et eiusdem Archipresbiteri Prodani rogatus scripsi et consueto signo roboravi.

(A bécsi cs. k. titkos levéltárban található hiteles másolat után.)

197.

A székes-fehérvári káptalan bizonyságlevele, hogy a zirczi és a bakonybéli monostorok peres ügyöket barátságos úton kiegyenlitették. 1257.

Capitulum Ecclesie Albensis omnibus Christi fidelibus presentes literas inspecturis salutem in Domino sempiternam. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod cum lis et contencio inter Monasterium Beate Marie Virginis de Scyrch (Zircz) et Monasterium Beati Mauricii de Beel super viginti sex iugeribus terrarum de Keykuffev a parte silue Ecclesie de Scyrch existentis fuisset exorta et diucius hincinde altercata; tandem mediantibus viris probis et idoneis in talem composicionis formam deuenerunt, prout per dilectum socium et concanonicum nostrum magistrum Michaelem ad hoc specialiter de mandato Regio percepimus destinatum: Quod terciam partem terre supradicte Abbas Ecclesie de Scyrch propter bonum pacis reliquisset Ecclesie de Beel pacifice et quiete possidendam; pro residuis autem duabus partibus eiusdem terre Abbas sepedictus Ecclesie de Beel iuxta estimacionem virorum noblium, marcam et octo pondera Ecclesie de Scyrch persoluit coram nobis; ita vt ipsas duas partes eciam eidem Ecclesie de Beel permisit iure perpetuo possidendas. In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem ad peticionem vtriusque partis presentes concessimus litteras sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini M°. CC°. L° septimo, quinto Nonas Iulij. Magistro Smaragdo Ecclesie nostre Preposito aule Regie Vice-Cancellario, Gregoris Cantore, Matthia Custode, Ambrosio Decano existentibus.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

198.

István, a Chorna nemzetség tagja, Chalad nevű birtokának felerészét Endrének, János fiának és Osl unokájának, a győri káptalan előtt vallja be 1257.

Capitulum Ecclesie Jeuk (Jeuriensis?) vniuersis Christi fidelibus presentes literas inspecturis salutem in salutis largitore. Vniuersitati vestre declaramus presencium per tenorem: Quod Stephano filio Stephani de villa et generacione Chorna ex una parte, et Andrea filio Iohannis filij Osl ex altera coram nobis constitutis, idem Stephanus est confessus; quod medietatem terre Chalad, que ipsius porcionem iure hereditario immediate contingebat, cum siluis et omnibus aliis vtilitatibus suis, uicinam et commetaneam terre predicti Andree Chalad nominate, vendidisset prefato Andree pro decem marcis denariorum perpetuo possidendam, et ipsam summam pecunie dixit se ab eodem Andrea plenarie recepisse. Adiecit eciam idem Stephanus, quod Joan frater ipsius, et omnes alij consanguinei sui requisiti vendicioni predicte terre consensissent. Ceterum obligauit se idem Stephanus, vt si quispiam predictam terram ab eodem Andrea repetere attemptaret, ipse eundem suis sumptibus deffendere et expedire teneretur. Vt autem huius rei series robur perpetue firmitatis optineat, ad peticionem eiusdem Stephani predicto Andree presentes concessimus litteras nostri sigilli munimine roboratas. Anno gracie M° CC° L° septimo. Chepano Ecclesie nostre Preposito, Iurkone Cantore, Thoma Custode existentibus.

(Az eredeti után. *Czech*).

199.

A veszprémi káptalan bizonyságlevele, hogy Péter, a Sól nemzetség tagja, a neki biróilag oda itélt esküt le nem tette. 1257 körül.

Nos Capitulum Vesprimiensis Ecclesie damus pro memoria, quod cum tercia die post festum Omnium Sanctorum Benedictus Prepositus Ecclesie de Wrs et Magister Lodomerius Cantor Ecclesie nostre, Demetrius sacerdos de Wrs, Beniamin sacerdos de Faiz, Matthias filius Gervasii, Iacobus de Wrs, Petrus filius Christophori, Chernel de Belige et Chelleus de Syka secundum sentenciam domini nostri (Zlandi) Episcopi contra Petrum filium Petri de genere Sol prestare sacramentum debuisset coram nobis super eo, quod cum domina Margaretha uxor Comitis Myska de Wrs altare Beati Michaelis in ecclesia Marie Magdalene de Wrs per Bartholomeum Episcopum felicis recordacionis fecit consecrari, quandam ancillam suam Buhna nomine ad servicium eiusdem Ecclesie donaverit coram ipsis: in illo termino prenominatus Petrus filius Petri non venit nec aliquem pro se misit; expectantibus predictis Preposito, Cantore et aliis prenominatis testibus ipso die usque noctem. Qui, ut dixerunt, comparere omiserat ad prestandum sacramentum super facto ancille antedicte. Datum quarto die ipsius festi Omnium Sanctorum.

(Religio, egyházi és irodalmi folyóirat. 1851 42-ik sz. 331. l. *Csech*).

200.

Rad, a Rád nemzetség tagja, Imrének fia, Gergelynek, az előbbi somogyi esperestnek, Buchmala nevü földét a veszprémi káptalan előtt vallja be. 1257.

Capitulum Vesprimiensis Ecclesie omnibus presentes literas inspecturis salutem in Domino sempiternam. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus pervenire: Quod constitutis coram nobis Rad filio Emerici de genere et de villa Rad ex una parte, et Gregorio sacerdote, quondam Vicearchidiacono Symigiensi ex altera; idem Rad asseruit viva voce, quandam particulam terre sue nomine Buchmala in territorio ville Tord iuxta terram ipsius Gregorij sacerdotis a parte orientali existentem cum omnibus pertinenciis, videlicet virgultis, fenetis, terris arabilibus et fundo curie, seu alijs utilitatibus suis, ut dicebat, dicto Gregorio sacerdoti pro duabus Marcis argenti ponderati vendidisse in perpetuum possidendam, recepta eadem pecunia plenarie ab eodem; tali tamen interposita condicione, ut processu temporis nec ipse Raad nec sui successores successorumque haeredes dictum Gregorium sacerdotem, suosque cognatos, ad quos eadem terra fuerit devoluta, super ipsa particula terre poterunt impetere vel in aliquo molestare. In cujus rei testimonium ad peticionem ipsius Rad, ut memoria facti vivat apud posteros sine oblivione, presentes literas concessimus sigillo nostro roboratas. Datum per manus magistri Roberti Lectoris Ecclesie nostre anno gracie M°CC° quinquagesimo septimo. Venerabili in Christo patre nostro Zlando Episcopo, Fauo Preposito, Lodomerio Cantore, Iohanne Custode existentibus.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

201.

Husvét töli lakos, Ujul helységben fekvö földét Ivanka társának a somogyi sz. egyedi konvent elött vallja be. 1257 körül.

Nos Conventus Monasterii Sancti Egydii de Simigio memorie commendantes significamus universis, quod anno Domini M° CC° quinquagesimo septimo constitutus coram nobis Husuet de uilla Teul una cum cognatis et concivibus suis, videlicet Ochi, Chemeg, Botko et Cheche de eadem dixit viva voce, quod ex consensu et permissione dictorum cognatorum suorum ac totius ville sex iugera empticiarum terrarum suarum, que (a Marcello et) Paulus comparauerat, que iacent in loco Uyur vocato, que protenduntur ab oriente versus occidentem iuxta terram Vrbani iobagionis ecclesie nostre parte meridionali, vendidisset sponso suo Iuanka pro una marca in perpetuo possidendas. Ut autem talis vendicio vel empcio firmum sit et stabile (így) literas nostras supra dicto I(vanka) concessimus sigillo nostro roboratas.

(Eredetie a szent-mártoni föapátság levéltárában.)

202.

Pál pozsonyi prépost és IV. Béla király kiküldött birájának, peres birtokra vonatkozó itélete. 1257.

Uniuersis Christi fidelibus presentes literas inspecturis Magister Paulus Prepositus Posoniensis sinceram in Deo caritatem. Vniuersitati vestre tenore presencium innotescat, quod cum nos ex speciali mandato domini nostri Bele quarti Dei gracia Illustris Regis Hungarie iura castri de Karkou, que per quosdam dicebantur indebite fuisse occupata, reuocare deberemus, Endus maior exercitus, Chep, et Mykou ac ceteri iobagiones castri de Karkou, a Detrico et Nycholao, filijs quondam magni Detrici Comitis, sexaginta jugera terre, in quibus scilicet requirebant e conuerso dicti nobiles, illam terram hereditariam esse et fuisse affirmabant. Nos vero ab omnibus ipsius prouincie et comitatus nobilibus et ignobilibus inquirendo invenimus, ipsa sexaginta jugera terre tempore aliorum inquisitorum, videlicet Comitis Zuda, et Nicholay filij Omadeu, et Chepani filij Morchard coram hominibus Regis, videlicet Mortunus filio Och, et Mortun fratre Damasa, ac eciam tempore venerabilis domini Georgij Episcopi Iauriensis per suam Diocesim Iudicis terrarum dicti domini Bele Regis, invenimus fuisse et esse predictorum nobilium Detrici et Nycholay, filiorum Detrici hereditaria; sicut eciam per certas et veras metas idem nobiles comprobauerunt hostendendo, incipientes a tribus metis circa Bazna terram Ecclesie Beati Adriani de Zala non renouate; a fluuio Mirag transit ipsam in parte orientis ad duas metas in latere ipsius fluuij positas; postea vadit ad vnam metam in alto quodam iuxta viam confinando cum terra Farcasij; inde procedit ad duas metas, que separant terram Farcasij a terra filiorum Detrici; postea ad orientem eundo vadit ad tres metas, que separant Vosyan a terra Farkasij et Vrbani; posthec vadit ad Posa Tetey ad duas metas a meridie eiusdem Teteu; postea eundo peruenit

circa viam magnam a parte meridiey ad duas metas separantes Vosyan a Karkou; postea in parte meridiei vadit iterum ad duas metas separantes Vosyan a Karkou; et iterum in ipsa parte eundo venit aduas (így) metas, que separat Vosyan a Korkou; postea procedendo venit ad duas metas in locum Lacy et viam existentes, et adiungitur terre Ecclesie Sancti Gothardi; postea in parte occidentis procedendo pervenit ad vnam metam circa viam; postea transit iterato fluuium Myrag, et vadit ad duas (metas); postea venit ad possessiones Detrici et Nycholay filiorum Comitis Detrici magni, sicut eciam domino nostro Regi rescripsimus, metas terrarum Vosyan et Karkou separantes. Datum et actum ad perpetuam rei memoriam et firmitatem. In cuius rei testimonium presentes concessimus literas sigilli nostri munimine roboratas. Anno Dominice Incarnacionis M°CC°L° septimo, sexto kalendas mensis Augusti.

(Az eredeti után. *Czech.*)

203.

IV. Béla király helybenhagyása, hogy Sándor, Marczell fia, Durug nevü birtokát Favus pannonhalmi apátnak eladhassa. 1258.

Bela Dei gracia Hungarorum, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex, omnibus presentes litteras inspecturis salutem in Domino. Vt ea, que geruntur in tempore, ne cum tempore defluant et labantur, ad cautelam solent scripti patrocinio peremnari. Proinde ad vniuersorum noticiam uolumus peruenire, quod cum Alexander filius Marcelli terram Durug Posoniensis et Musuniensis castrorum usui quinque aratrorum subiacentem cum feneto et aliis utilitatibus ac pertinenciis suis ex nostra collacione datam sibi in concambium terre sue Mortun vocate in parochia Posoniensi vendicioni vellet exponere, ad nostram accedens

presenciam Fauus venerabilis Abbas de Sacro Monte Pannonie nobis instancius supplicauit, vt dictam terram liceret sibi emere nomine Ecclesie sue et pacifice possidere. Volentes igitur vtilitati Monasterii Beati Martini consulere in hac parte, concessimus dicto Abbati, vt dictam terram Durug vocatam a prefato Alexandro libere emat et possideat. Et sic idem Alexander retulit in nostra presencia constitutus, per dictum Abbatem precium eiusdem terre plenius sibi extitit persolutum. In cuius eciam solucionis indicium idem Alexander priuilegium nostrum, quod habebat super ipsa terra, dicto Abbati restituit omni super precio dicte terre renunncians accioni. Vt igitur hec nostra concessio robur perpetue obtineat firmitatis, litteras nostras concessimus duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Smaragdi venerabilis Electi Ecclesie Colocensis dilecti et fidelis nostri aule nostre Vice-Cancellarii anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo octauo, XVIII° kalendas Madii, Regni autem nostri anno vigesimo tercio.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

204.

IV. Béla király a pannonhalmi apátság és a Guler helységben lakó szolgagyőri várjobbágyok közt Zamtu nevü birtok ügyében itéletet hoz, melynek végrehajtását a győri káptalan eszközli. 1258.

Capitulum Ecclesie Geuriensis vniversis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in auctore salutis. Ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod in medio quadragesime Laurencius Decanus et Martinus Curialis Comes Monasterii Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie pro domino Fauo Abbate, et Conuentu Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie ex vna parte; Peteu, Daniel, Almus, Bohas, Jaco et Symun ac alii eius consanguinei, iobagiones scilicet castri Zolgageur in villa Guler ex altera in nostra existentes pre-

sencia, exhibuerunt nobis duo paria litterarum memorialium domini nostri Bele Regis Illustris Hungarie, quarum tenor talis est:

Datum pro memoria, quod Fauus Abbas Sancti Martini in medio quadragesime, Peteu et eius consanguineis jobagionibus castri Zolgageur de villa Guller pro terra Zamtou, que dictis jobagionibus de Zolgageur titulo empcionis fuerat deuoluta, iuxta nostram sentenciam debet viginti quinque marcas soluere et duas pro judicio Regali, eorum porcionem contingentes, cum denariis Regalibus ad pondus, vel argento decime combustionis coram Capitulo Iauriensi. Prefatus vero Peteu et eius consanguinei in ipsa media quadragesima priuilegia super dicta terra Zamtou per Monasterium Sancti Martini et Capitulum Iauriense confecta coram eodem Capitulo Abbati restituere supradicto, si potuerint rehabere; si vero rehabere non potuerint, dabunt eidem Abbati litteras nostras et Capituli Iauriensis super eo, quod littere Salomonis Abbatis et Conuentus Sancti Martini ac Capituli Iauriensis super contractu predicte terre confecte vbicunque in judicio fuerint exhibite*, irrite et casse penitus habeantur; quod nisi fecerint, ipsa terra absque pecunia Abbati perpetuabitur antedicto. Si vero Abbas in solucione prefate pecunie negligens extiterit, eandem terram ijdem jobagiones Zolgageurenses possidebunt contradiccione aliqua non obstante. Ceterum memoratus Peteu et eius cognati edificia sua vsque quindenam Beati Georgii de terra transferent supradicta; sata vero sua autumnalia pacifice pro se recipient tempore congruo sine damno. Datum prope Budam in Chepel in crastino Luce Evangeliste.

In prefato autem medio quadragesime dictis Laurencio Decano et Martino Curiali Comite ex vna parte, Peteu eciam et suis consanguineis antedictis, jobagionibus scilicet Zolgageurensibus de villa Guler in nostra presencia constitutis; idem Laurencius Decanus et Martinus Curialis Comes pro dicto domino Fauo Abbate Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie et Conuentu existentes, illas viginti quinque marcas pro terra Zamtou, et duas pro judicio Regali porcionem dicti Peteu et suorum consanguineorum contingentes cum denariis Regalibus ad pondus coram nobis plenarie persoluerunt.

Verum cum idem Peteu et sui consanguinei priuilegium Salomonis Abbatis et Conuentus Sancti Martini ac Capituli nostri super empcione predicte terre confectas (igy) restituere prefato Decano et Martino Curiali Comiti debuissent, Peteu prefatus ac sui consanguinei ipsas amisisse retulerunt. Vnde vbicunque ipsa priuilegia vel coram quolibet judice fuerint demonstrate, nullum penitus obtineant robur firmitatis secundum sentenciam domini Regis memorati. Nos igitur ad instanciam et peticionem vtriusque partis super redempcione dicte terre Zamtou prenominatis Laurencio Decano et Martino pro prefato Fauo Abbate presentes contulimus litteras nostri sigilli munimine roboratas. Anno Domini M°CC°L° octauo; Chepano Preposito, Mykone Cantore, Thoma Custode existentibus.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

205.

IV. Sándor pápa a zágrábi püspöknek megengedi, hogy székes templomát alkalmatosb helyre épithesse. 1258.

Alexander Episcopus etc. venerabili fratri... Episcopo Zagrabiensi salutem etc. Ex tue devotionis sinceritate mereris, ut in petitionibus, quas nobis digne porrigis, exauditionis gratiam assequaris. Cum igitur, sicut nobis exponere curavisti, ecclesiam Zagrabiensem, que in loco minus apto constructa minatur ruinam, cupias in loco construere magis apto, nos tuis precibus inclinati, construendi prefatam ecclesiam in loco magis idoneo et accomodo liberam tibi auctoritate presentium concedimus facultatem. Datum Viterbii IIII. Kal. Iunii (Pontificatus nostri) anno quarto.

(IV. Sándor pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 236. l.)

206.

IV. Sándor pápa IV. Béla királyt inti, hogy az atyja által oda igért ezer ezüst girát a jeruzsalemi sz. jános-szállodának fizesse ki. 1258.

Alexander Episcopus etc, carissimo in Christo filio . . . Regi Ungarie Illustri salutem etc. Ad tuam memoriam libet frequenter reducere, nec non ante prospectus Regios sepius presentare, quod clare memorie . . . Rex Ungarie, pater tuus, prout magnificentiam decuerat Regiam, se ad partes conferens transmarinas, cum in hospitali Sancti Iohannis Ierosolomitani exhuberare humanitatis in pauperes et infirmos opera contemplatus multo maiora fuisset, quam prius susceperat ex auditu, reseratis illico innate pietatis visceribus, dilectis filiis . . . Magistro et fratribus hospitalis predicti mille marcas argenti se daturum promisit annuatim ex erario Regni sui, per fratrum ipsorum sollicitudinem tam piis usibus, quam etiam terre sancte obsequiis perpetuo applicandas, prout in eiusdem progenitoris tui privilegio exinde confecto plenius dicitur contineri. Cogitaverat enim sicut Princeps Catholicus, quod et misericordia comes est defunctorum, et elemosina viri quasi sacculus, ad quem urgente necessitate recurritur, est cum ipso, gratiam ut pupillam in presenti conservans, et retributionem hiis rependens, qui eam faciunt, in posterum gloriosam. Verum ne promissionem ex paterna munificentia tam magnifice prodeuntem post ipsius progenitoris decessum ex quavis causa occasui subiacere contingeret, et confirmationis ad eternam rei memoriam robur ex tuo munere contulisti, quod eo fuisse nobis cognoscas acceptius, quo magis personam tuam potioribus apud Deum iuvari meritis exoptamus. Sed mirari cogimur, non immerito et moveri, intellecto, quod promissum huiusmodi eisdem Magistro et fratribus quodammodo infructuosum redditur, dum Serenitas Regia requisita super hoc ab eis pluries, et Apostolicis etiam exci-

ctum filium Magistrum Jordanum, Sancte Romane Ecclesie Vice-Cancellarium et Notarium, privari fecimus officio scriptorie: sed quia nec id reputamus sufficiens ad vindictam, eum universis beneficiis ecclesiasticis, locis ac prebendis et jure, quod sibi ex quibuscumque receptionibus ubilibet fuerat acquisitum, perpetuo sine spe restitutionis presentium auctoritate privamus. Nulli etc. nostre privationis etc. Datum Viterbii V. Idus Iulii, Pontificatus nostri anno quarto.

(IV. Sándor pápa Regestáiból, Theiner id. m. I. k. 237. l.)

208.

A székesfehérvári káptalan bizonysága, hogy Sándor, Marczel fia, Durug nevü birtokát Favus pannonhalmi apátnak bevallotta. 1258.

Capitulum Albensis Ecclesie vniuersis Christi fidelibus presentibus pariter et futuris presencium noticiam habituris salutem in eo, qui salus est omnium. Vestra nouerit vniuersitas, quod constitutus coram nobis personaliter Alexander filius Marcelli de villa Durug proposuit, quod cum pater suus Marcellus attendens temporibus sue vite, et ipse multa temporialia commoda et bona Ecclesie Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie recepissent, et idem pater suus die extremo sibi properante condigna vicissitudine refundere nequiuisset, ipse volens eidem Ecclesie grato recompensacionis stipendio respondere, memor existens accepti beneficii, vtpote vir vndique circumspectus et prudens, ob remedium anime patris sui et proprie ac spem eterne beatitudinis, terram suam quam in eadem villa ex donacione Regis Bele quarti obtinebat, prout per litteras eiusdem dicti Bele Regis nobis constitit euidenter, vsui quinque aratrorum sufficientem cum feneto et aliis vtilitatibus suis et pertinenciis, eidem Ecclesie coram

nobis contulit et donauit iure perpetuo et irreuocabili possidendam. Adiicimus eciam, quod frater Cosmas Decanus eiusdem Ecclesie promisit nomine ipsius Ecclesie, quod idem Alexander et sui heredes tueantur (így) per Ecclesiam memoratam et protegantur, ac eciam ipsis tam in spiritualibus, quam in temporalibus prouideatur ab eadem. In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem presentes litteras ad peticionem partis vtriusque, videlicet Alexandri et Decani memorati concessimus eidem Ecclesie Sancti Martini sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini M°CC°L° octauo. Magistro Phitippo Ecclesie nostre Electo aule Regie Vice-Cancellario, Gregorio Cantore, Feliciano Custode, Ambrosio Decano existentibus.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában. V. ő. 203. sz. a okmányunkat.)

209.

Az ó-budai káptalan bizonyságlevele, hogy Chama fiai Kis-Gál nevű birtokuknak fele részét Poukának, Sz- Erzsébet lakosának bevallották. 1258.

A. B. C.

Vniersis presentes litteras inspecturis Capitulum Budensis Ecclesie salutem in Domino. Nouerit vniuersitas vestra, quod Katerman, Atmar, Levka et Joob filii Chama coram nobis personaliter fuissent constituti, confessi sunt, quod medietatem cuiusdam terre sue, que vocatur Minor Gal, quam ipsi a Paulo et Johanne filijs Oches, a Petro filio Lvcach, et a Lomb filio Zader iusto empcionis precio comparauerant, cuidam nomine Pouka de villa Sancte Elyzabeth cum omnibus vtilitatibus ad eandem medietatem pertinentibus, Chepano filio Sentes, qui est commetaneus eiusdem terre, presente et consen-

ciente, ac nullo penitus contradictore existente, verdiderunt pro duabus marcis argenti minus fertone perhenniter possidendam, dictamque sumpmam pecunie confessi sunt se ad plenum recepisse. Obligantes se prenotati homines, expedire dictum Povkam et eius heredes a quibuslibet, occasione dicte medietatis terre molestante. Vt autem huismodi vendicionis ac empcionis series coram nobis ordinata nequeat imposterum per quempiam rettractari, partibus sic volentibus et petentibus in testimonium predictorum presentes concessimus litteras sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini MCCL. octauo. Aaron Cantore, Thoma Custode, Matheo Decano, Jurk et Nicolao sacerdotibus, hysce et Petro Magistris, ceterisque canonicis existentibus.

(Az eredeti után. *Csech.*)

210.

A győri káptalan bizonyságlevele, hogy a pannonhalmi apátság a neki már oda itélt földekre nézve több tapani lakosnak kedvezményt tett. 1258.

Capitulum Ecclesie Jeuriensis omnibus Christi fidelibus presencium inspectoribus salutem in auctore salutis. Vniuersitati vestre harum serie declaramus, quod Johanne fratre Monasterii Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie, ac Martino Officiali, Comite eiusdem Monasterii ex una parte; et Chembe, Petro, Farkasio, Valentino, Batha, et Tyburcio de uilla Tapan ex altera coram nobis constitutis, iidem frater Johannes et Martinus Comes sunt confessi, quod cum uenerabilis pater Fauus Abbas et Conuentus predicti Monasterii Chembe, Petrum, Farcasium, Valentinum, Batha, et Tyburcium antedictos coram domino Rege conuenissent, repetentes ab eisdem racione commetaneitatis medietatem terre in Tapan existentis, empte ab Alexandro filio Alexandri, et Reginaldo de genera-

cione Opour; tandem, licet eiusdem terre medietatem dominus Rex adiudicasset Abbati et Conuentui predictis reuendendam; quia tamen iidem homines eandem terram tempore famis, que in Hungaria generaliter acciderat, comparauerant, eisdem paternaliter compassi Abbas et Conuentus memorati, solutis duabus marcis et octo ponderibus predictis hominibus, terciam partem eiusdem terre supradicto Monasterio appropriantes, reliquas duas partes sepedicte empticie terre presentibus et consencientibus commetaneis suis prenominatis hominibus de Tapan dimisissent perpetuo possidendas. Et ut huius rei series rata et inconcussa in perpetuum perseueret, partibus petentibus presentes concessimus litteras nostri sigilli munimine roboratas. Anno Domini MCCL. octauo. Chepano Ecclesie nostre Preposito, Jurkone Cantore, Thoma Custode existentibus.

(Eredetie a szent mártoni főapátság levéltárában.)

211.

A győri káptalan bizonyságlevele, hogy a pannonhalmi apátságnak Diénes nevü földbirtok, melyet Elek Sándor fia reá általruházott, átadatott. 1258.

Capitulum Ecclesie Jeuriensis vniuersis Christi fidelibus, presencium inspectoribus salutem in salutis largitore. Vniuersitati vestre declaramus presencium per tenorem: Quod venerabilis pater Fauus Abbas Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie literas Regias nobis presentauit, in quibus nobis dabatur in mandatis, ut aliquem ex sociis nostris vna cum predicto Abbate ac Iohanne Comite filio Gug Comitis, Pristaldo ipsius domini Regis, nec non Elec filio Nicholay ad circumeundam quamdam terram predicti Elec, nomine Dyonis, sitam in Comitatu Posoniensi, transmitteremus. Nos itaque mandato domini nostri Regis satisfacere cupientes,

vt tenemur, magistrum Alexandrum Concanonicum nostrum, virum discretum cum domino Abbate, Iohanne Comite et Elec predictis transmissimus, in cuius presencia cum Abbas, Comes Iohannes et Elec predicti, convocatis commetaneis et uicinis, terram predictam peragrassent, et idem Elec suam eis aperuisset voluntatem, quod ipsam terram Abbati et Monasterio Sancti Martini conferre ob sue anime remedium intendebat; vnanimiter responderunt, quod prefatum dominum Abbatem et Monasterium Sancti Martini liberaliter et libenter sine contradiccione aliqua in suum uicinum et commetaneum admittebant. Postmodum uero sepedictus Elec in nostri presencia constitutus confessus est, quod predictam terram suam Dyonys pro remedio anime sue, nec non pro trecentis quatuor marcis, quas confessus est eundem Abbatem suo ac Monasterii sui nomine sibi iam dudum persoluisse ad plenum, contulerat ipsi domino Abbati ac Monasterio Sancti Martini cum duobus seruis, Beed et Iteu, ac vno libertino nomine Andrea, pacifice et quiete de cetero possidendam: ac proprietatem et dominium eiusdem in prefatum Monasterium Sancti Martini transtulit pleno iure, nullum in ea ius sibi vel suis heredibus reservando. Ipsa vero terra est undique consignata metis veteribus et antiquis, que perveniendo ad magnum Danubium a terra villarum Chun et Vruzwar (Csún, Oroszvár) per eundem Danubium separantur. Vt igitur huius rei series robur optineat firmitatis perpetue, ad peticionem eiusdem Elec, Abbati et Monasterio Sancti Martini sepedictis presentes concessimus litteras nostri sigilli munimine roboratas. Anno Domini M°. CC°. quinquagesimo octavo. Chepano Ecclesie nostre Preposito. Iurkone Cantore, Thoma Custode existentibus.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában. Ugyanezen ügyre vonatkozik a székesfehérvári káptalan szintén 1258-ki okmánya, Fejérnél Cod. Dipl. VII. k. I. r. 309. l.)

212.

A győri káptalan bizonyítja, hogy a pannonhalmi és a szeliczi apátságok közt Tünő helység birtokára vonatkozó per választott birák itélete által intéztetett el. 1258.

Capitulum Ecclesie Geuriensis omnibus Christi fidelibus presencium inspectoribus salutem in salutis largitore. Fines causarum de facili in ambiguum rediguntur, nisi testimonio litterarum fulciantur. Quocirca vniuersitati vestre tenore presencium declaramus, quod Elya Abbate Monasterii Beati Jacobi de Selyz, Corrado filio Petri de Chechun, et Georgio filio Comitis Desiderii nepote eiusdem Petri, patronis dicti Monasterii de Selyz ex una parte, nec non Cosma Decano Monasterii Beati Martini de Sacro Monte Pannonie nomine procuratorio Faui Abbatis eiusdem Monasterii coram nobis comparentibus ex altera, proposuerunt, quod cum idem F(auus) Abbas Abbatem de Selyz et prenotatos Nobiles coram domino Rege traxisset in causam, volens ab ipso Abbate in uilla Tuneu repetere siluam in terra duorum aratrorum iacentem, et terram arabilem usui unius aratri sufficientem; a dictis autem nobilibus in eadem uilla centum viginti iugera terre similiter repetere voluisset, quasi iidem Abbas et nobiles violenter occupatas detinuerint. Tandem ex permissione domini Regis ipse partes compromisissent in arbitros, obligando se eorumdem sentenciam irrecusabiliter tolerare. Igitur per sentenciam dictorum arbitrorum taliter exstitit ordinatum; quod dictus Abbas de Selyz Monasterio Beati Martini statuit quandam siluam inter uillam Tunev et Apaty super uno monticulo a parte occidentali existentem; cuius meta in uia annexa radici eiusdem montis incipiendo, ascendit usque ad metas nobilium de Scemere, ubi de nouo meta est erecta, separans ipsam siluam a terris dictorum nobilium de Scemere ab inuicem; capitanea autem meta incipit in quadam uia herbosa sev pedestri semita, et protenditur uersus aqui-

lonem usque ad metas uinearum Comitis Desiderii, et ibi terminatur. Item eidem Monasterio Beati Martini superaddendo statuit quadraginta iugera terre mixtim iacencia cum terris prenominatorum nobilium et ipsius Monasterii de Seliz. Corradus uero et Georgius supradicti statuerunt eidem Fauo Abbati eciam quadraginta iugera similiter mixtim iacencia. Et hijs omnibus idem F(auus) Abbas ad se receptis plenarie contentus, tam ipsum dominum Abbatem de Seliz, quam prefatos nobiles, renunciando liti et disceptacioni, absoluit ab omni accione et impeticione, quam racione suprascripta mouerat contra ipsos, prout partes supradicte, insuper eciam Magister Saulvs Archidiaconus Supruniensis, et Magister Marcus concanonici nostri, in quorum presencia et arbitrio processus sev composicio extitit ordinata et decisa, nobis recitarunt uiua uoce. Ipsos eciam nobiles, vtpote ab ipso penitus expeditos, idem Fauus Abbas iuris et possessionis hereditarie reliquit pacificos possessores. Nec hoc pretermittimus, quod idem Elyas Abbas et nobiles sepedicti protestati sunt, Monasterium Sancti Martini habere et semper habuisse centum triginta et tria iugera item in eadem uilla Tunev, exceptis supradictis terris, quas ipsi statuerunt. Vt igitur huius rei series robur perpetue firmitatis obtineat, presentes litteras quadripartitas dictis Abbatibus et nobilibus concessimus quartam partem earundem in nostra camera reseruando Anno Domini M. CC. L.VIII. Chepano Ecclesie Preposito, Jurkone Cantore, Thoma Custode existentibus.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

213.

A veszprémi káptalan bizonyitja, hogy a Laad nemzetség több tagjai a Veszprém folyó melletti malmukat Zeldnd veszprémi püspöknek eladták. 1258.

Uniuersum Capitulum Vesprimiensis Ecclesie omnibus presentes litteras inspecturis salutem in omnium Saluatore. Ad uniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire: Quod Alexander filius Bata, et Omodeus filius Pouce, ac Stephanus filius Petri Comitis pro se et pro aliis fratribus suis de genere Laad, cognati Bulchw Episcopi, coram nobis constituti locum vnius molendini situm in fluuio Wesprimiensi iuxta molendinum Abraham a parte inferiori, et sex jugera terrarum circa locum (így) dicti molendini metis circumdata domino nostro Zlando Episcopo Vesprimiensi pro quinque marcis boni argenti uendiderunt in perpetuum possidenda, recepta eadem pecunia plenarie ab eodem. In cuius rey testimonium, ut memoria facti viuat apud posteros sine obliuione, presentes litteras concessimus sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus Magistri Roberti Lectoris Ecclesie nostre, anno gracie M.CC.L. octauo. Venerabili in Christo patre nostro Zlando Episcopo, Fawo Preposito, Lodomerio Cantore, Iohanne Custode existentibus.

(Eredetie a veszprémi káptalan levéltárában.)

214.

A veszprémi káptalan bizonyítja, hogy Miska gróf fiai Péter gróf fiait Margit növérök hitbére tekintetében a hozott itélet értelmében kielégitették. 1258.

Nos Capitulum Vesprimiensis Ecclesie domus pro memoria, quod Gregorius filius Petri Comitis coram nobis constitutus pro se et pro Petro Comite fratre suo, Feldyrico, sic et pro Andrea fratribus suis asseruit viva voce, quod cum ipse et prenotati fratres sui movissent causam contra Abram et Renoldum filios Miska Comitis, requirendo ab eisdem dotem et res paraphernales domine Margarethe sororis ipsorum, filie dicti Petri Comitis, uxoris Miska Comitis, coram domino nostro (Zelando) Episcopo Vesprimiensi; eadem causa secundum sentenciam predicti domini nostri Episcopi taliter extitit ordinata: quod predicti filii Miska Comitis solverunt viginti et quinque marcas coram nobis pro dote et rebus paraphernalibus domine Margarethe super dote; et sic idem Gregorius dixit fuisse satisfactum ita, quod de cetero nec ipse Gregorius, nec fratres sui predicti, nec quisquam de cognatis ipsorum predictos filios Miska Comitis racione dotis et rerum paraphernalium prefate domine poterit impetere seu molestare. Datum quarta feria proxima post octauas Sancti Michaelis, anno gracie millesimo ducentesimo quinquagesimo octauo. L. S.

(Religio égyh. és irod. folyóirat. 1854. 42. sz. 332. lap. *Czech.*)

215.

A pannonhalmi apát bizonyságlevele, hogy a bakonybéli apát és a Taryán helységben lakó várnépek közt a taryáni föld tekintetétében osztály történt. 1258.

Vniuersis Christi fidelibus tam modernis, quam futuris, presens scriptum inspecturis Conuentus Ecclesie Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie salutem in vero salutari. Cum ex mandato domini Regis super facto terre Tharyan, quod vertebatur inter Abbatem de Beel ab vna parte, et inter populos domini Comitis, nec non castrenses eiusdem ville ex altera parte, vnum ex nobis misissemus in testimonium; rediens retulit nobis talem inter eos pro bono pacis fuisse diuisionem: Quod dicti populi dedissent centum iugera terre, quorum triginta sunt fimata, septuaginta vero campestria, Abbati antedicto certis metis assignata, excepta piscina, feneto et terra pascuali, que sunt in communi relicta sine diuisione. Cuius terre meta incipit a stagno Kuyar, et uertit in terram Kuzep; inde tendit ad Wyzestoluk, qua eciam terminatur conterminalis etvicina a parte australicum terra Rolandi filii Wyerunconis, et finitur vltra flumen apud geminas arbores pirorum. Vt igitur hec diuisio inconcussa et irreuocabilis perseueret, nec possit per quempiam temporis processu in causam retrahi, ad instanciam et peticionem partis vtriusque presentes litteras contulimus Abbati prememorato sigilli nostri munimine roboratas. Anno verbi incarnati MCCLVIII° sexto kalendas Iunii; Fauo Abbate, Ch. Decano, G. Custode, I. Celerario Ecclesie nostre tunc temporis existentibus.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

216.

Dénes szolnoki és bakonyi főispán bizonyitja, hogy a pannonhalmi apátság és a Churgiban lakó bakonyi erdőcsőszök közti Venyu helység határait illető egyenetlenség barátságos úton elintéztetett. 1258.

Dyonisius Comes de Zounuk et de Bokon vniuersis presens scriptum inspecturis salutem in Domino sempiternam. Quia uidelicet quedam penalitas ineuitabilis humane nature dominatur, abhinc censuit discretorum prudentia, res bene gestas scriptis mandare, vt apud posteros robur valeant obtinere. Hinc est, quod ad vniuersorum noticiam harum serie volumus peruenire; quod cum causa, que vertebatur inter venerabilem patrem Fauum Abbatem et Conuentum Monasterii Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie super terra populorum suorum de villa Venyu subter Bokon ex vna parte, et custodes silue Bokon de uilla Churgi ex altera multis altercacionibus fuisset coram domino Rege ventillata, cumque nec parceretur laboribus, et expensis iam gravarentur; tandem Iudice Curie Regie consenciente pacem inter se reformare studuerunt partes iam dicte. Sed dum ipsa pacis reformacio, nisi nobis mediantibus, uigorem nullum uisa fuisset posse obtinere, eo quod custodes silue supra notati ex Regia donacione nostre potestati subiicerentur, misimus uice nostra Saulum Comitem de Bokon fidedignum de genere Peukenw, qui postmodum super serie pacis reformate remisit nobis litteras suas autenticas continentes hanc formam.

Metuendo domino suo Dyonisio Comiti de Zonouk et de Bokon incolumitatem cum fideli seruicio. Quia dominacionis vestre mandatis pro uiribus paratus sum obtemperare, noueritis, me accessisse super faciem terre Venyu subter Bokon Ecclesie Beati Martini de Sacro Monte Pannonie, super qua contencio inter dictam Ecclesiam et custodes silue Bokon de uilla Churgi haberi uidebatur, et conuocatis illuc vniuersis

commetaneis terre pretaxate cum multis nobilibus prouincie, inter quos fuerunt nominatim Iohannes filius Gug, Deca et Gregorius filij Cornelii, et Benedictus filius Beund; qui omnes requisiti cum fide Deo debita et corone asseruerunt; populos Ecclesie sepe dicte de villa Venyu a plaga occidentali in terra arabili commetaneos cum vduornicis de villa Feneufeu hactenus semper exstitisse; asseruerunt eciam, ipsos populos libertatem habere depascendi pecoribus suis siluam interiacentem arabili terre prenotate; asseruerunt eciam arabilem terram in vertice montis Zirku nominato. Super quam causam contradiccio nulla habebatur, et terram arabilem a plaga aquilonari vsque ad pinetum dictis populis libere pertinere; in quam assercionem consenserunt sepe memorati custodes sjlue, videlicet Benke centurio, Zunka, Weoda et Martinus, qui litis huius fuerant executores cum vniuersis sociis suis senioribus ac iunioribus, qui omnes in facto dicte terre comparuerunt, et omnis litis prosecucioni et accioni, quam super terra memorata habere videbantur, omnino renunciarunt tali condicione, quod populi dicte Ecclesie imposterum nullam arborem viuentem audeant extirpare; insuper eciam supra notatus Abbas obligauit se dictis custodibus siluarum expensas ad tres vel quatuor marcas refusurum, ita tamen, si cum eeteris sociis suis super hoc ipsum serio prestarent sacramentum.

Preterea eciam adstiterunt personaliter coram nobis sepe dicti custodes siluarum vice et nomine procuratorio vniuersorum sociorum suorum, et frater Henricus nomine dicti Abbatis sui et sui Conuentus sepius dictorum, postulantes supplici voce reformacionem ipsam predicte pacis priuilegialibus litteris nostris confirmari. Quorum iustis et racionabilibus peticionibus inclinati, ne aliquorum malicia prenotata pacis reformacio in irritum valeat aliquando per ipsas partes reuocari, presentes concessimus sigilli nostri munimine roboratas. Anno Domini M.CC.L. octauo, septimo Kalendas Aprilis.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

217.

IV. Béla király azt határozván, hogy Favus pannonhalmi apát Pálnak, Zemekey fiának, az örkényi birtok tekintetében öt girát fizetni tartozik, a győri káptalan bizanyitja, hogy ezen fizetés megtörtént. 1259.

Capitulum Ecclesie Gevriensis omnibus Christi fidelibus presencium lectoribus salutem in Domino. Nouerit vniuersitas vestra, quod nos presentibus partibus aperuerimus litteras memoriales domini Regis Bele, que inter Monasterium Sancti Martini ex vna parte, et inter Paulum filium Zemekey ex altera emanarant; quarum tenor talis est:

Datur pro memoria, quod F(auus) Abbas Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie in octauis Purificacionis Beate Virginis Paulo filio Zemekey pro terra, quam in villa Eurken ab eodem Paulo coram nobis repetebat, debet soluere quinque marcas cum denariis Regalibus ad pondus, vel argento decime combustionis coram Capitulo Iauriensi. Idem vero Paulus in ipsis octauis restituet predicto Abbati priuilegium per prefatum Monasterium Sancti Martini super vendicione prenotate terre concessum, ac eciam debet in continenti terram restituere supradictam Abbati et Conuentui Monasterii antedicti, hoc expresso, quod si ipsi Abbati statuto termino predictam pecuniam soluenti priuilegium prefatum restituere non curaret, ipsa terra absque pecunia Abbati perpetuabitur memorato. Si vero Abbas dictam pecuniam non soluerit, sicut debet, ipsam terram idem Paulus possidebit, contradiccione aliqua non obstante. Datum in festo Luce Evangeliste.

Vnde memorate quinque marce ex parte Monasterii Sancti Martini eidem Paulo filio Zemeke sunt coram nobis plenarie persolute; Paulus vero filius Zemeke priuilegium memoratum Abbati exhibuit; terram autem prefatam coram homine nostro fideli ad hoc deputato, ducenta et triginta iugera terre vno minus continentem in Eurkyn restituit Mo-

nasterio Sancti Martini pacifice possidendam, nulla contradiccione existente, (prout) ipse idem homo noster nobis recitauit. In cuius rei memoriam perpetuam ad petitum ipsorum presentes dedimus litteras alfabeto diuisas et sigillo nostro roboratas. Anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo nono. Chepano Preposito, Iurkone Cantore, Hectore Custode existentibus. Datum per manus Petri Albi Capitulo per Cantorem constituto.

(A győri káptalan Örkény helységet illető 1396-ik okmányából.)

218.

István ifjabb király és stajer herczeg Eberhardot marburgi polgárt Stajerhonban hűbéri birtokkal adományozza meg. 1259.

Nos Stephanus Dei gracia Rex primogenitus Illustris Regis Vngarie et Dux Stirie tenore presencium significamus uniuersis: Quod nos consideratis fidelitatum meritis et seruiciorum Eburhardi fidelis ciuis nostri de Marpurg, que Domino Regi karissimo patri nostro et nobis studuit inuiolabiliter obseruare, nos in recompensacionem seruiciorum eiusdem, qui licet plura mereatur, in villa Wolcuim decem mansus, in villa Chost quatuor mansus et dimidium, et in villa Wdol duos mansus cum pertinenciis eorumdem sibi in feudum et in perpetuum contulimus pleno iure et in filios filiorum. Et vt huiusmodi nostre donacionis series robur optineat perpetue firmitatis, presentes nostras litteras eidem contulimus duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno ab Incarnationo Domini millesimo. CC°. L°. nono.

(A bécsi cs. k. titkos levéltárban őrzött eredeti után, Chmel Diplomatorium miscellum Saeculi XIII. Bécs 1849. 51. l.)

219.

IV. Sándor pápa az esztergami szent-jános rendieket a tizedek fizetése alól fölmenti. 1259.

Alexander Episcopus etc. dilectis filiis . . . Magistro et fratribus Hospitalis Sancti Stephani Regis Strigoniensis, Ordinis Sancti Augustini salutem etc. Pia mentis vestre caritas pauperum lacrymis irrorata molitur jugiter fructuosa existere, taliter, quod debilium opportunitatibus adesse non desinat, et si ad ipsorum solatium propria interdum deficiant, proximorum pro eis subsidia tota virtute imploret. Nos autem caritatis hujusmodi amatores paternis amplexibus amplexantes, Apostolice Sedis ubera sic clementer exhibere cupimus, ut ex eis sibi proveniat provisionis consilium salutaris. Cum itaque hospitalitatis observantiam, que, ut asseritur, in hospitali vestro circa cunctos continuo exercetur, facultates ipsius nequant tolerare, nos volentes ut, propterea specialis beneficio gracie gaudeatis, venerabilium fratrum nostrorum... Tusculani et... Penestrini Episcoporum supplicationibus inclinati, quod de possessionibus vestris hactenus acquisitis, quas propriis manibus aut sumptibus colitis, nulli teneamini decimas exhibere, auctoritate vobis presentium indulgemus. Nulli etc. nostre concessionis etc. Datum Anagnie V. Idus Decembris (Pontificatus nostri) anno quinto.

(Theiner id. m. I. k. 242. l.)

220.

IV. Béla király Baas mesternek a trencsini várhoz tartozó földekből két holdot adományoz. 1260.

Bela Dei, gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus presentes litteras inspecturis salutem in vero salutari. Quamquam Regia Sublimitas munificencie sue manus porrigere debeat suis subditis vniuersis; eo amplius tamen illos consueuit specialius gratuitis prosequi donatiuis, qui perspicacibus seruiciis prerogatiua suorum effulgent clarius meritorum. Proinde ad vniuersorum noticiam tenore presencium volumus peruenire, quod magister Baas fidelis noster ad nostram accedens presenciam, proposuit a Pouca genero Georgij Iudei baptizati, quem dixit sine heredum solacio decessisse, de terra Arlouch ad duo aratra separatam certis metis se dudum empcionis titulo possedisse, quam demum post obitum eiusdem Pouce ipse magister Baas de terris castri nostri Trinchiniensis sciuit esse; quod cum ipsa propter dicti Pouce decessum, qui, ut premissum est, obijt sine solacio liberorum, si eadem terra repeteretur per aliquem ab ipso, contra neminem nomine expeditorio processum habere posset, nec pecunia sua si eadem terra euinceretur, ab ipso sibi posset restaurari, nos eandem sibi et suis heredibus, cum sit terra castri nostri Trinchiniensis, ex liberalitate Regia conferre dignaremur. Nos igitur attendentes prefatum magistrum Baas nobis et Regno nostro obsequiosum multipliciter extitisse, que prolixum esset per singula enarrare, et posse impendere seruicia in futurum; dictam terram duorum aratrorum, in cuius pacifica possessione ipse magister Baas existebat, exemptam a castro Trinchiniensi, eidem magistro Baas et suis heredibus heredumque suorum successoribus donauimus et reliquimus perpetuo et pacifice possidendam. In cuius donacionis perpetuam firmitatem presentes dedimus litteras sigilli nostri du-

plicis munimine roboratas. Datum anno ab Incarnacione Domini millesimo ducentesimo sexagesimo, VI. Idus Marcii, Regni autem nostri anno vicesimo quinto.

(Az eredeti után.)

221.

IV. Béla király Szigligetet a pannonhalmi apátságnak adományozza. 1260.

Bela Dei gracia Hungarie, Dalmacie, Croacie, Rame, Seruie, Gallicie, Lodomerie, Cumanieque Rex omnibus presentes litteras inspecturis salutem in Domino sempiternam. Vt donaciones Regum perpetua firmitate solidentur, litterarum solent testimonio communiri. Proinde ad vniuersorum noticiam harum serie volumus peruenire; quod cum olim Regno nostro depopulato a barbaris nacionibus, et a tyrampnide Tartarorum permittente vel iubente Domino pene penitus deuastato, timentes, ne Regnum ipsum ad exinanicionem vltimam deueniret, ac desiderantes, quod reliquie populi Diuina disposicione dominio nostro subiecti prouidencia nostra salua forent, inuocato Baronum tocius Regni nostri consilio ordinauimus, quod in locis aptis in omnibus terris Corone nostre subiectis municiones fierent, castra surgerent, ubi se populus imminente persecucionis tempore salutis causa recipere posset et saluare. Et vt huiusmodi salubris prouisio commodius duceretur ad effectum, hoc usi fuimus moderamine, quod si aliquis priuatus locum optineret situm fortem permutacionis seu alio iusto titulo, publicatus communiter alicui multitudini hominum deputaretur construendus; vel si similis locus sub Regia existeret potestate, is similiter priuatorum, vel Ecclesiarum, aut Prelatorum donaretur vsui, ut hoc adhibito moderamine loca forcia semper illis deputarentur, per quorum prouidenciam constructa refugia fierent

plurium, que nullorum fuerant vel paucorum. Et ideo quandam insulam in Balatino existentem, vbi quidam mons municioni aptus existit, Ecclesie Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie destinauimus conferendam, vt in ipsa eadem castrum edificaret, que ad id faciendum potens est et abundans. Que quidem insula, licet dudum ad Comitatum pertinuisset Zaladiensem, a longis tamen retro actis temporibus a castro ipso exempta per multorum manus inter ceteras perpetuitates uelut erratica optenta fuit et possessa, primo videlicet per Ogyz Banum, postmodum per Kalianum Comitem Zaladiensem, quo eciam absque heredibus defuncto, ad karissimum filium nostrum Regem Stephanum vna cum Comitatu Zaladiensi ex nostra concessione fuit deuoluta. Attendentes igitur, quod per hanc fauorabilem donacionem religioso loco factam Regia deuocio spiritualiter sibi ac suis liberis proficeret apud Deum, et defensioni subiectorum suorum consuleret in presenti, abito consensu karissimi filii nostri Stephani pro nunc eiusdem insule possessoris, ipsam insulam cum omnibus suis vtilitatibus, scilicet cum villis, siluis, vineis, fenetis, pratis et piscacionibus ac aliis circumstanciis, sicut a prioribus possessoribus possessa extitit, memorato Monasterio Santi Martini de Sacro Monte Pannonie pro nostra et liberorum nostrorum salute donauimus ac tradidimus, ac per supra dictum karissimum filium nostrum donari, predictoque monasterio assignari fecimus perpetuo possidendam. Et ut dictum monasterium irreuocabili insule ipsius possessione gaudeat corporali, viro venerabili Fauus Abbati Monasterii supradicti promisimus bona fide sine fraude, quod ipsum Monasterium, Abbatem, Conuentum et eorum successores in sepe dicte insule possessione conseruabimus et per heredes nostros eciam faciemus perpetuo conseruari; cum dictum monasterium precipuum sit inter alia Corone nostre monasteria, ideoque specialiori amore et honore inter cetera confouendum, non obstante quocunque privilegio, si quod appareret, in quo insula prefata alicui Baronum nostrorum collata diceretur vel donata; quia huiusmodi instrumentum tanquam reuocatum pro inani et cassato et omni ubique firmitate carituro haberi volumus et mandamus per presentes. In cuius rei memoriam et perpetuam firmitatem presentes de-

dimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Pauli Prepositi Posoniensis aule nostre Vice-Cancellarii anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo Regni autem nostri anno vigesimo.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

222.

István ifjabb király a porowai kápolnát a pannonhalmi apátságnak adományozza. 1260.

Stephanus Dei gracia Rex primogenitus domini Bele Illustris Regis Vngarie, Dux Transsyluanus omnibus presentes litteras inspecturis salutem in vero salutari. Ad vniuersorum presencium posterorumque noticiam harum serie volumus peruenire, quod nos circa Ecclesiam Beati Martini de Sacro Monte Pannonie ducti pietate, considerantes imo firmiter credentes, ex terrenis bonis Diuino cultui collatis graciam et fructum reportare, eidem Ecclesie quandam Capellam in honorem Sancti Hemerici vocatam de Porowa in Bokon existentem pro salute nostra ac Regni nostri stabilitate de Regia liberalitate duximus conferendam, ita quod in eadem fratres Ordinis Beati Benedicti Deo famulantes commorentur, habentes cellarium et araturam ibidem, ad quorum vsum et sustentacionem terram sub tali spacio et comprehensione volumus assignari, vt quantum a cymeterio ipsius capelle e quatuor partibus tribus vicibus sagittando terra comprehendi poterit, illam fratres prenotati pacifice possideant et quiete. Vt igitur nostra donacio perpetuo perseueret, presentes concessimus dupplicis sigilli nostri munimine robaratas. Datum per manus magistri Benedicti aule nostre Vice-Cancellarii anno Domini MCCLX.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

223.

István ifjabb király Szigligetet adományozza a pannonhalmi apátságnak. 1260.

Stephanus Dei gracia Rex primogenitus Illustris Regis Hungarie et Dux Stirie omnibus presens scriptum inspecturis salutem in omnium Saluatore. Quia facta mortalium cursu temporum a memoria delabuntur, expedire videtur, vt rerum gestarum series uiuacis littere patrocinio perhempnetur. Hinc est igitur, quod vniversorum noticie tenore presencium volumus fieri manifestum, quod dominus Bela Illustris Rex Hungarorum karissimus pater noster, verens mala preterita, que ipse cum suis sustinuit ab irrumpente dira barbarie Tartarorum, prouido consilio dominorum pie prospiciens pariter et suorum, castra, municiones et obstacula edixit edificari per singula et vniuersa loca valida Regni sui. Idem eciam dominus et karissimus pater noster pie, paternaliter ac laudabili proposito nos induxit, quod quandam insulam in Balatino existentem, vbi quidam mons aptus munici oni est, Monasterio Sancti Martini de Sacro Monte Pannonie conferremus. Quam quidem insulam tempore perpetuitatis Ogez Banus possidebat; postmodum eadem insula per dominum Regem karissimum patrem nostrum Kalyano Comiti Greco collata extiterat et donata; demum eciam ipso Greco abque solacio liberorum decedente, et Comitatum Zaladiensem nobis de gracia domini Regis karissimi patris nostri tenentibus, dicta insula ad manus nostras secundum Regni consuetudinem extitit deuoluta. Considerantes itaque inducciones et moniciones prefati domini et patris nostri karissimi salubres, et instinctu Diuini Spiritus esse factas, attendentes eciam in ipsa collacione et Regno accrescere et pariter monasterio supradicto, ipsam insulam cum vsibus omnibus, videlicet cum villis, siluis, vineis, fe-

netis et piscatura ac aliis eciam pertinenciis, sicut possidebatur a possessoribus prioribus supradictis, memorato monasterio pro salute karissimorum parentum nostrorum et nostra dedimus, tradidimus et donauimus, ac eciam per magistrum Benedictum aule nostre Vice-Cancellarium fecimus asignari; addentes eciam, quod in monte existenti (igy) in eadem insula venerabilis pater Fauus tunc (igy) Abbas dicti monasterii castrum seu municionem fieri faciat pro Regni commodo et tutela, vt si contingat, quod auertat Dominus, idem Abbas vel sui successores propter Dei amorem recipere possint et debeant ad ipsam municionem declinantes a facie persequencium Tartarorum. Et vt predictum monasterium plena et pacifica dicte insule possessione gaudeat corporali, promisimus eidem Fauus Abbati bona fide, sine fraude, absque vlla inquietudine, ipsum et suos successores, nec non dictum monasterium in pacifica possessione dicte insule conseruare, cum dictum monasterium sit Corone nostre speciale, non obstante priuilegio in facto alicui Baronum nostrorum super collacione insule superius memorate, quod esse cassatum penitus et inane presencium testimonio profitemur. In cuius rei memoriam et euidenciam pleniorem presentes concessimus litteras duplicis sigilli nostri munimine roboratas. Datum per manus magistri Benedicti aule nostre Vice-Cancellarii anno Domini MCCLX.

(Eredetie a szent-mártoni főapátság levéltárában.)

224.

IV. Sándor pápa a benedekrendiek tatai apátságát Tata birtokában védi. 1260.

Alexander Episcopus seruus seruorum Dei karissimo in Christo filio Illustri Regi Vngarie salutem et Apostolicam benedictionem. Cum illa, que faciunt ad tui nominis claritatem atque nostram immunitatem, offendere minime conueniat, sed nobis et tuo nomini diligenter intendere deceat, ut nostra et tua in huiusmodi claritas semper de bono in melius valeat adaugeri; expedit, quod pium esset et iustum, ut in temporibus opportunis affectu prompto erga quoslibet exerceas, precipue circa Prelatos Ecclesiarum Regni tui vigilanti animo prosequaris. Sane dilecti filii . . . Abbas et Conuentus Monasterii de Tata Ordinis Sancti Benedicti transmissa nobis peticione monstrarunt, quod cum felicis recordationis Innocentius Papa predecessor noster venerabili fratri nostro . . . Episcopo Wesprimiensi dedisset sub certa forma per litteras Apostolicas in mandatis, uti si ei legitime constaret uillam de Tata ad dictum Monasterium pertinere, illam amotis exinde quibuslibet illicitis detentoribus eidem Monasterio restitueret, idem Episcopus, quia sibi de hoc legitime constitit, predictam uillam authoritate litterarum ipsarum sententionaliter restituit Monasterio memorato, nosque quod ab eodem Episcopo super hoc prouide factum extitit, per nostras litteras duximus crnfirmandum. Quia vero nobili uiro Stephano Matthey familiari tuo dictam uillam detinente contra Deum et iustitiam occupatam, ijdem Abbas et Conuentus de restitutione habita sententia huiusmodi nullum potuerant consequi finem iusticie sue, cum propter factionem suam nullus de partibus illis castrensibus restitutionem memoratam velit executioni mandare, Serenitatem tuam attente requirendam duximus et rogandam,

quatenus dictum nobilem, quod villam ipsam eidem Abbati et Conuentui restituere non intermittat, eosque illam de cetero possidere permittat, Regia potestate compellas, ita quod eisdem Abbate et Conuentu optatum commodum de huiusmodi precibus nostris reportasse gaudentibus, nos tibi speciales exinde gratias referamus. Datum Anagnie V. Kal. Maij Pontificatus nostri anno sexto.

(Eredetie a sz. mártoni főapátság levéltárában).

225.

Spalato városban készült végrengelet formulája. 1260.

In nomine Domini nostri Jesu Christi Amen. Anno a natiuitate eiusdem millesimo ducentesimo sexagesimo; Indictione tertia, die septima intrante Junio. Regnante domino nostro Bela Serenissimo Rege Vngarie; temporibus domini Rogerii venerabilis Spalatensis Archiepiscopi, Nicole Desse, Nicole Duymi et Come Petri Camurci Judicum.

In nomine eterni et summi Dei Amen. Anno incarnationis eiusdem millesimo ducentesimo sexagesimo; Indictione tercia, decima die intrante Februario. Temporibus domini Rogerii venerabilis Spalatensis Archiepiscopi, Miche Madii, Alberti Januj, Michaelis Leonardi Judicum; Ticha relicta Miche Stosce sane et memoriter loquens, licet infirmitate gravata, integro tamen sensu et bona memoria, timens, ne ab intestato decederet, tale sibi ordinavit fieri testamentum. Imprimis dixit stb. Et dixit, quod etiam omnia instrumenta, que eius nepotes filii Stani, qui ipsa eis, vel ipsorum patres vel matres de supradictis rebus fecerant, irrita et vacua permaneant et nullam vigoris obtineant firmitatem. Quibus omnibus Elias Stani, qui illic presens erat, contradixit, negavit, et se sub protectione Curie, et suos fratres et sorores posuit dicens, suam avam non recte esse locutam. Item predicta Ticha etc. Actum in domo ipsius Tiche in presentia Nicolai quondam

sacriste, eius patris spiritualis, Dese Michaelis, Philippi Cuse, Laurentii Deue et plurium aliorum. Ego Geruasius Grubessce scripsi.

Et ego Lucas Spalatensis Canonicus, Juratus Communis, hijs interfui et audiens a predicta Ticha rogatus hoc breve scripsi. Actum infra ambas portas presentibus Stanicha Venitumre, Jacobo Petri testibus ex aliis.

(XVII. századi hiteles jegyzői másolatból, mely a bécsi császári titkos levéltárban őristetik.)

226.

A győri káptalan bizonysága, hogy Gymolt helységre vonatkozó több okmányok előtte érvénytelenítettek. 1260 körül.

Nos Capitulum Ecclesie Jeuriensis memorie commendantes significamus quibus expedit: Quod privilegium supe restitucione terre Gymolt per venerabilem patrem O. Episcopum nostrum confectum, et litteras seu instrumenta vniuersa per Capitulum Varadiense et Nobiles de Beeb, in processu cause terre Gymolt a quibuscunque judicibus contra alterutrum impetrassent, sicut Nicolaus Vice-Judex Curie Regie cum suis coniudicibus ad determinandam causam terre memorate deputatis decreuerant, prout eorundem nobis litere declarabant, partes uicissim coram nobis cassauerunt et mortificarunt, ita ut que parcium aliqua ex ipsis instrumentis penes se se reservasset, ubicunque ostense fuerint, uiribus careant firmitatis et maxime quancunque (így) Capitulum Varadiensis Ecclesie vllo unquam tempore aliquod instrumentum sibi reseruaret super terra Gymolt, qua in lite re ceptum contra nobiles de Beeb exhibuerit, tamquam cassum et inane uiribus censeatur.

(Eredetie a Kisfaludy család levéltárában. *Csech.*)

Ó-szláv nyelven szóló okmányok.

227. (52. b.)

Ulászló István szerb királynak panasza, hogy a raguzaiak nem tartják meg a békességet. 1238.

† По милости божиеи, ꙗ Стефань Владиславь пишȣ те(бѣ), кнеже дȣбровьчьски, и всѣи опькинѣ. Ꙗ смь ималь к вамь ѡбѣть, да приѣмь томȣ градȣ, и да мȣ работамь ȣзь еговȣ почьсть; а ви се сте обекали и рекьли: да си сѣде твоѣ села свободьно и твои лȣдие; да ꙗ смь быль рекль моимь лȣдемь, да се не бое нищаре; да вы како си се сте наȣчили, поклетьбѣ наша села и наше болꙗры емати, такози сте и мнѣ ȣчинили, давше своюрȣкȣ и своювѣрȣ, тере моѣ села плѣнили и боларе ели, а дрȣге исѣкьли. Да ȣ томь богь да расȣди, на комь е клетьвь ѡстала, а ви що можете чинити, чините. Богь ви даи здравие.

Стефань Владиславь.

A tergo: Кнезȣ дȣбровьчьскомȣ и всѣи опькинѣ.

(Tvrtkovity Pál, Szrbszki szpomeniczi, Belgrád 1840. 9. l.; Safarik P. J., Památký drevníno pisemnictví jihoslovanuv, Praga 1851, Listiny, 14. l.; Miklosich F., Monumenta Serbica, Bécs 1858. 21. l.

(Magyar fordítás.)

† Isten kegyelméből Én Ulászló István neked, raguzai kenéznek (rectornak), és az egész községnek irok. Én nektek fogadtam, hogy kedvezni fogok ezen városnak, és hogy működni fogok annak becsülete mellett; és ti fogadtátok, és mondtátok, hogy maradjanak szabadon faluid és embereid; ugy hogy én mondtam embereimnek, hogy ne féljenek semmit. De ti, ilyen eskü után valamint máskor is már pusztitottátok faluinkat és megtámadtátok boérainkat, úgy velem (most)

is tettétek; megadtátok kezeteket és lekötöttétek hiteteket, és még is faluinkat sarczoltátok és bóérainkat vagy másokat megtámadtátok. Isten tehát határozza el, ki volt az, a ki az esküt szegte; ti pedig tegyétek, a mi tőletek telik. Isten adjon nektek egészséget.

István Ulászló.

---

228. (52. c.)

Toniszto Miklós raguzai kenéz nyilatkozata, hogy Vladimir a raguzaiaknak minden hozzájárulása nélkül szerb földen prédált. 1238.

† Вь име ѡца и сина и светаго дѹха аминь. Азь Николавь Тонисьто, кнезь дѹбровьчьки, и сѹдьци и векьници клесьмо сѣ тебе, велиемѹ кралию Владиславѹ, де ми обетованиѣ и писание, кѣ меѣѹ ни иесть, ми и наша ѡпькина право и верьно́ сьмо дерьжали, и ѡдь села напредь този писание и то обетованиѣ хоштемѡ̀ дерьжати векѹ паметь. А за сию обетование потверьдимо, де ни за нашега света ни за света ѡдь ѡпькина градьска Владимирь не пленоваль твою землѹ, и ѡдь селѣ напредь сь нашимь светомь ѡдь нашега града ни Владимирь ни иньни твои врагь да не плене твою землѹ

(Tvrtkovity id. m. 8. l.; Safarik id. m. és oszt. 15. l.; Miklosich id. m. 21. l.)

(Magyar forditás.)

† Az atyának és fiunak és szent léleknek nevében Amen. Én Toniszto Miklós raguzai kenéz, s birák és tanácsosok esküdtünk neked Ulászlónak nagy királynak, hogy fogadásunkat és irásunkat, mely köztünk van, mi és községünk igazságosan és híven megtartjuk, s ezentul jövőre is ezen irást és fogadást akarjuk megtartani minden emlékezet-

ig. S ezen fogadásunkat megerősítjük, hogy Wladimir földedet se a mi tanácsunkkal, se a városi község tanácsával nem sarczolta; s hogy ezentúl jövőben is se Wladimir, se más valaki, se valamely ellenséged földedet a mi tanácsunkkal, vagy a város tanácsával nem sarczolja.

---

220. (69. b.)

Dandolo János ragusai kenéz Ulászló István szerb királylyal szövetkezik 1234—1240.

† Вь име wтьца и сына и светаго дȣха. азь Жани Даньдоль, кнезь дȣбровьчски, сь вьсѣми болꙗри и сь всовь wпкиновь градьсковь кльнемо се тебѣ, господинȣ кралю вьсѣхь рашкихь земле и поморьскихь Владиславȣ, ȣ господа бога нашего Исоу Христа и ȣ прѣсветȣ богородицȣ и ȣ чьстны и животворещи крьсть и ȣ света божиѣ еваньгелиѣ и ȣ все свете ȣгодивьше богȣ wть вѣка без всаке нȣжде, нь своимь хтѣниемь и своwвь воловь, чистѣмь срьдьцемь и правовь вѣровь без всакога пропадства и зьле мыслы, ꙗкоре w(дь) дьнешнега дьне да ти смо прьѣтели правы, и да смо с тововь едновь мыслию и еднимѣмь срьдьцемь неразлȣчно до живота нашега и твоега, и кто е твои прьѣтель, да мȣ смо прьѣтеле, а кто твои врагь прибѣгне ȣ нашь градь кь намь, да ти не испакости нищаре, ȣ нась бȣде; ако ли что испакости, да е мы платимо; ако ли га не платимо, да wнога самога да ти дамо; аке ли тога не ȣчинимо, да да е на нась клетва сиѣ. и ако ти се згоди кое насилые, и прибѣгнеши ȣ градь нашь к намь, да те примемо ꙗко господина сь всаковь почьстию и сь всакимь прьꙗниемь сь вьсѣми троими болꙗры и с ынѣми вьсѣми твоими, кои се с тобовь згоде, и колико вьзлюбиши прѣбыти ȣ нась, да си прѣбȣдеши сь

всаковь почьстию, а зла да ти не 8чинимо никогаре ни тебѣ самом8 господин8 ни госпоги женѣ твоеи ни дѣци твоеи ни добытк8 твоем8 всаком8 ни болıаромь твоимь и ни всаком8 ником8ре твоем8 ни добыткомь имь, нь паче да имашь почьсть и хран8 против8 моки нашеи ıако и господина. и кьга си вьсхокеши поити инамо ѡдь нась, да си погеши своводно сь всакою почьстию и сь всѣми твоими и сь добыткомь всакымь твоимь и ѡнѣхь добыткомь всакимь, а мы да те испратимо; и земли твоеи и градомь твоимь да не пакостимо ни плѣномь ни г҃8совь ни ѡчивѣсть ни таемь, нь паче да имь прьѣмо ıако и самѣмь намь; и да стоимо 8 старихь мегахь, а прѣс-то да не посежемо никакоре. а добыткь, ере смо рекли дати, да ти дамо, тис8кю перьперь и петь десеть лакьть скрьлата чистога и чрьленога, когаре ты сам господинь ѡвлюбиши: то половин8 да ти дамо сьга петь сьть перьперь и ѡн83и петь десеть лакьть скрьлата, коере тебѣ 8годно б8де, а др8г8 петь сьть перьперь да ти дамо до божика, а ѡть тога да ти не 8дрьжимо всега ни мала, нь да ти подамо все испльнено; и цариникь твои да стои 8 нась неврѣгень ѡдь нась никакоре, и что е твоѣ правина, да ти ю подаемо вс8 свршен8; и кьга ѡдь нась 8стрѣб8еши помоки по мор8, и поидемо ти на помокь, да ны простишь тога лѣта все, что имамо законь давати; и к8пцıемь нашимь, кои вьсходе по твоеи земли, царин8, ıако и господинь свето почивьши дѣдь ти и господинь свето почивши ѡтьць ти, кьга има смо помагали, пращала ны ста. аке ли не 83можемо ити на помокь ти, то да си 83имашь все, како ти е законь. и такоге ти се и мы кльнемо, како ти си с8 и ты болıаре посли наши клели, Малѣи Б8дачикь и Крьвашь Маньгеревикь и Петрь Срѣкикь и никоимре 83рокомь да не раздроушимо сие клетве с тобовь, нь да ю дрьжимо тврьдо. и ако се коѣ крамола 8чини мег8 нами, да се с8домь исправла, а клетв8 вын8 да дрьжимо к тебѣ непомьчно. и како хокемо сие все схранити, что се пише 8

сиеи клетвѣ, тако да нась богь сьхрани на семь свѣтѣ и ȣ бȣдȣкемь: ако ли прѣстȣпимо и едно ѡдь сега, что смо ȣговорили с тобовь и ȣписали здѣ, да ны богь сьпьне и света богородица и вси свети, кои се пишȣ ȣ сиеи клетвѣ, и'на семь свѣтѣ и на-номь.

(Tvrtkovity id. m. 4. l.; Safarik id. m. és oszt. 12. l.; Miklosich id. m. 22. l.)

(Magyar fordílás.)

Az atyának és fiunak és szent léleknek nevében. Én Dandol(o) János raguzai kenéz (rector) minden boérokkal és az egész raguzai községgel esküszöm neked Ulászlónak, minden rácz és pomoriai (tengermelletti) földek király urának, Jézus Krisztus Isten urunkra és a legszentebb istenanyára, a tiszteletteljes és életadó keresztre, és a szent isteni evangeliumra és Istennek minden szent kedveltjeire, örökre, minden erőltetés nélkül, ohajtásunkkal és akaratunkkal, öszinte szivvel és igaz hittel, minden mellékszándék és rosz gondolat nélkül, miszerint mai naptól fogva hozzád igaz barátsággal leszünk, s hogy veled egy gondolatban és egy szivvel leszünk elválaszthatlanul, mig a mi életünk és a te életed tart; s a te barátaid legyenek a mi barátaink is; (ha) pedig valamely ellenséged városunkba jönne hozzánk, az rajtad semmi ártalmat nem fog tenni, míg nálunk lesz; ha pedig ártalmadra lenne, azt mi fizessük (azért mi tegyünk eleget); ha pedig mi azt nem fizetnök, ötet magát neked kiadjuk; ha pedig mi ezt nem tennök, legyen rajtunk átok. S ha rajtad történnék valami erőszak, és hozzánk városunkba menekülnél, téged fogadjunk mint urat minden tisztelettel és minden barátsággal, minden boéraiddal együtt, és minden egyéb embereiddel, kik épen veled lesznek; s míg neked tetszeni fog nálunk maradni, maradhassál minden tisztelettel; s rajtad valami roszat tenni nem fogunk, se rajtad az uron nem, se hitveseden, se gyermekeiden, se bárminemü vagyonodon, se boéraidon, se a tieid bármelyikén, se azoknak vagyonán; söt legyen neked tisztelet és oltalmad a mi hatalmunk ellen (portivu moki nasei; — talán minden köztünk történhető hatalmaskodás ellen), valamint (bármelyik)

úr hatalma ellen. S ha kivánnál tőlünk máshova menni, menj szabadon minden tisztelettel, s minden tieddel, és minden vagyonoddal, és azoknak minden vagyonával; mi pedig kisérjünk téged; s földedet, és városaidat ne háborgassuk sem száraz földi, sem tengeri támadással, sem nyilván sem alattomban, söt inkább azokat támogassuk, mintha a mieink volnának: s maradjunk a régi határok mellett, ezeken túl pedig semmikép ne terjeszkedjünk. S ajándokul, a mint ezt megmondtuk (megigértük), adjunk neked czer perpert (aranyt), és ötven röf tiszta és vörös bibort, mint te, oh ur! magad azt kivánod: (t. i.) felerészben adjunk neked ötszáz perpert és ezen ötven röf bibort, mennyiben azt kivánni fogod; a többi ötszázat pedig adjuk neked karácsonig: s ebből semmit se fogunk visszatartóztatni, sem az egészet se annak csekély részét, s az egészet adjuk neked teljesen; s pénzszedöd legyen nálunk, általunk semmikép nem bántva; s a mi a te követelésed, azt irányodban tökéletesen teljesitsük; s ha tőlünk segitséget kivánsz tengeren, segitségedre fogunk elmenni; s szabaditsál fel minket ezen évben minden alól, a mit neked törvény szerint adni tartozunk; s kereskedőinket, kik földedre mennek, (mentsd fel) a vám alól, mikép üdvözült nagyatyád ur, és üdvözült atyád ur is, kit mi segitettünk, minket felmentett. Ha pedig mi képesek nem leszünk segitségedre menni, akkor vegyél (rajtunk) mindent, a mint neked jogod van. S akkép esküszünk neked mi is, mikép neked esküdtek boéraink és követeink Budasity Máté és Mangerevity Gervaz, és Szrjekity Péter; és semmi ürügy alatt nem fogjuk szegni ezen esküt, hanem tartani fogjuk azt szilárdul. S ha valami egyenetlenség (kramola = seditio) támadna köztünk, itélet által igazittassék ez el, s esküinket neked mindig fogjuk tartani változatlanul. S a mint akarjuk mindazt fentartani; mi irva van ez esküben; ugy Isten is tartson fel minket ezen világban és a jövőben; ha pedig annak, miben veled szerződtünk és mit itt beirtunk, valamijét megszegnők; Isten sujtson minket, s a szent istenanya, és minden szentek, kik irva vannak ezen esküben, ezen világon és amazon.

230. (69. c.)

Ulászló István szerb király okmánya a Vranindában sz. Miklós tiszteleséére szentelt kolostor számára. 1234—1240.

Вь начетькь тыи, господи, землю w(снова), и дѣла роукоу твоіею соуть небеса, та погибноуть, тыи же прѣбываіеши, и вса іако и риза wбетьшають, и іако wдеждоу сьвиіеши іа, и измѣнеть се, тыи же исть іеси, и лѣта твоіа не wскоудѣють. створивыи разоумомь небеса и землю оутврьдивии на водахь, приіем(ыи) страсть больноую, іако да нась, грѣшныихь и недостоиныихь рабь своихь, изведеши wть адьскыихь нераздрѣшимыихь оузь, и своими оученики и апостолы и светителы поставивь различнаіа свѣтила, и рекь имь оучити люди си, іеже стежа чьстьною си крьвию, и: иже вѣроу иметь и крьстить се, спасень боудеть. сии же великии архиіерѣю христовь Никола, нашь оучитель и пастырь, вь напастехь крѣпькь и вь бранехь помагаіеи, сирымь и вьдовимь и нищимь застоупныкь и вь всацѣхь бѣдахь скоро помагаіеи, (с)твори се іего храмь сыи Иларииею іепископомь зетьскыимь, и иже любимь бѣ господиноma ми и родителема господина блаженаго и свето почившаго Стефана, кралıа все срькьске земліе и поморьске, Симона Монаха, и господина ми прѣwсвещеньнаго арьхиіепископа все срьбьскыіе земліе и поморьскыіе кирь Савы, іаже іеста сии дарь оустворивша и принесла кь светомоу и великомоу арьхиіерѣю христовоу Николѣ и ина многа молениıа кь божиімь црьквамь и смѣріенаıа кь ангельскомоу и мнишьскомоу wбразоу любима. азь же грѣшны и недостоины рабь божии Стѣфань Владиславь, оуспоменоувь сиковаıа оуписаниıа господовь ми и родители, что принесоу к тебѣ, великыи архи-

ıєрѣю христовь, имьже се быхь избавиль вѣчныıє моукы? приими сиıє малоıє моıє приношенııє, и боуди ми скоры застоупныкь вь дьнь страшнаго ми ѡсоужденııа. и даю село светомоу Николѣ Годынıє сь Рѣковь, а меге моу оу Бесь на врьхь Плане на врьхь — а по брьдоу, како се ками вали оу Годинıє, по дѣлоу на врьхь — ра тако — бу — до — бь ѡть доуба — — — ть — рць оу Мицꙋ право оу блато. и даю село То — оу Николь — и сь — оуньымь им — дьвѣ Гоуглавоу и Кроушевице, а меге имь оу Бꙋдожигь оу Липовоу Продоль на врьхь Оуми — ца оу Ꙁлоу Плочю ѡдь Трьнова на пропастьньски прѣворь по брьдоу, како се ками вали, оу Ктоунно на прѣворь медоу Доупилоу и мегоу Ктоуньно надь Годиньць по срѣде Дебелıака подь Малы Дебелıакь, како поуть греде на Гомилыцоу, право сь Гомылице низь Бьчьвь.. — — право оу Рѣкоу и сь Рѣковь право оу вирь оу Бесь. да моу н(ѣсть) воиске ни царьскога злата ни винограда, нь да моу ıє законь оу хро — — оль великынхь лаврь. да не потворите сего оутврьжденаго семоу храмоу мною грѣшнимь кралемь Владиславомь ни брать мои ни синь мои ни оуноукь мои ни соуродникь кралевьства ми, или кого изволи богь быти господьствоующа. ѡбрѣте ли се кто, и дрьзнеть потворити се, да моу ıєсть соупьрникь богь и прѣчистаıа мати ıєго, и чьстьныи крьсть да моу нѣ помощьникь ни вь сии вѣкь ни вь боудоущии, и светы Николаıє да моу ıєсть соупьрьникь на вьторомь пришьстви. и да м(оу соу) пашица и теговица, како ıє ис-прьва было, да не има тоу ѡбласти ни мои властелинь ни мои владальць ни (ж)оупланинь ѡть соумеждьникь тѣхь сель, ни арьбанасинь да не има тоу зимовищ(а), и людиıє црькви(ни) да прѣбивают оу всакои божьствьнои свободѣ, нь да соу работници светомꙋ Николѣ. кто ли се ѡбрѣте прѣслоушавь сиıє моıє, испакости что вь земли или вь людехь, да приме гнѣвь и наказанııє ѡть кралевьства ми, и да да кралевьствоу ми .т. перьперь. сего ради подписано бысть вь лѣтѣ. ѕѱи.

† Стефань Владиславь спомокію божиѣ
краль всѣхь србьскіхь земль и поморьскыхь

(Miklosich id. m. 25. l.)

(Magyar fordítás).

Kezdetben, oh úr! te teremtetted a földet, és az egek kezeidnek müve; ezek el fognak enyészni, te pedig megmaradsz; s minden dolgok elkopnak mint a ruhák; és te öltözékként hajtod össze azokat, és megváltoznak; te pedig a való vagy, és éveid ki nem fogynak. Eszeddel teremtvén az egeket, és a földet megerősitvén a vizeken; szabad elhatározásból elvállaltad a szenvedést, hogy minket, bűnös és érdemetlen rabjaidat, kivezess a pokol megoldhatlan békóiból; tanitványaidban, és apostolaidban és szenteidben állitottál fel mindannyi világló pontokat, s mondtad nekik, hogy tanítsák az embereket, kiket szent véreddel megszereztél magadnak: s a ki hisz és megkereszteltetik, üdvözülend. De Krisztus ezen nagy főpapjának Miklósnak, a mi tanitónknak és pásztorunknak, kisértetekben erőnknek, és viszályokban támaszunknak, az árvák és özvegyek és szegények szószólójának, s minden szorongatásban kész segitőnek felépittetett ezen templom Hilarius zetai püspök által; ki kedvelve volt uram, szülő uramtól, az üdvözült és boldogan elszenderült István, egész szerb föld és a tengermellék királyától, Simon baráttól, s uramtól, egész szerb föld és a tengermelléknek felszentelése folytán legmagasztoabb érsekétől Száva kirtől (Κύριος = úr); kik ezen adakozást tették és felajánlották Krisztus szent és nagy főpapjának Miklósnak, Isten templomaihoz sok más áldozattal és az angyali barátélet módjához idomitott szerénységgel is járulván. Én pedig Ulászló István, Istennek bűnös és érdemetlen rabja, megemlékezvén uraim és szülőim ilyen b e i r á s a i r ó l, melyeket neked, Krisztus főpapjának, felajánlottak az örökké tartó kinoktól szabadulandók, kérlek, fogadd el ezen csekély felajánlásomat, s légy kész szószólóm itéltetésem rettenetes napján, És adom szent Miklósnak Godina falut a folyóval. Határai pedig Beszben Plana felett felfelé — — — és a domb mentében, a

mint a kő legördül Godina felé az osztóvonal mentében felfelé, — — be — — ig — — be a tölgyfától — — ty — — ercz Miczába egyenesen a mocsárba. És adom To — — falut Miklósnak — — — és — — bélivel nekik — — kettől Guglavát és Krusseviczát; határai pedig Buduzsigynál Lipova Prodol (völgyvidék) felé Ussi — cza felett a Zlaplocsába Ternovotól a Propasztinszki szorulat felé a domb felett, a mint a kő legördül, Ktunnoba a szorulatnál Dupilo és a ktunnoi határ közt Godinácz felett Debeljak közepén át Kis Debeljak alatt, a mint az ut vezet Gomiliczára, job felöl Gomiliczától lefelé Bucsov — — — — egyenesen a folyóba, és a folyóval egyenesen a beszi hegynyilásba. Ne tartozzék se katonával, se császári aranynyal, se a szöllők utáni adóval; hanem legyen neki Chro— — ban nagy Lavra törvénye. Ne merjétek megmásitani azt, mi általom, Ulászló király, bünös által megerősittetett; se te testvérem, se fiam, se unokám, se királyságom rokona, vagy ki Istennek kegyelméből uralkodni fog. Ha pedig valaki találtatik, ki elvetemedik ezt megmásitani, legyen vádlója (birája) Isten, s annak legtisztább anyja és a tisztelendő kereszt ne legyen segitségére, se ezen világban,se a jövőben; s sz. Miklós legyen vádlója(Krisztus) másik eljövetelén. S legyenek legelői és szántóföldei, a mint kezdettől fogva voltak; ne legyen itt hatalma se főuramnak, se hatalomtartómnak, se a határos faluk zsupatiszteinek; s az abbánnak ne legyen itt téli szállása, s az egyház emberei élvezzék mindenben Istennek szabadságát; ugy hogy szent Miklósnak munkásai legyenek. Ha pedig valaki nem engedelmeskedik, és ront valamit földben vagy emberekben, tapasztalja királyságom haragját és büntetését s adjon királyságomnak 300 perpert. Ennél fogva aláirva volt 6750 esztendőben.

† Ulászló István Isten segitségével minden szerb és tengermelléki földek királya.

231. (69. e.)

Ulászló István szerb király megerősiti a raguzaiak számára atyjának privilegiumait 1234—1240.

† Ѣ Стефань Владиславь, с помокню божиѡвь краль всѣхь рашкихь земль и Диѡклитие и Дальмацие и Тровѹние и Захльмие, ѡбекꙗваю се вамь гостемь дѣдинѣмь ми и ѡчинѣмь и моимь, кнезѹ дѹбровьчькомѹ и сѣмь лателомьс и всои ѡбкинѣ градьской ѡдь мала до велиѣ, своимь си хтѣнием, чистѣмь срьдцемь, безь вьсакога пропадьства, ѣкоре ѡдь дьньшнега дьне, ако ми стоите ѹ сией клетьвѣ, ѹ кою ми се сте клели, да и до моега живота да вы дрьжѹ ѹ вьсакой правьдѣ, ка(ко) вы е дрьжаль дѣдь и ѡтьць ми, и да вы не створю никоегаре зьла никимьре коньцемь, докѹ не створю сь вами тьрехь сѹдь: ако ли сие прѣстѹплю, да ме богь сьпьне и света богородица и вси свети ѹгождьши богѹ ѡть вѣка.

Стефань Владиславь с помокию божиѡвь краль всѣхь рашкихь земль и приморскихь.

(Tortkovity id. m. 8. l.; Safasik id. m. és oszt. 13. l.; Miklosich id m. 25. l.)

(Magyar forditás.)

Én István László, Istennek segitségével az egész rácz földnek, és Diocleának, és Dalmatiának, és Tribegnének, és Zachulmiának királya, fogadom nektek, őseim, atyám és saját magam vendégeinek (gosztem=*hospitibus*), a raguzai kenéznek, és minden főuraknak, és az egész raguzai községnek, a kicsitől a nagyig, saját akarattal, őszinte szívvel és minden kétértelmüség nélkül, mikép mai naptól fogva,

ha megtartjátok ezen esküt, mellyet nekem esküdtetek, én is éltem folytáig nektek megtartok minden igazságot, a mint őseim és atyám azt megtartották, s hogy rajtatok nem fogok tenni semminemű bántalmat semmi czélra, míg nem teszek veletek három ité'etet. Ha pedig ezt megszegem, sujtsanak engem Isten, és a szent istenanya, és minden szentek, kik Isten előtt kedvesek öröktől fogva.

István László, Isten segitségével minden rácz és tengermelletti földeknek királya.

---

232. (69. f.)

Uros István szerb király elengedi a raguzaiaknak a zsarnoviczai adót. 1234—1240.

† Степань Владиславь, милостию божиѡвь краль срьбски, давaю свою милость приѣтьгемь своимь властеломь дꙋбровьчскимь и всѣки ѡбькинѣ градскои, и пращаю имь могоришн, что сꙋ давали ѡдь Жрьновнице, и никимь концемь да имь се сие не потвори ни ѡдь моега брата ни ѡдь присногa кога любо, до колѣ стое сь мновь ꙋ правдѣ, кою имамь с ними. кто ли сие потвори, да е проклеть ѡдь бога и ѡдь всѣхь светыхь.

Стефань Владислабь помокню божиѡвь браль србскү.

(Tvrtkovity id. m. 8. l.; Safarik id. m. és oszt. 14. l.; Miklosich id. m. 27. l.)

(*Magyar fordítás.*)

† Ulászló István, Isten kegyelméből szerb király, kegyelmemet adom barátaimnak, a raguzai főuraknak és az

egész városi községnek, s elengedem nekik azon adót (mogoriše), melyet adni szoktak Zsarnovniczától (innen), s ez semmikép ismét ne követeltessék rajtuk, se testvérem, se akármelyik rokonom által, mig lesznek velem azon barátságos viszonyban (u pravdje=*igazságban*), mely köztünk van (most). A ki pedig ezt ismétli (*ismét követeli rajtuk*), az átkozva legyen Istentől és minden szentektől.

Ulászló István, Isten kegyelméből szerb király.

---

233. (69. g.)

Endre chulmiai kenéz Dandolo János raguzai kenézzel szövetkezik. 1238—1240.

† Вь име штьца и сына и светаго д8ха. ꙗ҄ кнезь вели хльмскы Аньдрѣи сь всѣми властелы своими кльн8 се кнез8 д8бровьчьком8 Жань Даньдол8 и властеломь д8бровьчькимь и всѣи шбькинѣградьскои 8 господа бога и 8 свето ієваньгелие и 8 чьстьны животворещи крьсть господьнь и 8 . тиі . св тыхь штьць иже 8 Никеи, да имаю мирь сь вами 8 вѣки, како с8 и мои старѣ имали с вашими старѣишнми 8 стары законь, да вы іє штворена земла моѣ 8 всѣхь вашихь печалехь, а правина да есть, а вашь чловѣкь, ки приде 8 землю мою неволовь, ком8 є искана правина, и неиспльнена м8 б8де, да стане и да 8чини правин8: аке҄ ли приде такь чловѣкь, ком8 нѣ искана правина, да м8 се не 8зьме ни тьнкь коньць, док8 поиде 8 свое мѣсто, и тамо да 8чини правин8. по томь, и да не прид8 врьхь вась с вашимь врагомь: ако ли сиіє прѣст8плю, да ме сьпне богь, света богородица и вси светы.

(Tvrtkovity id. m, 6. l.; Safarik id. m. és oszt. 10. l.; Miklosich id. m. 24, l.)

(Magyar fordítás.)

Az atyának és fiúnak és szent léleknek nevében. Én Endre, zachulmiai nagy kenéz minden főuraimmal esküszöm a raguzai kenéznek Dandolo Jánosnak, és a raguzai főuraknak, és az egész városi községnek, az uristenre, és a szent evangeliumra, és a tisztelendő éltető isteni keresztre, és a háromszáz tiz szent atyára, kik voltak Nicaeaban, hogy békességet tartok veletek mindörökig, a mint elődeim is tartották azt a ti őseitekkel a régi törvény szerint; hogy előttetek nyitva lesz földem minden szorultságtaikban; s igazság lesz (itt számatokra); s embertek, ki (sorsa által) kényszeritve jön földemre, hogy igazságát keresse, és kinek az nem teljesittetik, maradhasson itt és eszközelhessen magának igazságot; ha pedig eljön oly ember, ki nem keres igazságot, ettől semmi dolog se (egy vékony fonal se) vétessék el, míg el nem megy (lakásának) helyére, és ott teljesitsen (csináljon) igazságot. Azután ellenetek nem fogok indulni ellenségtekkel. Ha pedig ezt megszegem, sujtsanak engem Isten, a szent istenanya és minden szentek.

---

234. (69. h.)

Ninoszlav Máté boszniai nagybán megerősíti a raguzaik számára Kulin bán privilegiumát. 1234—1240.

Оу име оца и сына и светаго д8ха аминь. азь рабь божи Матѣи а одмѣломь Нинославь, бань босиьски велики, кле се кнезоу доубровчкомоу Жань Даньд8лоу и всеи опкинѣ доубровчькои, такомь смь се клетвью клель, какомь се е бань Коулинь клель: да ходе власи свободно, ихь добиткь, тако како соу 8 бана Коувина ходили, безь все хале и зледи: а ѣ коудѣ облада, тоудѣ си ходите простране и здраво, а ѣ

прикти какоре самь себѣ, и наѹкь давати од все зледи. а се писахь именемь Десое, граматигь бана Нинослава велиега босньскога, тако вѣрно бакоре ѹ прьвыхь. а се еще: ако вѣроуе срьблинь влаха, да се при прѣдь кнеземь; ако вѣрѹе влахь срьблина, да се при прѣдь баномь, а иномѹ влахѹ да не бѹде изма. боже ре ти даи здравие.

(Tvrtkovity id. m. 7. l.; Miklosich id. m. 24. l.)

(Magyar forditás)

Az atyának és fiúnak és szent léleknek nevében Amen. Én Istennek rabja, Máté, elnevezésem szerint (odmjelom) Ninoszlav, boszniai nagybán, esküdtem Dandolo János raguzai kenéznek és az egész raguzai községnek, (s) oly esküvel esküdtem, milyennel esküdött Kulin bán; hogy járjanak (földemen) az olaszok (vlaszok=*Raguzának olasz ajku lakosai*) szabadon az ő dolgaikkal, úgy a mint jártak Kulin bán korában, minden akadály és bántalom nélkül; s a merre én uralkodom, arra ti járjatok mindenütt bátran; s én kedvezni fogok nektek, mint saját magamnak, és tudósitást adni minden veszedelemről. S ezt én irtam, nevem szerint Deszoe, Ninoszlav boszniai nagybánnak jegyzője, oly híven, mint az előbbiekben. S még azt, hogy ha a szerb hitelt ad az olasznak, perlekedjék a kenéz előtt, s ha az olasz kitelt ad a szerbnek, perlekedjék a bán előtt; más olasz számára pedig ne legyen kivétel. Isten adjon neked egészséget.

235. (69. i.)

Ninoszlav Máté boszniai nagybán örök békességet fogad a raguzaiaknak. 1240.

† Вь име wтьца и сына и светога дȣха аминь. лѣто ȣпльщениѣ господа нашего Исоѵ Христа тисоѵща .см., мѣсеца марьта .кв. дьнь, иньдикьта. .гı. би хьтѣние вишьнега нашега господа бога Исоѵ Христа, и ıазь велики бань босеньски Матни Нинославь по милости божıє своиовь си добро хьтение придохь си ȣ Дȣбровьникь вь старимь ми приıателомь, властеломь и wпькинѣ градьскѣ, а придохь си сь моими боларими, сь воиводомь Юришемь, тепьчиıа Радона и брать ıєговь Симеонь, пехарьникь Мирохьна, Забавь Продаса, Приıєсьда Сьфинарь, Славько Поличикь, Градиславь Тȣрькикь, и обретосьмо боларина кнеза дȣбровьчькога, Николава Донисьта, и сь преписанимь моими болььими клехь сѣ кнезȣ и вьсе wпькиниѣ градьскѣ ȣ вечьни мирь и ȣ любьвѣ:

азь Матеи Нинославь, по милости како се зде подьпишѣ боже вѣлики бань босеньски, сь моими боларими кельнемо сѣ тебе, Николавȣ Сонисьтȣ, кнезȣ дȣбровьчькомȣ, и вьс(ѣ)мь властеломь и вьсѣ wпькинѣ градьскѣ ȣ господа бога нашега Исоѵ Христа и ȣ пресветȣ богородницȣ девию владикȣ Мазию и ȣ чьстьни животворещи крьсть и ȣ света божıа еваньгелиıа и ȣ светога Бласи, блаженода мȣчѣника, и ȣ вьси свете ȣгодивьше богȣ wдь века сь своиовь воловь, чистем срьдьцемь, сь правовь веровь, безь вьсакога пропадьства и бе-з-ьвѣ мисли, да ви стою ȣ вечьни и тверьди мирь и ȣ срьдьченѣ любьвѣ и ȣ вьсакȣ правьдȣ, и по земле и владание мое и моихь сынь да си ходите свободьно и простpано бесь вьсакѣ дестѣщине и

весь никерѣ иньне дание, и паче да мои кьмети и мои людне и мои владальци да ви любе и да ви хране ѡдь зла сь правовь веромь; и ако некьто ѡдь моихь кьмети или ѡдь моихь людне чине би кривинȣ, да се при предь мновь, и ꙗ да имь сȣдȣ прави сȣдь, и ꙗко ви ꙗ правинѣ нечинȣ, то то ꙗ кривь; и ако сѣ разьратитѣ сь кралѣмь рашьки, да вась не дамь ни вамь добитекь, паче да ви ȣхранȣ сь вьс(ѣ)мь вашимь добиткомь; и що се чинило пре и после, да сѣ при, и да не изьма; и да придȣ ȣ Дȣбровьникь, да на ме не ȣстане никьторѣ, де ꙗ смь ȣ свою землȣ седа, кьто хоще иськати, ищи, де ꙗ смь радь правьдȣ ȣчине, ако пра(вьде) не ȣчинȣ, то ꙗ кривь. и сѣ ѡще: ако вѣрȣѥ серблинь влаха, да сѣ при предь кнеземь дȣбровьчькимь; и ꙗко верȣѥ влахь серблина, да се при предь баномь, и иномȣ влахȣ и иномȣ србдинȣ да не исьма. и да сѣ некоꙗ кривина меѣȣ ни чини, да та кривина сѣ сь правиновь исьправи. а сизи мирь и сизи ѡбеть да сѣ никакорѣ никимьре деломь и никимьре коньцемь да сѣ не реши, ни да сѣ подьперѣ, нѣ паче да бȣде твеџьдь ȣ веки. и хоїщȣ, да вьсѣ се, що зде писано, ѵ веки да бȣде тверьдо ѡдь мене самога и ѡдь моихь деть и одь моихь ȣнȣчїѥ и ѡдь моихь кьмети и ѡдь моихь люди: и кьто сие приломи или ꙗ самь или мои сынь или мои ȣнȣкь или мои кьмети или ини кьто годѣ мои, да бог га сепьнѣ и света богородица и вьси свети, ки сȣ зде писани. мирь божи сь намь аминь.

ѡдь сизи мирь и ѡдь сие ѡбетование сȣ . в . книгѣ : ѥдьнȣ книгȣ ȣзель бань велики Ниноглавь сь своими боларими, а дрȣгȣ книгȣ ȣзель Николавь Тонисьто кнезь и ѡпькинн градьска. и да нѣ никѣрѣ изьма на инаго серблина ни на инаго влаха лише на самога исьца. азь Бориславь Воисиликь кельнȣ сѣ вечьни мирь и любѣ имети сь дȣбровьчаномь, како ѣ сде преписано.

(Miklosich id. m. 28. l.)

(Magyar forditás.)

Urunk Istenünk Jézus Krisztus megtestesedése 1230-ki esztendejének martius 22-kén, a XIII. indictioban. Legfelsőbb urunk Istenünk Jézus Krisztus akaratából én Ninoszlav Máté Isten kegyelméből Bosznia nagybánja, saját jó akaratomból, boéraimmal György vajdával, Radona Tepsiával, és Simon annak testvérével, Mirochna pohárnokkal, Prodasza Zabával, Szfinar Prjesdával, Policsity Szlavkóval, Turbity Gradiszlavval, Raguzába régi barátaimhoz eljövén, ott Toniszto Miklós boért, raguzai kenézt találtuk; s fen nevezett boéraimmal én megesküdtem a kenéznek és az egész városi községnek örök békességet és szeretetet, a mint itt irva van:

Én Ninoszlav Máté Isten kegyelméből Bosznia nagybánja az én boéreimmal esküszünk neked Toniszto Miklósnak, raguzai kenéznek, minden főuraknak és az egész városi községnek, urunk Isten Jézus Krisztusra, s a legszentebb istenanyára, uralkodó szüz Máriára, s a tisztelendő (és) éltető keresztre, s a szent isteni evangeliumra, s szent Balázs boldogságos vértanura, s mindazon szentekre, kik öröktől fogva Istennek megtetszettek, szabad akarattal, tiszta szivvel, és valóságos hüséggel, minden tartalék és rosz szándék nélkül, hogy veletek lenni fogok örök és szilárd békességben, és szives szeretetben, és minden igazságban; s hogy ti földemen és birtokomon, s fiaim földén és birtokán szabadon járjatok akárhol is minden tized és minden másnemü adó nélkül; söt hogy jobbágyaim, és embereim, és hatalomtartóim valóságos hüséggel szeressenek titeket, és oltalmazzanak minden veszély ellen; s hogy ha jobbágyaim vagy embereim közül valaki igazságtalanságot tenne rajtatok, pereltessék az be elöttem, és én igazságos itéletet adjak; s ha én igazságot nektek nem szolgáltatok, én legyek a bünös. S hogy ha háborutak lesz a rácz királylyal, én ne hagyalak el titeket, se vagyonatokat; söt egész vagyonatokkal oltalmazzalak. S a mi előbb és utóbb történt, az perlekedésnek legyen tárgya kivétel nélkül. S ha én Raguzába jönnék, ellenem senki fel ne léphessen, minthogy most saját földemen vagyok, (s) kinek keresnivalója van, keresse azt, mert én

kész vagyok igazságot szolgáltatni, (s) legyek bűnös, ha nem teszem. Továbbá, ha a szerb hitelt ád a vlachnak (olasznak=raguzai lakosnak), ilyen perlekedjék a raguzai kenéz előtt; s ha a vlach hitelt ád a szerbnek, ilyen perlekedjék a bán előtt; s más vlachnak és más szerbnek ne legyen k fogása. S ha valami jogsértés történnék köztök, igazsággal igazíttassék az meg. S ezen békesség, és ezen igéret semmikép senki által meg ne szegettessék, se tettel, se semmi czél tekintetéből, se fel ne forgattassék, sőt inkább legyen állandó mindörökig. S akarom, hogy mindaz, mi itt irva van, állandó legyen örök időre az én részemről, s gyermekeim és unokáim és jobbágyaim és embereim részéről. S a ki ezt megszegi, akár én volnék, akár fiam vagy unokám, vagy jobbágyaim valamelyike, vagy bárki más, azt verje meg az uristen, és a szent Istenanya, és minden szentek, kik itt megirva vannak. Istennek békéje legyen velünk.

Ezen békességről és fogadásról két okmány készült, melyeknek egyikét magával vitték Ninoszlav nagybán és boérai, másikát pedig megtartották Toniszto Miklós kenéz és a városi község. S ne legyen semmi kifogásnak helye más szerb vagy más vlach ellen, mint a kereső fél ellen. Én Vojszility Boriszlav esküszöm örök békességet és szeretetet a raguzaiaknak, a mint itt irva van.

---

236. (69. k.)

Ninoszlav Máté boszniai nagybánnak ugyanarra vonatkozó eskülje. 1240.

Ȣ име отьца и сина и светога. азь рабь божи Матѣи именемь бань босиьски Нинославь кльнȣ се обькинѣ дȣбровьчькои, да стою с вами ȣ мирь и ȣ свакȣ правьдȣ, како сȣ стали мои старѣ, и да свободно ходите ȣ моеи земли, да ви нѣ десетка никогаре; ако ви тько ȣчини кривинȣ моихь кме-

ти, да се при прѣдь мномь; ако ви ѣа [ȣчинȣ кривинȣ, да (сьмь) ѣа кривь право не ȣчинȣ, то то ѣа кривь; и ако се разратите сь кралем сь рашкимь, да вась не дамь сь всѣмь вашимь добиткомь, и да ви ȣхранȣ. и что се ȣчинило прѣе или (по)слѣ, да се при, а да нѣ изма, нь да е правьда. и не бѣше мое печати келне, одьнесена — бѣше, да — ози е моѣ печать, ка е при книзи. а се не ȣземле десетька, да колѣ смь живь и мое дѣте и мое ȣнȣче. кто сие прѣскочи, да е клеть — — — да придȣ ȣ Дȣбровьникь, да на ме не ȣстане никьторе, дѣ ѣ сьмь радь правьдȣ ȣчине. и ако пра(вьде) не ȣчинȣ, да сьмь кривь.

(Miklosich id. m. 29. l.)

(Magyar fordítás.)

Az atyának és fiúnak és szent (léleknek nevében. Amen.). Én Istennek rabja, nevemszerint Mátyás boszniai bán Ninoszlav esküszöm a raguzai községnek, hogy békességben fogok lenni veletek, és minden igazságban, a mint elödeim is voltak; s hogy ti szabadon járhassatok földömen, és hogy semmiféle tized ne vétessék rajtatok; ha jobbágyaimnak valamelyike igazságtalanságot követ el rajtatok, hogy előttem bepereltessék; hogyha pedig én (követek el igazságtalanságot, úgy bünös legyek), s ha igazságot nem szolgáltatok, szintén legyek bünös. S ha nektek háboru lesz a rácz királylyal, hogy el nem hagylak titeket vagyonatokkal, és hogy megoltalmazzalak. S a mi elöbb vagy utóbb megtörtént, az pernek legyen tárgya, és ne legyen kivétel, hanem legyen igazság. S nem lévén még ott az én nagy pecsétem, el volt — — (az) hozva, hogy — — itt meg van pecsétem az okmány mellett. És tized ne vétessék, míg én élek, és gyermekeim, és unokáim. A ki ezt megszegi, legyen megátkozva — — —. Eljövén Raguzába, ne lépjen fel ellenem senki; mert én kész vagyok igazságot szolgáltatni; s legyek bünös, ha meg nem teszem.

237. (89. b.)

Michieli János raguzai kenéz Uros István szerb királynak fogadja, hogy meg nem engedi, mikép Ulászló királynak özvegye az ő országába leveleket vagy követeket küldhessen. 1243.

† Вь имѣ ѡтьца и сина и светаго дȣха аминь. азь Жань Михоиль, кнезь дȣбровьчьки, сь болярими дȣбровьчькими тебе, велиемȣ кралȣ рашькомȣ и поморьскомȣ Стефанȣ Ѹрѡшȣ, ȣ господина бога вьсѣдерьжитела и ȣ пречистȣ ѥго матерь дѣвию Марию и ȣ честьни животворещи крьсть господьнь и ȣ света божиа еваньгелиꙗ и ȣ . д . еваньгелисте кльнемо сѣ, ꙗкоре ни сь нашемь светомь ни сь нашемь вѣдениемь кралица владиславьла ись нашега града ни по морѣ ни по сȣсѣ ни ȣ Босьнѣ да не пошлѣ ни книга ни слѣ на твоѥ зло. а сѣ чинимо сь хтениемь твога сла Юрько и сь нашемь хьтениемь. акѣ ли сѣ пристȣпимо, да ни богь сепьнѣ и света богорѡдица и честьни кѣрьсть и вьси свете божие.

(Tvrtkovity id. m. 11. l.; Safarik id. m. és oszt. 15. l.; Miklosich id. m. 30. l.)

(Magyar fordítás.)

† Az atyának és fiúnak és szent léleknek nevében Amen. Én Michieli János raguzai kenéz a raguzai főurakkal együtt neked Uros István Rascia és a tengermellék nagy királyának esküszünk az uristenre mindenek megtartójára, és az ő szent anyjára szüz Máriára, és az úr tiszteletteljes éltető keresztére, és Istennek szent evangeliumára és a négy szent evangelistára, miszerint sem tanácsunkkal sem tudtunkkal Vladiszlava királyné a mi városunkból e tengeren, se szárazon, se Boszniába ne küldjön se levelet se követet a te károdra. S ezt György követed akaratával teszszük, és saját

akaratunkkal. Ha pedig ezt megszegjük, sujtson minket Isten, és a szent istenanya, és a tiszteletteljes kereszt, és Istennek minden szentjei.

---

238. (127. b.)

A raguzaiak és krajnaiak közti békekötés. 1247.

† Вь име wтца и сина и светаго дȣха аминь. лета ȣпельщение господа нашега Исȣсь Христа тишȣща две ста . мз ., месеца фебрȣара . аі . день. ꙗ Ѡдола, синь Предень, исъ Краина сель wдь моихь старехь присьнихь приꙗтелихь и wдь вьсехь людехь краинанехь и за мене, придохь ȣ Дȣбровьникь поставити, вѣчьни мирь и любевь мегȣ краинанехь и мегȣ дȣбровьчанехь и сь сȣдьцѣ и сь ветьници и сь своевь wпькина дȣбровьчька. вечьни мирь и любевь по клетьва светаго еваньгелиꙗ потвердихь, и присегохь, да краинанѣ не пакосте дȣбровьчаномь ни людемь ни добитькȣ ни земли ихь ни wнемь, ки сȣ подь кнезьтво ихь, и паче по иньни некои да имь не чинимо пакостити, и ȣ пределихь кнезьство ихь никомȣрѣ да не покостимо. и да си имаю поити краинане пакостити некомȣ вень wдь кнезьтво дȣбровьчько, поидȣкѣ и придȣкѣ да не чинȣ пристанище ȣ Дȣбровьникь, и да Дȣбровьчане поидȣ на Ѡльмишане, ми краинане никакорѣ да дамо Ѡльмишаномь ни светь ни вѣкȣ, а дȣбровьчаномь да дамо керьмȣ, ако ю имȣть потребовати. ако неки краꙗнинь пакостиль или има пакостити Дȣбровьчаномь или пределихь кнезьство дȣбровьчькихь, wньзи краꙗнинь да приде ȣ Дȣбровьникь и ȣ дьорь дȣбровьчьки чини правинȣ, даюкѣ за сѣ порȣчьникь, да правинȣ чини: ако исьпаде, да плати сь

своимь добитькомь, що б8де исьхабиль; ако не има чимь платити, да се да самь по герьл8. а да неки краıанинь сь инимь некоıє древо чини пре сѣ, що ıєсть зде писано, и пакости, да wнь краıанинь приде 8 Д8бровьникь, и предь д8бровьчьки дьорь чини правин8, како ıєсть зде преписано: ако ли wньзи краıанинь не приде 8 Д8бровьникь чинити правин8, да га ми wдь нась wдьверьжемо, и що б8де пакостиль, да платимо. и сь Ѹльцинатомь хощемь имети любевь и мирь, до коле wни стоıє подь столь д8бровьчьки. и вьси краıане на вьсако .є. годище да поновимо сизи роть и вьсаки краıанинь wдь .дı. годище напредь вьсакь за сѣ да сѣ 8 си мирь присеже: а ки краıанинь се 8 семь не роти, да га не примемо мег8 нась 8 век8, не да б8де свень нась, и паче вьсѣ ıєгово да затирамо.

† Я ми с8дьци, ветьници и вьса wпькина града д8бровьчьска кельнемо сѣ 8 свето боже еваньгелиıє, да ми сами за нась ни по др8зи за нась да не пакостимо тебе Ѡдолѣ Преденик8 сл8 ни твоими старими ни присьнимь ти ни краıаниномь ни пределехь вашихь, не паче да имамо сьс вами вечьни мирь. а да неки краıанинь ма що иськати на д8бровьчанина, wдь то що ıєсть мин8ло или wдь селѣ напреть, приди wнь краıанинь 8 Д8бровьникь предь нашь дворь, да м8 чинимо правин8 wдь ıєговь добитекь или wнога самога граданина дамо по герьл8, да га правина повали.

In membrana appensa: Сь поклонениемь кнеза Дрьжимира от братие его Дѣдомирищь и оть Ѹжебодьць и оть Тврьдѣнищь и оть Бѣлимира и оть Стоанищь и оть Градише Ходимирища и оть сыновьць его и Разьмѣнь Влькасищь л8бимо вашь мирь и ваш8 доброт8, и оть все опьщине приде Одола брать нашь и Грьг8рь оть кнеза д8бровьчько- га, и 8гьнаше ны в клетьв8, и пристасмо п8 т8 клетьв8 и вѣр8ем8 8 н8.

(Miklosich id. m. 31. l.)

(Magyar fordítás).

Az atyának, és fiúnak és szent léleknek nevében. Amen. Urunk Jezus Krisztus mogtestesedése 1247. esztendeje február 11-kén. Én Odola Preden fia Krajnából, az öregektől mint ismeretes barátimtól és minden krajnai emberektől mint követ küldetvén, egyszersmind saját nevemben is eljöttem Raguzába megállapitani örök békességet és szeretetet a krajnaiak és a raguzaiak közt, u. m. a birákkal és a tanácsnokokkal és az egész raguzai községgel; örök békességet és szeretetet esküvel a szent evangeliumra fogadván, és igérvén, hogy a krajnaiak nem bántalmazzák a raguzaiak embereit, se vagyonukat, se földeiket; s azokéit sem, kik kenézségők (rectorságuk) alatt vannak; söt hogy mások által sem engedjük meg azokat bántalmaztatni, és a kenézségökhez tartozók közöl senkin bántalmat nem ejtünk. S hogy a krajnaiak, ügyeik lévén a raguzai kenézségben, senki által ne bántalmaztassanak; (s ők) oda jövén vagy onnan elmenvén Raguzában szállást ne tartsanak. Hogyha a raguzaiak az almissaiakat megtámadják, mi krajnaiak semmikép az almissaiaknak se tanácsot, se intést nem adunk; de a raguzaiaknak adunk segitséget (kerma), ha azt kivánják. Ha a krajnaiaknak valamelyike raguzait bántalmazna, vagy raguzaiak avagy a raguzai kenézséghez tartozók által bántalmaztatnék, olyan krajnai jelenjen meg Raguzában és a raguzai curiában tegye meg az igazságot, saját magáért kezességet advân, mikép igazságot tenni fog: s ha ügyvesztes (lesz), fizessen saját vagyonával, a mi kárt okozandott; s ha nem volna neki mivel fizetni, adja ide személyét (saját magát a nyakig). Ha pedig valamely krajnai más valakivel ez előtt azt tette, a mi itt irva van, és bántalmat követne el, ezen krajnai jöjjön Raguzába, és tegyen igazságot a raguzai curia előtt, a mint itt fen irva van; ha pedig ilyen krajnai nem jön Raguzába igazságot tenni, mi ötet közülünk számüzzük, és a mi bántalmat teendett, azt mi fizessük. S Ulczinattal is akarunk szeretetet és békességet tartani, a meddig ők a raguzai hatóság (sztol) alá tartoznak. És mi valamennyi krajnaiak minden ötödik évben megujitjuk ezen esküt (rot), és minden krajnai 14-ik életévétől fogva saját magáért tegyje

le hitét ezen békességre; a mely krajnai pedig erre nem esküszik, azt mi tanácsunkba fel nem veszszük; s ő legyen kizárva körünkből, söt mindenét semmivé teszszük.

†. Mi pedig birák, tanácsnokok és Raguza város egész községe esküszünk Istennek szent evangeliumára, hogy mi sem magunk, sem mások által rajtad, Predenity Odolán bántalmat nem ejtünk; se nem öregeiden és a hozzád valókon, se nem a krajnaiakon és vidékteken; söt inkább, hogy örök békességet tartunk veletek. S ha valamely krajnainak keresete lesz raguzai ellen, legyen az bár a multra vagy a jövőre nézve; jöjjön el olyan krajnai Raguzába curiánk elejébe, hogy igazságot szolgáltassunk neki amannak vagyonából, vagy hogy azon polgárt magát személyében (nyakáig) neki oda adjuk; a mint az igazság azt kivánja.

In membrana appensa. Derzsimir kenéz iránt tisztelettel, annak testvéreitől, Djedomiritytól és Jezsebodacztól, és Tverdjenitytől, és Bjelemirtől, és Sztoaniscstól, és Hodomiriscs Gradisetől, és unokatestvérétől, és Vlkasiscs Razmientól. Mi szeretjük békességteket és jóságtokat. S az egész község részéről eljött Odola testvérünk, és a raguzai kenéztől (küldetve) Gergely; s (ezek) inditottak minket az esküre; és mi magunkévá tettük ezen esküt, és hiszünk abban.

---

239. (137. b.)

István Máté bosznia nagybán békességet fogad a raguzaiaknak.
1249.

Вь име штьца и сына и светога д8ха аминь. лѣто 8пельщениѣ господа нашего Ис8 Христа тис8ща .смѳ., мѣсеца марта, иньдикьта .з. азь Маѳеи Стѣпань, по милости божиє вѣлики бань босеньски, сь моновь братиовь и сь моими боларими, ки с8 зде подпьисани, кельнемо се тебе Шков8 Дальфин8, кнез8 д8бровчьком8, и вьс(ѣ)мь властеломь и вьсе

ѡпькине градьскѣ 8 господина бога нашега Ис8 Христа и у прѣсвет8 богородиц8 девию владик8 Марию и 8 чьстьни животворещи керсть и 8 света божия евангелия и 8 светога Власи, блаженога м8чьника, и 8 вьси свете 8годивше бог8 ѡть века сь своиовь воловь, чистемь серьцемь, сь правовь веровь, бесь вьсакога пропадьства и бесь зле мисли, да ви стоимо 8 вечьни и твердь мирь и 8 срьдьченѣ любьвѣ ь 8 вьсак8 правьд8. и по земле и по владание наше да си ходите свободьно и пространо бесь вьсакѣ десещине и бесь никерѣ иньне дание, и паче да наши кьмети и наши людиє и наши владальци да вась любе и да ви хране ѡдь зла сь правовь веромь. и ако некьто ѡдь нашихь кьмети или ѡдь нашихь лоди чине ви кривин8, да се при предь миовь, и ia да имь с8ѣ8 прави с8дь, и iако ви ia правин8 не чин8, то то ia кривь. и ако се разьратите сь кралемь рашьки, да вась не дамь ни вашь добитекь, паче да ви 8хранимо сь вьс(ѣ)мь вашимь добитькомь. и що се чинило пре и после, да се при, и да не изьма. и да придѣмо 8 Д8бровьникь, да на нась не 8стане никьторе, де ми сьмо 8 наш8 землю, седа, кто хоще иськами, ищи, де ia смь радь правьд8 8чине; ако пра(вьде) не 8чин8, то ia кривь. и сѣ ѡще: ако вер8iє серблинь влаха, да се при предь кнеземь д8бровьчькимь; и iако вѣр8iє влахь серблина, да се при предь баномь; и ином8 влах8 и ином8 серблин8 да не исьма; и да не никѣре изьма на инаго серблина ни на инаго влаха лише на самога исьца. и да сѣ некоia кривина меѣ8 ни чини, да та кривина сѣ сьс правиновь исьправи. и си мирь и си ѡбеть да се никакоре никимре. деломь и никимьре коньцемь да се не реши, ни да се подьперѣ, не паче да б8де твердь 8 веки, и хощемо, да вьсе, що зде писано, б8де тверьдо 8 веки ѡдь нась самихь и ѡдь нашихь деть и ѡдь нашихь 8н8чне и ѡдь нашихь кьмѣти и ѡдь нашихь люди. и кьто сие приломи, или ми сами или наши синь или наши 8н8чне или наши кьмети или кьто

годе нашь, да га богь сепьнѣ и света богородица и вьси свети, ки сȣ зде писани. мирь божи сь намь аминь. си се сȣ клели: кьнезь Ȣгринь, кьнезь Радоиа, казньць Грьдомиль, казньць Семиюнь, воевода Пȣрьча, Грȣвѣша пехарьникь, казньць Бѣльхань, Ȣжь Обьченовиченовичь, Домаславь Гȣнетичь, Хранис лавь Сврачичь, Радое, Дрȣговичь, Бериславь Баничь, Какьмȣжь Одрамьчичь, Бльకьча Вльకасовичь.

Sigillum pendens: печать велк — (великаго?) бана нинослава.

(Tvrtkovity id. m. 12. l.; a Glasznik czímű belgrádi folyóirat VI. k. 1854, 179. l.; Miklosich id. m. 32. l.)

(Magyar fordítás.)

Az atyának és fiunak és szent léleknek nevében Amen. Urunk Jézus Krisztus megtestesedésének M. CC. XL. IX. esztendejében, martius havában, a VII. indictioban. Én István Máté Istennek kegyelméből Bosznia nagybánja testvéreimmel és boéraimmal, kik itt alá irvák, esküsztünk neked, Delfin Jakab raguzai kenéznek és minden főuraknak és az egész községnek Jézus Krisztus urunkistenünkre, és a legszentebb istenanyára szűz Mariara, és a tiszteletteljes éltető keresztre az isteni szent evangeliumokra, és szent Balázs boldogságos vértanura, és minden öröktől fogva Isten előtt kedves szentekre saját akaratommal, őszinte szívvel (és) igaz hittel, minden szinlés és rosz szándék nélkül, hogy hozzátok leszünk örök és szilárd békességgel, és szíves szeretettel és minden igazsággal. S földünkön és birtokunkon szabadon járhassatok mindenfelé, minden tized és egyéb bármiféle adó nélkül; s jobbágyaink, és embereink, és alattvalóink szeressenek titeket és veszedelem elől ovjanak igaz hittel. S ha jobbágyaink vagy embereink közül valaki igazságtalanságot követne el rajtatok, történjék a panasz előttem, és én igaz itéletet fogok nekik (im) itélni; s a mint én nektek nem szolgáltatok igazságot, úgy én legyek a bűnös. S ha ti ellenségeskedésben lesztek a rácz királylyal, én titeket ki ne adjalak, se nem dolgaitokat; sőt titeket oltalmazzunk (így, uchranimo)

minden dolgaitokkal. S az, mi történt eddig, vagy (történni fog) utóbb, legyen pernek tárgya, s ne legyen (ez iránt) kivétel. S hogy eljöjjünk Raguzába, mikép rajtunk ne muljék semmi; mig (pedig) itt földünken leszünk, kinek keresete van, az jöjjön, én örömest szolgáltatok igazságot; ha igazságot nem szolgáltatok, én (legyek) a bünös. S ezen kivül, ha a szerb hitelt ad az olasznak (vlachnak), pereltessék a raguzai kenéz előtt; és ha az olasz hitelt ad a szerbnek, pereltessék a bán előtt; és más olaszra nézve, és más szerbre nézve (ez iránt) ne legyen kivétel; és semmikép ne legyen kivétel más szerbre, se más olaszra nézve, hanemha a felperesre nézve. S ha valamely igazságtalanság történnék azok közt, ezen igazságtalanság igazíttassék ki igazsággal. S ezen békesség és ezen fogadás semmikép, semmi ürügy alatt és semmi czél tekintetéből fel ne bontassék, se ki ne játszattassék (alá ne ásattassék), söt szilárd (állandó) legyen mindörökig. S akarjuk, hogy mindaz, mi itt irva van, állandó legyen mindörökig saját magunk, és gyermekeink, és unokáink és jobbágyaink, és embereink részéről. S a kik ezt megszegik, akár mi magunk, akár fiaink, akár unokáink, akár jobbágyaink, vagy a mieink közül bárki is, azt Isten sujtsa, és a szent istenanya, és minden szentek, kik itt irva vannak. Istennek békessége legyen velünk, Amen. Ezek esküdtek: Ugrin kenéz, Radona kenéz, Grdomir kaznicz (Miklosich szerint = eunuchus), Szemjun kaznicz, Purcsa vajda, Grubiesa pohárnok, Blelehan kaznicz, Obicsenovics Jezs, Gunetics Domaszlav, Szvracsics Hraniszlav, Drugovics Radoje, Banics Beriszlav, Odramcsics Kakmuzs, Vukaszovics Vukcsa.

240. (137. b.)

Endre chulmiai nágykenéz fiaival, Bogdán zsupánnal és Radoszlaw zsupánnal a raguzaiaknak örök békességet fogad. 1249.

Въ име wтьца и сына и светаго д8ха. ѣ кнезь вели хльмьски Аньдрѣи с моими сыньми ж8паномь Богданомь и сь ж8паномь Радославомь и сь моими властелы, ки соу здѣ подьписани, кльнемо се кнезоу доубровьчкомоу Ѣковоу Дльфиноу и властелемь доубровьчкимь и вьси wбкинѣ градьскои 8 господина бога и 8 свето еваньгелие и 8 чьстьны и животворещи крьсть господьнь и 8. .тиı. светыхь wтьць иже 8 Никеи, да имамо мирь с вами 8 вѣки, како соу имали и наши старѣши сь вашими старѣшими 8 стары законь, да вы е wтворена наша земла w вьсѣхь вашихь печалехь, и да си идоу доубровчане по иашѣи земли сь своимь добыткомь и сь своими рѣчми, спасени боудоу стоеке, придоуке, поидоуке. а правина да есть, а вашь чловѣкь, ки приде 8 наш8 землю неволовь, комоу е искана правина, и неиспльнена боуде, да стане и да 8чини правиноу. ако ли приде такь чловѣкь, комоу не искана правина, да м8 се не 83ме ни єьнькь коньць, докоу поиде 8 свое мѣсто, и тамо да 8чини цавиноу. по томь и да не придемо на вась с вашимь врагомь. а да се нѣкоѣ кривѣна меѣю нами 8чини, да се правнновь исправи 8 стары законь, а мирь да се не роуши. си с8 хльмлане, кои се клеше: Хрелко Растимирикь, Добровить Радовчикь, Хрела Стѣпковикь, Ѡдоумысль и Стрѣзимирь Адамовика, Чепрьна Ѡсиликь, Хранислав Прьвославикь, Бигрѣнь Мрьѣикь, Добромысль Побратовикь, Десѣнь Беривоевикь, Радовань Привыдроужикь, Хрела Десавчикь, Прибѣнь Злошевикь, Ѳома Чоупетикь, Гальць Вльксаникь,

Хрела Хранидроужикь, Прѣдиславь Вльکмирикь, Воимирь Вльктикь, Богдань Добромнрикь, Хрьватинь Тоурбикь, Прьвославь Проданьчика, Братославь Вльковикь, Берко Радованикь. ако ли сие прѣстоупимо, да ны богь сьпне и света богородица и вси свети.

† Крьсть кнеза Андрѣю.

(Tvrtkovity id. m. 14. l.; Miklosich id. m. 34. l.)

(Magyar fordítás.)

Az atyának, és fiúnak, és szent léleknek nevében. Én Endre chulmiai nagykenéz fiaimmal, Bogdan zsupánnal és Radoszlav zsupánnal, és főuraimmal, kik itt alá irvák, esküszünk Delfin Jakab raguzai kenéznek, és a raguzai főuraknak, és az egész város községnek az úristenre, és a szent evangeliumra, és az úrnak tiszteletteljes és éltető keresztére, és a háromszáz tiz szent atyára, kik voltak Nicaeaban, hogy békességet tartok veletek mindörökig, a mint elődeim is tartották azt a ti őseitekkel a régi törvény szerint; hogy előttetek nyitva lesz földem minden szorultságtaikban; s hogy járhassanak a raguzaiak a mi földünken vagyonukkal és dolgaikkal, (és) biztosítva legyenek az itt lévők, a jövők és az elmenők. S igazság lesz (itt számatokra); s embertek, ki (ügye által) kényszerítve jön földemre, hogy igazságot keressen, és kinek az nem teljesittetik, maradhasson itt, és eszközelhessen magának igazságot. Ha pedig eljön oly ember, ki nem keres igazságot, ettől semmi dolog ne (egy vékony fonal se) vétessek el, míg el nem megy (lakásának) helyére, és ott teljesítsen (csináljon) igazságot. Azután, ellenetekre nem fogok indulni ellenségtekkel. S ha köztünk valami igazságtalanság történnék, igazittassék az meg a régi törvény szerint, és a békesség ne zavartassék. Ezek azon chulmiaiak, kik esküdtek: Rasztimirity Hrelko, Radovcsity Dobrovit, Sztjepkovity Hrela, Adamovity Odumiszl és Sztrjezimir, Osility Cseperna, Prvoszlavity Hraniszlav, Mrtyity Bigrien, Pobratovity Dobromiszl, Beriboevity Deszien, Prividruzsity Radovan, Deszavcsity Hrela, Zlosevity Pribjen, Csupetity Ta-

más, Vukszanity Galocz, Hranidruzsity Hrela, Vukmirity Prjediszlav, Vuktity Voimir, Dobromirity Bogdan, Turbity Hrvatin, Prodancsity Prvoszlav, Vukovity Bratoszlav, Radovanity Berko. Hogyha ezeket megszegjük, sujtson minket Isten, és a szent istenanya és minden szentek.

---

241. (69. g.)

A raguzaiak Aszan Mihálylyal, a bolgárok czarjával, Uros István, szerbiai király ellen szövetkeznek. 1253.

† Вь име господа бога нашего Исꙋ Христа аминь. лѣта вьпльщинѣ господа нашего Исꙋ Христа тисꙋща .снг., мѣсеца июнѣ, на дьнь свѣтого Вита, ендиктионь .аі., сего бѡ ради да бꙋдеть чистое приѣтельство и сьврьшение чистою любьве, еже било исьпрьва междꙋ свѣто и прѣславьнога царьства вьсе земле бльгарьске и грьчьке Иѡваномь Ѡсѣномь и междꙋ ѡпькиномь славьнога града нашега Дюбровьника, ѣко сꙋ жили вь правьдꙋ и любьвь и вь истинꙋ, да повеке растеть и плоть исьнесеть. ись давьна жльрающе тебе свѣтомꙋ и вѣрномꙋ вь Христа бога царꙋ самодрьжавьцꙋ вьсеи земле бльгарьске господинꙋ Михаилю Асѣню, рожденомꙋ ѡдь благовѣрнихь и свѣтихь цари, азь Марьсили Геѡрьги, повелѣньемь славьнога дꙋжа бенетьчкога knезь града Дюбровьника, и вьсе сꙋдие и векьници и ѡпькина вьса прѣславьнога града нашега Дюбровьника, мали и велици, вѣрни приѣтеле свѣтого ти царьства ись давьно врѣмене любовь царьства ти имети жльдающе вь бога и вь свѣтое еваньгелиѥ божье и вь свѣтꙋю девою Марию мати ѥго и вь честни животворещи

крьсть и вь свѣтию апостоли Петра и Павьла и блаженѹю четири еваньгелисте Марька, Матеѣ, Люкѹ, Иѡвана и вь свѣтѹю мѹченике господне Власнѣ, Ловрѣньтьѣ, Петра и Яньдрию нашехь свѣтитель и вьсемь свѣтиим вьгодивьжемь богѹ господинѹ кльнемь се, ѡбещамо се твомѹ великомѹ свѣтомѹ царьствѹ дрьжа врьхѹ зло творенье нев(ѣ)рьного крала Ѹроша и врьхѹ братью его и рода его и врьхѹ вьсехь живѹщих вь земле іеговѣ и на техь, кои на ихь земле вихѹ дрьжали некое владанье, ако бѹдѹ невѣрници ни приѣтеле твоемѹ свѣтомѹ царьствѹ, такожде да бѹдѹ невѣрьници и врагове нашемѹ градѹ Дюбровьникѹ; ако ли кьто ѡдь сихь прѣписаних или вьси ѡвратеть се свѣтомѹ ти царьствѹ, и прѣславьно ти царьство приметь ихь вь приѣтельство, а ми да е имамо за приѣтеле. ако ли Ѹрошь или некто ѡдь прѣписаних рода его бѹдеть врагь нашемѹ градѹ Дюбровьникѹ, бѹдеть врагь свѣтомѹ ти царьствѹ; ако ли кьто ѡдь прѣписанехь бѹдеть приѣтель градѹ дюбровьчкомѹ, високо твое царьство да га има за приѣтела. и аще богь поможеть свѣтомѹ ти царьствѹ исьпѹдити врага твога и нашега Ѹроша ись срьпьске земле и брата его Владислава и родь ихь или дрѹзи властеле, и приб(ѣ)гьнѹ градѹ Дюбровьникѹ, ми да ихь не примемо ни рѣчи ихь, кьте да имь пакостимо, колико можемо. и свѣто ти царьство да не створить мирь безь нась сь Ѹрошемь и нась сьш-нимь не пѹстити безь мира, и паче да бѹдемо свѣтимь с твоимь царьствомь врьхѹ Ѹроша врага твога и нашега и врьхѹ вьсега свога рода и врьхѹ ѡнога, кои би биль после на егова столь, и рать и мирь да и(ма)мо сьш-нherми на етьно вь животь свѣтого ти царьства и нашь. и свѣтомѹ твомѹ царьствѹ дамо помокь прокѹ мочи нашеи по поморью, по морѹ и по сѹхѹ; и ако богь поможе твоемѹ свѣтомѹ царьствѹ, и примешь рашькѹ землѹ с ѹсеми придели, и намь богь да помокь приети вьсе граде или костеле, ере сѹ поморьске, и пристое рашькомѹ столѹ, да ихь придамо свѣтомѹ твомѹ

царьств8 добромь веровь, безь пропаства или wномв чловѣк8, кои би послань свѣтого ти царьства, прокавь мочи нашеи. и кида ми вьвемо, ере твое свѣто царьство вьлезе вь срьпьск8 земл8, а ми да се вьготовимо наивече за дьвѣ неделе, wдь кова ми ч8емо, с 8сомь нашомь силомь и мокью, и да поидемо по мор8 врьх8 граде поморьске и земле се wнемн л8дьи, кои се wбрѣт8 то време вь градь дюбровьчьки, расьвѣ да wставимо толикози л8дьи, колиго да мог8 ч8вати града дюбровь(ч)когa. и ако Урошь или брать его Владиславь или кьто wдь рода того или властелинь би хьтель хабити или би исьхабиль намь, а твое свѣто царьство да ни помага прокавь свою мокь врьхь ихь, и да имь исьхабишь. людье и к8пьци wдь свѣтога свѣтога ти царьства и wдь зета ти свѣтого царьства Петра севастократора и добиткь имь ако придеть вь нашь градь Дюбровьникь, да б8д8ть спасени и варовани вь Дюбро(вь)никь и вь прѣдель его ѣко и сами дюбровьчане. и да стоеть вь Дюбровникь на свою си вол8, и створеть свои трьгь продаваюке и к8п8юке безь вьсакое данье и безь вьсакое пакости, и да имь се не безьметь никоре данье ни на вратехь ни на мосте ни на броде ни на п8ти, и паче да си к8п8ю вьсаки трьгь, кои имь ѥ на потреб8, злато, сребро, свите и златьне поставѣ или ино, що имь ѥ годѣ, расьвѣ пьшенице, кою да не исьносеть ись града дюбровьчкога безь повеленѣ кнеза, кои би биль по врѣмене вь кнежьство дюбровьчько. такоде и л8дьѥ и к8пьци прѣславьнога града Дюбровьника, еже приходеть вь земле светого ти царьства и вь земле зете светого ти царьство Петра севастократора, да си к8п8ють и продають свобоτьно вь прѣписанехь землехь безь пакости вьсак8 к8пью на вол8 ихь, и да имь се не везьметь к8мерекь ни никире данье ни вь граде ни на сьборе ни вь селѣхь к8пьцемь ни на мосте ни на рѣкахь ни на п8техь, кьте да б8д8 свобоτьни на вьсако место, и стоеть и поид8ть на ихь хьтенье, и да се

ѡбрате, и да бѹдѹ спасени и стрежени вь телахь и добитькь ихь. и аще клѹчить сьмрьть некомѹ човѣкѹ или кѹпьцѹ ѡдь твого светого ти царьства или човѣкѹ или кѹпьцѹ Петра високого севастократора вь кнежьство дюбровьчьско или сь езикомь или безь езика, и да бѹдеть безь дрѹжине, да весь добиткь ѡнога мьрьца чинимо написати, и егьда твое свето царьство за нхь пошлеть свое книге, да дамо, а добиткь ѡнога мьрьца ѡдь нась да не погибьне ниіцоре. такожде людемь и кѹпьц(е)мь дюбровьчькимь годить се сьмрьть или сь језикомь или безь езика вь землахь светога ти царьства и вь землахь високого севастократора господина Петра, а дрѹжинѹ си не бихѹ имели, добитке ѡнога мьрьца бѹдѹть спасена, за твое свѣтое царьство да се прѣдаде ѡномѹ, кои за добиткь прѣписань мьрьца сь книгами господина кнеза дюбровьчькога би биль послань. и ако людье светого ти царьства или Петрови високого севастакратора имѹть иськати некою правинѹ врьхь кога годе човѣка кнежьства дюбровьчькога, да ми бѹдемо дрьжани ѡнемь винити правинѹ безь сѹтьбине и безь даньѣ по законѹ нашемѹ сьврьшенѹ правьдѹ, и такоде правьда да бѹде нашимь людьмь вь землахь светого ти царьства и Петровехь севастократора по ваше свѣто царьство и по високого севасто Петра безь никире даньe и безь сѹтьбине. никоре емьство да не медѹ свѣтомѹ царьствѹ и нась, до кьде се не сѹди вь правьдѹ. и ѣко богь поможеть свѣтомѹ ти царьствѹ, и приметь земле срьпьске, да си имамо ѡньзи стари законь сьшь н(и)ми, кои е имель имашь градь Дюбровьникь, и да стоимо с ѹсеми земли и гради срьпьске и поморьске вь ѡнехь законехь, кое смо имели сьшь (ни)ми прѣжде годищь петь на десете, кои сѹ исьшьли досека. и ако богь поможеть свѣтомѹ ти царьствѹ, и бѹдешь господинь в ѹсеи земле срьпьске, да не кьто зли людье медѹ свѣтомѹ ти царьствѹ и медѹ нашь градь ѹложе злеть, паче да любвь вьсеге ѡдь добро на побольше расти земле и села

и дрьжавѣ ѡдь земле и сь сȣха и ѡдь села и дрьжавѣ, ѡдь ѡ-
нехь земле и ѡдь ѡнехь сель и дрьжачѣ, кое господь богь по-
магаеть, те врьзо хоте бити прѣдани прѣдане твомȣ величствȣ,
хокемо е бележити. а прѣписане дединѣ наше земле и села и
дрьжавѣ начинають ѡдь црькве свѣтого Геѡргиѣ врьхь
стари градь Ѳпитаврь, иже идȣть до црькве свѣтого Петра,
а ѡдь црькве светого Петра идȣть до црькви свѣтого Покра-
та, а ѡдь црькви свѣтого Пократа, како дрьже горьре врьхь
Белома, и слезȣть до млинехь, а ѡдь млинехь, како дрьжȣть
горьре, кое гредȣть врьхь Жьрьновьницѣ дери до Блащице,
а ѡдь Блащице, како дрьжеть горьре, кое сȣть врьхь Шȣметь,
и гредȣть до Ѡка, а ѡдь ѡне стране Ѡка, како дрьжеть
горьре, кое сȣ врьхь Рѣкȣ, и сьтетьгьнȣть се дери до горьре,
кое сȣ врьхь Корила, а ѡдь Корила, како дрьже горьре, кое
сȣ врьхь Затонь и врьхь Полице и врьхь Ѡрашьць и сьстегь-
нȣть се до црькви свѣте Тькле: н вьсе меде ѡдь прѣписа-
нехь земле и села и дрьжавѣ ѡдь врьхе ѡд вьсе прѣписанѣ
горьре слезȣть до мора, вьсе сȣ наше дединѣ. и ѡноньзи за-
конь, кои е есть ѡдь кȣмерекь сольски медȣ краль срьпьски и
градь дюбровьчки, да дрьжи свѣто ти царьство. а вѣдомо,
де ѡдь вьсе соли, коѣ се продае, не вече лȣдьмь рашькимь
половнна ѡдь добитьѣ да има скѣто ти царьство, а дрȣгȣ
половинȣ да има ѡпькина дюбровьчька, како било вь стари
законь. и свѣто ти царьство да дрьжи намь стари законь.
а вѣдомо, ѡдь рѣке дриньске до Неретьвѣ кȣмерекь сольски
да несть на ино место пасьвѣ вь Дюбровьникь. и ако богь
поможе свѣтомȣ ти царьствȣ приети вьсе граде поморьске,
наша мати свѣтаѣ црьква, мати вьсемь нашимь црьквамь,
да си дрьжи то, що е дрьжала по вьсехь градовѣхь или по
сȣхȣ или пискȣпье или манастире или црькви или попови или
инȣ некою правьдȣ, кою е имела ѡдь старихь врѣменехь, да
си има своботьно, ѣко е писано вь старихь книгахь брѣвѣ-
леги. а ми вьса ѡпькина града нашега Дюбровьника, мали и

велици, да смо држани чинити клети вьсе кнезовѣ, ки б8-д8ть по врѣменехь вь Дюбровьникь по хьтенью славьнога д8жа бенетекькога, дрьжати си wбьть вь врѣме свога кнежьства, кида се кльне вь кнежьство дюбровьчько. и ако ми прѣст8пимо сию клетьв8 и си wбьть, да ни с8дн богь и сиѣ клетьва и на семь свѣте и на wномь, и ми и дѣтьца наша да и(ма)мо везанье и гневь wдь бисокога папѣ римьскога 8 векь, и 8се сие приписанье да имамо и хокемо дрьжати спасающе клетьвѣ и почьсть и сл8жбе, кое смо дрьжани чинити господин8 д8ж8 и wпькинѣ венетьчкои, докл8 б8де свѣто ти царьство и ми. и да сиѥ обьтьтованье и сие писанье дрьжить повещ8 потверьденье, запечакено ѥсть печастью wпькиньском и славьнога Марьсилиѣ Геwрьгиѣ, кнеза нашега града Дюбровьника. а сиѣ с8ть имена wнехь, ки се с8 клели, да б8де сиѥ обьтьтованье тверьдо и крепько, прьво: славьни властелинь господинь Марьсили Геwрьги, кнезь дюбровьчки. с8дье: Б8баньна Петровикь, Доброна Ломьпридикь, Фосько Славикь, Матеѣ Болачикь, Посьнали Кр8снкь. вѣкьници wдь малога веча: Ѣковь Негомирикь, Добр(о)славь Раненикь, Волькась Иваникь, Петрь Матевовикь, Марьгарить Стилевикь, Грьг8рь Петроникь. wдь вѣка оумолена: Гр8беща Г8д8ликь, Михоило Пеженикь, Теwдрь Б8дачикь, Коленьда Чрьнешикь, Яньдреѣ Волькевикь, Чрьне Витоникь. висьѣрье wпькиньски: Димитри Меньчетькь, Пальма Пик8раревикь, Коленьда Ломьпиновикь. прьци опькинь(с)ки: Гоиславь Кр8сикь, Петрь Ж8на Богьданика, Ж8нь Раненикь. прьци градьци: Ник8лица Пичинеж(и)кь, Петрь Сречикь. ки дрьже добитекь спѣте богородице: Паска Градикь, Вали Проклечикь, Маринь Чимикь, Барьби Кр8сикь, Петрь Маньгеровикь, Маринь Хоб8жикь, Р8синь Петров(и)кь, Ялекьси Чрьнеловикь, Михонло Кьт8ньчикь, Вита Доброславикь, Меньгача Ломьприкь, Вита Гетальдикь. Михоило Биньч8ликь, Герьваси Бочиньчикь, Филипо Мовь-

врѣшикь, Михоило Маинеревикь, Петрь Ганьгѹликь, Богьдань Пежиновикь, Петрь Крѹсикь, Рѹсинь Бельчикь, Матиѣ Донатевикь, Маринь Пикѹраревикь, Клименьто Мерьнѹхь, Басили Прибавикь, Маринь Биньчѹликь, Петрона Бѹньдикь, Прѹгль Донатевикь, Марьтинь Сачибабикь, Яньдреѣ Чревикь, Прѹгль Михонликь, Петрь Карьнизикь, Петрь Мачиневикь, Паська Чипоникь, Пальма Гачикь, Маринь Вилань, Власи Нарикликь, Петрона Добровикь, Дамиѣнь Бочиньчикь, Жѹнь Чревикь, Жѹнь Зрьзовикь, Власи Чанькиникь, Петрь Чаканикь, Пологринь Визоликь, Яндрѣа Побориkь, Яндрѣа Гоиславикь, Жѹнь Болеславикь, Вита Барьборикь, Матевь Берестовикь, Матиѣ Растикь, Филипо Пичинежькь, Жѹнь Пикѹраревикь, Михоило Розиновикь, Павьло ѡдь кнеза Маижалека, Яньдрѣа Бенешикь, Никѹлица Марьтинѹжикь, Сосень Вита ѡдь Чрьнете, Жѹнь Больчвикь, Жѹнь Гледикь, Пальма Максикь, Маринь Челпа, Никѹла Церьевикь, Власи Рѹсиновикь, Геѡрьги ѡдь кнеза Трипѹна, Триѹнь ѡдь кнеза Юде, Ломьприжикь, Мобрѣшкь, Маринь Гамикь и Калица, Павль Болеславикь, Михоиль Силивѣстровкь, Павль Сарачикь, Михоило Марькѹшикь, Бочинь Прасетикь, Маринь Кисоникь.

и врьхь вьсе ѡво писанье Марьтоль Гѹлеривикь бань ѡдь кнеза дюбровчкога и ѡдь вьсе ѡпькине града дюбровьчького, с хотеньемь господина кнеза дюбровьчкога и вьсехь властель дюбровь(чкихь) сьвономь звонивьше на сьборе, ѣко е по законѹ дюбровь(ч)комѹ, врьхь дѹше свое и вьсе ѡпькине дюбровьчьке си ѡбьть потверьдиль дрьжати и клель се.

(Tvrtkovity id. m. 16. l.; Safarik id m. és osst. 16. l.; Miklosich id. m. 35 l.)

(Magyar fordítás.)

Jézus Krisztus Urunk Istennek nevében Amen. Jézus Krisztus urunk megtestesedésének 1253. évének junius havában, szent Vid napján a 11. indictioban. Ezèn oknál fogva legyen őszinte barátság, és legyen végrehajtva a szeretet őszinteségével, mely kezdettől fogva volt az egész bolgár és görög föld szent és dicsőségteljes birodalmának (uralkodója) Aszan János és Raguza érdemteljes városunk község közt (s) a mint éltek jogosságban, és szeretetben és igazságban, növekedjék ez örök időig és teljesedjék. Régi időtől fogva kivánván neked, szent és Krisztus úrban hivő czarjának és egész Bolgárorszag önuralkodójának, Aszan Mihály úrnak, ki igazhitű és dicső császároktól születtél, én Marsili György, a dicsőségteljes velenczei doge parancsából Raguza városnak kenéze, s (annak) minden birái és tanácsosai, és Raguza érdemteljes városunknak egész községe, kisek és nagyok, Szent Czarságodnak régtől fogva hű barátai, kivánván Czarságodnak szeretetét birni; Istenben és az isteni evangeliumban, és a szent szűz Mariaban az ő anyjában, és a tisztelt éltető keresztben, és Péter és Pál szent apostolokban, és Mark, Máté, Lukács és János boldogságos négy evangelistában, és Balázs, Lőrincz, Péter és Endre szént vértanu urakban és szenteinkben, és mindazon szentekben, kik az úr istennek; esküszünk és fogadjuk a te nagy (és) Szent Czarságodnak, hogy a hitetlen Uros király rosz tettét annak tartjuk; s testvéreit és nemzetségét, és mindazokat kik az ő földén élnek, és azokat is, kik az ő földén valamit birnak, ha Szent Czarságodnak hütlenei és ellenségei lesznek, szintúgy hütlenei és ellenségei legyenek Raguza városunknak is; ha pedig a fenirottak közől valaki, vagy mindnyáján Szent Czarságodat követnék, és dicsőségteljes Czarságod azokat barátságba fogadná, azok nekünk is barátaink legyenek. Ha pedig Uros vagy az ő nemzetségéből a fenirottaknak valamelyike Raguza városunknak ellensége lesz, az Szent Czarságodnak is legyen ellensége; ha pedig a fenirottaknak valamelyike barátja lesz Raguza városunknak, az legyen barátja Magas Czarságodnak

is. S ha Isten segitségare lesz Szent Czarságodnak, (és sikerülend) Urost, közös ellenségünket, a szerb földből kiűzni; s (ha) az ő testvére Ulászló, és nemzetségök, vagy más főurak Raguza városban menedéket keresnének; mi azokat be ne fogadjuk, sem vagyonukat, sőt inkább hogy mi háborgatni fogjuk őket, mennyire kitelik tőlünk. S a te Szent Czarságod nélkülünk békességet ne kössön Urossal, s békesség nélkül minket el ne hagyjon; sőt hogy Szent Czarságoddal leszünk Uros, közös ellenségünk, és annak egész nemzetsége ellen, és mindenki ellen, ki utána találna lenni az ő trónján; s hogy háborunk és bekességünk legyen irányukban közösen Szent Czarságod élete és a mi életünk folytáig. S Szent Czarságodnak segitségére leszünk tehetségünkhez képest tengeri vidéken, tengeren és szárazon; s ha Isten Szent Czarságodat segiti, és elfoglalod a rácz földet; s (ha) nekünk is kedvez Isten elfoglalni minden várokat és erődeket, melyek a tenger mellett vannak és Rátzországhoz tartoznak, mi azokat tehetségünkhez képest hüségesen és hátgondolat nélkül átadandjuk Szent Czarságodnak vagy annak, ki Szent Czarságod által (e végett) küldve lesz. S ha mi megtudjuk, hogy Szent Czarságod a szerb földre tört; mi is, bárkitől azt megtudjuk, e czélra készülünk legfelebb két hét alatt egész erőnkkel és hatalmunkkal, és elindulunk tengeren a tengermellék és szárazföld várai ellen, (minden) harcznéppel, mely azon időben Raguza városban lesz; és csak annyi embert hagyunk ott, mennyi szükséges lesz Raguza város védelmezésére. S ha Uros, vagy annak testvére Ulászló, vagy nemzetségéből valaki, vagy (valamely) főúr minket háboritani akarna vagy megháboritana; ellenök Szent Czarságod segitsen minket hatalmához képest, és viszont háboritsa őket. Szent Czarságodnak és Szent Czarságod vejének, Péter sebastokratornak (trónörökösnek) emberei és kereskedői, ha Raguza városunkba jönnek, védve legyenek Raguzában, és midőn oda mennek, miként magok a raguzaiak. És maradjanak Raguzában akartuk szerint; és rakják ki áruikat és adják el azokat, és kereskedjenek mentve minden adó alól es minden bántalom nélkül; és tőlök semmikép ne vétessék adó, sem a kapunál, sem a hidon, sem a réven, sem az uton; sőt vehessenek minden árut, melyre szükségök van, aranyt, ezüstet,

szövedéket és aranyos kelmét, vagy mást, mi nekik tetszik; kivéve gabonát, melyet ők Raguza városból ki ne vigyjenek a kenéz engedelme nélkül, a ki akkor idő szerint a raguzai kenézségben lesz. Úgyszinte Raguza legdicsőbb város emberei és kereskedői, kik kereskdés végett Szent Czarságodnak, vagy Szent Czarságod vejének, Péter sebastokrator földére jönnének, szabadon kereskedhessenek, és adhassanak el minden árukat a fenirt földeken akaratuk szerint (és) minden bántalom nélkül; és rajtuk kereskedési vám és semmiféle adó nem fog vétetni, sem városban, sem vásárhelyen, sem falusi vásáron, sem a hidakon, sem a folyókon, sem az utakon; sőt szabadok lesznek minden helyen, és maradjanak és járjanak akaratuk szerint, és térhessenek vissza; s védve és oltalmazva legyenek személyökben (testökben) és vagyonukban. S ha Szent Czarságodnak, vagy Szent Czarságod vejének, Péter sebas'okratornak valamely embere vagy kereskedője a raguzai kenézségben meghalna, akár végrendelettel akár végrendelet nélkül, és ha nem lesz társa (druzsina), levonás nélkül a halottnak hagyatékáról készitünk leltárt; s midőn Szent Czarságod e végett levelet küldend, a halottnak vagyonát kiadjuk, és abból mit se vonunk le. Úgyszinte raguzai emberek és kereskedők halálozván Szent Czarságodnak földén, és a fenséges sebastokratornak, Péter úrnak földén, akár végrendelettel akár végrendelet nélkül, ha neki társa nem volna, a halottnak vagyona őriztessék Szent Czarságod részéről, hogy átadattassék annak, ki a fenirt meghaltnak vagyonáért a raguzai kenéz levelével küldetik. S ha Szent Czarságod vagy Péter fenseges sebastokrator embereinek valami jogügyben keresetük volna a raguzai kenézség bármelyik embere ellen; mi kötelesek legyünk, azoknak igazságot szolgáltatni (t. i. formaszerinti) perlekedés és adóztatás nélkül törvényünk szerint teljes igazságot; s úgyszinte legyen igazsága a mi embereinknek is Szent Czarságod és Péter sebastokrator földein Szent Czarságod és Péter fenséges sebastokrator (törvénye) szerint, bármiféle adóztatás és (formaszerinti) perlekedés nélkül. Semminemű kezességnek ne legyen helye köztünk és Szent Czarságod közt, mig igazság szerint nem hozatik itélet. S ha Isten segitségére lesz Szent Czarságodnak, és elfoglalja a szerb földeket, legyen azokkal

nekünk ugyanazon régi törvényünk, mely Raguza városunknak volt, s legyünk általában a szerb és tengervidéki földdel és városokkal azon törvényben, mely nekünk eddig volt velök a legutóbb befolyt tizenöt év alatt. S ha Isten segítségére lesz Szent Czarságodnak, és urává leszesz az egész szerb földnek, nehogy valamely rosz ember Szent Czarságod és városunk közt ellenségeskedést támaszszon, sőt hogy a (kölcsönös) szeretet mindinkább megszilarduljon; meg akarjuk jelölni a földeket és falukat és birtokot, (melyek a mienk) száraz földen; a faluktól és birtoktól (melyek tieid); s azon földektől, és azon faluktól és birtoktól, melyek az úristen segítségével nem sokára hatalmad alá jutni és Nagyságodnak átadatni fognak. A fenirt ősi földeink és faluink és bistokunk pedig kezdődnek szent György templomától Epidaurus régi város felett, és terjednek szent Péter templomáig, és szent Péter templomától menve szent Pongrácz templomáig, és szent Pongrácz templomától, a mint a hegyek tartanak Belom felé és terjednek a malmakig, és a malmaktól, a mint a hegyek tartanak, melyek Zsrnovicza felé vonulnak; és ezen felül Vlascsiczáig, és Vlascsiczától, a mint a hegyek tartanak, melyek Sumet felett vannak, és Okáig vonulnak; és Oka túlsó oldalától, a mint a hegyek tartanak, melyek Rjeka felett vannak, és terjednekek azon hegyekig melyek Korila felett vannak; és Korilától, a mint a hegyek tartanak, melyek Zatony, és Policza, és Orasácz felett vannak, és szent Tekla templomáig terjednek; s a mint a fenirt földek, falúk és birtok minden határai a fenirt hegyek magaslatától a tengerig lefelé elnyúlnak, az mind ősi birtokunk. S azon törvényt, mely a sóadóra nézve létezik a szerb király és Raguza város közt, Szent Czarságod is tartsa meg. S kérdés lévén minden sóról, mely árultatik, a rácz emberekre nézve a bevételnek felénél többet Szent Czarságod ne birjon, és annak másik felét birja a raguzai község, a mint ez volt a régi törvény idejében; és Szent Czarságod tartsa meg nekünk a régi törvényt. S kérdés lévén (még ez iránt), a Drina folyótól Narentáig sóadó ne vétessék más helyen, mint Raguzában. S ha Isten segiti Szent Czarságodat elfoglalni minden tengervidéki városokat, (a mikép) a mi anyaszentegyházunk minden (ottani) templomainknak anyja, tartassék az

meg, a mi minden városokban megtartatott, vagy a szárazfölden, akár (legyen szó) püspökségekről, akár kolostorokról, akár templomokról, akár papokról, akár más jogositványról, mely neki (t. i. a szentegyháznak) volt régi időktől fogva, (s) legyen neki szabadsága, a mint megirva van régi privilegialis okmányokban. S mi, Raguza városunk egész községe, kisek és nagyok, tartozzunk esküvel kötelezni minden kenézet, ki idő szerint Raguzában lesz a velenzei dicső doge akaratánál fogva, midőn a kenezségi esküt leteszi, hogy tartsa meg ezen fogadást kenezsége idejéig. S ha mi megszegjük ezen esküt és ezen fogadást, úgy itéljen felettünk Isten ezen esküre nézve, ezen világon és a másikon; s nekünk és gyermekeinknek ne legyen bocsánat a magas római pápától mindörökig; s a fenirottakon kivül, fogjuk teljesíteni azon lelkünk üdvével járó esküt, s azon tisztet és szolgálatot, mellyel tartozunk a doge úrnak és a velenczei községnek, míg Szent Czarságod élete és a mi életünk tart. S hogy ezen fogadástétel és ezen irás annál nagyobb erővel birjon, le van pecsételve községi pecsétünkkel, és Marsigli György Raguza városunk dicső kenézének pecsétével. Ezek pedig azoknak nevei, kik esküttek, hogy ezen fogadástétel szilárd és állandó legyen: dicső és főtekintetü Marsigli György, raguzai kenéz úr. Birák: Petrovity Bubagna, Lompridity Dobrona, Szlabity Foszkó, Bolacsity Máté, Krusity Paszkal. Tanácsnokok a kis tanácsból: Negomirity Jakab, Ranenity Dobroszlav, Ivanity Vukasz, Matevovity Péter, Sztilevity Margarit, Petronity Gergeiy. A tanács által megkeresve: Gudulity Grubesza, Pezsenity Mihály, Budacsity Tódor, Csernesity Kolenda, Volkevity Endre, Vitonity Cserne. Községi tanácsnokok: Mencsetity Demeter, Pikurarevity Palma, Lompinovity Kolenda. Községi ügyészek (prczi): Krusity Goiszlav, Bogdanovity Zsuna Péter. Ranenity Zsun. Városi ügyészek: Picsinezsity Nikulicza, Szrecsity Péter. A szent istenanya vagyonának gondnokai: Gradity Paszkal, Proklecsity Bálint. Tanácsnokok a nagy tanácsból: Prodancsity Varszanko, Csimity Marin, Krusity Barbi, Mangerovity Péter, Hobuzsity Marin, Petrovity Ruszin, Csrnelovity Elek, Katuncsity Mihály, Dobroszlavity Vid, Lomprity Mengacsa, Getaldity Vid, Bincsulity Mihály, Bocsincsity Gervaz, Movrjesity Fülöp, Mainerevity Mihály, Gan-

gulity Péter, Pezsinovity Bogdan, Kruszity Péter, Belcsity Ruszin, Donatevity Máté, Pikurarevity Marin, Mernuch Kelemen, Pribavity Vazul, Bincsulity Marin, Bundity Petron, Donatevity Prugla, Szacsivavity Márton, Csrevity Endre, Mihoility Prugla, Karnizity Péter, Macsinevity Péter, Csiponity Paszkal, Pacsity Palma, Vilan Marin, Nariklity Balázs, Dobrovity Petron, Bocsincsity Damian, Csrevity Zsun, Zerzovity Zsun, Csankinity Balázs, Csakanity Péter, Vizolity Pologrin, Pobority Endre, Goiszlavity Endre, Boleszlavity Zsun, Barbority Vid, Veresztovity Máté, Rasztity Máté, Picsinezsity Fülöp, Pikurarevity Zsun, Rozinovity Mihály, Maizsality kenéztől Pál, Benesity Endre, Martinuzsity Nikulicza, Vita Szoszen Csernetából, Bolcsvity Zsun, Gledity Zsun, Makszity Palma, Cselpa Marin, Czerevity Miklós, Ruszinovity Balázs, Tripun kenéztől György, Judas kenéztől Tripun, Lomprizsity, Movrjesk, Gamity Marin és Valicza, Boleszlavity Pál, Szilivjesztrovk Mihály, Szaracsity Pál, Markusity Mihály, Praszetity Bocsin, Kiszonity Marin.

S ezen egész iráshoz képest a raguzai kenéz és Raguza város egész község részeről Gulerivity Márton bán, a raguzai kenéz úr és minden raguzai főurak akaratával, a gyűlésre a haranggal harangozva, a mint a raguzai törvényben van, saját és az egész raguzai község lelkére ezen szerződés megtartását megerősitette és reá esküdött.

242. (161. c.)

Uros István szerbiai király megerősíti a raguzai kalmárok számára atyjának privilegiumait. 1253.

† Сиѥ моѥ повелѣниѥ пише кралевьство ми любовьномѹ си ирисьномѹ кнезѹ дѹбровьчьскомѹ Марцѣлѹ Геѡрьгию и вьс(ѣ)мь властеломь и вьсѣи ѡпькинѣ градьскои, ꙗкоре ѡдь сего дьне .гı. авьгѹста до сѹда, кои поставьламо по законѹ наши прьви, да си ходе ваши кѹпьци по моѥ ѡбласти свободьно никомьре зло невргѣни, и паче ако си хоте ити ѹ тѹгѹ землѹ с кѹплами своими, да си идѹ никимре ѹбраненомь, не прѣте да гредѹ на трьге кралевьства ми и подавьше доходекь господьски ни, тамѡ же да ходе по земламь продаюкѣ. ако ли си кьто ѡнехь ѹзлюби стати клиза ради или на Сѣници или гдѣ, да си стане, и винѹ да дают доходькь господьски. кто ли се ѡбрѣте преслѹшавь повѣлениѥ кралевьства ми, да се накаже гневомь наказаниемь кралевьства ми; ѡбрете ли сѣ кто ѡть нихь трьговьцѣ нь шедь на трьгѣ, или где годе ставь, нь давь ѹреченога доходька кралевьства ми, да имь сѣ ѹземлѣ кѹплꙗ, како ѥи прѣги нѹземано нь шедьшимь на трьге господьске. не ѹчине ли ми правьдѣ, и привргьжѣ имь клетьвѹ мои властелинь, кои хоке бити на сѹдѣ, и ѹрече имь ѹрокь, такьци ѹрокь, како бѹде мокно и кѹпьцемь ѹзьвратити сѣ ѹ градь ихь свободьно сь свѣми своими правьдами: ако ли се кто ѡбрете прѣзь ѹрокь или ѹ мое ѡбласти или ѹ тѹгеи земле, да имь се кѹплиꙗ ѹзме. ѹчине ли ми правьдѹ, и ѹсьхоте имати вьсть кралевьствѹ ми, како сѹ имали посподинѹ ѡтьцѹ, како ми се сѹ ѡбѣкали, и подаде ми, що ми сѹ си ихь властелѣ ѡбетовали: брать Андреи и своимь си братомь Соломонь и Тѹдорь Бѹдачикь и Петрь Жѹнь Богданикь, да стою к нимь ѹ томь ѡбетѣ, коимь

имь (с)мь се клель прѣгнемꙋ кнезꙋ Жань Михаилꙋ и ꙋ сегашьнемь потверьгенне, до колѣ wни начнꙋ кь мнѣ стоꙗти ꙋ правовѣрнои варе. и сиѥ моѥ повелѣние да имь- бꙋде ꙋтвергениѥ.

Стефань Ꙋрошь по милости. — — — —

(Tvrtkovity id. m. 23. l.; Miklosich id. m. 40. l.)

(Magyar forditás).

Ezen privilegiumomat (poveljenie) írja királyságom az általom szeretett raguzai örökös (prisznomu) kenéznek, Marsigli Györgynek, és minden főuraknak, és az egész városi községnek; mikép aprilhó 13-ik napjától fogva azon nápig, melyet meghatározunk elödünk törvénye szerint, kereskedőitek szabadon járhassanak hatóságom körében, és semmiféle bántalomnak kitéve nem lesznek, sőt ha áruikkal más földre akarnak menni is, senki által nem akadályozva mehessenek; (de) előbb menjenek királyságom vásárhelyeire, s megadván nekünk uri jövedelmünket, amott kereskedhessenek (minden) földen. Hogyha pedig közülök valaki, mivel közelebb, inkább Szjeniczén vagy annak környékén akarna kereskedni; kereskedhessék és fizesse a köteles uri jövedelmet. A ki pedig netalán királyságom parancsának nem engedelmeskednék, az királyságom haragját tapasztalva meg fog bünhődni; (s) hogyha azon kereskedők közül valaki el nem menne a vásárhelyre, vagy ott lévén királyságom meghatározott jövedelmét meg nem adná; ezektől vétessék el az áru, valamint az előtt is vétetett el azoktól, kik az uri vásárhelyekre nem mentek. (S) ha nem tesznek eleget jogomnak, az én főuram, ki biráskodni fog, se tartsa meg irányukban eskümet, s mondjan fölöttük itéletet, tudniillik azon itéletet, mikép lehetőséghez képest a kereskedők azonnal térjenek vissza városukba szabadon minden jogaikkal (jogaikban nem háborgattatva); ha pedig az itélet ellenében találtatnék valaki vagy az én hatóságom alatt lévő, vagy más földen, ezektől vétessék el az áru. S ha eleget tesznek jogomnak, és készek királyságomnak megadni az illető jövedelmet (csiszt = *tisztet*), valamint uramatyámnak megadták és nekem fogadták; és ha magadják

azt, mit főuraik nekem fogadtak, Endre barát Salamon testvérével, és Budacsity Tódor, és Bogdanity Péter Zsun álljanak velök azon fogadásban, melyre eskü volt téve az előbbi kenéznek Michieli Jánosnak, és ennek minden jövőre szóló megerősitésére, míg ők hozzám kezdenek állni igaz hitben (kölcsönös bizalom lesz köztünk). S ezen privilegiumom legyen megerősítve számukra.

Uros István — — kegyelméből — — — —

---

243. (161. d.)

Csernomir kenéz panasza, hogy a raguzaiak az ő embereit elfogták és eladták. 1253.

† Ѡдь кнеза Чрномира драгомꙋ ми приѣтелꙋ кнезꙋ дꙋбровьчкомꙋ Георьги Мерьснли и вьсѣмь властелом дꙋбровьчьки(мь). се що ми сте писали и порꙋчали, вьсе разꙋмѣхь: да ере сте рекьли, ми држимо вѣрꙋ и прнѣтельство тебѣ и твоимь лꙋдемь, то, властеле, не могꙋ ѣа покрити, види се та вѣра и приѣтельство: придоше ваш(и) лꙋдие, и еше моега чловѣка Лꙋкана, и добитькь ꙋзеше. и послахь кь вамь: вратите ми, и не дасте нищаре, нь паче га продасте. и пакь есте дрꙋге лꙋди, три чловѣке тере женꙋ, и пакь послахь кь вамь, и не дасте м-и-хь, нь е продасте едьне заа море а дрꙋге, камо ви хтѣни. и пакь ми есте моега чловѣка Рꙋхотꙋ, и продасте га; и пакь ми есте моега чловѣка Дꙋбланина, и сьда га дрьжите. да ере ми сте писали, да ви пꙋщꙋ вашега вловѣка, ако хокете ви мьнѣ мое лꙋди вратити, и що ми сте ꙋзели, ѣа вашега чловѣка да пꙋщꙋ. а ере говорнте, властеле, а да нѣ злeдн чловѣкомь одь

Цпьтата до града, то ȣ томь по вол и ви е, ере хокете, да имамо приѣтельство одь Цпьтата до града. тко е приѣтель вѣрьнь, вьзьдѣ е приѣтель; а мои ни едьнь чловѣкь ни едьнь не сѣди онȣге Цпьтата; нь ако хокете право, да одь Цпьтата до Молȣньта да нѣ зледи. и що бихь хотѣль вь вамь говорити, не могȣ тога вьсега исписати, нь и тома, по что ке мои чловѣкь говорити, вѣрȣи га. богь ви даи здравие.

A tergo: кнезȣ дȣбровчкомȣ и вьсѣмь властеломь.

(Tvrtkovity id. m. 28. l.; Miklosich id. m. 42. l.)

(Magyar forditás.)

Csernomir kenéztől drága barátomnak, Marsigli György raguzai kenéznek és minden raguzai főuraknak. A mit nekem irtatok és izentetek, mindazt értésül vettem: mert a mint ti mondtátok nekem, hogy mi hitet és barátságot tartsunk neked és embereidnek, úgy, főurak, mint látszik, (nem vagytok) képesek a hitet és barátságot igazolni: (mert) midőn a ti embertek jött, és az én emberem, (ennek) dolgait elvettétek. S én küldtem hozzátok, hogy adjátok vissza, és ti semmit nem adtatok, sőt inkább eladtátok azokat. S ismét (ugyanazt) tevétek más emberekkel is, három férfiural és egy nővel; és ismét küldtem hozzátok, és ti nem adtátok azokat nekem vissza, hanem eladtátok őket, az egyiket tengeren túl, a másikot kényetek kedvetek szerint. S ismét azt tevétek emberemmel Ruhottal, és őtet eladtátok; s ismét emberemmel Dublaninnal, és őtet letartóztatjátok most (is). S mert azt irtátok nekem, hogy szabadon bocsássam emberteket; (válaszom), hogy, ha ti vissza akarjátok adni embereimet, és azt, mit tőlök elvettetek: én is a ti emberteket bocsátom szabadon. S mert ti azt állitjátok, főurak, hogy embereken nincs bántalom Czeptatától Gradóig, legyen akaratatok szerint, a mint kivánjátok, hogy legyen köztünk barátság Czeptatától Gradoig. A ki valóságos barát, az mindenütt barát; és Czeptatán túl nekem egyetlenegy emberem sincs; s ha igazságot kivántok, ne legyen semmi bántalom Czeptatától Moluntáig.

S a mi mondani valóm még volna hozzátok, azt mindent írásba foglalni nem vagyok képes; emberem erről részletesen beszélhet nektek, és higyetek neki. Isten adjon nektek egészséget.

---

244. (168. b.)

A raguzaiak Radoszlaw chulmiai zsupánnak és nemeseinek békességet esküsznek. 1254.

† Вь име ѡтьца и сина и светаго дȣха аминь. лѣто вьпльщенѣ господа нашего Исȣ Христа тисȣща .снд., мѣсеца маѣ дьни дьвадесети и дьва исьходещȣ, мы сȣдие и ѡпькина дȣбровьчька .вı. властели, ки сȣ здѣ подьписани, кльнемо се тебѣ, жȣпанȣ Радославȣ, и твоимь властелемь з добровь вѣровь ȣ господа бога и ȣ чьстьни животворещи крьсть господьнь и ȣ светȣ богородицȣ дѣвию Марию и свето евангелиѥ божие и ȣ .тиı. светыхь ѡтьць иже вь Никеи и светыхь мȣченикь Власи, Дмитрье и все свете ȣгодивьше богȣ ѡть вѣва, да имамо мирь по старомȣ законȣ, стрѣки вас а и все твое лȣди, кое нмашь или кое ȣчьнешь имати, о тѣлѣ ихь и добитькь ихь, гдѣ мы ȣчьнемо силȣ имати, а мы да не пакѡстимо тѣбѣ ни твоимь лȣдемь ни вашнмь землами; а градь Дȣбровьнык да е ѡтворен тѣбѣ и твоимь лȣдемь, ѣко по старомȣ законȣ мегȣ Доуѵбровьникомь и кнежьствомь хльмьско, ȣлѣсти, излѣсти; и да ти морешь ȣ Дȣбровьникь кȣповатн и твои лȣдие всаки трьгь, ере бȣде на вашȣ рȣкȣ прощень кȣповати; потврь(ж)даемь ти клетвомь и твои лȣдие. ере кои трьгь изнесете изь Дȣбровьника, да га ни ти ни(и)ни твои лȣдие продаде ни дарȣю никомȣре враждѣникȣ дȣбровьчькомȣ; и да коѣ се кривина ȣ-

чини мегꙋ лꙋди дꙋбровьчьке и мегꙋ тебе и твои лꙋди, да се исправи правиномь по старомꙋ закоиꙋ, кое е мекꙋ Дꙋбровьникь и кнежьство хльмско, а мирь да (с)е не рꙋши. и вьсе ѡво хокемо тебѣ и твоимь лꙋдемь дрьжати и чинити, спасающе клетви господинꙋ дꙋжꙋ и ѡпькинѣ биетьчькои, господинꙋ Михаилꙋ царꙋ бльгарьскомꙋ. ако ли сие прѣстꙋпимо, да ны богь сьпьне и света богородица и вси свети аминь. Бꙋбана Мигача, Микꙋлица Печенѣжикь, Ꙗндрѣ Чрѣкевикь, Петрона, Бꙋньдикь, Петрь Баталь, Михоиль Пѣженикь, Вълкась Мꙋчьникь, Дмитгь Меньчетикь, Гоиславь Крꙋсикь, Доброславь Раноникь, Тꙋдрь Бꙋдачикь; Марьтоло бань Врьсаикоьикь клель се за все властели дꙋбровьчьке.

(Tvrtkovity id. m. 26. l.; Safárik id. m. és oszt. 21. l.; Miklosich id. m. 42. l.)

(Magyar forditás.)

† Az atyának és fiunak és szent léleknek nevében Amen. Jézus Krisztus urunk testesedésének 1254. évében, majushó 22. kimenő napján; mi raguzai birák és község, tizenkét főurak, kik itt alant irva vannak, esküszünk neked Radoszlaw zsupánnak és a te főuraidnak, jó hittel az uristenre és a tiszteletteljes éltető keresztre, és a szent istenanya szüz Máriára, és az isteni szent evangeliumra, és a 318 szent atyára, kik Nicaeaban voltak, és a szent vértanukra Balázsra (és) Demeterre, és minden szentekre, kik öröktől fogva kedvesek Isten előtt, hogy békességet tartunk a régi törvény szerint veletek és minden embereiddel (igy), kik vannak, vagy kik ezen túl még lesznek jövendőben; ők és vagyonuk, hol azokat találni fogjuk, biztonságban legyenek; s mi se tégedet, se embereidet, se földeiteket nem bántjuk; Raguza város pedig előtted és embereid előtt nyitva legyen, a mint régi törvény van ez iránt Raguza és a chulmiai kenézség közt, (miként nektek) oda jönni, (és) onnan elmenni (lehessen); s Ra-

guzában jogosítva légy te és (úgyszintén) embereid minden árút vásárolni, vagy akárki is részetekre vásárolni; (s) megerősítem ezt esküvel neked, és embereidnek. A mely árut pedig kivisztek Raguzából, azt se te, se embereid ne adják el, se ne ajándékozzák senkinek Raguza ellenségei közül; s a mely igazságtalanság történik a raguzaiak közt, s közted és embereid közt, az intéztessék el igazság és régi törvény szerint, mely fenáll Raguza és a chulmiai kenézség közt; s a békesség ne rontassék. S mindezt akarjuk mi tartani és tenni neked és embereidnek, épségben maradván esküünk, melyet a velenczei doge úrnak és köztársaságnak, (s) Mihály bolgár czár urnak tettünk. Ha pedig ezt megszegnők, Isten sujtson meg, és a szent istenanya, és minden szentek. Migacse Buban, Pecsenjezsity Mikulicza, Csertyevity Endre, Bundity Petron, Batal Péter, Pjezsenity Mihály, Mucsnity Vukasz, Mencsetity Demeter, Kruszity Goiszlaw, Ranonity Dobroszlaw, Budacsity Tódor, Vrszajkovits Martolo bán; (ezek) esküdtek minden raguzai főurakért.

---

245. (168. c.)

Radoszlaw chulmiai zsupán a raguzaiaknak békességet esküszik. 1254.

✝ Въ име ѡца и сина и светаго д8ха аминь. лѣто 8пльщенiѣ господа наше (го) Ис8 Христа тис8щa .снд., мѣсеца маѣ дни .в. десети и дьва исходеще, ѣ ж8пань Радославь, синь кнеза Андреѣ хльмьскога, сь моими властеан, ки с8 здѣ подьписани, кльнемо се с8днѣмь и вьсеи ѡпькинѣ д8бровьчькои с моимь добримь хтѣниемь 8 господина бога и 8 чьстьни животьорещи крьсть господьнь и 8 свет8 богородиц8 дѣвою Марию и 8 свето евангелие божие и 8 .тиі. светыхь ѡтьць

иже вь Никеи и ȣ светыхь мȣченикь Власи, Дмитрье и вьсе свете ȣгодивьше богȣ ѡдь вѣка ȣ вѣчни мирь по старомȣ законȣ. а ѣ жȣпань Радославь есм вѣрьнь клетьвеникь господинȣ кралȣ ȣгорьскомȣ, а ѡть дьишни дьнь напрѣдь противa моеи силѣ и с моими лȣдьми да бȣдȣ дрьжань чинити рать кралȣ Ѹрощȣ и еговѣмь лȣдемь, до колѣ ваш градь Дȣбровьникь ȣ рать стои (сь) крьлемь Ѹрошемь и сь еговѣми лȣдьми. а ѣ жȣпань Радославь и мои лȣдье, кое имамь, и кое ȣчьнȣ имати, да спасемо и с(т)рѣжемо по морȣ и по сȣхȣ вьсе лȣди дȣбровьчьке ȣ тѣла ихь и добытькь ихь, гдѣ имаю силȣ имати; ако ли ѣ самь или мои лȣды висьмо нѣчьто пакостили нѣкоемȣ дȣбровьчанинȣ или тѣлȣ или добытькȣ ихь, ѣ жȣпань Радославь да мȣ вьсе вракȣ, или да мȣ чинȣ вратити вьсе на пльно; ако ли не бихь могль чинити вратити то ѡдь онѣхь, кои имь бихȣ пакостили, ѣ да имь то ѡдь мене плакȣ. а ѣ с моими лȣдьми, кое имамь, или ȣчнȣ имѣти, бȣдȣ дрьжань ȣ клетвȣ и ȣ мирь сь великимь господиномь Михаиломь, царомь бȣгарьскомь, и сь еговѣми лȣдьми, до колѣ ȣчьне стоѣти сь нимь градь Дȣбровьникь, до колѣ царь стои ȣ клетвѣ и ȣ мирѣ з градомь Дȣбровьникомь. и ѣко ѣ чȣю нѣкое зло на ваше кȣпьце или на вашь градь, да вы ѡ томь ȣ скорѣ дамь вѣдѣнье. а ни ѣ самь жȣпань Радославь ни мои лȣдье да не придемо на вашь градь Дȣбровьникь ни на ваше прѣдѣлѣхь сь вашими враги ȣ никоере врѣме, и паче моимь лȣдемь хокȣ заповѣдѣти, да не придȣ на вась. да кои дльгь бȣде мекȣ моими лȣдьми кои сȣ или кои бȣдȣ мои лȣдье, и мекȣ дȣбровьчани; или да кои плѣнь се ȣчини ȣ мирѣ мекȣ нами и мекȣ дȣбровьчани да се то исьправи сь правиномь по старомȣ законȣ, кои есть мекȣ Дȣбровьникомь градомь и мекȣ кнежьство хльмьско. и вьси дȣбровьчане по вьсѣи моеи земли, кое си имамь, и кое ми да богь приети, да си свободно придȣ, да си стое и поидȣ спасено бесь пакости тѣла ихь и добытькь ихь, како си сȣ били ȣ старе дьни. и ѣко би была нѣкоѣ размета мекȣ

мномь жȣпана Радослава и мєꙉȣ мое лȣди и мєꙉȣ градь Дȣбровьникь, да се правиномь исьправи по старомȣ законȣ, кои есть мєꙉȣ градь Дȣбровьникь и мєꙉȣ кнежство хльмьско, а ми(рь) да се не рȣши. си сȣ властеле хльмьци, кои се клеше: господинь жȣпан Радославь, Прибѣнь Злошевик, Воиславь Мрькотикь, Ѡбрадь Ивановикь, Семьюнь Бȣлгаринь, Прѣдиславь Влькмирикь, Берько Радованикь, Милтѣнь Хреликь, Богьдань Прьвославикь, Богьдань Радоевикь, Десимирь Чрьнѣновикь, Годѣнь Краимирикь, Продань Побреновикь, Хрела Радѣникь; Воиславь Радошевикь, сьтьникь имотьски, клель се за вьсе лȣдьие Радославле. ако ли сье прѣстȣпимо, да ни богь сьпьне и света богородица и вьси свети аминь.

(Tvrtkovity id. m. 27. l.; Safarik id. m. és oszt. 21. l.; Miklosich id. m. 44. l.)

(Magyar fordítás.)

† Az atyának és fiúnak és szent léleknek nevében Amen. Jézus Krisztus urunk testesedésének 1254-ik évében, majus holnap 22-ik kimenő napján. Én Radoszlaw zsupán, Endre chulmiai kenéznek fia, főuraimmal, kik itt alá írvák, esküszünk Raguza biráinak és egész községének, jó akaratommal az úristenre, és annak tiszteletteljes éltető keresztére, és a szent istenanya szüz Mariára, és az isteni szent evangeliumra, és a 318 szent atyára, kik Nicaeaban voltak, és a szent vértanúkra Balázsra, (és) Demeterre, és minden szentekre, kik öröktől fogva kedvesek Isten előtt, örök békességet a régi törvény szerint. S én Radoszlaw zsupán, **m a g y a r k i r á l y n a k e s k ü s z e r i n t i h í v e**, e mai naptól fogva jövőben saját erőmhez képest és embereimmel, köteles leszek háborut viselni Uros király és emberei ellen mindaddig, míg Raguza várostok háboruban lesz Uros királylyal és embereivel. S én Radoszlaw zsupán és embereim, kik vannak, és kik ezen túl még lesznek, őrizni és oltalmazni fogunk tengeren és szárazon minden raguzai embereket személyökben és va-

gyonukban, a hol arra szükség volna; ha pedig én vagy embereim bántalmat tennénk valamely raguzain, annak akár személyében akár vagyonában, én Radoszlaw zsupán tegyek eleget, vagy eszközeljek teljes elégtételt: ha pedig képes nem volnék attól elégtetelt szerezni, ki a bántalomnak okozója, én a magaméból tegyek eleget (fizessek). (Azonkivül) én embereimmel, kik vannak vagy ezen túl lesznek, tartozzam esküvel és békességgel Mihály nagyságos úrnak, a bolgár czarnak, és embereinek, a meddig csak Raguza város is ily viszonyban lesz hozzá, (és) a meddig a czar Raguza városnak megtartja az esküt és a békességet. S a mint tudomásomhoz jut valamely veszély, mely kereskedőiteket vagy várostokat fenyegeti, jó idején tudositsalak arról titeket. (Továbbá) sem én Radoszlaw zsupán, sem embereim semmi időben ne rontsunk ellenségteikkel Raguza várostokra, se határatokra; söt parancsolni fogom embereimnek, hogy titeket meg ne támodjanak. Azon követelések, melyek volnának azok közt, kik jelenleg embereim, vagy kik azok lesznek, és a raguzaiak közt; vagy azon foglalások, melyek a békesség alatt történtek volna köztünk és a raguzaiak közt, igazittassanak el az igazság és azon régi törvény szerint, mely van Raguza város és a chulmiai kenézség közt. S minden földemen, mely van, és mélyre ezen túl szert teszek, minden raguzai szabadon járjon, tartózkodjék és mehessen vissza bántalom nélkül személyében és vagyonában, a mint ez volt a régi napokban. S ha valami egyenetlenség volna köztem, Radoszlaw zsupán és embereim, s Raguza város közt, igazittassék az el az igazság és azon régi törvény szerint, mely van Raguza város és a chulmiai kenézség közt, s a békesség fel ne bontassék. Ezek azon chulmiai főurak, a kik esküdtek: Radoszlaw zsupán ur, Zlosevity Pribjen, Mrkotity Voiszlaw, Ivanovity Obrad, Bulgarin Simeon, Vukmirity Prjediszlav, Radovanity Berko, Chrelity Miltjen, Prvoszlavity Bogdan, Radoevity Bogdan, Csernjenovity Deszimir, Kraimirity Godjen, Probrenovity Prodan, Radjenity Chrela, Radosesevity Voiszlaw, az imoti százados (szetnik), minden embereiért esküdtek. S ha ezt megszegnők, úgy sujtson (minket) Isten, és a szent istenanya, és minden szentek. Amen.

246. (168. d.)

Uros István szerbiai király megerősíti a raguzaiak privilegiumait. 1254.

† И Стефань Ꙋрошь, с помокию божиѡвь краль вьсе срьбске земле и поморьске, ѡбѣтȣю се присьномȣ си кнезȣ дȣбровьчькомȣ Златȣ Аньдрѣи и вьсѣимь властеломь дȣбровьчькимь и вьсѣи ѡбкинѣ градьскои ȣ господа бога вседрьжитела и ȣ прѣчистȣю его матерь и ȣ свети чьстьни животворещи крьсть господьнь и ȣ света божиꙗ еванвгелиꙗ и ȣ вьсе свете богȣ ȣгодивьше ѡдь вѣка, ꙗко земле и винограде, що сте дрьжали до ȣмрьтиꙗ господина ми ѡтьца, да си ю дрьжите, а по тола що се наиде посагено виноградьми или земле приемьше, да се сȣдомь исьправи, да що сȣдь каже кралевьствȣ ми, бȣди кралевьствȣ ми, а що вамь покаже, то вамь. сȣдь да стае ѡдь михоилꙗ дьне до гюргева дьне, кьди ви бȣде трѣбе. и сȣдь да стае, гдѣ е и преге стоꙗль ȣ дьни господина ми ѡтьца. сȣдьце обое да се кльнȣ, ꙗко да право сȣдѣ. кȣмерька аке постави кралѣвьство ми, да стои ȣ законѣ ѡтьчинѣ ми. и ако се коѣ годѣ кривина чини мегю людми кралевьства ми и мегю люди вашими, да се сȣдомь исьправьла. воиска кралевьства ми гдѣ любо находи люди ваше или сь трьгомь или весь трьга, да имь никоегаре зла не ȣчини. сь гради кралевьства ми да си живѣте ȣ законѣ, како сте жили ȣ дьни господина ми ѡтьца. и ако се ѡбрѣте чловѣкь земле кралевьства ми ѡсȣгень вашемȣ чловѣкȣ, да мȣ мое сȣдьце издаю добитьке; ако ли мȣ добитька не стече, а ѡни да подаю кривьца самога до ȣрока, до коле сȣдьце ȣрекȣ; ако ли га сȣдьце не исьдаде, да где ми правьда ȣкаже ȣзети те дьльгь, да га ȣзме кралевь-

ство ми, и да га постави, где га бȣде право поставити. и да ви дрьжи кралевьство ми ȣ чти, како ви е дрьжаль господинь ми ѡтьць; нь ако и ви начнете стоꙗти кралевьствȣ ми, како сте стоꙗли господинȣ ми ѡдьцȣ. и аке кто прибегне ѡть вась ȣ землȣ кралевьствȣ ми, да не исьпакости вамь ничто, стое ȣ землȣ кралевьства ши. трьжьници ваши да гредȣ на Брьсково; и давьше десетькь ѡдь соли, и по тола да си гредȣ кралевьства ми скрозѣ мою землȣ свободьно, а да ви се не ȣземле ничьто. и да гредȣ сь велимь трьгомь на трьге кралевьства ми, емьше ѡдь Кавада до Ри до Свиль; а що е мала кȣпла, да си ю продаю по земли кралевьства ми ходеке свободьно. а дрȣгомȣ пришьдьшȣмȣ кь вамь кнезȣ конь тога кнеза, да стою винȣ кь вамь ȣ сиемь ѡбѣтѣ, до колѣ ми и ви стоите ȣ томь ѡбѣтѣ, ȣ что се сте ѡбекали кралевьствȣ ми. ꙗко хоке сие схранити кралевьство ми, тако да ме богь схраин ȣ си вѣкь и ȣ придущи. вь лѣто .҂ѕѱзв. еньдиктиѡнь .ви., мѣсеца агȣста .кг. ȣтврьждено би сие мое ѡбетание прѣдь арьхи(епи)скȣпомь и прѣдь кнезомь Гюрьгемь и прѣдь жȣпань Стефань.

С т е ф а н ь Ȣ р о ш ь с п о м о к и б о ж и ѡ в ь к р а л ь в ь с е и р а ш ь к ѣ и з е м л и и п о м о р ь с к е.

И сие обекание би господина краліа прѣдь Михоиломь Пѣжеником и прѣдь Петромь Матеикемь и прѣдь Андрѣемь Чрѣвикемь.

(Tvrtkovity id. m. 29. l.; Miklosich id. m. 45. l.)

(Magyar fordítás.)

† Én Uros István, Istennek segitségével egész szerb és a tengervidéki föld királya, fogadom az örökös (prisznomu) raguzai kenéznek, Zlat *(Dauro)* Endrének, és minden raguzai főuraknak, és az egész városi községnek az uristenre mindenek fentartójára, és az ő legtisztább anyjára, és az urnak szent és tiszteletteljes éltető keresztjére, és az isteni

szent evangeliumra, és minden szentekre, kik öröktől fogva Isten előtt kedvesek, mikép a földeket és szőlőket, melyeket atyámuram haláláig birtatok, tovább is birjátok; ezentúl pedig, a szőlő, mely tőkékkel beültetve fog találtatni, vagy az elfoglalt földek, birói úton igazitassanak meg; a mit a biróság királyságomnak oda itél, az legyen királyságom-é, a mit pedig nektek oda itél, az legyen tietek. A biróság tartassék szent Mihály napjától szent György napjáig, hol arra szükség lesz. S a biróság tartassék ott, hol előbb tartatott atyámuram napjaiban. Mindkét fél birái esküdjenek, mikép igazság szerint itélni fognak. Az adóhivatal, melyet királyságom megrendel, atyám törvénye szerint áljon fen. S ha bármiféle bántalom történik királyságom emberei és a ti embereitek közt, az birói úton igazittassék el. Királyságom katonai akárhol találják embereiteket, akár áruval akár áru nélkül, azokon semmi bántalmat ne tegyenek. Királyságom városai irányában ugyanezen törvénynyel éljetek, mint atyámuram idejében éltetek. S ha királyságom földjének embere a ti emberteknek oda itéltetnék, biráim adják ki annak vagyonát; és ha neki elég vagyona nem volna, adják ki magát a bűnöst azon módon, mikép a birák meghatározzák; ha pedig a birák őtet ki nem adják, a hol előttem igazságosan ezen tartozás bebizonyittatik, királyságom fogja el őtet, és állitsa oda, a hova igazság szerint állitandó. S királyságom tartson titeket tiszteletben, miként atyámuram tartott; s ha ti kezdetek hozzám állni, (álljatok) miként atyámuramhoz álltatok. S ha köztületek valaki királyságom földjére menekülne, bántalom ne történjék rajta, míg királyságom földjén lesz. Kereskedőitek járhassanak Berszkovóra; és a sótól a tizedet megadván, királyságom földjén mehessenek által szabadon, a nélkül hogy tőlök elvétetnék valami. S járhassanak királyságom vásárhelyeire nagy áruval, adózván Kavadtól Riig és Szvilig; a kis kereskedésben pedig királyságom földjén szabadon áruljanak, járva kelve szabadon. Más kenéz is, ki a most (ott lévő) kenéz után majd eljön hozzátok (kit majd oda küldünk), tartsa ezen fogadást örök időig, mig ti is ezen fogadást, tartjátok, melyre nézve királyságomnak igéretet tettetek. Valamint királyságom ezt meg akarja tartani; úgy Isten tartson meg engem ezen világban és a jövendőben.

6762. esztendőben, a 12. indictioban augustushó 23. napján. E fogadásom megerősittetett az érsek, és György kenéz és István zsupán előtt.

Uros István, Isten segítségével egész rácz és tengervidéki föld királya.

S ezen fogadást megerősítette a király Pjezsenity Mihály, és Matheity Péter, és Csrjevity Endre előtt.

---

247. (168. e.)

A raguzaiak Uros István szerbiai királynak békességet esküsznek. 1254—1256.

† Ѡ кнезь дꙋбровьчски Аньдрѣи Злать и вси властеле дꙋбровьчсци и вса ѡбкина градьска ѡдь мала до велика кльнемо се господинꙋ кралю Ꙋрошꙋ ꙋ господа бога вседрьжителꙗ и ꙋ прѣчистꙋю его матерь и ꙋ светы и животворещи крьсть господьнь и ꙋ света божиꙗ еваньгелиꙗ и ꙋ все свете богꙋ ꙋгодивьше ѡдь вѣка сь правовь вѣровь, чистѣмь (срьдьцемь), безь всакога пропадьства, ꙗкоре ѡдь дьньшнега дьне да имамо кралевьствꙋ ти всакꙋ почьсть господьскꙋ, ꙗкоре е была господинꙋ ни дѣдꙋ ти и ѡтьцꙋ ти, и что е гь непочти твоѥи, всега тога да се варꙋемо. землꙋ кою сꙋдь покаже кралевьствꙋ ти, да нѣмамо за ню печали, ни да ѐ садимо бесь твоега повелѣниꙗ; и кои се виногради присꙋдѣ кь тебѣ, вино тога лѣта да си е ꙋзмешь. и ако се згоди тебѣ коꙗ печаль, и бꙋде ти прити ꙋ нашь градь или господини кралици или твоимь властеломь или твоимь людемь, кои бꙋдꙋ вѣрни кралевьствꙋ ти, да те примемо, и ꙋ то врѣмѣ да не ꙋспоменемо никоегаре дльга никоимьре ꙋзрокомь; и да приꙗмо

тебѣ ꙗко и сами себѣ. жито и вино, кое се начне продавати 8 градѣ, да се не подражи твоихъ ради люди, нь да се продае ꙗко нашимь людемь тако и твоимь. и бе-с-8да ѡбкега да не 8чинимо никоегаре бесправдьꙗ чловѣк8 земле твое, и бе-с-8дьце кралевьства ти да не с8димо чловѣк8 земле твое. челꙗдь земле кралевьства ти, кою смо плѣновали, и ıєсть 8 нась, до пришьствоиꙗ твога кь намь да ю подамо. и аке кога грагꙗнина ѡс8ди ѡбькы с8дь, да подаемо еговь добытькь; аке ли м8 добытка не стече, а мы самога кривца да даемо своѡвь главовь, до колѣ с8дьце 8говоре, да се плати; неплати ли се до 8рока, да по тола да е ѡстало на волы кралевьства ти. и аке кто прибегне ѡдь гнѣва кралевьства ти 8 градь нашь, да 8 нась стое пикоегаре зла да не име чинити земли кралевьства ти. к8мерька да дрьжимо кралевьства ти 8 законѣ господина ни ѡтьца ти, и сь к8пловь ако се кто наиде ѡдь нашихь чловѣкь ходе по земли кралевьства ти свѣнь трьгь, с коѡв ни нѣ рекло ходити кралевьство ти, да что б8де хтѣние 8чинити ѡдь ныхь, то да 8чини. и аке кои годѣ кнезь приходи к намь, вын8 да стоимо 8 сиемь ѡбѣтѣ, 8 кои се смо ќлели кралевьств8 ти. и сие все како хокемо схранити кралевьств8 ти, тако да ни не обые богь и мати божиꙗ и вси светы.

Tvrtkovity id. m. 35. l.; Miklosich id. m. 47. l.)

(Magyar fordítás.)

· † Én Zlat (Daurus) Endre raguzai kenéz, és minden raguzai főurak, és az egész városi község, nagyja apraja (a kicsitől a nagyig), esküszünk Uros király úrnak az úristenre mindenek fentartójára, és az ő legtisztább anyjára, és az úr szent és éltető keresztjére, és az isteni szent evangeliumra, és minden szentekre, kik öröktől fogva Isten előtt kedvesek, igaz hittel, őszinte (szivvel), minden hátgondolat nélkül, mikép a mai naptól kezdve királyságodat minden

uri tiszteletben tartjuk, valamint voltak uri őseid és uri atyád; és mindentől tartózkodunk, a mi tiszteleted ellen volna. Azon földre, melyet a biróság királyságodnak oda itél, semmi közünk ne legyen, és engedelmed nélkül semmit oda ne ültessünk; s a mely szőlők neked oda itéltetnek, azokból elvehessed a folyó évi bort. S ha valami szerencsétlenség történnék rajtad, és kénytelen volnál menekülni városunkba, vagy hitveseden a királynén, vagy főuraidon, vagy embereiden, kik hívek lesznek királyságodhoz, azokat befogadjuk; s azon időben ne hozzunk szóba semmiféle tartozást semminemű ürügy alatt; s oltalmazzunk téged mint minmagunkat. Az élelem és a bor, mely árultatni fog a városban, embereid tekintetében ne legyen drágább, hanem úgy árultassék azoknak valamint a mi embereinknek. S közös itélet nélkül ne kövessünk el semmi kényszert országodnak emberein; s királyságod biráinak részvéte nélkül ne biráskodjunk országodnak emberei felett. S királyságod országából azon cselédeket, kiket mi elfogtunk, és kik (jelenleg) nálunk vannak, hozzánk jöveteled előtt kiadjuk. S ha a közös biróság valamely polgárt elitél, eleget tegyünk annak vagyonából; s ha elegendő vagyona nem volna, magát a bünöst személyesen kiadjuk azon határnapig, melyre a birák határozták a fizetést; és ha addig a fizetés nem teljesíttetik, történjék királyságodnak akarata. S ha valaki királyságodnak haragja elől városunkba menekül, maradhasson nálunk, ha királyságod földje ellen bántalmat nem okoz. Kereskedőkül királyságodnak adóval tartozzunk uri atyád törvénye szerint; s ha embereink közül valaki árukkal járna királyságodnak földjén azon vásárhelyeken kivül, melyeket királyságod e végett kijelölt, történjék rajta a te akaratod. S ha jövendőben valamely kenéz (től ed) eljön hozzánk, irányában tartsuk azon fogadást, melyet királyságodnak esküdtünk. S valamint mindezt királyságodnak megtartani akarjuk, úgy ne sujtson minket Isten, és az istenanya, és minden szentek.

Függelék.

Az Árpádkori Új Okmánytár

és

a kapcsolt országok okmányai.

Hazai történetünk árpádi korszakának, mondhatni, legfényesebb eredménye, hogy azon négy század alatt, mely a honfoglalástól az utolsó árpádi király kimúltáig lefolyt, Magyarország nem csak európailag szervezett állam és az akkori Európa államrendszerének egyik legfontosb tagja, hanem egyszersmind nyolcz virágzó királyság anyaországává is lett.

Ezt bővebben felvilágosítani a magyar historiai és közjogi irodalomnak általános feladatához tartozik.

A magyar történetirás ugyan feltünteti az események azon lánczolatát, melyek egymás után ezen királyságokat az anyaországhoz fűzték. Büszke nemzeti öntudattal tekinthetünk azokra vissza. Mert nem csupán a nyers erő, nem az irtó háborúk azon neme terjesztette ki hazánk akkori hatalmát, melyek által p. o. a németek a Sala és Elbe folyóktól éjszakkelet felé szomszédos szláv vidékeket előbb meghódították, azután germanizálták. A vallásos és nemzeti tolerantia, mely kezdettől fogva jellemezte a hún-scytha népek történeti szereplését, nemzetünk ezen irányban fellépésének is jellemző vonása volt. Őseink mindenütt a politikai, vallásos és társadalmi szabadságot hirdették, s ehez képest történt a kapcsolt országok annexiója, ehez képest alakúltak az annexio közjogi formái is. Nem csoda tehát, hogy azon súlyos csapások

közben is, melyek az árpádi korszak ismételve érték hazánkat, az inkább erkölcsi mint anyagi erőre alapított kötelék még sem bomlott fel, s a kapcsolt országok ragaszkodása nem tágúlt soha. Évlapjaink legszebb tudósításai közé fog tartozni mindig, hogy p. o. a XIII. század közepe táján, midőn a tatárjárás csaknem végpusztulással sujtotta hazánkat, IV. Béla királyt Dalmátia oly hőslelkű hűséggel és mindent feláldozni kész lelkesedéssel fogadta, mikép ez hazánk később bekövetkezett helyreállításának igen fontos tényezője volt. E helyen pedig, hol nem történetet írni, hanem historiai kútfőink apparatusát bővíteni czélunk, elég lesz röviden emlétenünk, hogy szent Lászlótól kezdve, ki a XI. század vége felé, a hazánk és Szlavonia közti kapcsot állandósította, IV. Béláig minden kapcsolt országok annexiója megtörtént, s hogy ez V. István alatt már befejezett tény volt, ki II. Otakar cseh királylyal 1271. az ismeretes, európailag főfontoságú békességet kötvén, az erről kiadott ünnepélyes okmányban összes birodalmát felemlíti, mondván: „includentes eidem paci, et eadem vallantes Regna nostra, videlicet Ungariam, Dalmatiam, Croatiam, Ramam, Serviam, Galliciam, Lodomeriam, Comaniam, Bulgariam, totumque Ducatum Sclavoniae stb." Az okmánynak, melynek Fejér csak kivonatát adta (Cod. Dipl. V. k. I. r. 123, l.), okmánytárunk III. kötetében egész szövegét közlöm.

Közjogunk ezen annexiót mindig jogalapító ténynek tekintette, s ezt ilyen értelemben egész Európának szine előtt nyilván hirdette is. Királyaink czímje minden kapcsolt királyságokat tartalmazza. A magyar királyok koronázásakor mindnyájok zászlói a hódolat jelképeül használtatnak. Országunk czímere ugyan-

azok czímereit is foglalja magában. Királyaink koronázási esküje határozottan vonatkozik reájok. Közjogunk legnevezetesb írói pedig a kapcsolt királyságokat mint a magyar koronához és az ország integritásához tartozó kiegészítő részeket említik fel. (Lásd a többek közt: Madarassy Ferencz: Dissertationes historico-criticae super quibusdam vetustiorum Rerum Ungaricarum Capitibus, Pozson 1831.; Gróf Cziráky Antal: Conspectus Juris Publici Regni Hungariae ad annum 1848, Bécs 1851; Virozsil Antal: Jus Publicum Regni Hungariae, Budán 1854; tulajdonkép a hat füzetből álló munkának hatodik füzete; Récsi Emíl: Magyarország közjoga, Pest 1861).

Okmánytárunk mindezen tényeket és közjogi nyilatkozatokat irányadásúl veszi. Saját feladatához képest mindazáltal azokkal tüzetesen nem foglalkodik; hanem egyedűl a hazai történetnyomozás terén állapodván meg, valamint történetünk más kérdéseire, úgy a kapcsolt királyok viszonyaira vonatkozó kútfői adatokat, és névszerint okmányokat, minél teljesben igyekszik egybeállítani.

Az összes történettudomány elismerését érdemelték ki magoknak azon historicusaink, kik Magyarország történeti emlékeit egybeállítván, azok közé a kapcsolt királyságok történeti kútfőit is sorozták. Schwandtner János György, Scriptores Rerum Hungaricarum czímű munkájának harmadik kötete ez által nyert különös becset. Engel János Keresztel, Geschichte des ungarischen Reichs und einer Nebenländer czímű öt negyedrétű kötetnyi munkája által nem csak a tudományos világ egyhangú elismerését nyerte;

hanem hatvan év előtt oly nevezetes szolgálatot is tett a magyar és mindezen országok történelmének, hogy mai napig őt e téren még senki sem haladta meg.

Ugyanezeknek ösvényén indúlt Fejér György is, ki okmánytárában nem csak a tulajdonképi Magyarország, hanem a kapcsolt országok okmányait is közölte. Mi pedig, kik Fejér gyűjteményének alaptervét általában magunkévá tettük, e tekintetben is követjük munkáját. A Fejér eljárása, és munkánk feladata közti különbség itt nem az alaptervet, hanem annak kivitelét illeti.

S erről szabadjon itt röviden szólanunk.

Mióta Fejér okmánytárát kiadta, a historiai tanulmányok roppant haladást tettek. Nem szándékom, itt azon nagyszerű vállalatok részleteit felhozni, melyek e tekintetben Angol-, Franczia-, Olasz- és Németországban, Dániában, Svécziában és Norvégiában, sőt Spanyolországban és az európailag civilisált Amerikában is a hazai múlt felvilágosítása végett a kormányok, valamint tudományos társulatok és egyesek részéről történtek. De saját hazánkban, és azon vidékeken is, melyek a magyar korona kapcsolt országait egykor képezték, a történeti érzelem új ébredése félreismerhetetlen. S ámbár itt nem dicsekedhetünk oly eredményekkel, melyek a tudományos külföld ezen irányú törekedéseit felérik: még is az, mi történt, a magasb tudományosság szempontjából is már méltánylást érdemel. Reánk magyarokra nézve pedig ezen, habár aránylag csekély eredmények annál örvendetesebbek, minthogy az azokat előteremtő szellem a kapcsolt országokban is nagyobbára a magyar nemzeti cultúrá ak volt kifolyása. Nem tagadom, hogy

az irodalmi iránylatokra a tudományos külföld nagy befolyást gyakorolt. De a munkások túlnyomo száma a magyar hazának, ha nem is magyar ajkú, gyermekeiből áll, s hol tudományos élet van, az lendületét vagy közvetlenűl vagy közvetve hazánk behatásától nyerte; a hová pedig ezen befolyás nem hat, ott a tudományos élet vagy hiányzik, vagy nélkülözi még természetszerűleg emelő erejét.

Mindamellett a viszonyok úgy hozzák magokkal, hogy nálunk is sokkal könnyebb a civilisált Európa bármelyik más országát illető történeti emlékekhez férni, mint azokhoz, melyek Magyarország és a magyar korona kapcsolt országai történetére vonatkoznak. Czélnélküli aggodalomból elzáratnak, főkép a buvár előtt, a kéziratok, s ha közzé tétetik is valamely nevezetesb történelmi munka, vajmi gyakran megesik, hogy nincs módunkban azt megszerezhetni.

Ily körülmények közt a kapcsolt országok történeti okmányainak összekeresése és okmánytárunkba iktatása nem csekély nehézségekkel jár. Fejér csak azokat közölte, melyeket p. o. a dalmatiai történetírók, különösen Farlati és Lucius Dalmatiára, Kerchelich Horvátországra, Pejacsevics Szerbiára nézve már elébb közzé tettek, vagy melyeket ő másod kéz által a magyar kir. udvari kamara levéltárából kölcsönözhetett; általán véve pedig Pray György nyomán járt el. Ma ezen álláspont nem felel többé meg a történettudomány kivánalmainak.

A ki ma mint történetbúvár akar fellépni, az határozottan a múltkor felderítésére szolgáló bármi nemű és alakú adatokat minél teljesb számban használja; minden nehézségeket pedig, melyek útjában

vannak, legyőzni törekedjék. Ilynemű nehézségek okmányoknál különösen a nyelviek.

Hazánkban a hivatalos nyelv, melyen az okmányok is kiadattak, kezdettől fogva a latin volt. Ugyanazt találjuk rendszerint a kapcsolt országokban is, a mennyiben azok a római-katholika egyház culturai befolyása alatt voltak. De rajta kivűl nem csak a déli-szláv vidékekben, hanem Galicziában és Lodomeriában is akadunk részint ószláv, részint régi horvát nyelven szerkesztett, s cyril és glagolita betűk használásával kiadott okmányokra is. Ennek kettős oka van. Mert a kapcsolt országok néhányában a keleti-keresztény vagyis — mint ma nevezzük — görög nem egyesűlt vallás divatozott; s ez azoknak mívelődési állapotaira hatván, oka volt, hogy az egyházban szokásos ószláv nyelv a közügyekben is használtatott, minek folytán az okmányok is ezen, és a szintén szokásos cyrill írás használásával adattak ki. Tudva van azonkivűl, hogy a római egyházhoz szító bolgárok és horvátok már a IX. században a szláv lyturgiával éltek, s hogy a római szék később megengedte Dalmatia és Horvátország szláv ajkú lakosainak az istentiszteletet saját nemzeti nyelvökön végezhetni, kik is napjainkig a misét óhorvát nyelven tartják, és ugyanazon nyelven ú. n. glagolita írással szerkesztett egyházi könyveket használnak. Így történt, hogy ezeknél régi időtől fogva óhorvát nyelven és glagolita írással adattak ki világi közügyekről gyakran az okmányok is.

A szláv nyelvek tanulmányozása, mely mintegy negyven év óta új lendűletet nyert, arra bírta a szláv nyelv- és régiségbuvárokat, hogy régi nyelv-

emlékeik felkeresésére és közzétételére különös gondot kezdtek fordítani, mi a történelemre nézve is nyeremény volt. Mert a nyelvemlékek közt régi okmányok is találtatnak, melyek a történelem szempontjából nem kevésbbé fontosak, mint a nyelvészetéből. S minthogy ezek gyakran a magyar korona kapcsolt országait illetik, a mennyiben a magyar történet árpádi korszakának azon részébe esnek, melyben ezek már Magyarországhoz számíttattak, okmánytárunk köréhez tartoznak is.

Ehez képest a kapcsolt országok történeti okmányait mi két részre osztjuk, a latin és más (ószláv, óhorvát) nyelven kiadattokra.

A latin nyelven szerkesztett okmányokat, melyek korunkra jutottak, nagyobbára kiadták már Lucius, Farlati, Kerchelich stb., s ezek után Fejér is. Horvátországot és Dalmátiát beutazván, csak igen keveset találtunk, mi ezeknek munkáiban meg nem volna. Egyetmást mindazonáltal Bécsben a császári titkos levéltárban és a magyar kir. udv. cancellariánál őrzött királyi könyvekben leltünk, mit Okmánytárunkba fel is vettünk. Többet közölt Theiner a Monumenta Hungariae Sacrae czímű gyűjteményében, melyről III. kötetünk függelékében tüzetesen fogunk szólni. S ha Stroszmayer püspök terve sikerűlne, mely szerint, mint hírlik, Theiner a déli-szláv egyházi régiségekre vonatkozó vaticánumi emlékeket is közzé tenni igérkezett, a kapcsolt országok történeti okmányainak ismérete ez által még többet fog nyerni.

Ószláv nyelven kiadott régi okmányokra hivatkozik már Pejachevich. De azoknak tüzetes tudomá-

nyos tanulmányozását tulajdonkép csak Safarik Pál József kezdte.

Ezen tanulmányok mintegy bevezetését látjuk Safariknak a déli-szláv régi írott emlékeket tárgyazó értekezésében (Übersicht der vorzüglichsten schriftlichen Denkmäler älterer Zeit bei den Serben und anderen Südslaven, a bécsi Jahrbücher der Literatur-ban, LIII. kötet 1831. Anzeige-Blatt 1—58. ll.). Ez óta találjuk egész sorozatát a tudományos közleményeknek, melyek a déli-szláv történeti emlékekre vonatkoznak, és a magyar koronához kapcsolt országok több történeti okmányait is tartalmazzák. Különösen említjük Tvrtkovity Pál munkáját: Szrbszkij Szpomeniczij (Szérb emlékek, Belgrád 1840); Avraamovity Demeter, Opisanie Drevnosztij Szrbszki u szvetoi gori (Régi szerb okmányok a szent vagyis Athosi hegyen, Belgrád 1847); Safarik Pál József: Památky Dřevního Písemnictví Jihoslovanův (Déliszláv régi írásbeli emlékek, Prága 1851); Miklosich Ferencz: Monumenta Serbica Bécs 1858; — továbbá a Zágrábban lévő déli-szláv történetmívelő társulat Arkiv-a, és a belgrádi tudós társaság Glasznik-a több közleményeit.

Ha már ezen, hazai történetünk szempontjából is fontos, tudományos igyekezetek eredményére visszapillantunk, fájdalommal tapasztaljuk, hogy az legalább eddig, csak csekély részben felelt meg azon fellengző várokozásnak, melyet még három évtizeddel ez előtt Safarik táplált*).

*) Bulgarien, Serbien und Bosnien waren einst reich an Urkunden aller Art, vorzüglich an Stiftungs- und Schenkungsbriefen für Klöster und Kirchen. Viele derselben mögen bis

A pusztítások, melyeket ezen vidékek, mióta a magyar koronáhozi viszonyuk tágúlni kezdett, szenvedtek, régi történetök emlékeit is nagy részben megsemmisíték; s az, mi az idők rontó befolyásának el-

ins neunte und zehnte Jahrhundert gereicht haben, die nun wohl in den vielen Kriegen und Drangsalen aller Art, welche diese Provinzen heimgesucht haben, sämmtlich zu Grunde gegangen sind. Reichlicher dürfte die Ausbeute an Diplomen aus dem dreizehnten bis fünfzehnten Jahrhunderte sein, die sich ein künftiger slavischer Philolog oder Historiker aus diesen Ländern versprechen mag. Nur weniges davon wurde nach Oesterreich und andern Staaten herübergerettet; das meiste, was noch vorhanden ist, modert in den Klöstern des Ril, Schar und anderer Gebirge. Das uralte bulgarische Kloster Zograph auf dem Athos, ein Chilandar der Bulgaren, der h. Johann Rilsky auf dem Orbelus u. s. w. sind nach der Aussage sachkundiger Eingeborenen reichhaltige Archive der Chrysobullen bulgariscber Könige. — Dalmatien, Kroatien, und Serbien (?), dessen slavische Einwohner schon unter Heraklius (610—641) durch (lateinicshe) aus Rom berufene Priester bekehrt wurden (Const. Porphyr. de Adm. Imp. c. 31.), haben einige lateinische Diplome aus dem neunten Jahrhunderte mit zahlreichen slavischen Eingennamen aufzuweisen. Aber schon in den Jahren 867—870. fand die durch Cyrills und Methods Bemühungen eingerichtete, und in Pannonien und Bulgarien eingeführte slavische Liturgie auch unter den Serben und Chorvaten Eingang, und Kaiser Basilius der Macedonier, selbst ein geborener Slave, schickte slavische Priester aus Constantinopel nach Illyrikum (Const. Porphyr. de Adm. Imp. c. 29., Vita Basilii n. 54). Von der Zeit an wurde auch in Serbien und Bosnien der Gebrauch der slavischen Sprache in schriftlichen Urkunden und Verhandlungen überwiegend. Serbien hatte schon vor den Nemaniden Bischöfe, Klöster, Kirchen u. s. w. deren Namen zum Theil von gleichzeitigen Schriftstellern genannt werden. Sollten wohl nirgens mehr schriftliche Denkmäler aus dieser Zeit vorhanden sein? Die Zahl der unter den Nemaniden gestifteten, und mit Chrysobullen versehenen Klöster ist bedeutend gross. Nemanja, geb. 1114., Grosshupan 1159, Mönch 1195. st. 1200, gründete das Kloster des h. Nicolaus zu Toplitza, der h. Jungfrau Maria ebenfalls zu Toplitza, des h. Georg zu Rassa (h. Djurdewi stupowi bei Nowypasar) und der Himmelfahrt Mariä zu Studenitza. Gemeinschaftlich

lentállt, az örökre elveszett történeti kincsekhez képest igen kevés. Miklosich a szerb nyelv emlékeit legnagyobb szorgalommal gyűjtvén, s mindent gondosan egybeállítván, mit előtte mások is már nap-

---

mit seinem Sohne, dem h. Sawa, erbaute er Chilandar 1197—1198; die Stiftungsurkunde ist wahrscheinlich in Chilandar nooh vorhanden (általunk is kiadva, okmánytárunk I. k. 352. l.). Letzter richtete mit seinem Bruder, König Stephan, in Serbien acht Bisthümer (nach andern zwölf) ein, und schuf das Kloster Shitscha in den Sitz des Landerzbischofs um (1222). Auch die Brüder Nemanjas stifteten mehrere Klöster. Unter den Nachfolgern Stephans I. baueten, nur um die merkwürdigsten Klöter zu nennen, Wladislaw das Kloster Mileschewa um 1232, Urosch der Grosse das Kloster Sopotjani zw. 1242—1275, Milutin 1275—1321 richtete fünfzehn Landbisthümer und vierzehn mit Igumenen versehene Hauptklöster ein, Stephan Detschansky gründete das berühmte Kloster Detschani zw. 1321—1336 (des Diploms erwähnt Daniel in s. Rodoslow), Stephan Duschan eiferte in kirchlichen Stiftungen seinen Vorfahren nach u. s. w. Dies alles geschah mittelst Chrysobullen, deren ausdrückliche Erwähnung daher bei den alten Chronisten äusserst häufig vorkommt. Viele derselben wurden in den Klöstern und Kirchen auf marmorene Tafeln eingegraben. Die Inschrift von Shitscha ist ein sprechendes Beispiel solcher eingegrabener Chrysobullen v. Stephan den I. (l. okmánytárunkI. k. 362. l.); und in dem Kruschedoler Matthäus Wlastares vom Jahre 1453 fand ich dürftige Exzerpte mehrerer Urkunden des h. Sawa, Königs Stephan I. und Königs Milutin. Von den Donationsurkunden alter serbischer Familien, und von den Freibriefen der Städte, von denen in Stephan Duschans Gesetzbuche so oft Meldung geschieht, und die noch zahlreicher, als jene obigen, gewesen sein müssen, will ich hier gar nicht reden. Wohl liegen die meisten Klöster aus dieser Periode bereits in Trümmern; einige schriftliche Denkmäler sind auch in den türkischen Unruhen aus dem Lande geführt worden (Der Despot Georg Brankowitsch 1428—1457. schleppte ein ganzes serbisches Archiv mit sich herum, welches ihm in Ragusa abgenommen wurde und verschollen ist; vgl. Engel Geschichte v. Serbien S. 385). Dennoch zweifle ich nicht, dass Chilandar, Detschani, Studenitza, Piwa u. s. w. noch so manches schätzbare Diplom aus dieser Zeit bergen." (Jahrbücher der Litteratur, LIII. k. Bécs 1831., Értesítő 9. l.).

fényre hoztak, a XII. századtól a XVII-ig, tehát öt századból még csak ötszáz darabot sem volt képes közzétenni; s nevezetes, hogy ezen öt száznak is több mint két harmada Ragúza város levéltárából van véve. Mindamellett az említett okmányok is okmánytárunknak nem csekély nyereményére vannak. S úgy hiszem, nem alaptalan elbizakodás, ha azt tartom, hogy munkánk, midőn ezen kutatások eredményeit felveszi, a hazai történelem számára egy új és nagy becsü tért foglal el.

Az óhorvát nyelven és glagolíta írásban kiadott okmányok az ószlávoknál kevesbbé fontosak ugyan, de teljes figyelmünket érdemlik még is. Az új szlávizták a glagolíta írást tudományos kutatásaik és vitatkozásaik egyik kedvencz tárgyává tették, s azt reménylik, hogy ezen úton a régi szláv világ sok homályát fel fogják meg deríteni. Mi a glagolita kérdés ezen nyelvészeti oldalára nézve nem vagyunk competensek. Történelmi tekintetben mindazáltal Safarik Pál József vizsgálatait méltányoljuk, ki ezen kutatásokat szintén a történet érdekében termékenyíteni igyekezett („Památky hlaholského písemníctví" czímű munkája, mely Prágában megjelent 1853. a 92. sk. ll. tizenkét glagolita írásban kiadott érdekes okmányt az 1280—1466-ki időből közöl). Ezen irányban horvát testvéreink is fáradoznak, kik közől névszerint Kukuljevics Iván és Mazuranics Iván dicsérettel említendők.

Galiczia és Lodomeria okmányisméjét újabb időben bővíté Zubriczki Dénes, ki hír szerint ezen országok történetéhez okmánytárt is készített. De ezt mindeddig nem sikerült megszereznünk. S ugyanaz áll a rumán fejedelemségek vagyis a régi Cumania azon okmánytáráról, melyet „Arkiv romaneaszk"

czím alatt két kötetben adott ki Jászvásárhelyen (Jassiban) 1841 Kogalnicsán, s melyet minden igyekezetem daczára is vagy tizenöt év óta nem voltam képes megszerezni. E két munkáról tehát nem szólhatok. Azon gyűjtemény, melyet „Magazinu istoriku pentru Dacia" czíme alatt Laureani Trebinian és Balcseszku Miklós adtak ki (öt kötet, Bukurest 1845—1847) itteni czélunkra nem igen nyújt alkalmatos anyagot.

Okmánytárunk t. i. czélúl tűzte ki magának, a Magyarország árpádkorára vonatkozó, és annak történetét felvilágosító okmányokat, mennyiben azokat Fejér György vagy még nem közölte, vagy csak hiányosan tette közzé, századunk tudományos követelményeihez képest és lehetőleg kritikai tisztaságban, a magyar történet barátjának nyújtani. Ez által meg van határozva egyszersmind feladatunk nem csak alaki, hanem anyagi tekintetben is. Az előbbiről nyilatkoztunk már I. kötetünk előszavában és függelékében. Az utóbbit itt a kapcsolt országok okmányaira nézve pár szóval szükséges közelebb meghatároznunk.

Fenebbi fejtegetésem, úgy hiszem, mindenkit meggyőzhet arról, hogy Magyarország okmánytára, ha abban a kapcsolt országok okmányai benfoglalva nincsenek, csak hiányos munka volna. Azért okmánytárunknak is mellőzhetetlen feladata, ezen okmányokat, a mennyiben azokra szert tehetni, és pedig eredeti formájukban és lehetőleg tiszta alakban, közölni.

Egyedűl az árpádi korszakról levén szó, itt minden okmányokat fel kellett vennünk, melyek 1301-ig kiadattak, és a kapcsolt országokat, mennyiben már az anyaországhoz tartoztak, illetik. A későbbi okmányok már feladatunkon kivűl vannak.

Határozott elv levén szükséges, mely minden egyes országra nézve biztos szabályt képezzen, mikor kapcsoltatott Magyarországhoz, királyaink czímeit vettem zsinórmértékül. Mert lehetetlen feltennünk, hogy a XI. től a XIII. századig, melyek puszta czímekben még nem gyönyörködtek, és melyeknek szelleme kivánta, hogy a használt czímnek megfeleljen az általa kifejezett viszony is, királyaink valamely czímet viseltek vagy csak viselhettek volna, mely a történeti valósággal összhangzásban nem volt. S minthogy Dalmátiát és Horvátországot Kálmán, Rámát vagyis Boszniát II. Béla, Szerbiát Imre, Galicziát és Lodomériát II. Endre, Cumániát, (melyből később Havasalföld és Moldva alakúltak) IV. Béla, Bolgárországot pedig V. István királyaink iktatták be állandóan a magyar király czímébe, a magyar közjog ezen királyságokat az említett időpontok óta a magyar korona kapcsolt országainak hirdeti. Mi pedig minden, ezen országokat bármi módon illető okmányokat, melyek szintezen időpontoktól kezdve kiadattak, és Fejér Codex Diplomaticusában vagy hiányzanak, vagy teljes formában nem találtatnak, az Árpádkori Új Okmánytárba felvenni helyénvalónak tartottuk.

Hivatásunknak azonkivül úgy gondoltunk legjobban megfelelni, ha az említett okmányokat közölvén, azoknak külső alakjában változást nem teszünk. Ez különösen kiadatások nyelvét illeti. Azon okmányokat tehát, melyek latin nyelven adattak ki, vagy melyeknek szövegét egyedül olasz fordítás után ismerjük, Fejér példáját követve a többi okmányok közzé iktattuk idősorozat szerint. A görög, ószláv, óhorvát stb., azaz tudományos irodalmunkban eddig szokatlanabb nyelven kiadottakat ellenben, külső

alakuk szokatlansága miatt minden kötetnek végén, folyó számok alatt, de különös sorozattá állítjuk össze. Könnyebb áttekintés végett mindazáltal főszámuk mellé zárjel közt azon számot is teszszük ki, mely alatt azok általános sorozatban állnának; a tartalommutatóban pedig a többiektől már el nem választva, időrend szerint említtetnek. Az ószláv és óhorvát nyelv nálunk lévő szokatlanságának folytán azonkivül szükségesnek tartottam, az egyes okmányok magyar fordítását készíteni. Mindenki első pillantásra ezen okmányok stiljének primitív voltáról fog meggyőződni, mi a fordítást tetemesen nehézítette. Épen ezen oknál fogva ezen fordítások megitélésében a hazai történetbuvár elnézését annál inkább reménylem, mivel ezek hazánk történetének egészen új anyagot nyújtanak; s értelmöket a magyarban visszaadni, mint hiszem, sikerült is.

Javítandók.

133. l	felülről	3.	sor	*uralkodásának oltalmazásáról gonvdskodik*	helyett olvass		*uralkodásának oltalmazásáról gondoskodik*
172. l.	„	4.	„	*1243.*	h.	o.	*1245.*
187. l	„	2.	„	*Ópuchnak*	„	„	*Opuchnak*
208. l.	„	11.	„	*existentiam*	„	„	*existencium*
216. l.	„	7.	„	*Chat de Paka, Ereos*	„	„	*Chath de Paka, Erevs*
245. l.	„	13.	„	*A hanti káptalan*	„	„	*A hantai káptalan*
245. l.	„	14.	„	*1263.*	„	„	*1253.*
272. l.	„	21.	„	*sz. Benedekreudüek közti fegyelmre*	„	„	*sz. Benedek rendüek közti fegyelemre*
277. l.	„	3.	„	*1856*	„	„	*1256*
284. l.	alulról	5.	„	*Colocensio*	„	„	*Colocensis*
313. l.	felülről	2.	„	*pannonhalmi apát*	„	„	*pannonhalmi konvent*
345. l.	„	3.	„	*1230*	„	„	*1240.*
357 l.	„	15.	„	*háromszáz tiz*	„	„	*háromszáz tizennyolcz*
358. l.	„	7.	„	*241 (69. g.)*	„	„	*241 (161. b.)*
365 l.	alulról	14	„	*az úristennek*	„	„	*az úristennek tetszenek*

— — —